

# Gmina Rakiszawa i okolice





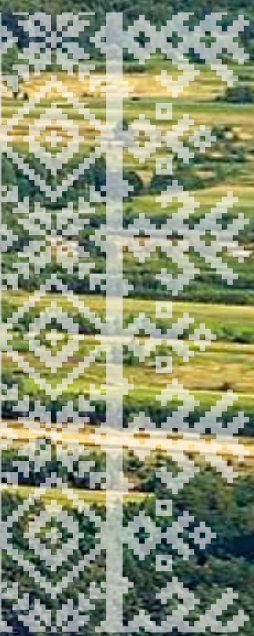




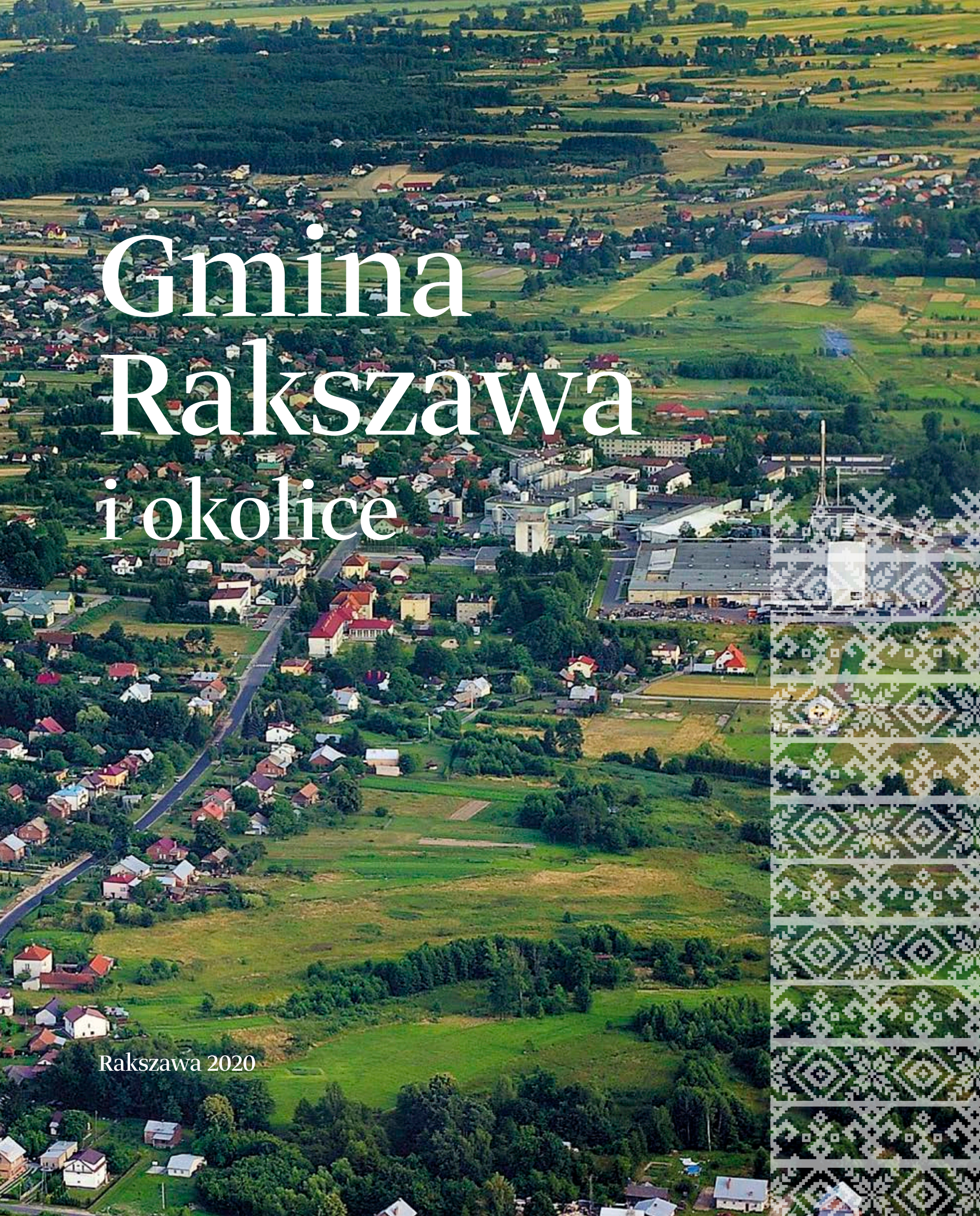
# Gmina Rakszawa i okolice











# Gmina Rakiszewo i okolice

Rakiszewo 2020





**Tytuł publikacji:** Gmina Rakszawa i okolice

**Wydawca:**

Gmina Rakszawa  
37-111 Rakszawa 506  
tel.: 17/ 226 12 81, fax 17/ 226 16 77  
e-mail: sekretariat@rakszawa.pl  
www.rakszawa.pl

**Zdjęcia:**

Archiwum: Urzędu Gminy Białobrzegi, Urzędu Gminy Grodzisko Dolne,  
Urzędu Gminy Łańcut, Urzędu Gminy Rakszawa, Urzędu Gminy Żołynia

**Nakład:** 1200 egz.

**Rakszawa 2020**

ISBN 978-83-66309-51-7

**Opracowanie graficzne, skład,  
korekta i przygotowanie do druku:**

WYDAWNICTWO  
EDYTORIAL

35-614 Rzeszów  
ul. Św. Kingi 20/70  
tel. +48 730 999 731, 730 999 732  
e-mail: redakcja.edytorial@gmail.com  
www.edytorial.com



„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:  
Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Instytucja Zarządzająca PROW 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.  
Publikacja opracowana przez Gminę Rakszawa współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej  
w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”  
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

# Spis treści

---

Wstęp .....	9
Lokalna Grupa Działania Ziemia Łańcucka .....	10
Gmina Rakszawa .....	11
Położenie geograficzne i administracyjne .....	13
Rys historyczny .....	15
Rakszawa .....	15
Rakszawskie Folwarki .....	18
Tradycje włókiennicze – Fabryka Sukna w Rakszawie .....	19
Ruch ludowy i Wincenty Witos .....	22
Wincenty Witos – Ojciec Niepodległości .....	23
Krajowa Szkoła Sukiennicza .....	26
Węgliska .....	28
Udział mieszkańców Węglisk w II wojnie światowej .....	28
Wydrze .....	31
Leśniczówki .....	31
Struktura przyrodnicza i zasoby .....	33
Ukształtowanie terenu .....	33
Budowa geologiczna i zasoby surowcowe .....	34
Warunki wodne .....	35
Wody podziemne .....	35
Wody geotermalne i mineralne .....	35
Wody powierzchniowe .....	35
Jednolite części wód powierzchniowych .....	37
Klimat .....	38
Gleby i lasy .....	38
Fauna, flora i formy ochrony przyrody .....	42
Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 .....	43
Brzózniański Obszar Chronionego Krajobrazu .....	46
Rezerwat Przyrody „Wydrze” .....	46
Infrastruktura techniczna .....	49
Drogi .....	49
Wodociągi i kanalizacja .....	51
Przemysł .....	52
Ochrona zdrowia .....	53
Pomoc Społeczna w Rakszawie .....	54
Środowiskowy Dom Samopomocy w Rakszawie .....	55





<b>Szkolnictwo</b>	<b>56</b>
Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych im. Bolesława Żardeckiego w Rakszawie	56
Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola nr 1 im. Janusza Korczaka w Rakszawie	58
Przedszkole	60
Szkoła Podstawowa nr 2 im. Stefana Mierzwę w Rakszawie	61
Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Rakszawie	63
Szkoła Podstawowa w Węgliskach	66
Szkoła Podstawowa w Wydrzu	68
<b>Obiekty sakralne</b>	<b>70</b>
Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie	70
Parafia pw. Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła w Rakszawie Górnej	75
Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Rakszawie Kąty	76
Kościół filialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Węgliskach	78
Kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Wydrzu	81
<b>Obiekty sportowe i rekreacyjne</b>	<b>83</b>
<b>Atrakcje turystyczne</b>	<b>91</b>
Las „Brzeźnik” w Rakszawie	91
Modrzewiowy Pałac Myśliwski – Julin	97
Ścieżka dydaktyczna „Żelazny Szlak”	100
Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Las Dąbrówki – Pod Grabiną”	101
Ścieżka przyrodnicza „Wilczętyko”	101
Szlaki turystyczne (zielony, niebieski)	102
Wschodni Szlak Rowerowy „Green Velo”	103
Szlak trasy pieszej Nordic Walking	105
Szlak zabytków Gminy Rakszawa	106
Szlak obiektów rekreacyjnych w miejscowości Rakszawa	108
Szlak osobliwości przyrodniczych w miejscowości Rakszawa	110
Punkty widokowe	112
<b>Gminne kapliczki i zabytki</b>	<b>115</b>
Rakszawa	115
Wydrze – Julin	118
<b>Baza noclegowa</b>	<b>121</b>
<b>Działalność kulturalna</b>	<b>123</b>
<b>Organizacje społeczne</b>	<b>136</b>
<b>Ochotnicze Straże Pożarne</b>	<b>138</b>
OSP Rakszawa – rys historyczny	138
Ochotnicza Straż Pożarna w Węgliskach	142
Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie Kątach	144
Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze	146



<b>Koła Gospodyń Wiejskich</b> .....	<b>148</b>
Koło Gospodyń Wiejskich Rakszawa Środkowa .....	148
Koło Gospodyń Wiejskich Rakszawa-Mościny .....	151
Koło Gospodyń Wiejskich w Węgliskach .....	151
<b>Kluby sportowe</b> .....	<b>153</b>
Klub Sportowy Towarzystwo Kultury Fizycznej w Rakszawie .....	153
Klub Sportowy „Włókniarz” .....	154
<b>Prasa lokalna</b> .....	<b>156</b>
<b>Publikacje</b> .....	<b>158</b>
<b>Rakszawskie opowieści</b> .....	<b>160</b>
Łukasz Frączek, Rakszawski gazda .....	160
Amadeusz Stopyra, Moja mała Ojczyzna .....	168
Aleksandra Przybyło, Prowadzona za rękę .....	169
Julia Sroczyk, Powrót do przeszłości .....	171
<b>Samorząd Gminy Rakszawa (1990–2020)</b> .....	<b>175</b>
<b>Biografie</b> .....	<b>177</b>
<b>Gmina Rakszawa i okolice na pocztówce</b> .....	<b>204</b>
<b>Dane teleadresowe</b> .....	<b>206</b>
<b>Gmina Białobrzegi</b> .....	<b>209</b>
<b>Gmina Grodzisko Dolne</b> .....	<b>221</b>
<b>Gmina Łańcut</b> .....	<b>231</b>
<b>Gmina Żołynia</b> .....	<b>243</b>









## Wstęp

---



Pięć gmin z Podkarpacia (Białobrzegi, Grodzisko Dolne, Łańcut, Rakszawa, Żołynia), tak zróżnicowanych pod względem wielkości, jak i liczby mieszkańców, połączyło się w jedną Lokalną Grupę Działania Ziemia Łańcucka. To dzięki tej współpracy Gmina Rakszawa pozyskała środki z funduszy unijnych na realizację niniejszej publikacji. Bo choć gminy są różne pod względem liczebności i dochodów, to łączy je jedno – każda gmina ma swoją historię, sporo do zaoferowania swoim mieszkańcom, a także turystom, jeśli chodzi o wypoczynek na jej terenie. Publikacja ta promuje walory turystyczne, rekreacyjne, kulturalne, zabytkowe, kulinarne, edukacyjne, sportowe każdej z gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju zrzeszonych w Lokalnej Grupie Działania Ziemia Łańcucka.

Przeprowadzone w ostatnich latach inwestycje w zdecydowany sposób zmieniły wizerunek Gminy. Rakszawa posiada bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę drogową, wodociągową, gazową, sportowo-rekreacyjną. Podejmuje liczne działania i programy prospołeczne, wspiera kultywowanie miejscowych tradycji, działalność lokalnych organizacji i stowarzyszeń, skutecznie pozyskuje środki zewnętrzne i aktywnie się promuje.

Wiemy też, że na kartach publikacji nie jesteśmy w stanie oddać całego piękna i unikatowości opisywanych terenów, dlatego z wielką przyjemnością zapraszamy Państwa do odwiedzenia nas i osobistego zapoznania się z walorami miejsc, które zostały zaprezentowane w publikacji.

Jacek Szubart

Wójt Gminy Rakszawa



## Lokalna Grupa Działania Ziemia Łąncucka



Lokalna Grupa Działania Ziemia Łąncucka powstała w 2008 roku. W jej skład wchodzi pięć gmin: Białobrzegi, Łącut, Grodzisko Dolne, Rakszawa i Żółynia. Powierzchnia, jaką zajmuje, wynosi 365 km<sup>2</sup>, a ludność zamieszkująca obecnie obszar LGD to ok. 51 956 osób. Grupa, podobnie jak inne tego typu organizacje w kraju, m.in. pośredniczy w rozdziale środków z Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w tzw. podejściu LEADER. LGD Ziemia Łąncucka przyjmuje wnioski, ocenia je pod względem zgod-

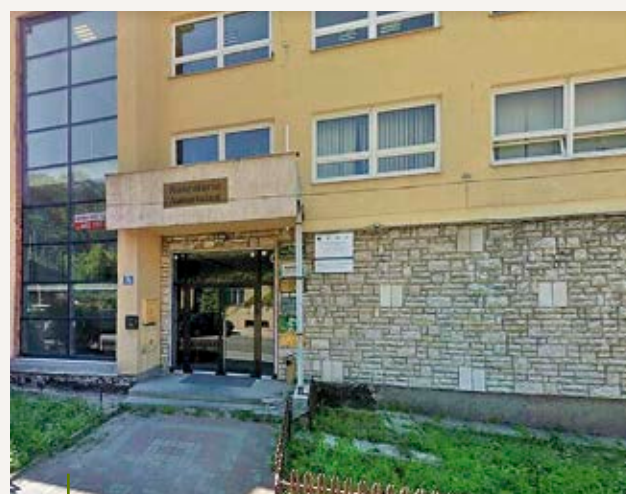
ności z opracowaną przez siebie Lokalną Strategią Rozwoju i przekazuje do Urzędu Marszałkowskiego. Po ich weryfikacji podmioty podpisują umowy na finansowanie złożonych projektów<sup>1</sup>.

Mieszkańcy gmin, organizacje społeczne mogą składać wnioski do LGD na dofinansowanie działań związanych z uruchomieniem działalności gospodarczej bądź rozwojem istniejącej, na projekty związane z rozwojem kultury, sportu i turystyki, a także dziedzictwa lokalnego.

1. <http://www.lgd-zl.pl>

Lokalna Grupa Działania Ziemia Łąncucka  
37-100 Łącut, ul. Grunwaldzka 5  
tel. 17/ 247 32 08  
fax 17/ 247 32 08  
e-mail: [lgd zl@op.pl](mailto:lgd zl@op.pl)  
<http://www.lgd-zl.pl>

Godziny pracy Biura:  
pon.-pt. godz. od 7.00 do 15.00



Biuro LGD Ziemia Łąncucka



Obszar LGD Ziemia Łąncucka





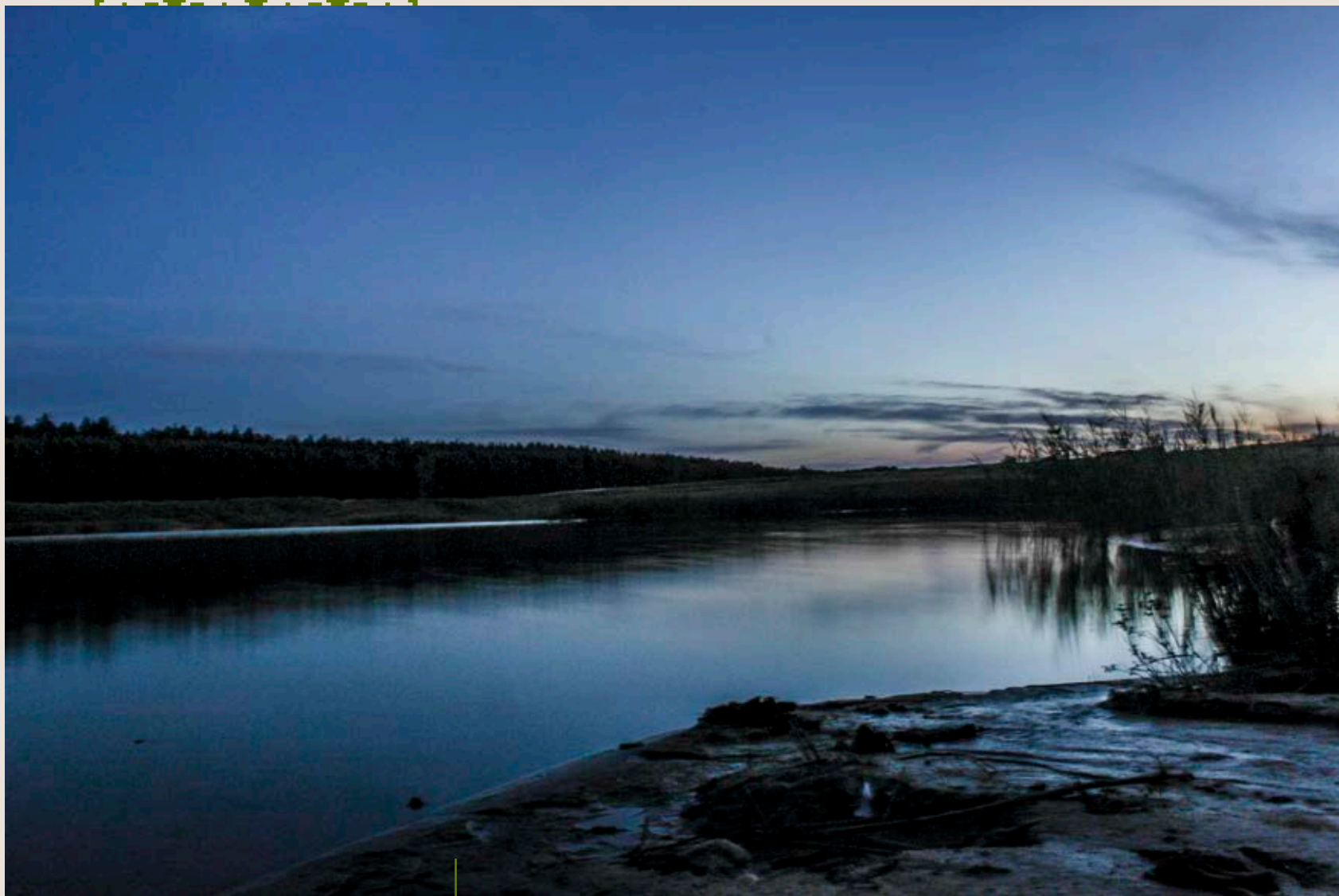


# Gmina Rakszawa



Gmina Rakszawa  
37-111 Rakszawa 506  
tel.: 17/ 226 12 81, fax 17/ 226 16 77  
e-mail: sekretariat@rakszawa.pl  
[www.rakszawa.pl](http://www.rakszawa.pl)





Kopalnia piasku w Rakszawie



Mgły poranne w Rakszawie Środkowej





## Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Rakszawa jest małą malowniczą gminą wiejską, położoną w powiecie łańcuckim, pomiędzy miastem Łańcut a miastem Leżajsk, przy drodze wojewódzkiej łączącej te dwie miejscowości, w odległości zaledwie 10 minut od autostrady A4 i 25 km od lotniska Rzeszów-Jasionka.

Pod względem morfologicznym Gmina Rakszawa położona jest w obrębie Kotliny Sandomierskiej, obejmując część Płaskowyżu Kolbuszowskiego i Pradoliny Podkarpackiej. Płaskowyż Kolbuszowski stanowi teren pagórkowaty o mało urozmaiconej rzeźbie, na którym występuje wierzchowina południowa, doliny boczne, doliny nieckowate, doliny V-kształtne, zagłębienia bezodpływowe, wydmy i skarpy. Na terenie Gminy występują w niewielkim stopniu zróżnicowane warunki morfologiczne, które stwarzają dużą przydatność terenu do różnych form zagospodarowania.



Położenie Gminy Rakszawa w powiecie łańcuckim



Granice miejscowości

Dogodne położenie geograficzne, zarówno w przeszłości, jak i obecnie, sprawiło, że Gmina Rakszawa, jako jedna z nielicznych gmin wiejskich, nie opierała swojego rozwoju o rolnictwo, lecz o przemysł.

Malownicza i spokojna okolica, miejsce z tradycjami, a przede wszystkim Gmina, która się rozwija i inwestuje w infrastrukturę – to cechy, które wyróżniają Gminę Rakszawa. Położenie i możliwości turystyczne, ale i inwestycyjne sprawiają, że Gmina staje się coraz bardziej atrakcyjnym punktem na mapie południowo-wschodniej Polski.





Gmina Rakszawa administracyjnie podzielona jest na trzy miejscowości: **Rakszawa**, **Węgliska** i **Wydrze**. Największą powierzchnię zajmuje Rakszawa (62%), położona w środkowej i południowej części, natomiast najmniejszą – Węgliska, miejscowość zlokalizowana w części zachodniej i obejmująca tylko 8% całego terytorium gminy.

Rakszawa jest gminą wiejską, składającą się z pięciu sołectw: Rakszawa Dolna, Rakszawa Górna, Rakszawa Kąty, Węgliska, Wydrze.

Według Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT) ustalono wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części. W Gminie Rakszawa podział ten przedstawia tabela poniżej<sup>1</sup>:



Granice sołectw Gminy Rakszawa

Nazwa miejscowości	Rodzaj	Identyfikator miejscowości (TERYT)
Pod Brzózą	przysiółek wsi Rakszawa	0659242
Julin	część wsi Wydrze	0659302
Potoki	część wsi Wydrze	0659325
Potok	przysiółek wsi Rakszawa	0659265
Kąty Rakszawskie	przysiółek wsi Rakszawa	0659236
Kąty Wydrzańskie	część wsi Wydrze	0659319
Basakówka	część wsi Rakszawa	0659147
Dymarka	część wsi Rakszawa	0659160
<b>Wydrze</b>	<b>Wieś</b>	<b>0659294</b>
Strachocin	część wsi Rakszawa	0659207
<b>Węgliska</b>	<b>Wieś</b>	<b>0659271</b>
Nowe Pola	część wsi Rakszawa	0659182
Nowe Pola	przysiółek wsi Węgliska	0659288
Wołochy	część wsi Rakszawa	0659220
Podgrabina	przysiółek wsi Rakszawa	0659259
<b>Rakszawa</b>	<b>Wieś</b>	<b>0659130</b>
Bieleckówka	część wsi Rakszawa	0659153
Rąbany Gościńiec	część wsi Rakszawa	0659199
Kościelne	część wsi Rakszawa	0659176
Środek	część wsi Rakszawa	0659213

Gmina Rakszawa zajmuje obszar 66,4 km<sup>2</sup>, z czego 46% to użytki rolne, zaś 41,7% – lasy. Tereny zurbanizowane stanowią ok. 3,6% powierzchni Gminy.

Ponad połowa terenu Gminy położona jest w strefie Brzózniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Gminę zamieszkuje 7451 mieszkańców<sup>2</sup>.

1. Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie wykazu urzędowych nazw miejscowości i ich części (Dz. U. z dnia 13 lutego 2013 r.).

2. Dane z Urzędu Gminy w Rakszawie według stanu na dzień 30.06.2020 r.





## Rys historyczny

Informacje pochodzące z badań archeologicznych, przeprowadzonych na terenie Gminy Rakszawa, potwierdzają istnienie osadnictwa ok. 7 tysięcy lat p.n.e. w okresie mezolitu. Z tego czasu pochodzą znaleziska pojedynczych narzędzi krzemiennych. Odkryto tu również oraz udokumentowano osady, a także znaleziska epoki brązu i żelaza, okresu kultury mierzanowickiej, kultury trzcinieckiej, grupy tarnobrzesckiej czy też kultury przeworskiej związanej z tzw. okresem wpływów rzymskich.

### Rakszawa

Źródła dotyczące obszaru Rakszawy sięgają okresu mezolitu, czyli przypadają na VIII–VII w. p.n.e. Z tamtego to okresu pochodzą odkryte na stanowiskach archeologicznych materiały krzemienne, wśród których przeważają zbiorniki do strzał oraz narzędzia do cięcia i skrawania. Pierwsza udokumentowana wzmianka o miejscowości pochodzi z 1585 roku. Nie zachował się niestety dokument lokacyjny wsi, jednakże posiadane informacje wskazują, że powstała ona w XVI wieku<sup>1</sup>.

Ze starszej epoki brązu pochodzi odkryty w Rakszawie w 1983 r. ośrodek kultury trzcinieckiej. Badaniu poddano pozostałości obiektu mieszkalnego, który przypuszczalnie stanowił typ szałasu o pokryciu ścian i zadaszeniu wspierającym się na żerdziach. W późnej epoce brązu i wczesnej epoce żelaza (XIII–III w. p.n.e.) na obszarach południowo-wschodniej Polski wyraźnie dominowała grupa tarnobrzescka, która wniosła zwyczaj ciałopalenia i grzebania zmarłych na cmentarzach popielcowych. Powszechne stało się wtedy stosowanie brązu do produkcji narzędzi, broni i ozdób. Wielcy właściciele ziemscy, którzy wówczas kierowali osadnictwem, osadzali przybyszów w sąsiedztwie powstających dopiero folwarków.

Rakszawa stanowiła typ wsi, łańców leśnych określanych jako łańcuchówka. Domy budowano w równych odstępach w jednym kierunku przez całą długość gruntów osady. Poza Rakszawą charakter łańcuchowy mają również Węgliska, po części Wydrze oraz większość wsi sąsiadujących z gminą. Innego

pochodzenia jest sołectwo Rakszawa Kąty, które ma charakter wsi bezplanowej. Powstała ona w ten sposób, że najczęściej kilku osadników zasiedlało niezagospodarowany jak dotąd teren, zwykle polanę śródleśną, karczując otaczające lasy, powiększało areal ziemi uprawnej.

Przy organizowaniu wsi na początku wyznaczano każdemu osadnikowi nadział ziemi. Niestety, ci pierwsi mieszkańcy nie byli w stanie zagospodarować całości nabytej ziemi, bowiem przez wiele lat karczowali las, na rolę przeznaczali grunty położone bliżej zabudowań, resztę zaś wykorzystywali na pastwiska. Obszary leśne zamieniano na łąny uprawne, zakładano folwarki. Wszyscy chłopci budowali zagrody pośrodku swego nadziału ziemi, tuż przy drodze. Domy budowano w równych odstępach w jednym kierunku przez całą długość gruntów osady. Łany kmieci przebiegały prostopadle do dróg, co w miarę rozwoju traktów komunikacyjnych dało układ charakterystyczny dla wsi leśno-łanowej typu łańcuchowego. Domy budowano w równych odstępach w jednym kierunku przez całą długość gruntów osady. Istotną sprawą przy organizowaniu wsi było wytyczenie drogi. „Droga sokołowska”, ciągnąca się wzdłuż zabudowań chłopskich przez całą wieś, jest prawdopodobnie najstarszą drogą w Rakszawie. W Rakszawie najczęściej spotykanym typem zabudowy jest zagroda dwubudynkowa składająca się z położonego prostopadle do drogi domu i równoległe do niej ustawionej stodoły<sup>2</sup>.

W rezultacie rozwoju osadnictwa powstało dość dużo wyodrębnionych przysiółków. Sama tylko Rakszawa złożona jest z kilkunastu, takich jak: Bieleckówka, Rąbany Gościńiec, Nowe Pola, Strachocin, Potok, Kościelne, Wołochy, Pod Grabiną, Pod Lasem, Basakówka, Dymarka, Budy, Mościny.

Nazwy wsi oraz ich części mają bardzo różne pochodzenie. Nazwę wsi Rakszawa tradycyjnie wiąże się z rakiem oraz szuwarami, czyli pospolitym elementem w bardzo podmokłym niegdyś terenie. Przysiółek Budy bierze swą nazwę od bud smolarzy, wytapiających żywicę z karpiny sosnowej. Z kolei Bieleckówka i Strachocin związane były z nazwiskami właścicieli dworów.

1. I. Wojnar, *W gminie Rakszawa*, Rakszawa 1999.

2. *Ocalić od zapomnienia. Materiały do monografii Rakszawy* pod red. T. Babiarza, Rakszawa 1995.



Wiele nazw ma pochodzenie przyrodnicze, często związane z lasem: Pod Grabiną, Pod Lasem, Dębowiec, Pod Brzózą.

W 1713 roku w Rakszawie znajdowało się 120 chałup, a w 60 z nich żyli tkacze. Właściwie w każdym rakszawskim gospodarstwie uprawiano len, a nieliczni gospodarze uprawiali też konopie. Z tych roślin wytwarzano płótno. Tkactwo rozwijało się tu całkiem dobrze, podobnie sukiennictwo, związane z tradycjami wołoskimi. Wołosi to ludność pasterska, którzy wędrowali ze wschodu na zachód i osiedlili się również w Rakszawie. Świadczy o tym fakt, że jeden z przysiółków Rakszawa nazywa się Wołochy. Wołosi wypasali na tych terenach swoje stada owiec i z nich pozyskiwali wełnę na sukno<sup>3</sup>.

Nazwa Dymarka wskazuje na kuźnicze tradycje wsi. Dymarki były to piece służące do wytopu żelaza z rudy darniowej. Z wytopem z kolei wiązało się kowalstwo. Kuźnie budowano wtedy z drewna nad stawami bądź strumykami. Wewnątrz znajdowały się murowane lub lepienne paleniska, obok których ustawiano miechy<sup>4</sup>. Dym z paleniska wydostawał się na zewnątrz przez drzwi lub otwory w dachu. Sama kuźnia nie była duża, mogła pomieścić do czterech osób. Jej wyposażenie stanowiły: miechy, młoty, kleszcze, nakowalnice oraz kamień do toczenia ostrzy. Jako paliwa używano węgla drzewnego lub drewna<sup>5</sup>.

We wsi żyli także karczmarze, zaliczani do najmniejszej warstwy ludności. Karczma wiejska mieściła się w odrębnym budynku, znacznie większym niż chałupy chłopskie, ale też drewnianym i krytym słomą. Izba karczemna była także większa od zwykłej izby mieszkalnej. Prawdopodobnie stały w niej proste meble: ławki, stoliki, krzesła. W karczmie podawano najczęściej piwo lub miód. Do tego gość mógł dostać pieczywo, wędliny lub proste jadlo, przygotowane przez żonę karczmarza<sup>6</sup>.

Rakszawa od początku istnienia była jedną ze wsi wchodzących w skład majętności łańcuckiej. Pierwszymi jej właścicielami był ród Pileckich, a od 1586 r. – Stadnickich. XVII wiek, pełen wojen, zarazy,

grabieży, był okresem upadku i ruiny gospodarczej Rzeczypospolitej. W 1624 roku w wyniku okrutnego, druzgocącego najazdu Tatarów na ziemię przemyską zniszczeniu uległa także Rakszawa<sup>7</sup>.

Szczególnie ciężkie dla ludności były lata 1655–1657 z powodu stałych przemarszów i postojów wojsk szwedzkich, kozackich, węgierskich. Zniszczenia były ogromne. Po najeździe Tatarów w 1672 roku w Rakszawie zostało wówczas 15 domów. W 1710 roku w wyniku zniszczeń wojennych i nieurodzaju w Rakszawie i okolicznych wsiach – panował głód. Zarazy zbierały żniwo wśród najbiedniejszych, niedożywionej ludności chłopskiej. Po pierwszym rozbiore Polski w 1772 roku południowe ziemie Rzeczypospolitej weszły w skład Austrii. Odtąd ziemie te nazywano Królestwem Galicji i Lodomerii<sup>8</sup>. Regulacje funkcjonowania samorządu wiejskiego zapoczątkował cesarz Józef II. Patentem z dnia 13 kwietnia 1784 roku ujednolicił organizację samorządu wiejskiego. Zgodnie z postanowieniami tego patentu w każdej wsi powinien być jeden wójt i kilku przysiężnych. Liczba ich była zależna od ilości chałup. Franciszek Gozdowicz był właścicielem Rakszawy w latach 1803–1804<sup>9</sup>. W okresie galicyjskim wieś nawiedziło szereg klęsk. W 1813 roku była wielka powódź, a w 1831 roku wieś i okolice spustoszyła epidemia cholery. Dawniej w przysiółku Kościelne był „cmentarz choleryczny”, dziś w tym miejscu stoi metalowy krzyż upamiętniający to wydarzenie<sup>10</sup>.

Przemiany samorządu wsi zapoczątkowało uwłaszczenie chłopów w 1848 roku. Patent uwłaszczeniowy uwolnił właścicieli dóbr dominalnych od wykonywania czynności sądowych oraz administracyjnych w stosunku do wsi. Jednak dopiero ustawy gminne z 1849 roku, a szczególnie z 1866 roku, uporządkowały sytuację gmin wiejskich. Władze w samorządnej gminie mieli sprawować gospodarze, a właściwie bogaci chłopi. **W myśl ustawy z 12 sierpnia 1866 roku Rakszawa stała się samodzielną gminą**<sup>11</sup>. Ustawa ta wprowadziła naczelnika (wójta) jako urzędnika państwowego, niezależnego od dziedzic-

3. M. Dobrowolska, *Osadnictwo Puszczy Sandomierskiej między Wisłą i Sanem*, Kraków 1931.

4. I. Wojnar, *W gminie Rakszawa...*, dz. cyt.

5. A. Mączak, H. Samsonowicz, B. Zientara, *Z dziejów rzemiosła w Polsce*, Warszawa 1967.

6. B. Baranowski, *Polska karczma. Restauracja. Kawiarnia*, Wrocław 1979.

7. I. Wojnar, *W gminie Rakszawa...*, dz. cyt.

8. S. Inglot, *Historia chłopów polskich*, t. 2, Warszawa 1972.

9. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

10. Tamże.

11. S. Inglot, *Historia chłopów...*, dz. cyt.





ca. Powstały powiaty i gminy. Urzędy właścicieli ziemskich przestały istnieć mocą ustawy z 1852 roku. Organem samorządowym na wsi był Urząd Gminy na czele z naczelnikiem i zwierzchnością gminną. Ustawa z dnia 23 marca 1933 roku wprowadza system gmin zbiorowych, Rakszawa od 1935 roku należy do gminy zbiorowej Żołynia. Na mocy ustawy z dnia 25 września 1954 roku powstaje Gromadzka Rada Narodowa w Rakszawie, która działa do 1972 roku. **Z dniem 1 stycznia 1973 roku powstaje po raz pierwszy po wojnie samodzielna Gmina Rakszawa w składzie trzech wsi: Rakszawa, Węgliska, Wydrze.** Po trzech latach Gminna Rada Narodowa w Rakszawie wyraziła pozytywną opinię w sprawie zaproponowanego przez Wojewodę Rzeszowskiego połączenia gminy Żołynia i Rakszawa w jedną gminę o nazwie Żołynia z siedzibą w Żolyni. Ten podział administracyjny obowiązywał od 1 lipca 1976 r. do 30 września 1982 r. Powołanie „Solidarności” w roku 1980 pobudziło środowisko rakszawskie do działania na rzecz odzyskania gminy i odłączenia się od Gminy Żołynia. W wyniku rozporządzenia Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 13 października 1981

roku (Dz. U. PRL nr 26 z dnia 6 listopada 1981 r.) Gminę Rakszawa reaktywowano i funkcjonuje jako samodzielna gmina od 1 października 1982 roku.

26 marca 1992 roku uchwałą Rady Gminy nadano **sztandar Gminie Rakszawa**. Przyjęto pieczęć gminy (stylizowany rak) oraz herb gminy: w formie prostokąta pionowego, w górnej części napis Rakszawa, pod spodem stylizowany symbol raka w kolorze umbry palonej, w dolnej części stylizowane szuwary, kądziel i czółno, wszystko na niebieskim (morskim) kolorze. Całość nawiązuje do pieczęci, którą posługiwano się w zaborze austriackim, a następnie w II Rzeczypospolitej. W listopadzie 1992 roku odbyła się uroczystość poświęcenia sztandaru Gminy Rakszawa. 29 grudnia 1995 roku Patronem Gminy Rakszawa zostaje św. Rafał Kalinowski.



Sztandar Gminy Rakszawa. Od lewej: Piotr Leja, Krzysztof Goguł, Kazimierz Tuptoński



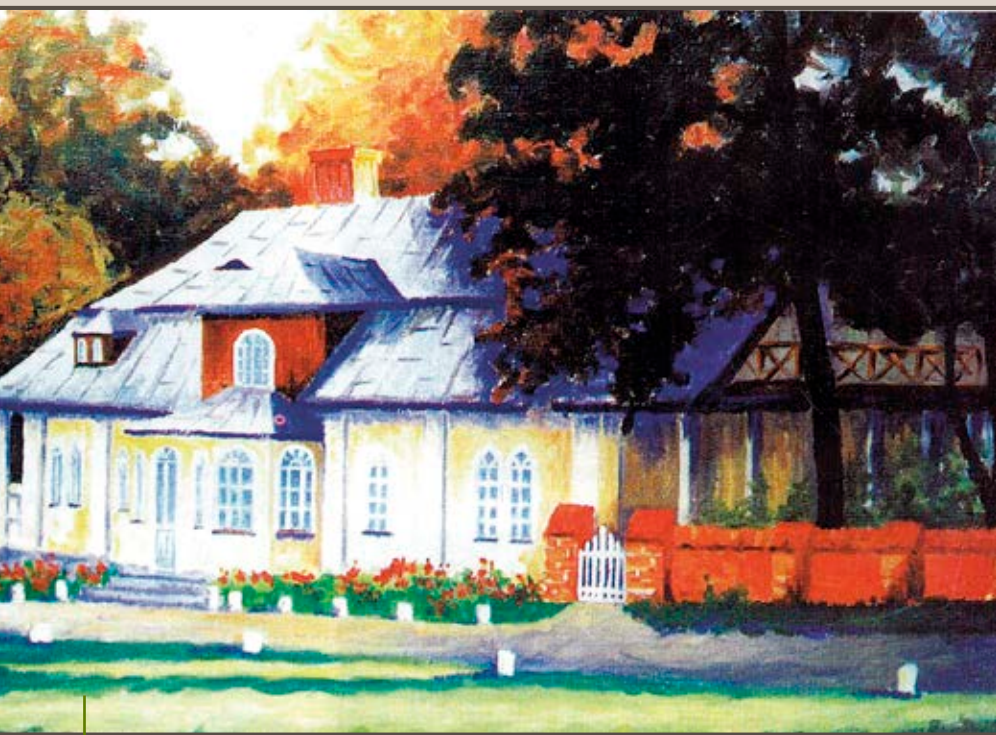
Przekazanie wizerunku św. Rafała Kalinowskiego dyrektorom jednostek organizacyjnych, 2016 r.



Święto Patrona Gminy Rakszawa Św. Rafała Kalinowskiego, 20 listopada 2016 r. Na zdjęciu dyrektorzy szkół







Dworek Gozdowiczów w Potoku. Szkic olejny, Tadeusz Babiarczyk, 1977 r.

## Rakszawskie Folwarki

Przez Folwark rozumiano wówczas rolno-hodowlane gospodarstwo pańskie, na którym feudałowie nie pracowali fizycznie, a ograniczali się do kierowania cudzą pracą. Przeważnie były to wielkie gospodarstwa, mające co najmniej parę łanów ziemi ornej i przewyższające swoimi rozmiarami gospodarstwa włościańskie<sup>12</sup>.

W Rakszawie istniały cztery folwarki: Gozdowiczów, Darowskich, Strachockich i Bieleckich. Jednakże na obecnym etapie stanu badań można jedynie odtworzyć oraz zrekonstruować dwa założenia: Gozdowiczów w Potoku oraz Darowskich w centrum wsi. Jak wynika z analizy mapy katastralnej Rakszawy z 1849 roku, folwark Gozdowiczów został rozplanowany przy lokalnej drodze wychodzącej prostopadle na północ od traktu leżającego. Należał do niego las Brzeźnik oraz mieszczące się w jego pobliżu pola aż do granicznego potoczka i wspólnej drogi. Pałac (murowany) wzniesiono po zachodniej stronie drogi. Przed elewacją frontową założono niewielki gazon, za którym znajdowało się sześć drewnianych budyn-

ków gospodarczych (zabudowanych w nieregularny czworobok). Na zachód od dworu był ogród oraz staw z wyspą pośrodku. Za stawem wybudowano murowane stajnie w formie podkowy otwartej w kierunku dworu<sup>13</sup>. Pałacyk wybudowano na początku XIX wieku w stylu romantyczno-gotyckim. Posiadał sześć pokoi i kuchnię, od frontu znajdował się ganek, a przy elewacji południowej – oranżeria. W 1896 roku posiadłość odkupił ordynat na Łańcucie Roman Potocki. Nowy właściciel zmodernizował zabudowania i przekształcił je w ośrodek myśliwski. Na zachód od pałacyku wybudowano okazałą psiarnię służącą hodowli angielskich psów gończych, służących do polowań „par force”. Po obu stronach drogi zasadzono modrzewie. Przy szosie znajdowała się drewniana brama, natomiast po stronie przeciwległej, za pałacykiem wybudowano drugą bramę – murowaną (przy alei prowadzącej do lasu). Psiarnię zlikwidowano podczas II wojny światowej, natomiast pałacyk rozebrano w okresie powojennym<sup>14</sup>.

Drugi z folwarków – rodziny Darowskich – znajdował się w centrum wsi i był rozplanowany po zachodniej stronie głównej wiejskiej drogi. W centrum założenia wzniesiono dwór, oddzielony od drogi owalnym gazonem. Po stronie południowej gazonu był usytuowany niewielki, murowany domek, na zachód od dworu widniało duże założenie ogrodowe, poprzecinane nieregularnymi alejkami. Pośrodku założenia wybudowano altankę. Na północny zachód od dworu znajdowały się drewniano-murowane zabudowania gospodarcze, które rozplanowano po obu stronach Młynówki<sup>15</sup>.

W 1889 roku jeden z dziedziców Rakszawy – Mieczysław Darowski – rozparcelował swój majątek. Place, parki, ogrody i budynki nabył Wydział Krajowy, przeznaczając je na cele społeczne. Budynki miała przejąć powstająca szkoła sukiennicza. 11 mórg dziedzic przeznaczył na rzecz kościoła w Rakszawie. Hrabina Potocka z Łańcuta nabyła od Darowskich Potok<sup>16</sup>.

12. J. Rutkowski, *Historia gospodarcza Polski do 1864 roku*, Warszawa 1953.

13. Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Mapa katastralna Rakszawy 1855, sygn. 538.

14. K. J. z Modelskich Galińska, *Nasze wspomnienia z Potoku*, „Rakszawskie Aktualności” 53 (1998).

15. I. Rychlikowa, *Szkice o gospodarce panów na Łańcucie*, Łańcut 1972 – Mapa przeglądowa dóbr Ordynacji Potockich.

16. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.





## Tradycje włókiennicze – Fabryka Sukna w Rakszawie

Produkcja sukna ma w Rakszawie bardzo starą i bogatą tradycję. Już w połowie XIX wieku tylko w przysiółku Wołochy odnotowano aż 100 sukienników trudniących się wyrobem czarnego i brązowego sukna. Czynnych było 7 foluszy: 5 chłopskich, 1 dworski i żydowski<sup>1</sup>. Proces chałupniczej produkcji sukna przekazywany był tradycyjnie z pokolenia na pokolenie, przez kilka wieków nie ulegał zmianom. Ośrodek sukienniczy w Rakszawie szeroko znany był w ówczesnej Galicji. Sukiennicy w tamtych czasach przerabiali wełnę z własnych owiec, później zakupioną od hodowców. Rakszawskimi sukiennikami zainteresował się znany społecznik, poseł na Sejm Krajowy we

1. J. Burszta, F. Kotula, *Leżajska pannificyna klasztorna w XVIII wieku i sukiennictwo okoliczne*, [w:] *Studia z dziejów przemysłu*, t. 1, Wrocław 1961.

Lwowie – Bolesław Żardecki, który założył manufakturę. W 1909 roku manufakturę wykupiło Łańcuckie Towarzystwo Akcyjne, które przystąpiło do budowy nowoczesnej fabryki, mieszczącej przędzalnię, tkalnię i wykończalnię. Rozwój rakszawskiego przemysłu spowodował stopniowe zanikanie chałupniczego rzemiosła ludowego.

Istnienie fabryki włókienniczej datowane jest od 1912 roku, ale już wcześniej funkcjonowała na terenie Rakszawy niewielka wytwórnia włókiennicza założona przez Bolesława Żardeckiego. Do końca II wojny światowej zakład, pod nazwą Rakszawska Fabryka WYROBÓW WEŁNIANYCH, był prowadzony w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez Edwarda i Adama Zajączków z Kęt koło Bielska, którzy nabyli ją w drodze licytacji po bankru-



Zabudowania pierwszej manufaktury sukienniczej, sprzed 1893 r. Fot. A. Rzepka, *Fabryka Sukna w Rakszawie*, Rakszawa 2011, s. 12.



ctwie w czasach wielkiego kryzysu w 1931 r. Podczas II wojny światowej fabryka pod nadzorem niemieckim wyrabiała sukna na mundury i koce polowe na potrzeby Wehrmachtu<sup>2</sup>.

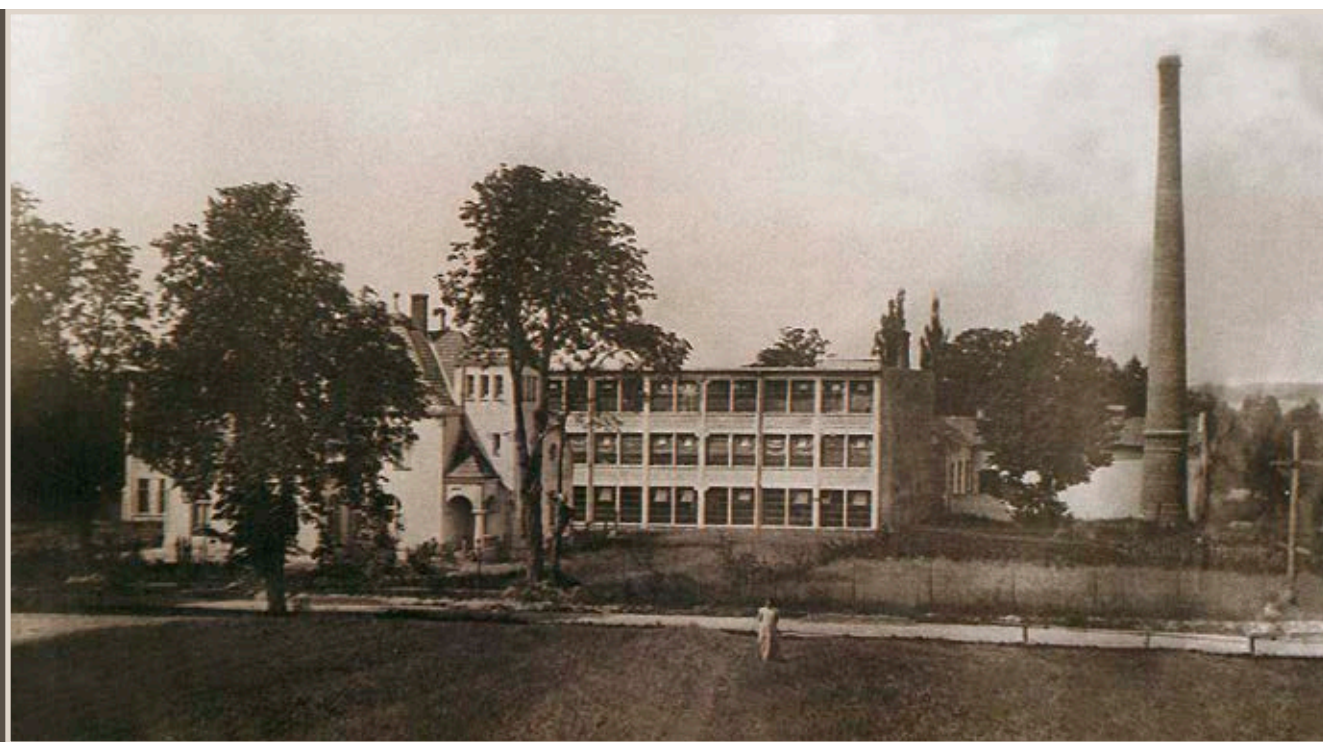
Dzięki ofiarnej postawie ówczesnego dyrektora Teo-  
fila Szpunara oraz pracowników fabryki, uniknęła ona  
zniszczenia w czasie działań wojennych w 1944 roku.  
Jednak okres powojenny stał się czasem grabieży ma-  
jątku zakładowego. W raporcie milicyjnym za okres od  
12 do 22 listopada 1945 roku znajduje się informacja  
o napadzie na zakład w Rakszawie w nocy 18 listopada:  
„...Silnie ostrzelano z granatników posterunek, wzywa-  
jąc do poddania się załogi. Komendant zabarykadował  
się i bronił dostępu do posterunku. Za ten czas druga  
grupa po włamaniu się do fabryki zrabowała około  
8 fur materiałów różnego gatunku. Grupa ta odjechała  
za San. Przewody telefoniczne odcięto”<sup>3</sup>.

Fabryka od lipca do listopada 1944 roku nie po-  
dejmowała działalności z powodu ustalenia praw

własności. Następnie zakład został przekazany Spół-  
dzielni „Społem”, która wyznaczyła na jego kierow-  
nika swojego przedstawiciela Mieczysława Flejszara.  
Wykorzystując znajdujące się w magazynach surowce,  
podjęto produkcję, która trwała do końca marca  
1945 r., kiedy to tragicznie zginął Mieczysław Flej-  
szar, zaś powódź zniszczyła przepust w zakładowym  
stawie koniecznym w czasie produkcji. Kulisy śmierci  
M. Flejszara, zamordowanego podczas napadu  
rabunkowego, nie są do końca jasne. Nie można  
było jednoznacznie ustalić, czy był to zwykły napad  
rabunkowy, czy też zabójstwo na tle politycznym.  
Być może morderstwo miało związek z tym, że do  
nowego zarządu fabryki nie wszedł nikt z dawnego  
kierownictwa z czasów okupacji, co – zdaniem Lesła-  
wa Śliża – zdecydowanie popsuło stosunki panujące  
w zakładzie. 19 marca 1945 roku doszło do ataku  
na zakład oddziału podziemia niepodległościowego.  
Przejęto ponad 4000 metrów materiału z magazynu  
i około 100 metrów materiału z wykończalni, który  
został załadowany na osiem furmanek. Według relacji  
złożonej przełożonym przez Józefa Zadzińskiego  
ps. „Wołyniak” cały materiał rozdano ludności na

2. A. Ryczaj, *100 lat włókiennictwa w Rakszawie*, Rzeszów 1989.

3. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie, sygn. IPN-Rz-0057/20/K.



Fabryka Sukna w Rakszawie (widok od frontu), 1912 r. Z lewej strony „Willa” – mieszkanie ówczesnego dyrektora, z prawej – komin kotłowni. Fot. A. Rzepka, *Fabryka Sukna w Rakszawie*, Rakszawa 2011, s. 7.



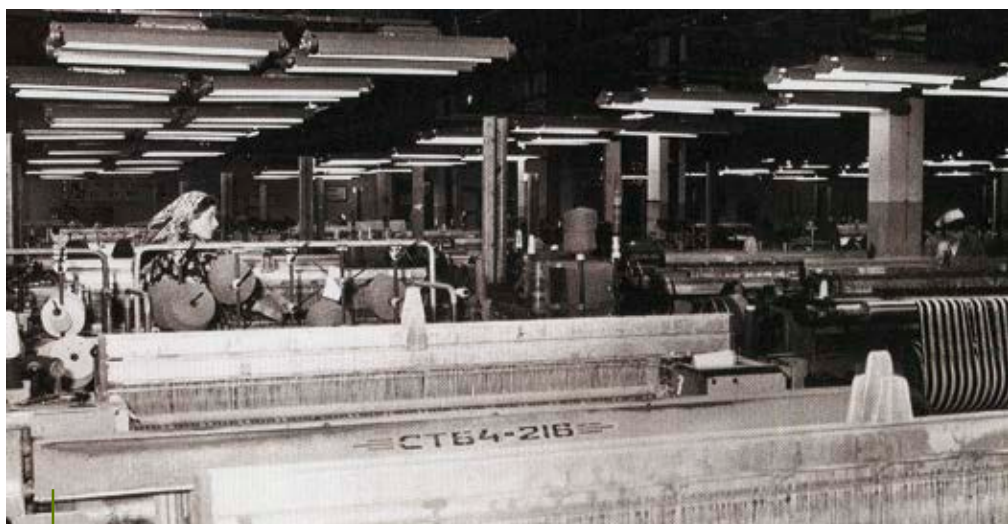


Zasaniu, a z części uszyto mundury dla członków Narodowej Organizacji Wojskowej<sup>4</sup>. Zastępca zmarłego dyrektora – Paweł Sobuś – dokonał niezbędnych napraw, po czym uruchomiono zakład pod kierownictwem Zofii Szydłowskiej i zastępcy Pawła Sobusia. Przerabiano pozostałe surowce na koce i materiały ubraniowe. Dopiero po nadejściu nowych transportów rozszerzono asortyment. Na mocy decyzji Ministra Przemysłu i Handlu zakład został upaństwowiony i otrzymał nazwę Państwowe Zakłady Przemysłu Wełnianego nr 9 w Rakszawie. Inwentaryzacja majątku wykazała, że na trzech hektarach terenu znajdowało się sześć budynków murowanych oraz trzy drewniane magazyny, nie licząc innych sprzętów zakładowych. Zakłady posiadały w tym czasie komplet urządzeń przędzalniczych, jak tkalnie o 36 krosnach mechanicznych, farbiarnię, zespoły zgrzeblarskie i samoprząsnice. Urządzenia napędzała maszyna parowa o mocy 250 KM. Dnia 18 lipca 1949 r. na podstawie zarządzenia ministra przemysłu lekkiego Zakłady w Rakszawie podlegały Centralnemu Zarządowi Przemysłu Wełnianego w Łodzi. Natomiast od 1953 roku Fabryka podporządkowana była Centralnemu Zarządowi Przemysłu Wełnianego w Mikuszowicach. Dyrekcję jednak wymieniono po niespełna roku. Nowym zarządzającym Zakładem od 1 września 1954 roku został Józef Greń pełniący tę funkcję do 1966 roku<sup>5</sup>. Pierwsze lata powojenne to czas wielu trudności i braków materiałowych. Zakład jednak działał, zatrudniając w 1949 roku 350 osób i produkując 157 ton przędzy zgrzebnej i 252 tys. metrów tkaniny wykończeniowej. W latach 1950–1955 wyposażono Zakład o dodatkowe krosna, dzięki czemu ich liczba wzrosła do 44, wprowadzono tryb pracy trzymianowy przy zatrudnieniu 514 osób. Produkcja tkaniny wzrosła do 490 tys. metrów. Rozszerzono też asortyment, produkując tkaniny płaszczowe i sukienkowe<sup>6</sup>.

Wyroby Fabryki Sukna były znane i cenione w kraju, gdzie zdobyły renomę wśród odbiorców. W okresie powojennym po rozbudowie i uruchomieniu nowych wydziałów produkcyjnych zakład zatrud-



Główna hala produkcyjna Fabryki Sukna w Rakszawie od strony południowo-zachodniej, 1987 r. Fot. A. Rzepka, *Fabryka Sukna w Rakszawie*, Rakszawa 2011, s. 28.



Hala wydziału tkalni z krosnami STB. Fot. A. Rzepka, *Fabryka Sukna w Rakszawie*, Rakszawa 2011, s. 30.

niał ponad 1000 osób i stał się jednym z większych przedsiębiorstw w swej branży w Polsce. Początkowo wytwarzano wyroby konieczne dla okrycia siły obronnej, policji, kolejarzy, później wyroby wełniane. W 1984 roku zakład odznaczony został odznaką Zasłużony dla Województwa Rzeszowskiego, a w 1999 roku otrzymał tytuł Wicemister Eksportu Przemysłu Lekkiego na Targach Mody w Poznaniu. Zarówno przed wojną, jak i po jej zakończeniu Zakład miał duże znaczenie dla Rakszawy, rejonu rzeszowskiego i całego kraju. Tkaniny chętnie kupowali odbiorcy zagraniczni: Francja, Hiszpania, Niemcy, Irlandia. Fabryka przetrwała na rynku krajowym do 2005 roku<sup>7</sup>.

Więcej informacji w publikacji: *Fabryka Sukna w Rakszawie*, Rakszawa 2011<sup>8</sup>.

4. A. Rzepka, *Fabryka Sukna w Rakszawie*, Rakszawa 2011.

5. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

6. R. Szajnar, *Łańcut i powiat łańcucki. Przemiany społeczno-polityczne i kulturalne w latach 1944–1956*, Rzeszów 2019.

7. A. Rzepka, *Fabryka Sukna...*, dz. cyt.

8. Tamże.





## Ruch ludowy i Wincenty Witos

Dla upamiętnienia bogatych tradycji ruchu ludowego, w Rakszawie w 1998 roku wzniesiono pomnik Wincentego Witosa. Pomnik zlokalizowany jest w centrum miejscowości, w otoczeniu zieleni, w bliskości szkół, przy schronisku młodzieżowym na szlaku trasy rowerowej „Green Velo”. Przy pomniku znajduje się obelisk z tablicą pamiątkową oraz ławka

niepodległości, zapewniająca dostęp do sieci bezprzewodowego Internetu i sieci elektrycznej umożliwiającej ładowanie urządzeń za pomocą przewodu USB. Miejsce to upamiętnia lata 1932 i 1933, kiedy miały miejsce dwa wiece z udziałem Wincentego Witosa. Były to wydarzenia, które miały ogromne znaczenie dla społeczności lokalnej w tamtym okresie.



Pomnik Wincentego Witosa, w tle budynek Zespołu Szkół Tekstylno-Gospodarczych im. B. Żardeckiego w Rakszawie



Obelisk z tablicą ku czci Wincentego Witosa





## Wincenty Witos – Ojciec Niepodległości

Wincenty Witos urodził się 21 stycznia 1874 r. w przysiółku gminy Wierzchosławice w powiecie tarnowskim. Rodzina Witosów należała do najuboższej grupy ludności wiejskiej. Do szkoły uczęszczał tylko cztery lata z powodu braku funduszy. W szkole wykazywał duże zdolności, górując nad swymi rówieśnikami.

Swój światopogląd społeczny i polityczny Wincenty Witos kształtował w przełomowym dla wsi galicyjskiej okresie powstania politycznego ruchu chłopskiego, największym dla niego celem było dobro państwa i chłop. Witos, jako długoletni przywódca polskiego ruchu ludowego i jeden z wybitniejszych polityków polskich okresu dwudziestolecia międzywojennego, był jedynym reprezentantem warstwy chłopskiej, któremu dane było trzykrotnie pełnić funkcję premiera rządu. Odgrywał on w zorganizowanym politycznym ruchu ludowym w ciągu 50 lat jego działalności decydującą rolę, sprawował najbardziej odpowiedzialne, a zarazem najbardziej zaszczytne funkcje partyjne, wpływał w poważnym stopniu na kształtowanie się tego ruchu.

„...Wyrósł on z ludu, żył z ludem i dla niego pracował. Nie raz popełniał błędy, z gorzkich doświadczeń wyciągał wnioski i stawał do bezkompromisowej walki z przemocą i wyzyskiem wojskowo-politycznych rządów. Podejmował walkę o nową Polskę. A gdy po straszliwej wojnie i okupacji powstała Polska Ludowa, wezwał chłopów do jej budowy i współpracy z siłami społecznymi, które rozpoczęły tworzenie tego historycznego dzieła...”

W Rakszawie w 1932 i 1933 roku miały miejsce dwa wiece z udziałem Wincentego Witosy.

„... Na powitanie Wincentego Witosy wyjechała banderia składająca się z 300 koni i 98 rowerzystów z Rakszawy, Żołyni i Woli Dalszej. Powitanie nastąpiło na Woli Bliższej, w domu sekretarza Stronnictwa Ludowego. Olbrzymi pochód ciągnący się trzy kilometry otwierała banderia i cykliści. Wśród całej drogi stały tłumy ludu, witając okrzykami Witosy. Wzruszający był moment, gdy w lesie dąbrowskim kawaleria chłopska zanuciła pieśń. Ludność Rakszawy witała prezesa przy triumfalnej bramie, z napisem »Witaj Wodzu Ludu«. Przy dźwiękach



Pomnik Wincentego Witosy w centrum Rakszawy



Przemówienie Wincentego Witosy na rakszawskich błoniach podczas wiecu chłopskiego w 1933 r. Fot. „Rakszawskie Aktualności”



Wincenty Witos – Ojciec Niepodległości. Płaskorzeźba znajdująca się na elewacji kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie

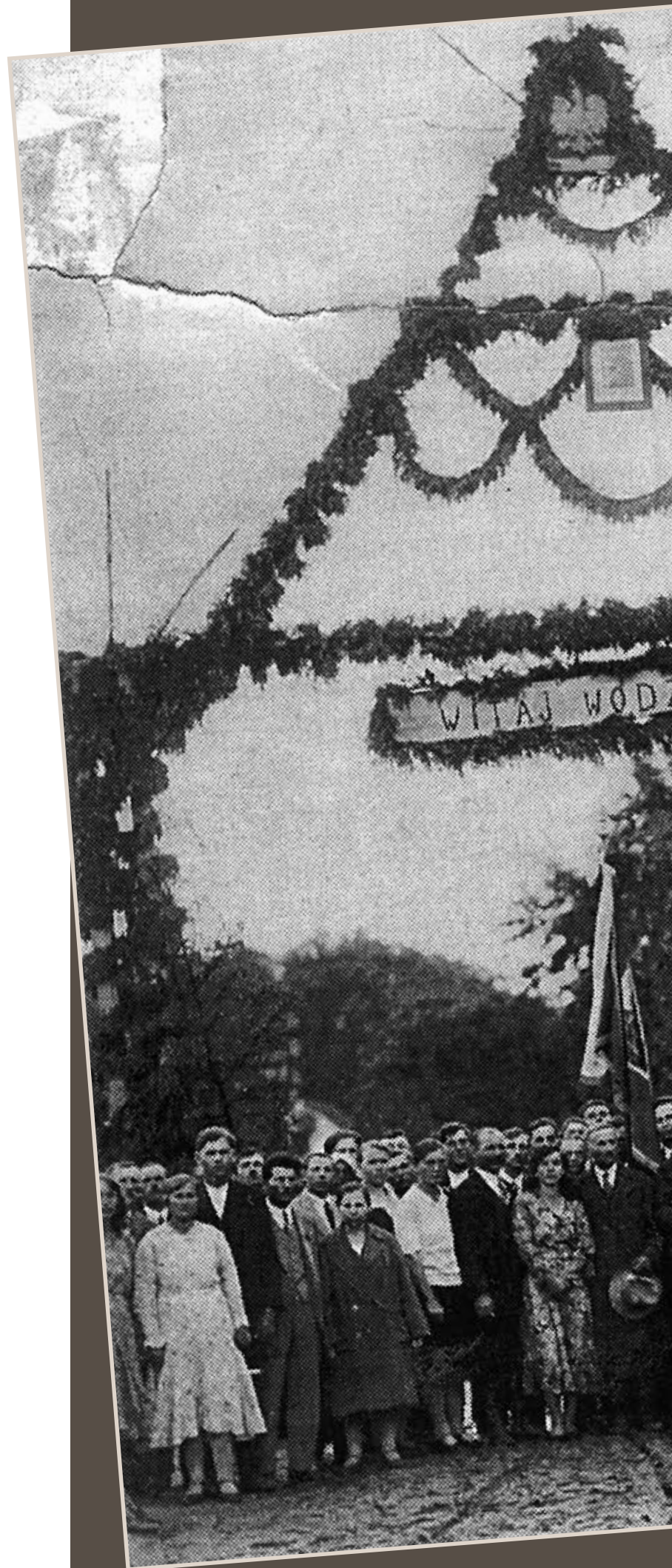




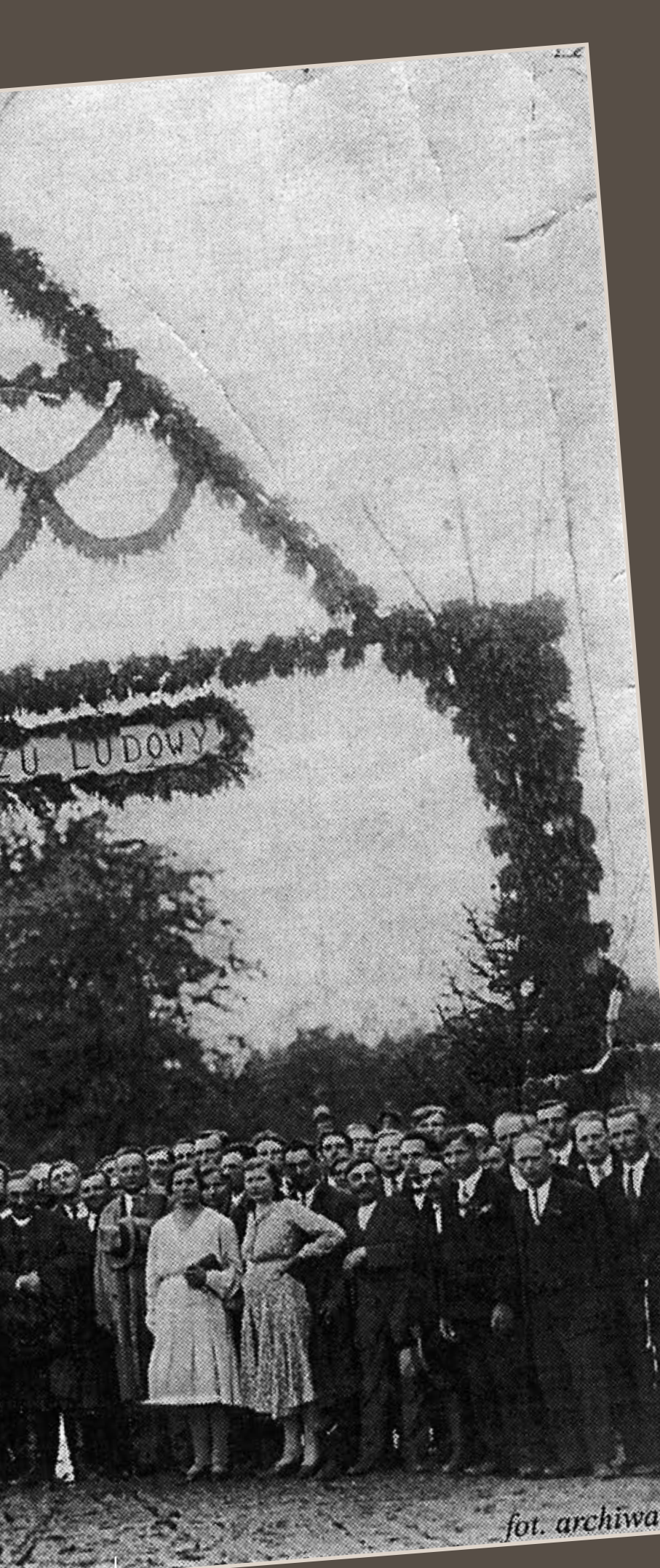
orkiestry rakszawskiej ruszono pochodem sprzed Domu Ludowego na sumę do kościoła parafialnego. Nabożeństwo odprawił i okolicznościowe kazanie wygłosił ks. Jan Bazan, który poświęcił sztandar. Po nabożeństwie w pochodzie wyruszono na obszerne błonie na Kościelnym, gdzie odbył się wiec. Błonie obejmujące kilkanaście mórg, wypełniły się tłumem liczącym ponad 20 tysięcy osób. Na wielkiej trybunie odbyło się uroczyste wbijanie pamiątkowych gwoździ i wpisanie do księgi. Po zakończeniu tej uroczystości, odbył się wiec publiczny, któremu przewodniczył były senator Jachowicz z byłym posłem Sobkiem i Antonim Decem oraz Stanisławem Kozakiewiczem. Następnie głos zabrał Wincenty Witos, który w swoim przemówieniu porwał zebrane tłumy. Mowę przerywano licznymi oklaskami. Za rok, w dniu 18 czerwca 1933 r., na łąkach na Kościelnym obchodzono jubileusz 25-lecia pracy parlamentarnej Wincentego Witosy. Na tą uroczystość przybyło ponad 40 tysięcy ludzi. Mszy św. przewodniczył ks. Proboszcz Władysław Bachota...”

Wincenty Witos zmarł 31 października 1945 roku. Został odznaczony Orderem Orła Białego. Uhonorowany również odznaczeniami zagranicznymi, m.in. Orderem Gwiazdy Rumunii. Z inicjatywy Józefa Putka wydana została seria znaczków pocztowych, m.in. z podobizną Wincentego Witosy<sup>1</sup>.

1. Opracowano na podstawie:  
W. Witos, *Moja tułaczka 1933–1939*, Warszawa 1967.  
A. Zakrzewski, *Wincenty Witos. Chłopski polityk i mąż stanu*, Warszawa 1977.  
Cz. Wycech, *Wincenty Witos w świetle własnej twórczości pisarskiej*, Warszawa 1966.  
A. Rzepka, *Mieszkańcy Rakszawy na starej fotografii*, Rzeszów 2014.







fot. archiwalne

## PONAD 20.000 LUDZI NA ZEBRANIU LUDOWYM Prezes Witos w Rakszawie

W niedzielę, dnia 5 czerwca br. w Rakszawie w jednej z największych wsi pow. Łańcuckiego, odbyło się poświęcenie sztandaru Stronnictwa Lud. a potem wiec.

Na uroczystość tę przybył zaproszony prezes Witos, b. senator Jachowicz, b. poseł Gruszka, Sobek, Pieniążek, Pluta, Janusz i niezliczone rzesze ludu z powiatów Łańcuckiego, Kolbuszowskiego, Rzeszowskiego, Jarosławskiego, a nawet z Mościckiego.

Na powitanie Prezesa i gości wyjechała banderja z Rakszawy, Żołyni, Woli Dalszej, Wysokiej w liczbie 300 koni i 98 rowerzystów. Powitanie nastąpiło w gminie Woli Bliższej, w domu sekretarza Stron. Ludow. Witali Prezesa, b. poseł Sobek imieniem powiatu Łańcuckiego, dziewczęta, delegatki organizacji młodzieży z licznych wsi, wygłaszając okolicznościowe, aktualne wiersze i wręczając bukiety kwiecia.

Po złożeniu raportu przez dowodzących drużyną komendantów prezes Witos zajął miejsce na wozie zaprzężonym w cztery siwosze, ustrojone w zieleni i kwiecie, i ruszono ku Rakszawie. Olbrzymi ten pochód ciągnący się 3 km otwierała banderja i cykliści. Wzdłuż całej drogi stały tłumy ludu witając okrzykami p. Witos. Wzruszający był moment, gdy w lesie kawaleria chłopska zanuciła pieśń. Ludność Rakszawy w uroczysty sposób witała przy triumfalnej bramie, na której umieszczono napis: „Witaj Wodzu ludu”. P. Witos imieniem gminy Rakszawy powitał przewodniczący Koła ludowego p. Antoni Dec, oświadczając że cała ludność z drżeniem serca oczekiwała jego przybycia. Imieniem młodzieży wiejskiej witała delegatka z Brzózki Stadnickiej. Przy dźwiękach orkiestry rakszawskiej ruszono pochodem z przed Domu ludowego na sumę do kościoła parafialnego, gdzie miało się odbyć poświęcenie sztandaru. Nabożeństwo odprawił i wygłosił okolicznościowe kazanie ks. administrator Jan Bazan, który też poświęcił i sztandar. Po nabożeństwie na skrzyżowaniu drogi przed sztandarami i p. Witosem odbyła się defilada banderji, poczem ruszono przy dźwiękach orkiestry w pochodzie na obszerne błonie, gdzie odbył się wiec.

Błonie, obejmujące kilkanaście mórg, zapełniło się tłumem narodu, liczącego ponad 20.00. Na wielkiej trybunie odbyło się uroczyste wbijanie gwoździ pamiątkowych i wpisywanie do księgi pamiątkowej. Po zakończeniu tej uroczystości, odbył się wiec publiczny, na którym przewodniczył b. sen. Jachowicz, zastępcami byli b. poseł Sobek i Antoni Dec, sekretarzem St. Kozakiewicz. Przewodniczący udzielił głosu prezesowi Witosowi, który w przemówieniu swoim, głęboko ujętym porwał zebrane tłumy. Rozpoczynając przemówienie swoje wspominał o czasach i powodach upadku Polski, udowadniając kto za to ponosi winę, porównując do czasów dzisiejszych i do uroczystości poświęcenia sztandaru, jako symbolu walki i wznagań o prawa konstytucyjne. Przemówienie to przerywano licznymi oklaskami.

Wśród ogólnego napięcia zabrał głos b. poseł Gruszka, który przedstawił gospodarcze położenie Polski, wskazując na sprawców zubożenia ludności i anarchji gospodarczej. Przemówienie b. posła Gruszki zostało nagrodzone rzesistymi oklaskami. Następnie przemawiał b. poseł Pieniążek, poczem uchwalono jednomyślnie wśród niemiłkających oklasków opozycyjne rezolucje.

Dla odzwierciedlenia właściwych nastrojów panujących w powiecie stwierdzić należy, że w uroczystości i wiecu wzięły udział tłumy ludu obliczane na ponad 20.000. Nadmienić trzeba, że z Handzlówki przybyli ludowcy ze sztandarem i orkiestrą, z Wysokiej ze strażą pożarną w mundurach, z Markowej z Przeworskiego ze sztandarem, z Brzózki Stadnickiej przybyło czwórkami 730 ludzi. Z powiatu Łańcuckiego nie brakło ani jednej gminy, która by nie wzięła tłumnego udziału w tej uroczystości.

Kończąc to skromne sprawozdanie, poczuwam się do miłego obowiązku podziękowania prezesowi Witosowi, dalej wszystkim inicjatorom i organizatorom tej uroczystości i wszystkim uczestnikom za ich trud i fatywę.

Za Zarząd pow.:

St. Kozakiewicz, sekr. J. Jachowicz, prezes „Piast” dnia 19 czerwca 1932 r.





## Krajowa Szkoła Sukiennicza

Obok Fabryki Sukna w latach 1891–1893 powstała Krajowa Szkoła Sukiennicza założona przez działacza ludowego, posła na Sejm Krajowy Galicyjski, wicemarszałka powiatu łańcuckiego Bolesława Żardeckiego. Pierwotnie zajęcia dydaktyczne prowadzono w budynku administracyjnym dworu Darowskiego, a na internat i mieszkania nauczycieli zaadaptowano dwór<sup>1</sup>. Szkoła o dwuletnim, a od 1922 r. trzyletnim cyklu nauczania kształciła rzemieślników tkactwa, przędzalnictwa, wykańczalnictwa i farbiarstwa. Młodzież rekrutowała się z terenu południowo-wschodniej Galicji (obecnie województwo podkarpackie), ale najliczniejszą grupę stanowiła młodzież Rakszawy i okolic. Rocznie do szkoły sukienniczej uczęszczało od 80 do 100 uczniów. Skromna bursa zapewniała miejsca dla 30 wychowanków. Szkoła ta dawała rzadko spotykaną w owych czasach szansę zdobycia zawodu dziecka chłopskiemu, które w tych okolicznościach mogło ją pobierać, wprawdzie za odpłatnością, ale w szkole państwowej w pobliżu miejsca zamieszkania. Stwarzała możliwość cyklicznego przygotowania dużej liczby (jak na tamte czasy) wykwalifikowanej kadry

o specjalnościach włókienniczych i było to podstawą do budowy w latach 1909–1912 nowej Fabryki Sukna w Rakszawie.

Po odzyskaniu niepodległości państwa polskiego w 1918 roku Krajowa Szkoła Sukiennicza zmieniła nazwę na Państwową Szkołę Sukienniczą. Fatalny w skutkach okazał się dla szkoły rok 1932, szczytowy rok wielkiego kryzysu gospodarczego. Lakońniczne stwierdzenie Kuratorium Okręgu Szkolnego we Lwowie – brak funduszy – zamknęło 40-letnią działalność szkoły. Po likwidacji Państwowej Szkoły Sukienniczej w Rakszawie w 1932 r., społeczeństwo wsi ustawicznie czyniło starania o reaktywowanie szkoły. Pozytywny rezultat w tej sprawie osiągnięto dopiero 7 lat później, czyli w 1939 r. Upaństwowienie szkoły nastąpiło dopiero w 1946 r. na podstawie zarządzenia Ministra Oświaty z 1 sierpnia tego roku. Szkoła otrzymała wówczas nazwę Państwowa Szkoła Włókiennicza w Rakszawie.

W miarę przybywania uczniów, zwiększyła się liczba oddziałów, godzin, powiększyła kadra nauczycieli i pracowników administracji. W 1968 r. oddano do użytku warsztaty szkolne oraz wybudowany w czynie społecznym basen kąpielowy. W roku szkolnym

1. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.



Krajowa Szkoła Sukiennicza w Rakszawie



Zespół Szkół Włókienniczych w Rakszawie





1975/1976 rozpoczęło działalność 5-letnie Technikum Włókiennicze – ewenement w zakresie edukacji na skalę kraju, w czasach rozkwitu uczyło się w niej kilkuset uczniów z całej Polski.

W roku 1994 w Zespole Szkół Włókienniczych w Rakszawie rozpoczął się proces restrukturyzacji kształcenia. Został on podyktowany faktem zdecydowanego załamania się rynku tekstylnego i włókienniczego w naszym kraju. W wyniku konsultacji na szczeblu Kuratorium Oświaty, jak również Ministerstwa Edukacji zdecydowano się na kształcenie w kierunkach spożywczych. Kilkuletni okres funkcjonowania nowego typu szkoły został wykorzystany w głównej mierze na przygotowanie odpowiedniej bazy. Z uwagi na ciągle trudną sytuację finansową w oświacie zrezygnowano z czekania na pieniądze oświatowe i rozpoczęto proces żmudnych poszukiwań środków pozabudżetowych. Wszystkie zdobyte z trudem środki przeznaczano w całości na tworzenie i systematyczne doskonalenie bazy pod potrzeby kształcenia w branży spożywczej. Pozyskano środki z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, z Funduszu Współpracy Agrolinia 2000, z budżetu Urzędu Gminy w Rakszawie, z Rejonowego Urzędu Pracy w Leżajsku, natomiast dużą ilość niezbędnych środków dydaktycznych i pomocy naukowych udało się nieodpłatnie otrzymać z zaprzyjaźnionego Zespołu Szkół Spożywczych w Jarosławiu, jak również (przede wszystkim odczynniki chemiczne) z Zespołu Szkół Chemicznych w Nowej Sarzynie. Z powyższego opisu wynika, że Zespół Szkół Włókienniczych od 1994 roku zaczął powoli utożsamiać się z kształceniem w kierunkach spożywczych<sup>2</sup>. Szkoła zmieniła nazwę i od 2000 r. funkcjonuje jako Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych im. Bolesława Żardeckiego w Rakszawie. Czytaj dalej na stronie 56 niniejszej publikacji.

2. Tamże.



Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych  
im. Bolesława Żardeckiego w Rakszawie



Tablica upamiętniająca nadanie  
imienia szkole



W Węgliskach, na stanowisku odnoszącym się do kultury mierzanowickiej, odkopano dwie jamy o gospodarczej specyfice, we wnętrzu których znaleziono fragmenty naczyń zdobionych odciskami sznura, elementami plastycznymi (listwy, guzki, niewielkie uszka), a także fragmenty narzędzi kamiennych<sup>1</sup>. Pod koniec XVIII wieku wspomniana miejscowość należała do dwóch współwłaścicieli: Urszuli Grocholskiej i Wiktora Zbyszewskiego. Następnie właścicielem został niejaki Kokiart (1863–1868), który odsprzedał majątek hrabinie Grabieńskiej. Kolejnymi właścicielami byli aptekarze z Mielca – Gockertowie, a później rodzina Jahlów z Węglisk. W 1897 roku Węgliska były w rękach rodzin Żardeckich i Cetnar-skich z Łańcuta. Jednocześnie były one ostatnimi właścicielami majątku, który rozparcelowano w 1904 roku<sup>2</sup>. W Węgliskach nie było folwarku.

### Udział mieszkańców Węglisk w II wojnie światowej

Węgliska przed wojną 1939 r., w czasie okupacji i bezpośrednio po wyzwoleniu wchodziły w skład gminy zbiorowej Czarna. Był to przydział administracyjny stosunkowo sztuczny, gdyż wieś ciążyła raczej w kierunku Rakszawy. Urzędowa mapa powiatu Łańcut według stanu na 1 lipca 1965 r. obejmuje już Węgliska w granicach gromady Rakszawa.

We wrześniu 1939 r. działania wojenne ominęły wieś. Odwrót wojsk polskich, a w ślad za nimi pościg niemiecki przeszedł bokiem na południu wzdłuż szosy Rzeszów – Łańcut – Przeworsk, a na północy Kolbuszowa – Sokołów Małopolski – Leżajsk. Jednak dziesięciu mieszkańców wioski brało udział w wojnie, przy czym pięciu wojna zastała w wojsku w służbie cywilnej, w tym jednego – Józefa Ciska s. Walentego – aż przy granicy litewskiej i jego szlak bojowy wiódł od Ostrołki nad Narwią przez całą Lubelszczyznę aż po Krasnystaw, skąd powrócił do domu. Julian Cisek i Adam Piersiak, odbywający służbę wojskową w 10

Pułku Strzelców Konnych w Łańcutie, przeszli szlak bojowy w składzie 10 Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej płk. Stanisława Maczka od Mszany Dolnej po Lwów i po rozbiciu ich pododdziałów powrócili do domów, z tym że pierwszy dostał się do niewoli w Stalagu (niem. skrót od *Stammlager für kriegsgefangene Mannschaften und Unteroffiziere* – w czasie II wojny światowej niemiecki obóz jeniecki dla szeregowców i podoficerów) i po pobycie w szpitalu w Wiedniu, jako niezdolny do pracy, został w lipcu 1940 r. zwolniony. Natomiast Władysław Koziół pełnił służbę w 10 Pułku Artylerii Ciężkiej w Przemyślu, przeszedł w walce od Tuchowa nad Dunajcem przez Birczę z pominięciem Przemyśla i Lwowa po granicę rumuńską i również powrócił do domu.

W powiecie łańcuckim początki ruchu oporu sięgają stycznia 1940 r. Organizacyjnie zachowana została przedwojenna struktura podziału administracyjnego, przy czym obwód odpowiadał powiatowi a placówki gminom zbiorowym. Powiat łańcucki posiadał 10 gmin, a więc i 10 placówek. Tak obwód, jak i placówki miały swoje kryptonimy. Obwód Łańcut miał kryptonim „Łania”, natomiast gminy miały ustalone kryptonimy cyfrowe. Gmina Czarna, w skład której wchodziły Węgliska, miał cyfrę „3”. Jako początki działalności konspiracyjnej w Węgliskach należy uznać zaprzysiężenie pierwszych członków ZWZ na przełomie lat 1941/1942. Byli to: Stefan Woś, Augustyn Chmiel, Władysław Koziół, Jan Baran s. Jakuba. Brak danych na temat tego, kto ich zaprzysięgał. Wiemy natomiast, że Władysław Koziół został zaprzysiężony przez A. Chmiela z Czarnej. Pozostałych dwóch, Chmiela i Barana, prawdopodobnie jak i następnych: Franciszka i Władysława s. Jakuba Barana, Wincentego Gołojucha, Jana Marciniaka, Józefa Mączkę, zaprzysięgał Stefan Woś, uważany za dowódcę tej organizacji, który w deklaracji członkowskiej Związku Uczestników Walki o Niepodległość i Demokrację w roku 1946 (jeden z poprzedników ZBoWiD) sam podaje, że pełnił funkcję dowódcy plutonu ZWZ-AK w Węgliskach.

Drugą organizacją oprócz ZWZ-AK były Bataliony Chłopskie powstałe dopiero w 1942 r. Jednak

1. I. Wojnar, *W gminie Rakszawa...*, dz. cyt.

2. V. i A. Błotko, *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rakszawa. Uwarunkowania kulturowe*, Rakszawa 2001, s. 21.







Pamiętkowy dąb, przy którym usytuowany jest głaz z tabliczką upamiętniającą śmierć Jana Barana ps. „Dąb”

konspiracyjne komórki polityczne ruchu ludowego (ROCH) zawiązały się na bazie Stronnictwa Ludowego równolegle z organizacją ZWZ. Jej członkiem był Franciszek Baran s. Wawrzyńca, zaprzysiężony przez Józefa Nogę ps. „Ryś” z Woli Dalszej już w październiku 1940 r. Organizatorem Batalionów Chłopskich w Węgliskach był Józef Cisek s. Mateusza, zaprzysiężony przez Jana Kluza z Czarnej. W swej relacji podaje, że był dowódcą drużyny i plutonu BCh w Węgliskach, w którego skład wchodził: Franciszek Baran s. Wawrzyńca ps. „Brzoza”, Ignacy Chmiel s. Antoniny ps. „Sęk”, Franciszek Baran s. Jana ps. „Wróbel”, Roman Cisek s. Mateusza ps. „Róża”, Jan Całka s. Józefa, Władysław Kozioł ps. „Strzała” i Jan Marciniak ps. „Słowik”, którzy przeszli do BCh z ZWZ. Być może, że do obu tych organizacji należeli jeszcze inni, brak na to jednak jakichkolwiek informacji żyjących obecnie ich członków.

Węgliska w 1939 r. były małą miejscowością, z niespełna 100 gospodarstwami, i nie stać jej było na

wystawienie plutonu, nie mówiąc o dwóch. Toteż nominacje na dowódców plutonu (jeżeli były) dokonano wyraźnie na wyrost. Udział tych nielicznych członków w obu organizacjach w działalności zbrojnej był znikomy. Bez wątpienia członek AK Jan Baran ps. „Dąb” uczestniczył w sobotę wielkanocną z 24 na 25 kwietnia 1943 r. w rozbiciu posterunku żandarmerii niemieckiej i uwolnieniu aresztowanych członków AK w Żołyńni. W dniach 2–3 czerwca tego samego roku brał również udział w wyprawie 30-osobowego oddziału AK Obwodu łańcuckiego celem, zresztą nieudanego, rozbicia posterunku w Sieniawie. W czasie powrotu z tej wyprawy wraz z Franciszkiem Świątoniowskim ps. „Młot” z Rakszawy-Potoku rano 4 czerwca natknęli się na oddziały niemieckie pacyfikujące Żołyńnię. W tym spotkaniu Baran zginął, natomiast jego towarzysz odstrzeliwując się, uszedł z życiem.

O swoim udziale w rozbiciu posterunku w Żołyńni relacjonuje również Władysław Kozioł, członek BCh. Jednak brak stwierdzenia tego faktu przez innych uczestników. Jest to o tyle znamienne, że współpraca kierownictwa BCh z AK na szczeblu powiatu i wyżej w tym okresie układała się nie najlepiej (choć wśród szeregowych członków była jak najlepsza). Byłby to przypadek jednego uczestnika z innej organizacji AK, a Kozioł przeszedł z AK do BCh już z początkiem 1942 r. Podobne niejasności dotyczą również udziału w tej akcji dziewięciu innych, o których nadmienienia w swej relacji Jan Marciniak. AK miało dostatecznie dużo żołnierzy, aby korzystać z członków innych organizacji. Ponadto Józef Cisek ps. „Batowski” z BCh w marcu 1943 r. ubezpieczał transport broni i amunicji z Rakszawy do Czarnej. Członkowie BCh uczestniczyli także w zbrojnych wartach w lipcu 1944 r. w zabezpieczeniu wioski przed drobnymi oddziałami wycofujących się Niemców. Bracia Władysław i Franciszek Baranowie s. Jakuba, na zlecenie Stefana Wosia, z materiału dostarczonego przez niego, uszyli w przygotowaniu do akcji „Burza” kilkadziesiąt furazerek, odebranych przez zlecającego. Co się z nimi stało, komu zostały przekazane, nie wiadomo. Wykorzystane w każdym razie nie były. W tej sytuacji działalność członków tych organizacji polegała na sabotażu gospodarczych zarządzeń okupanta, kolportażu prasy konspiracyjnej dla podtrzymywania ducha w uciemiężonym naro-





dzie, utwierdzenia w przekonaniu, że nadejdzie czas wolności i niepodległości oraz pomocy materialnej dla ukrywających się, zagrożonych aresztowaniem działaczy ruchu oporu i prześladowanych Żydów oraz zbiegłych jeńców radzieckich.

Istnieje pojedynczy ślad jeszcze jednej organizacji konspiracyjnej w Węgliskach, a mianowicie Gwardii Ludowej. Należała do niej Maria Marciniak c. Józefa i Anieli Całków, zaprzysiężona przez Jana Paducha ps. „Janek” z Kolbuszewskiego, dowódcę oddziału partyzanckiego tej organizacji o kryptonimie „Iskra”. Wieś Węgliska, jako leżąca wśród lasów, z dala od szlaków komunikacyjnych, miała sprzyjające warunki ukrycia się osób poszukiwanych przez władze okupacyjne. Korzystali z tego Gwardziści u Marii Marciniak (właściwie wówczas Całka) ps. „Marysia” lub „Azalia”, m.in. Jan Paduch, Józef Bielenda ps. „Wierny”, Franciszek Osetek ps. „Milek”, Stefania Drag ps. „Gaconka”, Andrzej Buda. Por. rez. inż. Bronisław Wohanka ps. „Ludwik”, „Wujek”, pierwszy komendant Inspektoratu AK Przemyśl, obejmującego ponadto powiaty Jarosław, Przeworsk, Łańcut (por. *Działalność ZWZ-AK na terenie pow. przemyskiego*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” Nr 4 z 1984 r.), z uwagi na niebezpieczeństwo pracy na terenie Przemyśla był zmuszony przenieść się do Łańcuta (por. *Dzieje konspiracji 1940–1944*, „Życie Przemyskie” nr 17–22 z 1988 r.), na przełomie lat 1942 i 1943 znalazł schronienie w Węgliskach u Wincentego i Anny Chmielów. U Franciszka Barana s. Wawrzyńca przebywali działacze ludowi Piotr Świetlik ps. „Potok”, Stanisław Dziaduś ps. „Przeor”, Józef Noga ps. „Rys”, Bronisław Kątnik ps. „Czarny”.

Nie tylko „swoi” działacze znajdowali schronienie w Węgliskach. Na bezinteresowną pomoc mogli liczyć również prześladowani Żydzi. W domu Marii Marciniak przechowywały się siostry Wajśowne z Sokołowa, u Józefa Barana s. Jana H. Reiek, u Franciszka Barana s. Jana trzysobowa rodzina, która po wyzwoleniu wyjechała do USA, u Antoniego Całki rodzina z Rakszawy, u Andrzeja Mierzwy dziecko z Nienadówki. Z ukrywających się zbiegłych jeńców radzieckich zachowało się tylko nazwisko Szymona Karczewskiego w domu Ludmiły Całka, który zresztą zginął w niewyjaśnionych okolicznościach na krótko przed wyzwoleniem. Oczywiście to nie wszystkie przypadki. Na schronienie, pomoc i opiekę mogli

liczyć ci, którzy jej potrzebowali w rodzinach Całków, Babiarzów, Ożogów i innych, chociaż groziło to zagładą całych rodzin.

Mimo że Węgliska nie przeżyły zbiorowej pacyfikacji, jak Kąty Rakszawskie, Żołynia, Wola Zarczycka i wiele innych miejscowości, to jednak były i ofiary, w tym również śmiertelne. Józef Prucnal s. Piotra, aresztowany w styczniu 1942 r. za uchylenie się od wyjazdu na roboty przymusowe do Niemiec, spędził ponad trzy lata w Oświęcimiu i Dachau. Józef Całka s. Pawła za opór wobec swego gospodarza niemieckiego przebywał w obozach Sachsenhausen, Neuengamme i Buchenwald ponad cztery lata. Obaj powrócili z poważnie nadwyrężonym zdrowiem jako inwalidzi. Mniej szczęścia miał Augustyn Chmiel s. Anny, który zginął w 1942 r. w Oświęcimiu. Ponadto zginęli przypadkowo, często w niewyjaśnionych okolicznościach, Prucnal, Franciszek Łęcznar, Józef Świątoniowski i wspomniany Rosjanin Karczewski.

Reasumując, można uznać, że społeczeństwo Węglisk w okresie okupacji było zintegrowane, współpraca poszczególnych organizacji układała się dobrze, to po wyzwoleniu obyło się bez rozbieżności, a często i konfliktów politycznych, jakie miały miejsce w niektórych miejscowościach naszego regionu. Przyczynił się do tego m.in. ówczesny sołtys Józef Cisek, człowiek rozważny i opanowany, który w tych trudnych, również dla niego, czasach potrafił znaleźć wspólny język ze wszystkimi, a równocześnie ustrzec mieszkańców przed nadmiernym wyzyskiem przez okupanta<sup>3</sup>.

3. Opracowanie przekazane 28 sierpnia 1994 r. przez śp. Mieczysława Leja Prezesa Związku Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych w Rakszawie. W opracowaniu korzystano z relacji znajdujących się w aktach Koła, uzupełnianych ustnymi wywiadami z żyjącymi jeszcze członkami. Imiona ojców podawano z uwagi na występowanie różnych osób o tych samych nazwiskach i imionach.







Leśniczówka, Wydrze

## Wydrze

Pierwotnie Wydrze było przysiółkiem Brzozy Stadnickiej i nosiło nazwę „Wólki do Brzozy Stadnickiej”. Ten stan rzeczy utrzymał się do końca XIX wieku, ponieważ w ten sposób opisano tę miejscowość w „Słowniku geograficznym”<sup>1</sup>.

Początki Brzozy dotyczą lat sprzed 1578 roku. Można przypuszczać, że lokowano ją już wcześniej, co potwierdzają daleko posunięte procesy podziałów społecznych, z jakimi spotykamy się w tym okresie. Wszystko wskazuje więc na to, że Brzozę założył nie Stanisław Stadnicki, jak to się powszechnie przyjmuje, a drugi człon nazwy wprowadzono dla rozróżnienia z Brzozą Królewską.

Reasumując, należy mniemać, że Brzozę lokowali Pileccy – właściciele dóbr łańcuckich<sup>2</sup>. Brzoza, zatem i Wydrze nieustannie wchodziły w skład dóbr łańcuckich. Pierwszymi właścicielami wsi byli Pileccy, następnie Stadniccy, a po nich Lubomirscy<sup>3</sup>.

### Leśniczówki

Wydrze było zawsze silnie związane z gospodarką leśną Ordynacji. Ulokowano tutaj siedzibę leśniczego oraz wzniesiono kilka gajówek. Jak wynika z danych archiwalnych, już w latach 1833–1834 wybudowano siedzibę leśnictwa, tj. leśniczówkę oraz budynek

1. I. Rychlikowa, *Szkice o gospodarce...*, dz. cyt., s. 221, 334; „Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich”, t. XIV, pod red. B. Chlebowskiego, Warszawa 1895, s. 78.

2. *Dzieje Żołyni*, red. W. Bonusiak, Żołynia 1998.

3. V. i A. Błotko, *Studium uwarunkowań...*, dz. cyt., s. 16.





Leśniczówka (obecnie siedziba Nadleśnictwa Leżajsk)

gospodarczy<sup>4</sup>. Obecna leśniczówka wraz z budynkami gospodarczymi została wybudowana w 1907 roku. W latach 1844–1849 założono folwark filialny (Brzozy Stadnickiej) i na cześć Julii (córkę pierwszego ordynata Alfreda), żony Franciszka Lichtensteina generała jazdy austriackiej, nazwano Julinem.

Z analizy mapy katastralnej z 1853 r. wynika, że zabudowania folwarczne były drewniane, rozplanowane po obu stronach drogi z Brzozy Stadnickiej do Wólki Niedźwieckiej. Na zabudowania Julina składały się następujące obiekty: owczarnia – wzniesiona w latach 1846–1848, stajnia, stodoła oraz trzy wozownie wybudowane w latach 1844–1849. Gospodarstwo julińskie funkcjonowało do lat 70. XIX wieku i nastawione było na hodowlę owiec i produkcję wełny. Około 1875 r. na folwarku wybuchł pożar, który doszczętnie strawił zabudowania. W tym samym czasie nastąpił regres w popycie na wełnę, co niewątpliwie wpłynęło na to, że Ordynacja nie

zdecydowała się na odbudowę gospodarstwa (grunty folwarczne rozparcelowano). Dopiero po 1900 r. wzniesiono nowe zabudowania, z tym że nie były to już obiekty przeznaczone do celów hodowlanych czy produkcyjnych, a budynki służące jako zaplecze pobliskiego pałacu myśliwskiego. W 1908 r. została wybudowana stróżówka, cztery lata później powstały obszerne stajnie z wozowniami i mieszkaniami dla służby<sup>5</sup>.

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Rakszawa znajduje się Zespół leśniczówki w miejscowości Wydrze. Kompleks został postawiony w 1907 roku. W jego skład wchodzi murowana leśniczówka i suszarnia oraz drewniane budynki – stodoła, budynek i gajówka z początku XX wieku. Obecnie swoją siedzibę ma tu kancelaria Nadleśnictwa Leżajsk.

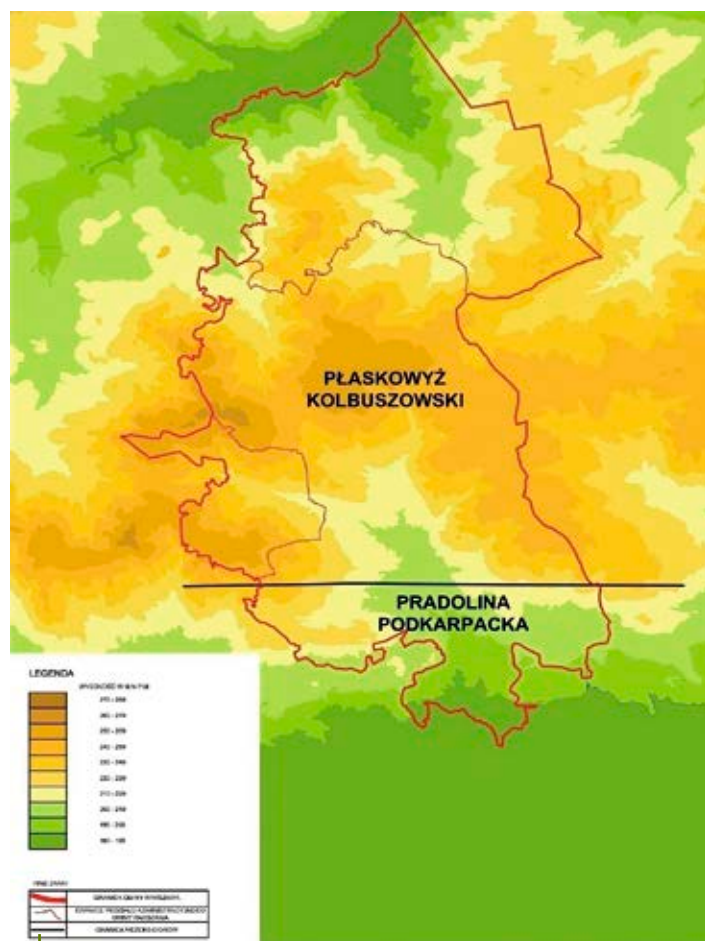
4. M. Kozaczka, *Gospodarka leśna w posiadłościach Ordynata Łańcuckiego (1918–1939)*, „Kwartalnik Historyczny” 3(1994), s. 41–54; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [dalej: AGAD], Kartografia, t. 463/2.

5. AGAD, Kartografia, t. 463/2; Mapa katastralna Brzozy Królewskiej 1854, sygn. 134; Muzeum-Zamek w Łańcucie, V. Błotko, *Zespół folwarczny w Julinie. Rys historyczny*, Rzeszów 1997.

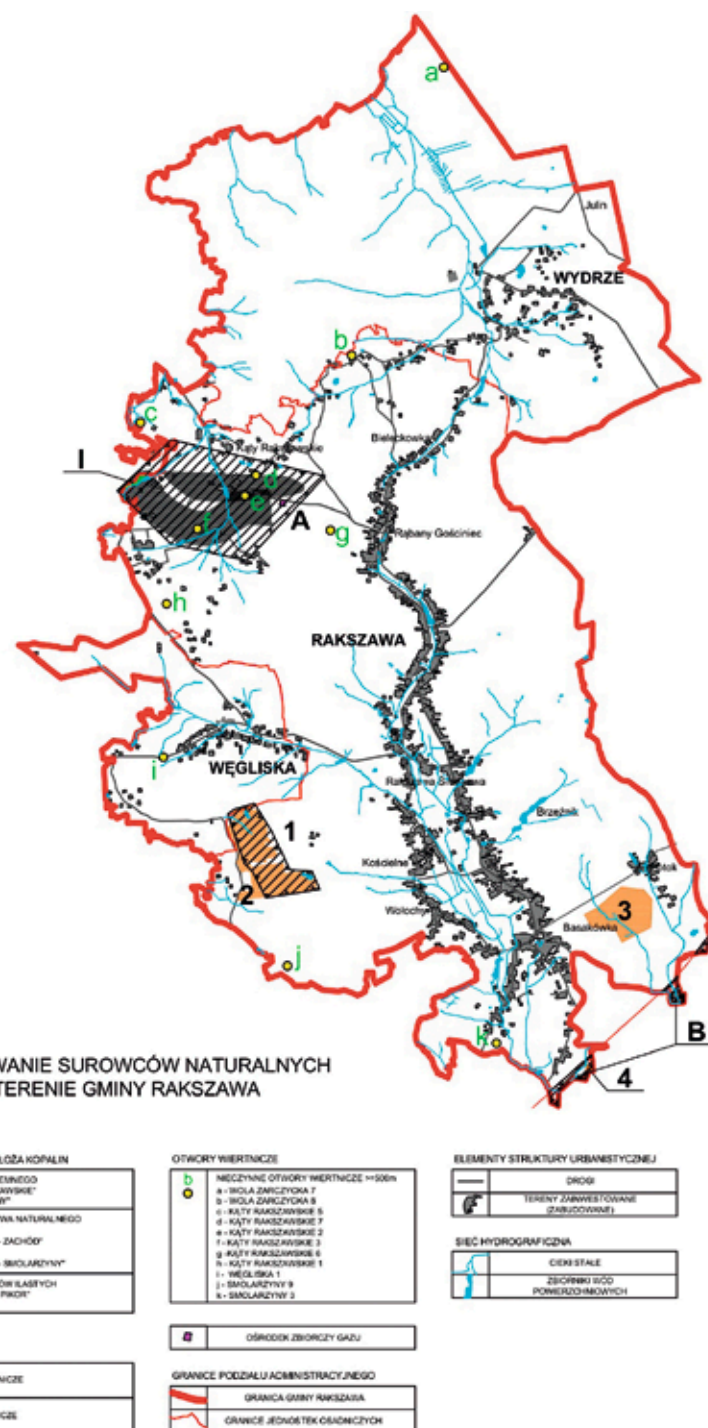




## Struktura przyrodnicza i zasoby



Ukształtowanie powierzchni na terenie Gminy Rakaszawa



WYSTĘPOWANIE SUROWCÓW NATURALNYCH NA TERENIE GMINY RAKSZAWA

### LEGENDA:

#### UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

■	ZŁOŻA GAZU ZWIĘZANE
■	A. KĄTY RAKSZAWSKIE
■	B. "SŁOJANIN"
■	ZŁOŻA KRWISTYNA NATURALNEGO
■	1. "RAKSZAWA"
■	2. "RAKSZAWA - ZACHÓD"
■	3. "DOLINA"
■	4. "RAKSZAWA - SŁOJANIN"
■	ZŁOŻA SUROWCÓW KLASYCZNYCH
■	1. "RAKSZAWA - PIKOT"

#### ODZNACZENIA OGÓLNE

■	GRANICZNY GÓRNICZY
■	TERENY GÓRNICZE

#### OTWORY WIERTNICZE

■	WIEŻYCE OTWORY WIERTNICZE > 50m
■	1. WOLA ZARZĘDZONA 1
■	2. KĄTY RAKSZAWSKIE 5
■	3. KĄTY RAKSZAWSKIE 7
■	4. KĄTY RAKSZAWSKIE 2
■	5. KĄTY RAKSZAWSKIE 3
■	6. KĄTY RAKSZAWSKIE 6
■	7. KĄTY RAKSZAWSKIE 1
■	8. WĘGLISKA 1
■	9. SŁOJANIN 9
■	10. SŁOJANIN 3

#### ODZNACZENIA OGÓLNE

■	GRANICE PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO
■	GRANICA GMINY RAKSZAWA
■	GRANICE JEDNOSTEK OSADNICZYCH

#### ELEMENTY STRUKTURY URBANISTYCZNEJ

■	DRUGI
■	TERENY ZARZĘDZANE (ZABUDOWANE)
■	SIĘĆ HYDROGRAFICZNA
■	CIĘKI STALE
■	ZBIORNIKI WOD POMEZIOGÓRNYCH

## Ukształtowanie terenu

Według podziału fizjograficznego Polski (J. Kondrackiego, 2002 r.), Gmina Rakaszawa położona jest w obrębie makroregionu – Kotlina Sandomierska, który wchodzi w skład podprovincji – Północne Karpaty. Obszar ten obejmuje fragmenty mezoregionów: Płaskowyżu Kolbuszowskiego i Pradoliny Podkarpackiej. Niezależnie od założenia tektonicznego, rzeźba tego obszaru została wymodelowana przez rzeki w związku z dźwigniem się całego obszaru w pliocenie i plejstocenie. Zasadniczy rys rzeźby ukształtowany został podczas zlodowacenia sańskiego. W późniejszym okresie holoceniowym nastąpiły niewielkie modyfikacje rzeźby – powstanie form

akumulacji wiatrowej i erozji rzecznej. Jest to teren o małym zróżnicowaniu hipsometrycznym. Wynika to z położenia przeważającej części Gminy Rakaszawa w obrębie jednej jednostki morfologicznej – Płaskowyżu Kolbuszowskiego, który obejmuje północną i środkową część gminy. Wysokości bezwzględne wahają się tu od ok. 186 m n.p.m. w dolinie Trzebońnicy do ok. 265 m n.p.m. we wsi Węgliska na zachodniej granicy gminy. Na analizowanym terenie, Płaskowyż

Źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych, Państwowy Instytut Geologiczny, <http://geologia.pgi.gov.pl/>

### Występowanie surowców naturalnych na terenie Gminy Rakaszawa



Kolbuszowski występuje w postaci wierzchowiny wodnolodowcowej. Charakterystyczną cechą są tu rozległe pagórki, o deniwelacjach dochodzących do 40,0 m, zróżnicowanym nachyleniu (3–8%) i ekspozycji. Najwyżej wzniesione fragmenty wierzchowiny stanowią dział wodny (III rzędu) pomiędzy dopływami Sanu – Wisłokiem i Trzebośnicą. W rejonach wododziałowych doliny bezimiennych dopływów mają charakter dolin wciosowych o przekroju poprzecznym w kształcie litery V. Doliny te mają wąskie dna oraz strome zbocza w postaci skarp o wysokości do 10,0 m. Ich rozwój następuje w wyniku erozji wgłębnej. Rzeźbę terenu omawianego obszaru urozmaicają doliny boczne. Są to formy erozyjne o płaskodennych dnach szerokości od 50 do 200 m i bardzo zróżnicowanym kształcie zboczy. W źródłowych odcinkach doliny mają często kształt dolin nieckowatych. Przekrój poprzeczny takiej doliny wyróżnia się brakiem wyraźnych załomów wklęsłych między dnem doliny a zboczami, co sprawia, że precyzyjne wyznaczenie zasięgu dna staje się problematyczne. Na obszarze wierzchowiny występują zagłębienia bezodpływowe, w obrębie których, podczas opadów atmosferycznych, gromadzi się okresowo woda. Formy te są zróżnicowane pod względem wielkości.

Monotonię rzeźby terenu urozmaicają wydmy, zlokalizowane głównie w centralnej i południowej części gminy. Występują one przeważnie w postaci wałów piaszczystych lub wydym parabolicznych. Ich część centralna, najwyższa, jest wysunięta do przodu, natomiast stopniowo obniżające się ramiona są wyciągnięte pod wiatr. Obszary wydym przeważnie porośnięte są lasami. Południowa część Gminy Rakszawa położona jest w obrębie Pradoliny Podkarpackiej. Jest to rozległa bruzda utworzona w czasie recesji zlodowacenia, kiedy odpływały wtedy wody od Dunajca, na wschód z Kotliny Sandomierskiej. Świadczą o tym znajdujące na tarasach żwiry tarzańskie. Płynie nią ku wschodowi Wisłok. W zboczach pradoliny występuje kilka stopni terasowych. Jeden z fragmentów terasy nadzalewowej Wisłoka znajduje się w granicach opracowania. Powierzchnia terasy, wyniesiona średnio 10,0 m nad średni stan wody w rzece, jest łagodnie nachylona w kierunku południowo-wschodnim. W obrębie gminy znajdują się również antropogeniczne elementy rzeźby, różne co do swojej genezy, rozmiarów i wtórnego

przekształcenia. Do głównych rodzajów form antropogenicznych należą wyrobiska poeksploatacyjne: piaskownie, glinianki. Występuje tu zjawisko sukcesji ekologicznej. Miejsca, gdzie kiedyś rosły murawy napiaskowe, obecnie są zajmowane przez sosnę. Jest to przykład tzw. sukcesji wtórnej. Licznie nagromadzone są także liniowe elementy antropogeniczne w postaci wykopów i nasypów dróg kołowych. Wśród najistotniejszych elementów wymienić należy: nasyp drogi wojewódzkiej 877 przebiegającej przez południową część gminy (przysiółek Rakszawa-Basakówka). W miejscu zabudowy produkcyjnej, usługowej i mieszkaniowej powstały powierzchnie zrównania antropogenicznego. Zgodnie z rejestracją i inwentaryzacją naturalnych zagrożeń geologicznych na terenie całego kraju, ze szczególnym uwzględnieniem osuwisk oraz innych zjawisk geodynamicznych (<http://m.bazagis.pgi.gov.pl/cbdg/>), stwierdza się, że na terenie Gminy Rakszawa nie występują osuwiska aktywne. Według projektu SOPO opracowanego przez Państwowy Instytut Geologiczny, Gminie Rakszawa nie wyznaczono obszarów, na których mogłoby dojść do ruchów masowych.

## Budowa geologiczna i zasoby surowcowe

Powiat łańcucki, w skład którego wchodzi Gmina Rakszawa, położony jest w obrębie dwóch dużych krain geograficznych – Kotliny Sandomierskiej oraz Pogórza Karpackiego. Kotlina Sandomierska wytworzyła się w okresie trzeciorzędu i tworzą ją głównie iły i piaski. Pogórze Karpackie natomiast zbudowane jest z układów fliszowych, złożonych ze skał osadowych. W budowie geologicznej pogórza występują naprzemianległe warstwy piasków, ilów i łupków ilastych. Budowa geologiczna obszaru gminy jest dość urozmaicona. Gmina leży w obrębie Zapadliska Podkarpackiego, jednostki tektonicznej o charakterze niecki, wypełnionej utworami pochodzenia morskiego. W tym przypadku są to trzeciorzędowe iły krakowieckie. Osady wodno-lodowcowe reprezentowane są przez: piaski pylaste, drobne, średnioziarniste oraz gliniaste, lokalnie z wkładkami pospółek i żwirów oraz przez grunty spoiste, pyły, gliny piaszczyste, pylaste, lokalnie związane z domieszką głazów narzutowych. Wymienione wyżej grunty nawzajem się przewarstwiają, tworząc soczewki o różnej miąższości





i zmiennych warunkach geotechnicznych. Kompleks tych gruntów ma zróżnicowaną miąższość od 1,0 do 18,0 m. Strop tych osadów zalega na głębokości 1–18 m. W obrębie Pradoliny Podkarpackiej osady czwartorzędowe w dolinach Młynówki i Krzywego reprezentowane są przez holocenijskie osady aluwialne, wykazujące znaczne zróżnicowanie litologiczne. Budowę geologiczną w obrębie Płaskowyżu Kolbuszowskiego rozpoznano w trakcie badań geotechnicznych, wykonanych w obszarze złoża piasków „Rakszawa”. Podczas prowadzenia badań terenowych stwierdzono obecność w górnej części profilu piasków żółtych drobnych i średnioziarnistych. Na większych głębokościach rozpoznano glinę piaszczysto-szarą z rdzawo-brunatnym przerostem, a także glinę pylastą szaro-rdzawą. W części zewnętrznej profilu geologicznego wyznaczono warstwę gleby piaszczystej ciemnoszarej. W Gminie Rakszawa wierzchnią warstwę osadów stanowią w zdecydowanej większości piaski, w tym piaski słabo gliniaste (cały obszar gminy), piaski luźne (cały obszar gminy), piaski gliniaste lekkie (płutowo głównie w środkowej części), piaski słabo gliniaste pylaste (płutowo na terenie całej gminy). Na znacznie mniejszej powierzchni wykształciły się gliny lekkie, zlokalizowane głównie w środkowej części wsi Rakszawa, a także na niewielkich powierzchniach gliny ciężkie i gliny średnie pylaste. W dolinach rzek powstały torfy, na których wykształciły się grunty organiczne. Znikomą powierzchnię zajmują żwiry, pyły, iły, a także gliny średnie. Oceniając grunty występujące w podłożu na terenie gminy pod względem ich przydatności do lokalizowania budownictwa, należy stwierdzić, że nadają się one do bezpośredniego posadowienia budynków, poza gruntami organicznymi – torfami i namułami organicznymi. Rakszawa nie jest zasobna w kopaliny. Jedynym surowcem o udokumentowanych zasobach jest gaz ziemny. Lokalnie wydobywane są gliny ceglarskie lub piasek.

## Warunki wodne

### Wody podziemne

Zgodnie z podziałem hydrogeologicznym Polski (B. Paczyński, 1995 r.), Gmina Rakszawa leży w obrębie Regionu Przedkarpackiego (XIII). Teren położony jest w obszarze jednolitej części wód pod-

ziemnych o europejskim kodzie PLGW 2200127. JCWPD nr 127 położone jest w dorzeczu Wisły, w regionie wodnym Górnej Wisły, w pasie północnego Podkarpacia i Wyżyny Lubelsko-Lwowskiej. Główne znaczenie użytkowe posiada tu czwartorzędowy poziom wodonośny. Występowanie tego poziomu związane jest z kopalnymi i współczesnymi dolinami rzek. Wodonoścem są utwory zlodowacenia środkowopolskiego oraz bałtyckiego o miąższości od kilku do ok. 60 m, wykształcone jako żwiry, piaski średnio- i drobnoziarniste. W obrębie gminy zaznaczone są dwie jednolite części wód podziemnych: JCWPd 136 i JCWPd 153. Obszar gminy stanowi obszar źródłiskowy, z którego biorą początek dopływy rzek płynących do Wisłoka i Trzebońnicy. Liczne źródła charakteryzują się zróżnicowaną wydajnością. Źródła o największej wydajności są ujmowane do zaopatrzenia w wodę gminnych wodociągów.

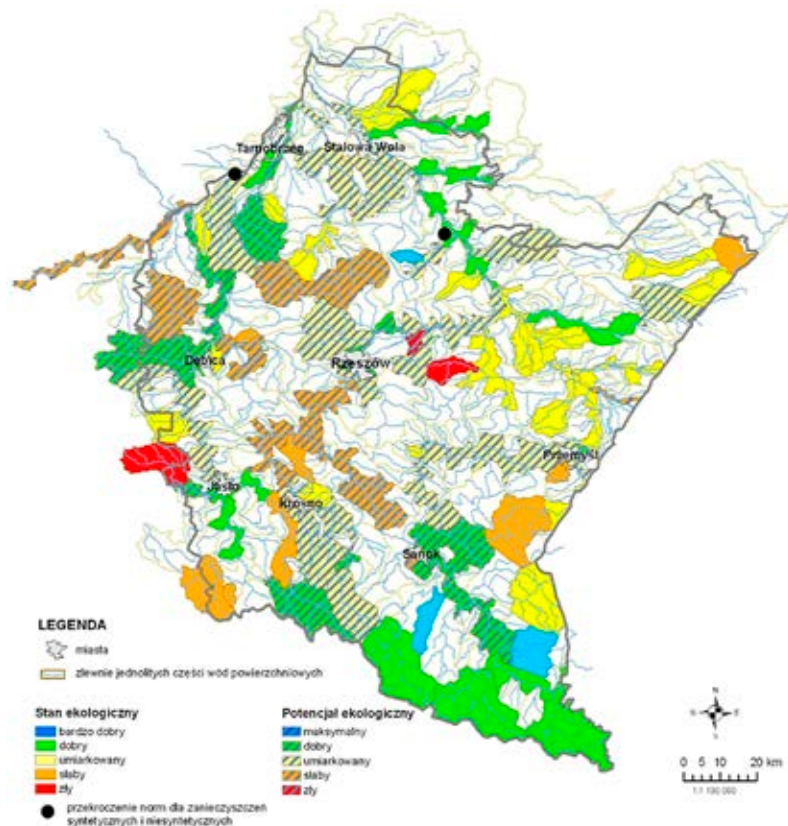
### Wody geotermalne i mineralne

Zgodnie z przyjętym podziałem Paczyńskiego-Płochniewskiego (1996 r.), omawiany obszar pod względem występowania wód mineralnych należy do prowincji Karpackiej (D i regionu Zapadliska Przedkarpackiego – DI). Biorąc pod uwagę wyżej wymienioną regionalizację, gmina położona jest w strefie występowania wód mineralnych chlorokowych (2a). W granicach opracowania występują niewielkie zasoby wód geotermalnych o temperaturze od 35° do 120°, które mogą być wykorzystane w przyszłości jako alternatywne źródło energii.

### Wody powierzchniowe

Obszar gminy położony jest w zlewni dwóch lewobrzeżnych dopływów Sanu: Wisłoka i Trzebońnicy. Wododział powierzchniowy III rzędu pomiędzy tymi rzekami przebiega w obrębie Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Jest to teren źródłiskowy, z którego biorą początek dopływy wyżej wymienionych rzek. Liczne źródła charakteryzują się zróżnicowaną wydajnością. Źródła o największej wydajności są ujmowane do zaopatrzenia w wodę gminnych wodociągów. Północną część gminy odwadniają górne odcinki prawobrzeżnych dopływów Trzebońnicy – Olechowiec (ciek IV rzędu), Krzywy (ciek IV rzędu) i Tarlaka oraz ich dopływy. Największe znaczenie dla odprowa-

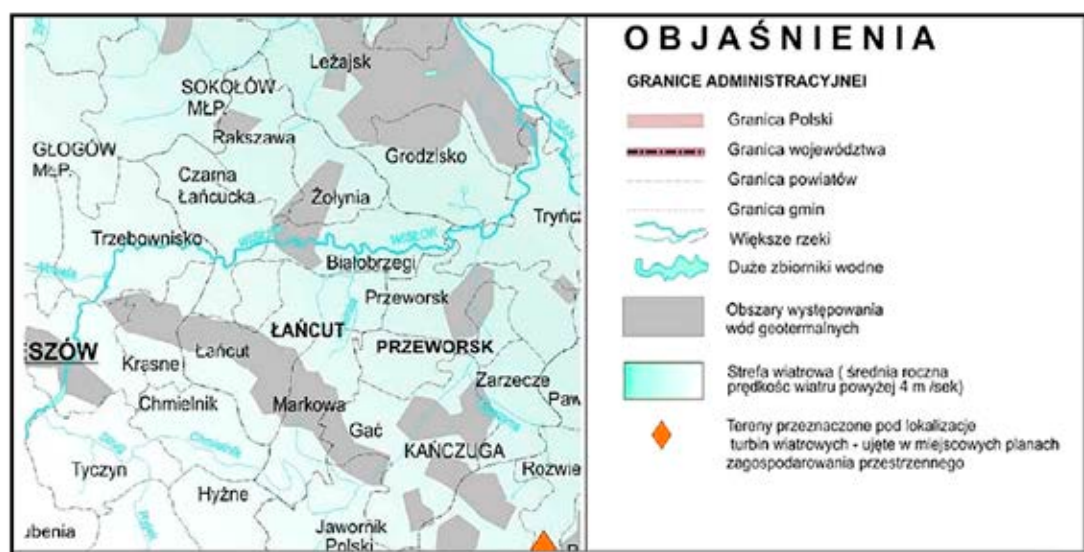




Źródło: WIOS Rzeszów

Stan wód powierzchniowych na terenie województwa podkarpackiego

dziania nadwyżki wód z tej części terenów ma Potok Krzywy wraz ze swoimi dopływami. Źródło potoku znajduje się w miejscowości Wydrze, na wysokości około 236 m n.p.m. Przez terytorium gminy potok Krzywy płynie na odcinku 6 km, w tym uregulowanym jedynie na długości 380 m. Ujście potoku znajduje się na terenie Gminy Sokołów Małopolski, gdzie potok, pokonując odległość 1,2 km, wpływa do rzeki Trzebońnicy. Potok Krzywy i inne dopływy Trzebońnicy nie stwarzają zagrożenia powodziowego dla terenów zabudowanych w granicach opracowania. Południowa część gminy leży w dorzeczu Wisłoka. Wisłok przepływa równolegle do południowej granicy gminy w odległości 750 m od najbardziej na południe wysuniętego punktu gminy, leżącego w jego terasie nadzalewowej. Środkowa i południowa część gminy odwadniana jest głównie przez potok Młynówka (ciek IV rzędu) i jego dopływy. Ujście potoku do Wisłoka znajduje się we wsi Smolarzyny na terenie Gminy Żołynia, a źródło zlokalizowane jest na terenie Gminy Czarna. Całkowita długość potoku wynosi 10100 m, z tego najdłuższy odcinek płynie przez terytorium Rakszawy, głównie w jej środkowej i południowej części. W południowej czę-



Źródło: Program ochrony środowiska dla powiatu łańcuckiego na lata 2009–2012 z uwzględnieniem lat 2013–2016, Zarząd Powiatu Łańcuckiego.

Obszary występowania wód geotermalnych na terenie powiatu łańcuckiego







## Krajobraz rolniczy Gminy Rakszawa

ści Gminy Rakszawa wody z okolicznych obszarów odprowadzane są do Młynówki za pośrednictwem rowów melioracyjnych (M-1, M-2, M-5). Najdłuższym lewobrzeżnym dopływem Młynówki jest potok Fabryczny, który wpada do Młynówki w km: 3+ 000. Na całym odcinku o długości 7,60 km potok Fabryczny płynie z północy na południe w granicach gminy, przecinając drogi relacji Rakszawa – Brzoza Stadnicka i Łańcut – Leżajsk. Posiada duże spadki podłużne, charakterystyczne dla górnego odcinka rzeki. Do potoku Fabryczny woda z okolicznych obszarów odprowadzana jest za pośrednictwem mniejszych dopływów i rowów melioracyjnych

W obrębie gminy powstały również zbiorniki małej retencji po przeprowadzonej rekultywacji złoża surowców ilastych – „Kąty Rakszawskie”. Są to zbiorniki wodne o powierzchni 2073 m<sup>2</sup> i 1710 m<sup>2</sup>

wraz z otaczającymi je użytkami zielonymi o łącznej powierzchni 9245 m<sup>2</sup>. Jedynymi naturalnymi zbiornikami wód stojących na terenie gminy są niewielkie „oczka wodne”. Występują one w obrębie niecek deflacyjnych, powstałych w wyniku niszczącej działalności wiatru. Ze względu na to, że nie mają stałego źródła zasilania, szybko zarastają roślinnością szuwarowo-bagienną. Głównymi odbiorcami wód opadowych i roztopowych są ciek: Młynówka i potok Fabryczny wraz z dopływami.

### Jednolite części wód powierzchniowych

Od 2016 r. zostały określone nowe jednolite części wód powierzchniowych. Na terenie Gminy Rakszawa zewidencjonowano jednolite części wód powierzchniowych wymienione w tabeli poniżej.

**Tabela.** Jednolite części wód powierzchniowych na terenie Gminy Rakszawa

Kod JCW	Nazwa JCW	Status
RW200019227449	Trzebośnica od Krzywego do ujścia	Naturalna część wód
RW200017227469	Tarlakówka	Naturalna część wód
RW200017227449	Trzebośnica od Krzywego	Naturalna część wód
RW2000172267549	Młynówka	Naturalna część wód



Jakość wód powierzchniowych płynących w ciekach wodnych na terenie gminy nie jest monitorowana, stąd też nie można jednoznacznie wskazać stopnia ich zanieczyszczenia. Można jedynie domniemywać, że pomimo znacznego skanalizowania gminy do wód tych dostają się pewne ilości zanieczyszczeń pochodzenia antropologicznego, w tym również rolnicze. Od kilku lat na terenie gminy funkcjonuje oczyszczalnia ścieków z układem odzysku wody i energetycznego wykorzystania biogazu dla Browaru Van Pur. Odzyskana woda jest wykorzystywana do celów technologicznych. Oczyszczalnia z reaktorem biologicznym beztlenowym pozwala na oczyszczanie ścieków z Browaru.

## Klimat

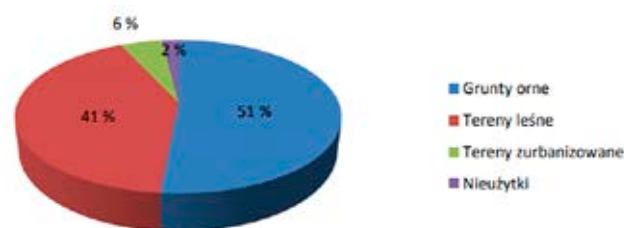
Gmina Rakszawa położona jest w obrębie najcieplejszego obszaru Polski, gdzie panuje klimat o średniorocznej temperaturze wynoszącej 8°C, dominującym zachodnim i południowo-zachodnim kierunku wiatru i średniej rocznej ilości opadów atmosferycznych wahającej się od 650 do 700 mm. Przybliżony czas trwania poszczególnych pór roku:

- ♦ wiosna 60 dni
- ♦ lato 90 dni
- ♦ jesień 90 dni
- ♦ zima 120 dni

## Gleby i lasy

Około 85% powierzchni Płaskowyżu Kolbuszowskiego stanowią osady pochodzenia rzeczno-lodowcowego, które warunkowały powstanie tutaj gleb bielcowych. Na skutek nieustannego wypłukiwania składników odżywczych, gleby są wybielone (wylugowane) i mocno zakwaszone, a przez to mało urodzajne i nieżyźne. Można je podzielić na kilka rodzajów, które z kolei warunkują kierunki produkcji rolniczej. Na przykład gleby bielcowo-piaszczyste warunkują kierunek żytnio-łubinowy, gleby gliniaste – żytnio-ziemniaczany, mady i piaski rzeczne – kierunek łąkowo-pastwiskowy. W strukturze użytków rolnych w Gminie Rakszawa dominują grunty orne, stanowiące około 51%, niemal 41% zajmują tereny leśne, 6% stanowią tereny zurbanizowane, natomiast nieużytki to około 2%. Dane te zobrazowano na wykresie.

**Wykres 1.** Użytki rolne w Gminie Rakszawa



W strukturze gospodarstw rolnych indywidualnych przeważają małe gospodarstwa do 2 ha, zajmują się one głównie produkcją roślinną. Hodowla bydła i trzody chlewnej występuje tutaj w niezbyt dużej ilości w porównaniu z innymi gminami powiatu. Niewielka część mieszkańców gminy utrzymuje się z pracy w gospodarstwie i coraz częściej są to grunty dzierżawione.

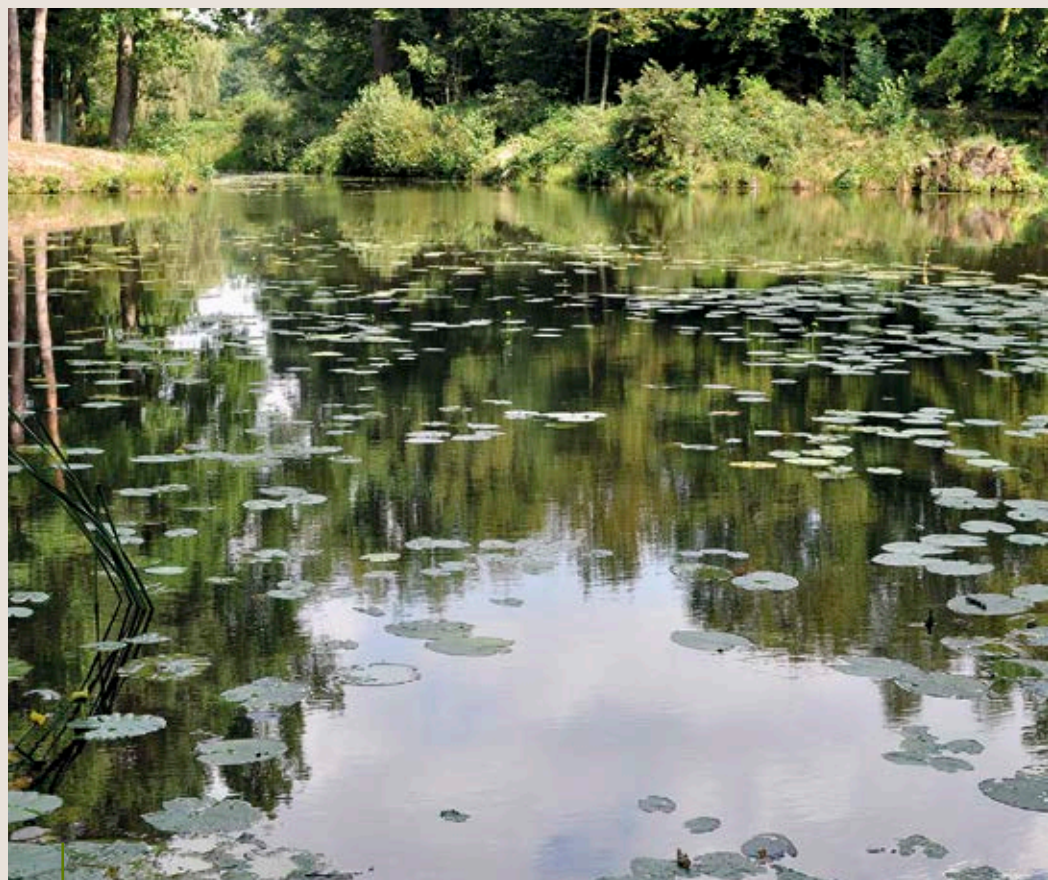
Gleby Podkarpacia charakteryzuje zmienność typologiczna związana z budową geologiczną, morfologią terenu, stosunkami wodnymi, charakterem szaty roślinnej oraz działalnością człowieka. Z raportu Dobrej Praktyki Rolniczej wynika, iż gleby Podkarpacia głównie zaliczane są do kwaśnych oraz bardzo kwaśnych (w zakresie pH 4,5–5,5), co spowodowane jest wymywaniem związków zasadowych przez wody opadowe bądź roztopowe, pobieranie związków zasadowych przez rośliny, zakwaszające działanie nawozów mineralnych, powstawanie w glebie CO<sub>2</sub> na skutek mineralizacji substancji organicznych czy braku jednolitego programu wapnowania gleb. Gleby o odczynie bardzo kwaśnym stanowią 31% powierzchni, kwaśne 33%, lekko kwaśne 21%, obojętne 11%, natomiast zasadowe 4%. Brak jest informacji o badaniach gleb na terenie powiatu łańcuckiego czy też w Gminie Rakszawa po 2011 r. Natomiast w 2011 r. na obszarze powiatu łańcuckiego na 687 ha przebadanych gleb odnotowano, że ich 58% posiada odczyn kwaśny oraz bardzo kwaśny, z czego 57% potrzebuje wapnowania. Gleby lekko kwaśne stanowią 20%, natomiast obojętne i zasadowe 22%. Niską oraz bardzo niską zawartość fosforu (P<sub>2</sub>O<sub>5</sub>) wykazało 35% przebadanej powierzchni, średnią 23% oraz wysoką i bardzo wysoką 42%. Jeżeli chodzi o potas (K<sub>2</sub>O), to 46% powierzchni wykazało niską oraz bardzo niską zawartość, średnią 32% oraz wysoką i bardzo wysoką 22%. Natomiast magnez (Mg) na 22% wykazał niską oraz





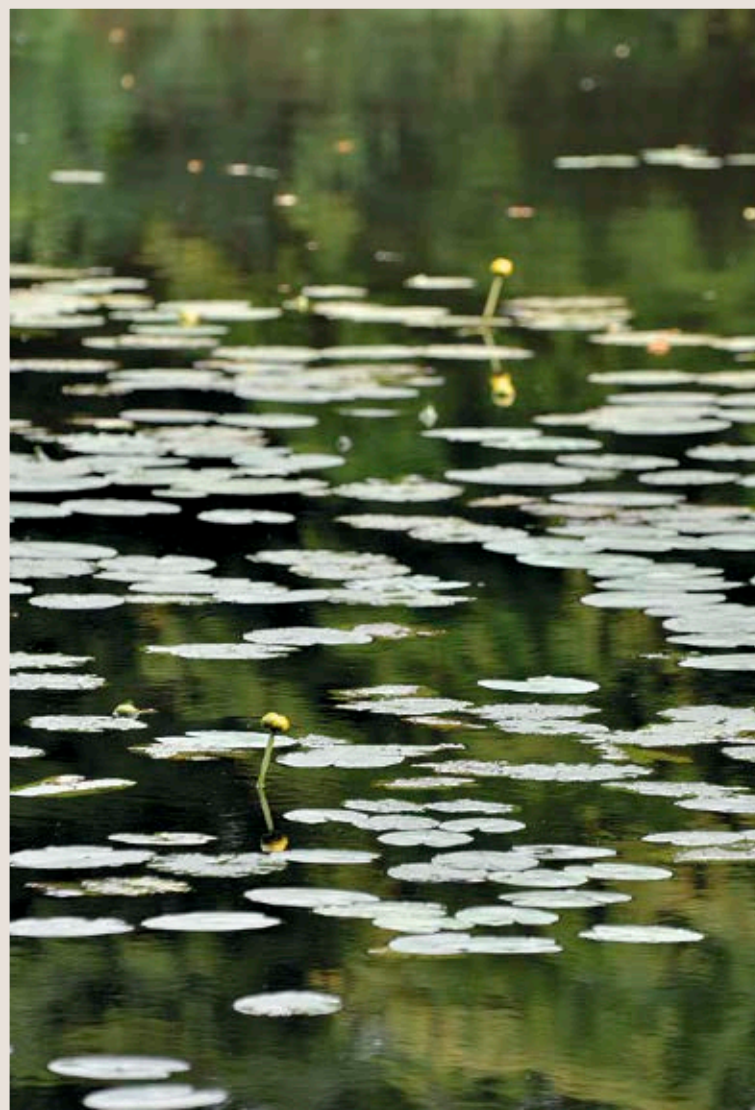
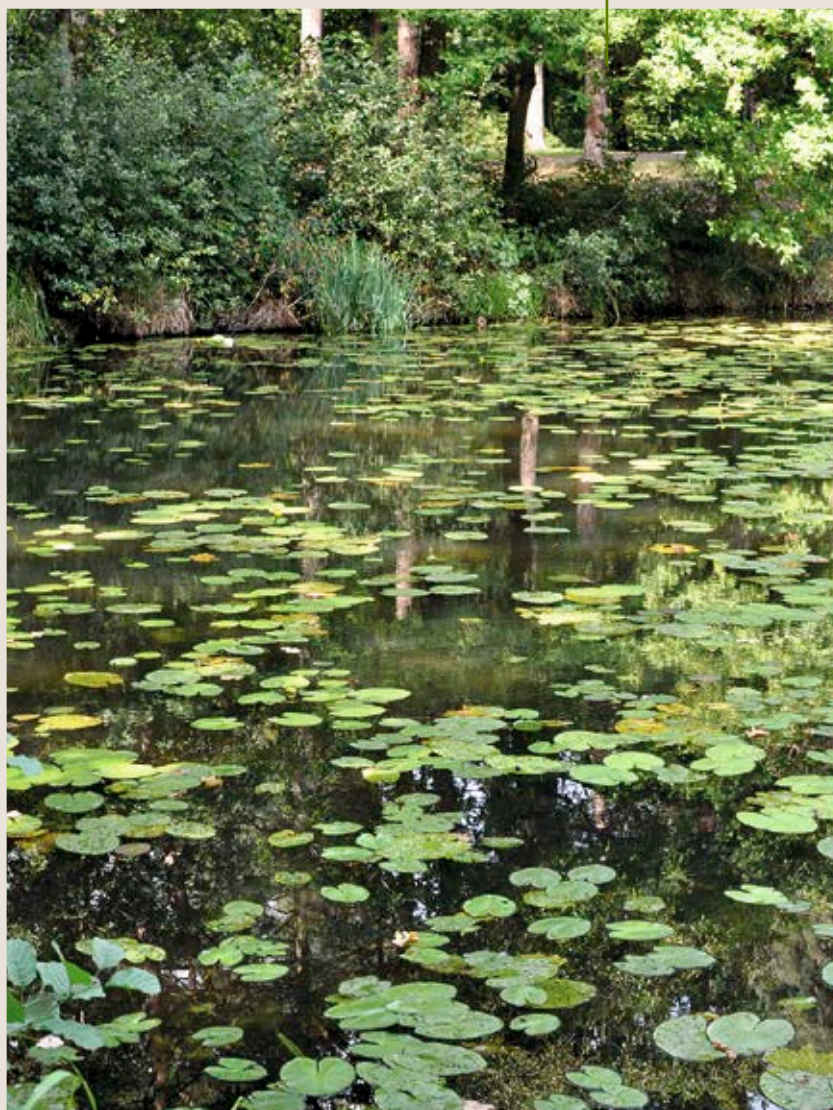


Drzewo nadgryzione przez bobry



Staw w lesie Brzeźnik

Lilie wodne na stawie w lesie Brzeźnik







Potok Fabryczny



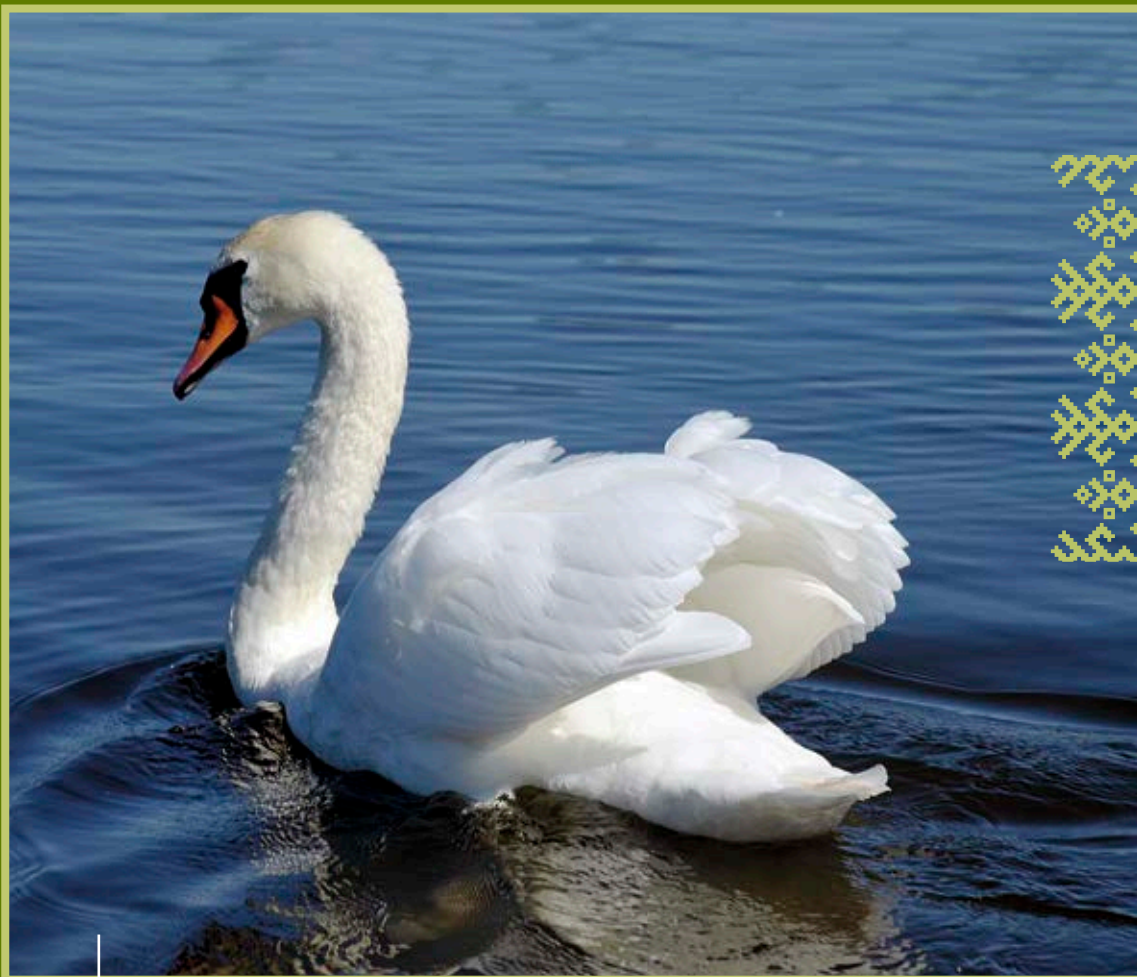
Staw w Rakiszewie (Nowe Pola)



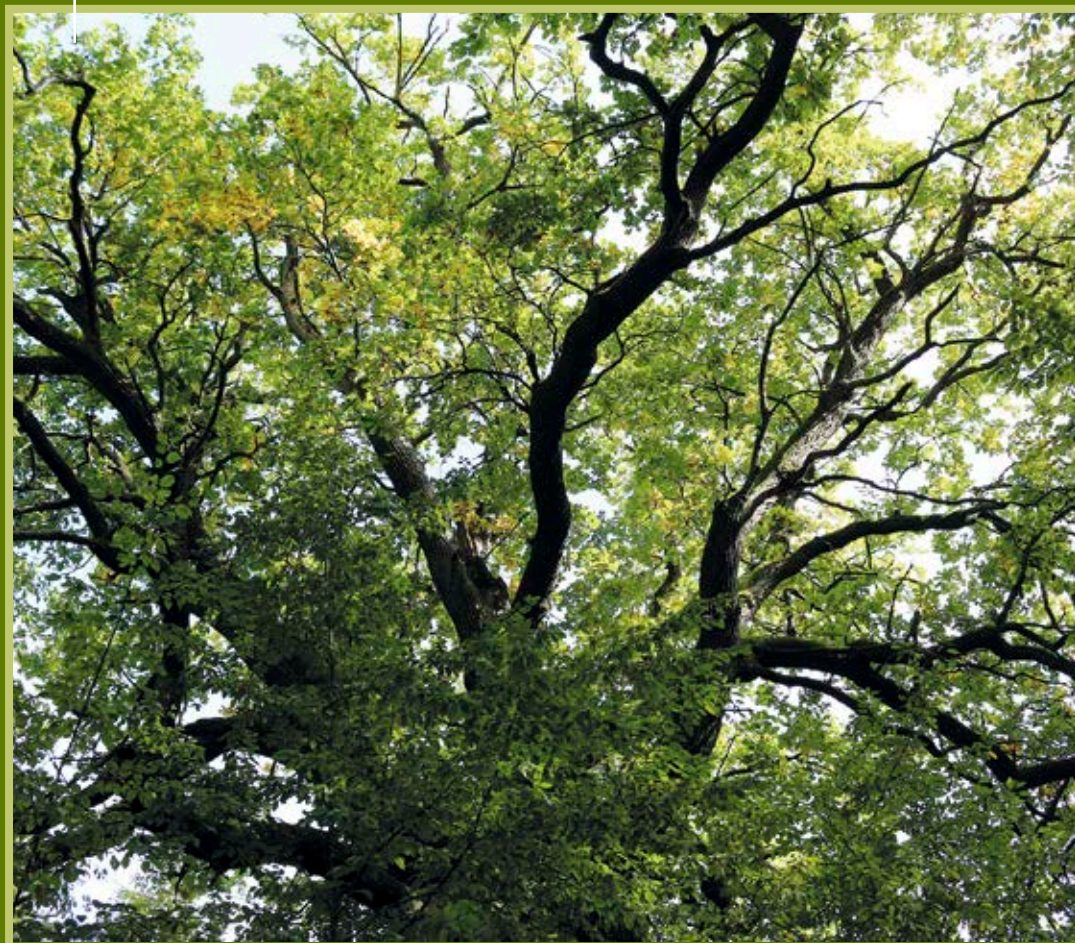




Staw w lesie Brzeźnik



Ptactwo wodne



Najstarszy dąb

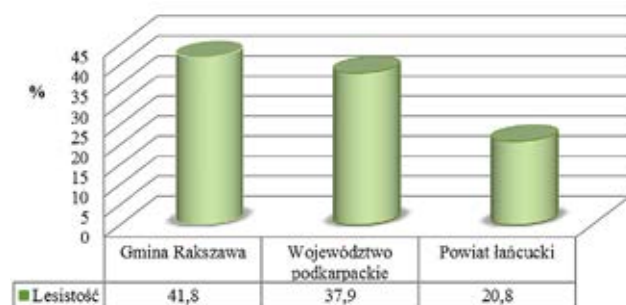


bardzo niską zawartość, średnią na 18% oraz wysoką i bardzo wysoką na 60% powierzchni. Użytki rolne występujące na obszarze gminy, zaliczane są do gleb II–VI klasy bonitacyjnej. Przeważają użytki w klasach II–IV. Niewielki odsetek stanowią gleby organiczne (szczególnie chronione z mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych). Gleby Gminy Rakszawa wykazują duże zróżnicowanie. W północnej części gminy występują gleby niezbyt urodzajne zaliczane do IV i V klasy, natomiast w części południowej występują dość żyzne gleby, należące do II i III klasy, powstałe z lessów.

**Lasy** w ogólnej powierzchni gminy zajmują 2780,0 ha, w tym lasy publiczne 1774,0 ha, zaś pozostałą część stanowią lasy prywatne. Gmina posiada 18 ha lasów, pozostałe lasy są lasami państwowymi. Największe bogactwo świata roślinnego na obszarze gminy występuje w obrębie lasów. Tereny leśne są obszarami cennymi pod względem florystycznym, ekologicznym i krajobrazowym. Skupia się w nich większość chronionych i rzadkich gatunków roślin występujących na terenie gminy.

Lesistość, czyli udział powierzchni porośniętej lasami w całkowitej powierzchni gminy, wynosi 41,8%. Wskaźnik ten zdecydowanie przewyższa lesistość w powiecie łańcuckim (20,8%), a także w województwie podkarpackim (37,9%).

**Wykres 2.** Lesistość w Gminie Rakszawa (stan na dzień 31.12.2014 r.)



Źródło: Urząd Statystyczny w Rzeszowie

Gmina Rakszawa ma największą lesistość spośród wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu łańcuckiego. W jej obszarze lasy występują w głównej mierze na terenie wsi Wydrze, na którą przypada ok. 62% powierzchni lasów całej gminy. Zbiorowiska leśne, w jednym dużym zwartym kompleksie, wy-



Źródło: Ewidencja gruntów Gminy Rakszawa i mapa rozmieszczenia lasów – Nadleśnictwo Leżajsk

## Rozmieszczenie lasów na terenie Gminy Rakszawa

stępują przede wszystkim w północnej części gminy. Kilka niewielkich fragmentów lasów rozszani jest na jej obrzeżach.

## Fauna, flora i formy ochrony przyrody

Środowisko naturalne Gminy Rakszawa jest bardzo bogatym i różnorodnym siedliskiem zarówno roślin, jak i zwierząt. Lasy bukowo-jodłowe z wieloma gatunkami górskimi w runie i podszyciu zaczęły sukcesywnie rozwijać się w podkarpackim pasie 4,5 tys. lat temu.

Na Płaskowyżu Kolbuszowskim do dziś przetrwało kilka skupisk tego lasu, w Rakszawie, niestety, tylko pojedyncze buki i jodły. Pojedyncze pomnikowe dęby i lipy świadczą o istnieniu tutaj niegdyś wspaniałych lasów liściastych. W konsekwencji wycinania starych





lasów nie ma dziś w Rakszawie ponad 100-letnich drzewostanów, natomiast jest wiele pochodzących ze sztucznych nasadzeń. Pośród tych naturalnych zespołów leśnych wymienia się widne lasy sosnowe z kwasolubnym runem. Tak zwane bory chrobotkowe to lasy sosnowe porastające wydmy śródleśne. W runie tych lasów występują: widłaki chronione, borówki, brusznice, wrzosa oraz chrobotek – czyli porost naziemny. Z kolei w runie lasów sosnowych z domieszką brzozy rosną borówki, czernice, mchy, paprocie, jeżyny i wiele innych gatunków. W świecie roślinnym Rakszawy wiele miejsca zajmują łąki pokrywające płaską i rozległą dolinę Młynówki. Łąki te cechują się dużą liczbą gatunków roślin (200–300) oraz wyjątkową kwiecistością (rzeżucha, kaczenie, firletki – różowe, jaskier ostry – żółty, a także storczyk szerokolistny – czerwony). Roślinność wodna i błotna zarasta brzegi stawów, mokradła i tereny źródlisk. Wydmy są porośnięte przez zespół szczotliczy siwej – trawy kępkowej, razem z którą rosną: czerwiec trwały, jasioniec piaszkowy, kocanka piaszkowa, kostrzewa, macierzanka piaszkowa.

W świecie zwierzęcym Rakszawy i okolic żyje kilkanaście gatunków ssaków, m.in. dziki, jelenie, sarny, wiewiórki, gryzonie, zające, kuny leśne, lisy. Ponadto ok. 30 gatunków ptaków, takich jak: drozdy, dzięcioły, dudki, rudniki, gile, puszczyki, sowy uszate, dwa gatunki sokoła: pustułka i kobuz. Jeśli chodzi o ryby, to teren ten, podobnie jak cała kotlina, należy do krainy leszcza, przy czym zbiorniki wodne Rakszawy są zagospodarowywane przez zarybianie.

## Europejska sieć ekologiczna Natura 2000

Na terenie gminy znajduje się obszar **NATURA 2000 Lasy Leżajskie** opatrzony kodem: PLH 180047. Obszar „Lasy Leżajskie” położony jest, pod względem geobotanicznym, w Okręgu Puszczy Sandomierskiej, stanowiącym część rozległej Krainy Kotliny Sandomierskiej (Szafer 1977). Powierzchnia obszaru wynosi 2656,4 ha. W granicach gminy obszar Natura 2000 zajmuje ok. 16% powierzchni gminy. (Obszar Natura 2000 na mapie zaznaczono



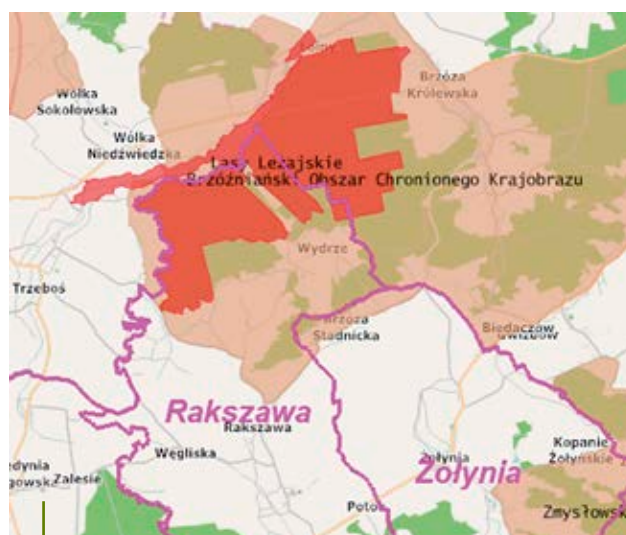
Potok Młynówka







Czosnek niedźwiedzi w lesie wydrzańskim



Obszar Natura 2000 Lasy Leżajskie

kolorem czerwonym.) Okręg Puszczy Sandomierskiej, ze względu na zróżnicowanie geomorfologiczne, fitosocjologiczne i florystyczne, podzielono na dwa Podokręgi: Nizański i Płaskowyż Kolbuszowski (Dubiel 1983).

Obszar „Lasy Leżajskie” położony jest w Podokręgu Płaskowyżu Kolbuszowskiego, we wschodniej jego części, najbardziej bogatej pod względem florystycznym. W granicach Podokręgu Kolbuszowskiego występują zarówno żyzne lasy liściaste, w tym grądy, buczyny i łęgi oraz olszowe lasy bagienne, jak również zbiorowiska acydofilnych sośnin i borów mieszanych. Zbiorowiska półnaturalne reprezentowane są przez świeże łąki rajgrasowe, wilgotne łąki ostrożeńiowe i skrawki ubogich muraw napiaskowych. W starorzeczach, dolinach potoków i zagłębieniach terenowych występują zbiorowiska roślinności wodnej i bagiennej. W granicach obszaru licznie występują grądy i buczyny, łącznie zajmując 39,1% powierzchni obszaru. Żyzne buczyny (5,9%) odznaczają się bogactwem florystycznym. Licznie występuje w nich, obok gatunków typowych, wschodniokarpacka sałtanica leśna (*Aposeris foetida* (L.) Less.) i turzycza orzesiona (*Carex pilosa* Scop.). Bardzo cenne są zachowane jeszcze na znacznym obszarze (3,8%) kwietne łąki świeże (*Arrhenatheretum elatioris*). W runi tych łąk licznie występują gatunki kwietne, które w okresie





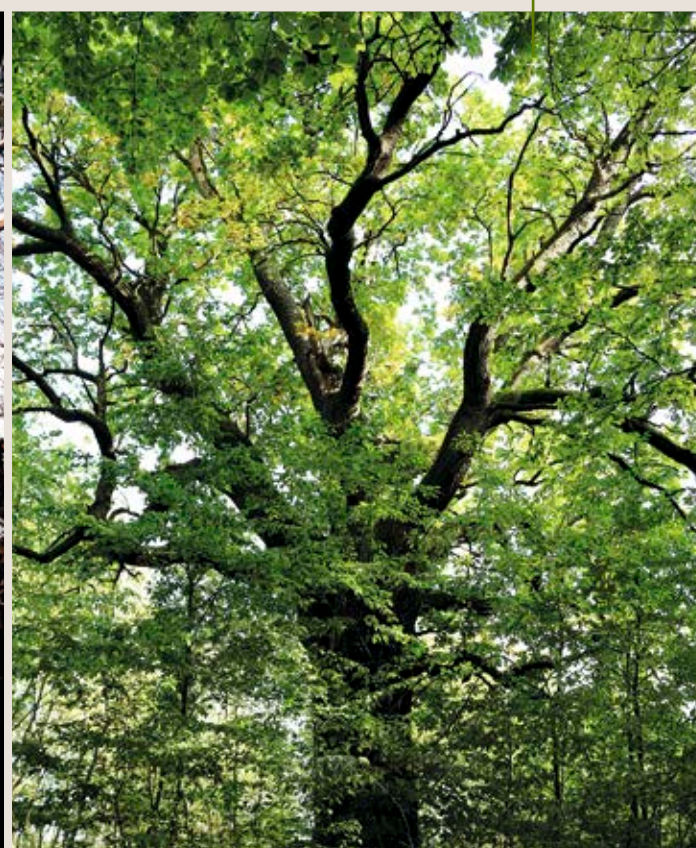


Staw

Aleja Modrzewiowa



Okazałe dęby w lesie wydrzańskim





swojego kwitnienia nadają im niepowtarzalny kolor. W wyznaczonym obszarze stwierdzono biegacza urozmaiconego (*Carabus variolosus* Fab.) na czterech, znacznie oddalonych od siebie stanowiskach, co w połączeniu z występowaniem licznych strumieni o charakterze naturalnym, wskazuje na bytowanie silnej, kresowej subpopulacji tego chrząszcza. Populacja czerwńczyka nieparka (*Lycaena dispar* Haw.) jest liczna i ma dogodne warunki występowania.

## Brzózniński Obszar Chronionego Krajobrazu



Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 11 905 ha i obejmuje gminy: Żołynia (wiejska), Sokołów Małopolski (miejsko-wiejska), Rakszawa (wiejska), Leżajsk (wiejska), Nowa Sarzyna (miejsko-wiejska).

Brzózniński Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje fragment Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Dominują tu lasy liściaste (grądowe) i mieszane, spotyka się reliktowe stanowiska lasów bukowo-jodłowych (Piertuska Góra-Julina). W wąwozach rosną niewielkie płaty buczyny karpackiej, ponadto spotyka się niewielkie śródleśne torfowiska wysokie, olsy, łąki, podmokłe łąki i fragmenty szuwarów. Z roślin chronionych występują tu: wawrzynek wilczczyko, goździk kosmaty i piaskowy, kruszczyk szerokolistny, śnieżyczka przebiśnieg, listera jajowata, widłak torfowy i goździsty, grązel żółty, podkolan biały<sup>1</sup>.

## Rezerwat Przyrody „Wydrze”

Rezerwat Przyrody „Wydrze” utworzony został zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 22.04.1983 r. (MP Nr 16, poz. 91), w celu zachowania fragmentu drzewostanu z dużym udziałem modrzewia polskiego oraz starodrzewu bukowego z wieloma gatunkami roślin górskich w runie. Rezerwat obejmuje fragment kompleksu leśnego na zachód od miejscowości Wydrze, stanowiącego oddziały 35 d, f, g, h; 44 b, c; 45 a, b, c Nadleśnictwa Leżajsk, obręb Dąbrówka o powierzchni 14,64 ha.

Największą atrakcją tego rezerwatu jest zespół żywej buczyny karpackiej w formie podgórskiej. Charakteryzuje się on dużym udziałem gatunków górskich, jak: żywiec gruczołowaty, czosnek niedźwiedzi, wschodniokarpacka sałatnica leśna, przetacznik górski i inne. Z roślin chronionych występuje tu m.in. wawrzynek wilczczyko, bluszcz pospolity, pokrzyk wilcza jagoda<sup>2</sup>.



Rezerwat Wydrze

1. Portal internetowy: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

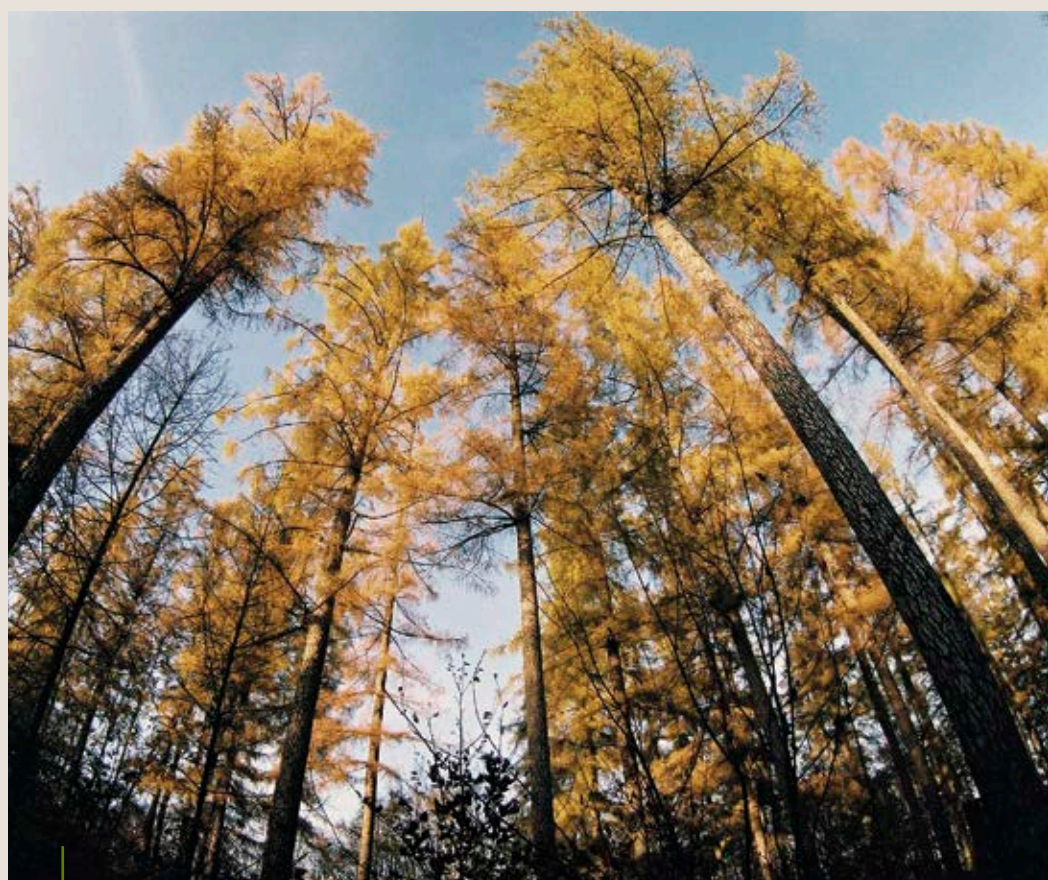
2. Tamże.







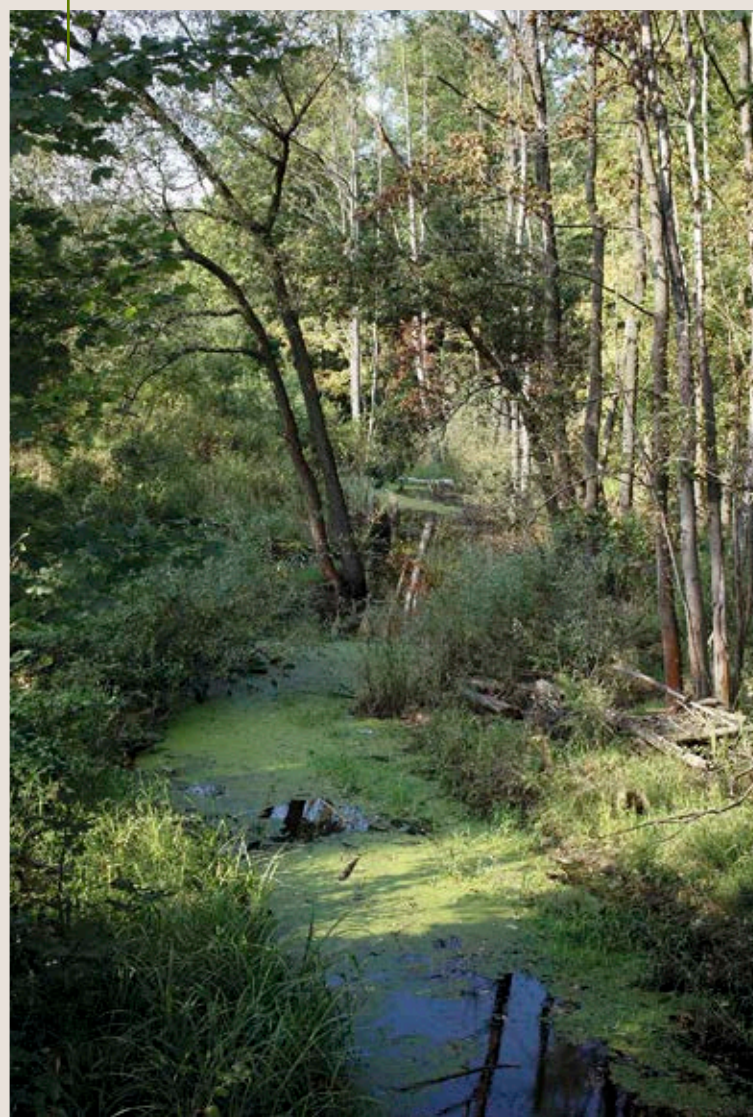
Tablica informacyjna



Rezerwat Przyrody „Wydrze”

Tabliczka na obszarze rezerwatu przyrody

Potok Krzywy







Buczyna, lasy julińskie

Leśna droga







Rakszawa-Potok, brzozy



Rakszawski rak strumieniowy

## Infrastruktura techniczna

### Drogi

Przez Gminę Rakszawę przebiega sieć szlaków transportowych ułatwiających komunikację z otoczeniem. Najważniejsza jest przebiegająca przez południową część gminy – droga wojewódzka 877 (Naklik – Leżajsk – Łańcut – Szklary), łącząca się z autostradą A4, a także z drogą wojewódzką 875 (Mielec, Kolbuszowa, Sokołów Małopolski – Leżajsk).

Przez teren gminy przebiega sześć dróg powiatowych o łącznej długości 36,946 km oraz 20,833 km dróg gminnych publicznych. Pozostała sieć dróg to drogi gminne wewnętrzne (ok. 130 km).



**Droga wojewódzka** (kolor żółty na mapie) to droga nr 877 relacji Leżajsk – Łańcut – Szklary, praktycznie przecinająca gminę z północy na południe.

**Drogi powiatowe** (kolor brązowy na mapie).

**Drogi gminne publiczne** (kolor szary na mapie).

**Granica Gminy Rakszawa** (kolor różowy).





**Tabela.** Drogi powiatowe w Gminie Rakszawa

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość
1368 R	Trzeboś (gr. powiatu) – Rakszawa – Basakówka	9,387 km
1510 R	Rakszawa – Wydrze – Brzoza Stadnicka	7,678 km
1511 R	Rakszawa – Brzoza Stadnicka	5,846 km
1512 R	Medyna Głogowska – Rakszawa	8,099 km
1369 R	Trzeboś (gr. powiatu) – Węgliska	3,075 km
1514 R	Potok – Smolarzyny	2,864 km
Razem		<b>36,949 km</b>

**Tabela.** Drogi gminne publiczne w Gminie Rakszawa

Nr i nazwa drogi	Długość
1 0 9951 R Rakszawa – Kąty /Kołchoz/	2,07 km
1 0 9952 R Rakszawa /Bieleckówka/ – Rakszawa Kąty	3,2 km
1 0 9953 R Wydrze – Kąty Wydrzańskie	2,03 km
1 0 9955 R Rakszawa Rąbane – Rakszawa Kąty	2,2 km
1 0 9956 R Wydrze – Brzoza Stadnicka	0,34 km
1 0 9957 R Rakszawa Rąbane – Ujęcie Wody	1,0 km
1 0 9958 R Rakszawa – Stadion KS „Włókniarz”	0,5 km
1 0 9959 R Rakszawa Urząd Gminy – Węgliska	0,91 km
1 0 9960 R Rakszawa ZSTG – Rakszawa Wołochy	0,93 km
1 0 9961 R Rakszawa /Wołochy/ – Rakszawa Kościelne	3,2 km
1 0 9962 R Rakszawa /Basakówka/ – Rakszawa Dymarka k. ITS	1,55 km
1 0 9963 R Rakszawa Internat – Rakszawa Kościelne	0,8 km
1 0 9964 R Rakszawa Basakówka – Dąbrówki /Pastwisko/	2,153 km
Razem	<b>20,833 km</b>



Zjazd z drogi powiatowej na drogę wewnętrzną (Groble)



Publiczna droga Rąbane-Bieleckówka







Droga powiatowa Medynia Głogowska – Rakszawa



Chodnik na Potoku przy drodze wojewódzkiej

### Wodociągi i kanalizacja

Gmina Rakszawa posiada również rozbudowaną sieć kanalizacji sanitarnej oraz sieć wodociągową wraz z ujęciami wody źródlanej, której smak doceniają najbardziej wybredni smakosze. Ewenementem w skali województwa jest istnienie w centrum miejscowości Rakszawa gminnej sieci ciepłowniczej, której nie powstydziliby się nawet miasta powiatowe. Dzięki scentralizowaniu produkcji ciepła, takie komple-

sy budynków, jak Browar Van Pur czy jednostki oświatowe, nie muszą posiadać indywidualnych kotłowni, co w znacznej mierze wpływa korzystnie na jakość środowiska. W pełni gminna spółka Energokom świadczy usługi komunalne, w tym zimowe utrzymanie dróg, obsługę techniczną sieci wodno-kanalizacyjnej, a także wywóz śmieci. Dzięki temu, że spółka należy do gminy, usługa ta jest zdecydowanie tańsza niż w regionie.

Zakład Usług Komunalnych Energokom Sp. z o.o. w Rakszawie







Browar VAN PUR w Rakszawie



## Przemysł

Rozwój gospodarczy jest podstawowym czynnikiem ogólnego rozwoju obszaru. Jest to proces obejmujący długi horyzont czasowy, polegający na wzroście m.in. wielkości produkcji, zatrudnienia, inwestycji kapitału, dochodów oraz konsumpcji. Rozwój gospodarczy podwyższa standard życia mieszkańców. Niewątpliwie jednym z czynników warunkujących wzrost gospodarczy jest wysoki poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Przedsiębiorcy, inwestując, tworzą nowe miejsca pracy, co obniża poziom bezrobocia, zwiększa wolumen produkcji oraz konsumpcji. W wyniku takich mechanizmów wzrasta Produkt Krajowy Brutto (PKB). Gmina Rakszawa nie należy do obszarów, gdzie znajduje się duże zagęszczenie podmiotów gospodarczych. Przeważają tutaj zakłady małe, można rzec rodzinne, chociaż są i takie, które znane są w regionie, w kraju, a nawet za granicą.

Aktualnie na terenie Gminy Rakszawa istnieje wysoce rozwinięty przemysł i można powiedzieć wyróżniający się w kraju. To właśnie w Rakszawie ulokował się największy z browarów spółki Van Pur – największego w Polsce browaru z polskim kapitałem, jednego z największych eksporterów piwa w Europie. Firma wznowiła tradycje piwowarskie istniejące na tych terenach od XVII wieku. Przez 300 lat niewielkie zakłady browarnicze warzyły tu lokalne piwa. Na bazie wody dostarczanej przez gminną Spółkę Energokom produkowane jest prawie 2 mln hektolitrów piwa rocznie, stawiając browar w Rakszawie w czołówce produkcji w Polsce. Browar ma też swoją wiodącą markę lokalną. Piwo z Rakszawy trafia do odbiorców z całego świata, nieobcy jest dla niego rynek Chiński, Północno-Afrykański czy Amerykański.

Browar w Rakszawie posiada własną rozlewnię puszek, butelek szklanych oraz jedną z najnowocześniejszych w Europie linię produkcyjną i rozlewniczą butelek PET.

Drugą pod względem wielkości firmą jest Hasborg, zajmująca się produkcją maszyn i urządzeń oraz przemysłowych linii technologicznych do wyrobu ciastek i słodczy. Hasborg jest marką klasy Premium. Nieustanny rozwój i obecność produktów na coraz większej ilości nowych rynków sprawił,



że firma stała się marką globalną. Warto zaznaczyć, że wszystkie produkty projektowane i tworzone są w zgodzie z naturą, nie zapominając o naturalnym środowisku. W firmie używane są przekładnie i silniki energooszczędne, ograniczające zużycie energii w produkowanych maszynach.

Działająca na terenie Gminy Rakszawa od 1989 r. firma ITS to kolejna perła gospodarcza Podkarpacia. Spółka ITS to jedna z największych w Polsce sieci sprzedaży płyt meblowych renomowanych producentów, posiadająca własny park maszynowy i tabor transportowy.

Na terenie Gminy Rakszawa działa oprócz tego jeszcze ponad 400 podmiotów gospodarczych, takich jak: liczne firmy budowlane, zakłady tapicerskie, warsztaty samochodowe, pracownie artystyczne, kuźnie artystyczne i rękodzielnicze, zespoły architektoniczne i urbanistyczne, firmy turystyczne i spedycyjne, zakłady graficzne, fermy drobiarskie.

## Ochrona zdrowia

Podstawową opiekę zdrowotną dla mieszkańców gminy sprawuje Ośrodek Zdrowia w Rakszawie. Ponadto funkcjonuje tutaj gabinet rehabilitacji i apteka. W Ośrodku Zdrowia przyjmują lekarze podstawowej opieki zdrowotnej. W Rakszawie działa również prywatna praktyka lekarska w zakresie medycyny rodzinnej. W Łańcucie, 12 km od Rakszawy, funkcjonuje Centrum Medyczne, które sprawuje całodobową opiekę lekarską i pielęgniarską w oddziałach szpitalnych i ratunkowym.

Oprócz tego na terenie Rakszawy znajduje się Środowiskowy Ośrodek Samopomocy. Jest to Ośrodek dziennego pobytu dla osób dorosłych prowadzony przez Powiat Łańcucki. W latach 2015–2018 Gmina przeprowadziła generalny remont i przebudowę Ośrodka Zdrowia w Rakszawie. Za 680 tys. zł wykonano przebudowę układu pomieszczeń, instalacje wod.-kan., c.o., elektrykę. Wyremontowano łazienki, gabinety lekarskie, zaplecze, klatki schodowe, korytarze, piwnicę. Budynek posiada windę.



Ośrodek Zdrowia w Rakszawie



Recepcja



Winda





## Pomoc Społeczna w Rakszawie

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakszawie wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. W latach 2015–2018 wydatkowaliśmy na pomoc społeczną 25,6 mln zł, z czego dotacje z budżetu państwa i programu współfinansowanego ze środków UE wyniosły 21,9 mln zł, pozostała kwota to środki własne Gminy. Ośrodek Pomocy w Rakszawie realizuje świadczenia pieniężne m.in. zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i celowy specjalny oraz świadczenia niepieniężne m.in. praca socjalna, składki na ubezpieczenia zdrowotne, sprawianie pogrzebu.

Na zasiłki: stałe, okresowe, celowe w latach 2015–2018 przeznaczaliśmy 2,7 mln zł. Na dożywianie dzieci w szkołach wydatkowaliśmy 866 135 zł. Ponadto Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakszawie jest realizatorem usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Potrzeby mieszkańców w zakresie pomocy w formie usług opiekuńczych stale rosną.

W latach 2015–2018 z tej formy pomocy skorzystało 41 osób, a obecnie zapewniamy pomoc usługową dla 23 osób. W ciągu czterech lat wydatkowaliśmy 952 tys. zł na ten cel. W razie konieczności zapewnienia całodobowej opieki Ośrodek Pomocy Społecznej kieruje do Domu Pomocy Społecznej. W latach 2015–2018 wydatkowaliśmy na tę formę pomocy 913 tys. zł. Liczba rodzin korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej stale wzrasta. Przyznanie pomocy poprzedza przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez pracownika socjalnego. Co roku liczba przeprowadzonych wywiadów środowiskowych na potrzeby własne, jak i zlecone przez instytucje zwiększa się. W 2015 r. przeprowadzono 1041 wywiadów, natomiast w 2017 r. – 1185.

Ponadto pracownicy socjalni prowadzą w terenie pracę socjalną. Prowadzą czynności rozpoznawcze w sytuacjach kryzysowych, monitorujące, informujące, podejmując szeroko rozumianą współpracę z placówkami i specjalistami w terenie. Zawieramy średnio 30 kontraktów socjalnych rocznie, mających

na celu wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.

Pracownicy Ośrodka prowadzą aktywną i skuteczną współpracę z wieloma instytucjami lokalnymi, jak i o zasięgu ponadlokalnym. Są zaangażowani w działalność związaną w przeciwdziałanie przemocy oraz uzależnieniom w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Pracownicy Ośrodka Pomocy podejmują działania na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców gminy poprzez wdrażanie nowych systemów informatycznych, tj. Empatia, Sepi, Pomost STD, które pozwalają na pozyskiwanie niezbędnych informacji o rodzinie, skracając czas oczekiwania na decyzję w sprawie pomocy. Przyznajemy Karty Dużej Rodziny dla rodzin, która utrzymuje przynajmniej trójkę dzieci, bez względu na dochód. Karta upoważnia do zniżek, które oferowane są zarówno przez instytucje państwowe, jak i firmy prywatne.

**Dodatki mieszkaniowe i energetyczne.** Dodatki mieszkaniowe są świadczeniem pieniężnym, które pozwala utrzymać mieszkanie wówczas, gdy najemca lub właściciel nie mogą samodzielnie pokryć wydatków na jego utrzymanie. Przyznawane są na ich wnioski. Wysokość dodatku zależy od kilku czynników, nie ma wartości stałej. W latach 2015–2018 Gmina wydatkowała na ten cel ponad 29 tys. zł.

**500+.** Od dnia 1 kwietnia 2016 r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakszawie, działający z upoważnienia Wójta Gminy Rakszawa, jest realizatorem programu „Rodzina 500+”. Świadczenie wychowawcze (500+) wpłacane jest blisko 600 rodzinom na ok. 1050 dzieci. Na ten cel łącznie w latach 2016–2018 wydatkowano kwotę ponad 14,9 mln zł.

**300+.** Od dnia 1 lipca 2018 r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakszawie, działający z upoważnienia Wójta Gminy Rakszawa, jest realizatorem programu „Dobry Start”. Świadczenie Dobry Start (300 zł) wpłacane jest niemal 620 rodzinom na ok. 970 dzieci. Na ten cel wydatkowano kwotę ponad 284 tys. zł<sup>1</sup>.

1. Krystyna Kielbasa Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rakszawie.





## Środowiskowy Dom Samopomocy w Rakszawie

Środowiskowy Dom Samopomocy w Łańcucie z Filią w Rakszawie jest jednostką o zasięgu powiatowym.

Organem prowadzącym jednostkę jest Starostwo Powiatowe w Łańcucie. Placówka mieści się w budynku po byłej tkalni Zespołu Szkół Tekstylno-Gospodarczych w Rakszawie. Ośrodek jest placówką pobytu dziennego dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną. Placówka ma na celu przystosowanie i aktywowanie osób niepełnosprawnych do pełnego uczestnictwa w życiu w społeczeństwie.

Odbywa się poprzez różnego rodzaju treningi:

- ♦ trening funkcjonowania w życiu codziennym,
- ♦ trening kulinarny,
- ♦ trening dbałości o wygląd zewnętrzny i nauka higieny,
- ♦ trening umiejętności praktycznych,
- ♦ trening gospodarowania własnymi środkami finansowymi,
- ♦ trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów,
- ♦ trening umiejętności spędzania czasu wolnego,
- ♦ trening umiejętności społecznych,
- ♦ trening porządkowy,
- ♦ trening zdrowotny.

Ponadto w Domu prowadzona jest terapia ruchowa (różnego rodzaju zajęcia sportowe) oraz terapia zajęciowa, która odbywa się w:

- ♦ pracowni kulinarnej,
- ♦ pracowni rękodzieła artystycznego,
- ♦ pracowni stolarskiej,
- ♦ pracowni biblioterapii,
- ♦ pracowni ergoterapii (praca w ogrodzie).

Uczestnikami Środowiskowego Domu Samopomocy mogą zostać osoby:

- ♦ przewlekłe psychicznie chore,
- ♦ z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, znacznym, umiarkowanym, a także lekkim, gdy jednocześnie występują inne zaburzenia, zwłaszcza neurologiczne,
- ♦ wykazujące inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych z wyłączeniem osób czynnie uzależnionych od środków psychotropowych.



Środowiskowy Dom Samopomocy w Rakszawie



Wnętrze ośrodka

Wszyscy uczestnicy ze względu na niskie dochody są zwolnieni z odpłatności za pobyt w Ośrodku, ponadto zapewnia on swoim podopiecznym bezpłatne usługi transportowe, polegające na przywiezieniu i odwiezieniu z miejsca zamieszkania do placówki.

### Kontakt:

Środowiskowy Dom Samopomocy w Łańcucie z Filią w Rakszawie

37-111 Rakszawa 325C

tel./fax 17/ 224 93 60

e-mail: sdsrakszawa@poczta.onet.pl

Ośrodek jest czynny w dni robocze od poniedziałku do piątku w godzinach od 7.00 do 15.00.





## Szkolnictwo

Ważnym elementem wpływającym na rozwój Gminy jest sieć szkół. Aktualnie Gmina jest organem prowadzącym dla pięciu szkół podstawowych i jednej szkoły ponadpodstawowej. Na terenie Gminy Rakszawa funkcjonuje przedszkole, niepubliczny Klub Dziecięcy i cztery oddziały przedszkolne. Obecnie do wszystkich ww. placówek oświatowych uczęszcza 848 wychowanków. Ponadto Gmina planuje uruchomić pierwszy publiczny żłobek.

Oprócz bogatej historii każda ze szkół w Gminie Rakszawa czymś się wyróżnia. Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Rakszawie to największa liczebnie szkoła w Gminie, posiadająca rozbudowany kompleks boisk sportowych. Dodatkowo oferuje ciekawe zajęcia pozalekcyjne, w tym ma 9 Drużynę Harcerską. Szkoła Podstawowa nr 2 to najstarsza szkoła w Gminie, dzięki współpracy z Fundacją Kościuszkowską uczniowie biorą udział w obozach językowych oraz stypendiach w USA. Gmina Rakszawa wraz z Fundacją będzie organizować – jako jedyna w województwie – wakacyjne obozy językowe dla uczniów swoich szkół. Szkoła Podstawowa nr 3 posiada nowoczesną pracownię do nauki języków obcych, posiada bogate zaplecze sportowe – boisko wielofunkcyjne, siłownię plenerową i plac zabaw. Szkoła Podstawowa w Węgliskach to posiadacz najnowocześniejszego boiska wielofunkcyjnego w Gminie Rakszawa, przystosowanego do przeprowadzania

zawodów gminnych i powiatowych. Ta najmniejsza szkoła prowadzi izbę pamięci, dbając o zachowanie dziedzictwa historycznego miejscowości. Szkoła Podstawowa w Wydrzu szczyli się wspaniałą współpracą z rodzicami oraz utworzeniem Stowarzyszenia Absolwentów tejże placówki, wraz z którym organizuje liczne wyjazdy oraz festyny rodzinne. Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych w Rakszawie prowadzi schronisko młodzieżowe z najtańszą ofertą noclegową w Powiecie<sup>1</sup>.

Poniżej charakterystyka poszczególnych placówek oświatowych.

### Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych im. Bolesława Żardeckiego w Rakszawie

Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych im. Bolesława Żardeckiego w Rakszawie jest szkołą z tradycjami włókienniczymi. Przez lata zmieniał swoją ofertę edukacyjną, dostosowując ją do wymagań rynku pracy i realiów współczesnego świata. Obecnie kształci młodzież w zawodach z branży gastronomicznej i budowlanej.

W 2018 roku w murach szkoły miał miejsce jubileusz 125-lecia Rakszawskiej Szkoły Zawodowej.

1. Jacek Szubart.



Podsumowanie projektu pn. Podkarpacie stawia na zawodowców – kurs kelner-barman







**Bolesław Cyprian Żardecki** herbu Ciołek (ur. 1 sierpnia 1853 r. w Wiszniowie, zm. 26 maja 1924 r. w Łańcucie) – bankowiec, wieloletni poseł do Sejmu Krajowego Galicji VI, VII, VIII, IX i X kadencji (1889–1914), dyrektor Towarzystwa Zaliczkowego w Łańcucie.

Syn Piotra Żardeckiego (1803–1881), uczestnika powstania listopadowego i Wiosny Ludów.

W 1873 r. ukończył wyższe studium ekonomiczno-finansowe Akademii Technicznej we Lwowie. Pracę bankowca zaczął od stanowiska kasjera w Banku Krajowym we Lwowie. Od 1884 r. dyrektor Kasy Zaliczkowej w Łańcucie. W latach 1884–1914 był wicemarszałkiem Rady Powiatowej w Łańcucie. W 1889 r. został posłem do Sejmu Krajowego z IV kurii okręgu wyborczego Łańcut. Założył Fabrykę Sukna w Rakszawie, Szkołę Tkacką w Łańcucie, wspólnie z księdzem Antonim Tyczyńskim Szkołę Gospodyń Wiejskich w Albigowej. W 1893 r. otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Łańcuta. W 1907 r. doprowadził do utworzenia gimnazjum w Łańcucie. W 1908 r. został członkiem Rady Naczelnej PSL, od 1913 r. PSL „Piast”. Na zlecenie Wincentego Witosa przygotował program reformy rolnej. Członek Towarzystwa Kółek Rolniczych we Lwowie, prezes jego Zarządu Powiatowego w Łańcucie (1914). Pochowany na cmentarzu komunalnym w Łańcucie<sup>2</sup>.

2. Portal internetowy: <https://pl.wikipedia.org/>



Warsztaty kulinarne na Węgrzech



Współpraca Szkoły z Węgrami



Uczniowie Zespołu Szkół Tekstylno-Gospodarczych im. B. Żardeckiego w Rakszawie na EXPO SWEET 2014 w Warszawie

Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych w Rakszawie laureatem Dnia przedsiębiorczości. Gala w Pałacu Prezydenckim, 14 marca 2014 r.







Budynek Szkoły Podstawowej Nr 1 w Rakszawie



Młodzież SP1 na XXX Jubileuszowym Memoriale im. Józefa Gondeli



Drużyna harcerska podczas przekazywania Betlejemskiego Światła Pokoju do szkół i instytucji na terenie Gminy Rakszawa

Warsztaty doświadczalne



## Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola nr 1 im. Janusza Korczaka w Rakszawie

Dzisiejsza Szkoła Podstawowa nr 1 powstała oficjalnie 1 września 1904 r., kiedy wyodrębniono ją z istniejącej wcześniej szkoły w Rakszawie (obecna SP nr 2). Po roku otrzymała imię Świętej Jadwigi. Długo nie istniał osobny budynek; lekcje prowadzono w klasach wynajmowanych w domach prywatnych (każda w innym budynku!). Nauczanie prowadzono w tych warunkach aż do początku lat 20. XX w.

Gdy Polska odzyskała niepodległość, ustawa z 1922 r. nadała szkole św. Jadwigi ramy organizacyjne szkoły 4-klasowej. Szkoła mieściła się wówczas w budynku znajdującym się naprzeciwko sklepu SPAR, w którym była również piekarnia. Małe, brudne i zimne klasy zniechęcały do nauki, więc od roku 1924 działał Komitet, mający na celu zbieranie funduszy na budowę nowego budynku szkolnego – stary był zbyt mały, by pomieścić wszystkich uczniów, zwłaszcza gdy w 1927 r. szkoła przekształciła się z 4- w 6-klasową.

Sytuację poprawiło oddanie do użytku nowego budynku szkolnego (obecne przedszkole). Poświęcono go 27 czerwca 1932 r. W tym samym roku miała miejsce tzw. reforma jędrzejewiczowska, zgodnie z nią szkoła miała być placówką siedmioletnią (ostatnia klasa była przeznaczona dla uczniów niekontynuujących dalszej nauki). Po kilku latach od oddania nowego budynku sytuacja zaczęła się powtarzać. Ze względu na rosnącą liczbę uczniów znowu wystąpiły trudności lokalowe, których nie udało się rozwiązać przed wybuchem II wojny światowej. Niemiecka okupacja przyniosła spore zniszczenia w sprzęcie szkolnym z racji zajęcia budynku przez wojsko. Ponadto władze ograniczyły naukę do dwóch godzin dziennie, zakazując jednocześnie nauczania historii i geografii.

Wyzwolenie (lipiec 1944 r.) przyniosło kolejne zmiany. Nowe „ludowe” władze zlikwidowały stary podział na 2- i 3-letnie klasy, a szkoła stała się Szkołą Podstawową nr 1. W dalszym ciągu doskwierał ścisk w salach i na korytarzach, co zaowocowało projektem rozbudowy szkoły. Niestety, brak środków uniemożliwił realizację projektu. Dokonywano natomiast stopniowej poprawy infrastruktury. W 1958 r. wybrany został Komitet Budowy Szkoły. Akcja zbiegła się



## Zdjęcia archiwalne Szkoły Podstawowej nr 1 w Rakszawie



Budynek przedszkola i szkoły, przed nim grupa przedszkolna



Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 1 w 1959 r., obok stoją kierownik szkoły Jan Tomaszek oraz nauczycielka Anna Krześniak



Szkoła Podstawowa nr 1 w 1964 r.



Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 1 w roku szkolnym 1982/1983, obok wychowawczynie Zofia Dudek, Kazimierz Korus i Bronisław Wyszyński



Nauczycielki Szkoły Podstawowej nr 1, 26 czerwca 1971 r.





z rosnącymi potrzebami szkolnictwa, wynikającymi z wchodzenia w wiek szkolny wyżu demograficznego lat 50. W sytuacji ogromnego przeludnienia sal lekcyjnych (w 1961 r. w skali całego kraju na jedną izbę lekcyjną przypadało prawie 74 uczniów) koniecznością była budowa nowych szkół. Jedyńka musiała przenieść się do nowego budynku. W roku szkolnym 1963/1964 nauka odbywała się na trzy zmiany i trwała do godz. 18.30. W sześciu salach uczyło się blisko 400 dzieci.

Budowa nowej szkoły rozpoczęła się w 1962 r. Upřednio zgromadzono pół miliona sztuk cegły, zbierano również pieniądze. Jedną z XX-wiecznych „zim stulecia” w 1963 r. opóźniła jednak oddanie obiektu do użytku i ostatecznie otwarcie szkoły nastąpiło 11 stycznia 1964 r. Szkoła otrzymała jednocześnie nowego patrona – Janusza Korczaka. Była jedną z 1417 szkół zbudowanych w ramach akcji „szkoły tysiąclecia”. Osobne pomieszczenie zyskała biblioteka, zorganizowano też świetlicę z dożywianiem. Szkoła dysponowała wszystkimi niezbędnymi pracownikami, co było o tyle ważne, że od roku 1966 szkoła stała się placówką 8-klasową.

W roku 1973, w związku z reorganizacją szkolnictwa podstawowego, szkoła stała się Zbiorczą Szkołą Gminną. Oznaczało to wzrost liczby uczniów, gdyż pozostałe placówki oświatowe w gminie były niżej zorganizowane. Dzieci uczęszczające do klas wyższych (od piątej w górę) dojeżdżały do szkoły autobusami. Krótko istniała nawet klasa uzawodowiona (lata 1976–1979) o kierunku tkacz, przyuczająca do tego zawodu. Wzrost liczby uczniów sprawił, że po pięciu latach od oddania szkoły do użytku przerobiono na sale lekcyjne tzw. podziemia, a w roku 1976 rozpoczęto rozbudowę szkoły, która na długie lata ustaliła wygląd placówki. W tym samym roku Rakszawa straciła status gminy, a tutejsze szkoły stały się częścią ZSG w Żołyni. Stan ten trwał aż do 1982 roku. Stan wojenny był największym wstrząsem, jaki dotknął szkołę w latach 80. minionego stulecia.

Po kilku latach szkoła weszła w nową epokę. Nastąpiły wówczas duże zmiany. Obok języka rosyjskiego rozpoczęto nauczanie jęz. angielskiego i niemieckiego. Szkoła wzbogaciła się również o pracownię komputerową. Przeprowadzono także szereg prac w budynku i jego otoczeniu. Zmienił się też sam budynek. Został ocieplony, wymieniono dach oraz

wszystkie okna, odnowiono salę gimnastyczną, jak i większość sal lekcyjnych. Rozdzielono świetlicę szkolną od stołówki. Komputery oraz tablice multimedialne trafiły do wszystkich klas. Powstał nowy plac zabaw dla dzieci. Ukończono również budowę nowych boisk za budynkiem szkoły<sup>3</sup>.

## Przedszkole

Powstało w 1968 r. w budynku zaadaptowanym po Szkole Podstawowej im. Królowej Jadwigi. Najpierw były to tylko dwie grupy: grupa dzieci młodszych (3-, 4-, 5-letnich) i starszych (6-letnich).

Obecnie w przedszkolu mieści się 5 sal zabaw, 2 szatnie, 4 łazienki, kuchnia oraz przestronne korytarze. Do dyspozycji dzieci jest także plac zabaw, który sukcesywnie wzbogacany jest o nowe elementy. W przedszkolu funkcjonuje pięć grup wyodrębnionych ze względu na wiek dzieci.

W ciągu roku szkolnego na wszystkie dzieci czeka wiele atrakcji, jak wycieczki ekologiczne i krajoznawcze, wyjazdy do teatru, zamku i muzeum oraz inne okazjonalne, a także uroczystości przedszkolne, np. mikołajki, zabawa karnawałowa, Dzień Babci i Dziadka, Piknik Rodzinny. Tradycją stały się także comiesięczne spotkania „z teatrem”, w ramach których nasze przedszkole odwiedzają aktorzy z różnych miast naszego regionu<sup>4</sup>.



Przedszkole w Rakszawie

3. Rafał Babka – opracowano na podstawie Koronki Szkolnej.

4. <http://www.przedszkole.sp1rakszawa.pl/index.php/historia-przedszkola>





Przedшкоlaki w Urzędzie Gminy w Rakszawie, 2016 r.



Zajęcia integracyjne przedszkolaków na boisku szkolnym, 2016 r.

## Szkoła Podstawowa nr 2 im. Stefana Mierzwę w Rakszawie

Szkoła Podstawowa nr 2 w Rakszawie to najstarsza szkoła w Gminie Rakszawa. Jej patronem jest Stefan Mierzwa – urodzony w Rakszawie, założyciel Fundacji Kościuszkowskiej jednej z największych amerykańsko-polskich instytucji kulturalno-oświatowych. Dzięki współpracy z Fundacją Kościuszkowską uczniowie SP2 biorą udział w obozach językowych

oraz stypendiach w USA. Gmina Rakszawa wraz z Fundacją będzie organizować – jako jedyna w województwie – wakacyjne obozy językowe dla uczniów swoich szkół.

Budowę szkoły rozpoczęto około 1889 r. W tym czasie nauka odbywała się w prywatnym domu Ignacego Nogi. Budowę ukończono w 1893 r. Była to szkoła dwuklasowa z dwiema salami lekcyjnymi i mieszkaniem dla nauczyciela. Nazywana była szkołą „Murowaną”.



Współpraca Szkoły Podstawowej nr 2 w Rakszawie z Fundacją Kościuszkowską z siedzibą w Nowym Jorku







Jasełka, 2016 r.



Klasy I–III Szkoły Podstawowej nr 2 w Rakszawie na wycieczce w Dębnie, 2015 r.



Stefan Mierzwa

**Stefan Piotr Mierzwa** urodził się 12 listopada 1892 r. w Kątach Rakszawskich koło Łańcuta w ubogiej, wielodzietnej rodzinie chłopskiej. Wkrótce jego rodzice sprzedali majątek i osiedlili się w Baszni Dolnej koło Lubaczowa. Stąd w 1910 r. wyemigrował do Ameryki. Jego losy układały się inaczej niż innych polskich emigrantów. Nie tylko pracował, ale również uczył się. Ukończeniem w 1916 r. Amherst College rozpoczęła się niezwykła kariera prostego chłopaka. Po wielkich trudach i wyrzeczeniach w 1921 r. został absolwentem Uniwersytetu Harvardzkiego w Cambridge. W tym samym roku podjął pracę na Uniwersytecie Drake w Des Moines. Z czasem osiągnął tytuł profesorski. Zdobyć wykształcenia kosztowało go tak wiele poświęceń, że postanowił pomóc innym ubogim emigrantom. W 1925 r. założył Fundację Kościuszkow-

Pierwszym kierownikiem szkoły został Jan Mełlech, a nauczycielką była jego żona Emilia Mełlechowa. Nie wiadomo, kiedy dokładnie szkoła otrzymała imię Teofila Lenartowicza. Około roku 1925 dwie klasy lekcyjne podzielono na trzy i przemianowano szkołę na trzyklasową.

Od wyzwolenia Rakszawy w lipcu 1944 r. przez Armię Czerwoną szkoła funkcjonowała jako siedmioklasowa, a od lat 60. – ośmioklasowa. W początkach lat 70. XX wieku pod kierownictwem nowego dyrektora – Jadwigi Filip doszło do rozbudowy szkoły. Lata 1971–1974 były bardzo ciężkie dla nauczycieli i uczniów, gdyż uczono w wynajętych salach w kilku prywatnych domach. Po rozbudowie szkoła posiadała siedem klas lekcyjnych i jedną salę gimnastyczną.

10 czerwca 1990 r. szkoła otrzymała imię Stefana Mierzwy, a w 2015 r. odbyła się uroczystość nadania sztandaru. Szkoła współpracuje z Fundacją Kościuszkowską z Nowego Jorku, dzięki której absolwenci SP2 wyjeżdżają na stypendia do renomowanych uczelni w USA<sup>5</sup>.

5. Dorota Sońska-Jagusztyn – opracowano na podstawie Kroniki Szkoły.

ską, która do dziś pomaga polskim studentom w USA. Chciał w ten sposób dać rodakom szansę, by, tak jak on, mogli studiować w Stanach Zjednoczonych. Obecnie fundacja przyznaje stypendia polskim doktorantom i artystom, promuje i kultywuje za oceanem polską kulturę oraz organizuje akcje mające na celu obronę prawdy historycznej i dobrego imienia Polski. Stefan Mierzwa zmarł 16 stycznia 1971 r. w Houston w USA na chorobę nowotworową. Od czerwca 1990 r. Szkoła Podstawowa Nr 2 w Rakszawie nosi jego imię. 29 czerwca 2015 r. profesor Stefan Mierzwa otrzymał pośmiertnie odznakę Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego<sup>6</sup>.

6. <http://www.bialyorzel24.com/polonia-w-ameryce/art,217,zalozyciel-fundacji-kosciuszkowskiej-doceniony-w-rodzinnych-stronach.html>





## Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Rakszawie

Początki Szkoły Podstawowej Nr 3 w Rakszawie sięgają czasów zaborów. Nie było wówczas budynku szkolnego, a nauka odbywała się w prywatnych domach. Założona w 1908 r. szkoła elementarna o pierwszym stopniu organizacyjnym mieściła się w domu Andrzeja Stafy. W 1919 r. zorganizowano szkołę drugiego stopnia, w której edukacją młodego pokolenia zajmowało się trzech nauczycieli.

W 1935 r. rozpoczęto przygotowania do budowy szkoły, lecz na przeszkodzie stanęła wojna. Po jej zakończeniu kontynuowano prace budowlane. Kierownikiem szkoły została wówczas Maria Tryniecka. Dnia 3 listopada 1946 r. odbyło się uroczyste poświęcenie budynku. Szkoła składała się wówczas z czterech sal lekcyjnych, a patronował jej Maciej Rataj. W kolejnych latach systematycznie wzbogacano zaopatrzenie szkoły w pomoce dydaktyczne, działało tu wiele organizacji i kół zainteresowań, rodzice podejmowali ciekawe inicjatywy dla pozyskania środków finansowych. Od września 1966 r. po raz pierwszy uczniowie uczęszczali do klasy VIII.

Ważnym wydarzeniem w dziejach placówki był rok 1977, w którym obniżono jej stopień organizacyjny do czterech klas. Kiedy funkcję dyrektora szkoły objął w 1981 r. Edward Pelc, podwyższył stopień organizacyjny szkoły do klasy V. Rozpoczął również prace przy rozbudowie placówki. Uroczyste rozpoczęcie roku szkolnego w rozbudowanej szkole odbyło się 1 września 1987 r. Rok szkolny 1987/1988 był pierwszym rokiem nauki z klasami od I do VIII po kilkunastoletniej przerwie spowodowanej reorganizacją szkolnictwa podstawowego i rozbudową szkoły.

Kolejna ważna data w historii placówki to 13 lutego 1998 r., kiedy otwarto pełnowymiarową salę gimnastyczną. Funkcję dyrektora szkoły sprawowała wówczas pani Elżbieta Suszek. Najnowsze inwestycje to m.in. nowa elewacja szkoły (zakończenie remontu we wrześniu 2009 r.) i oddanie do użytku ogólnodostępnego przyszkolnego boiska sportowego (listopad 2011 r.).

Szczególnie ważna uroczystość przypadła na dzień 12 maja 2012 r. Wtedy właśnie cała społeczność szkolna na czele z dyrektorem – Zofią Antosz –



Budynek Szkoły Podstawowej nr 3 im. Jana Pawła II w Rakszawie

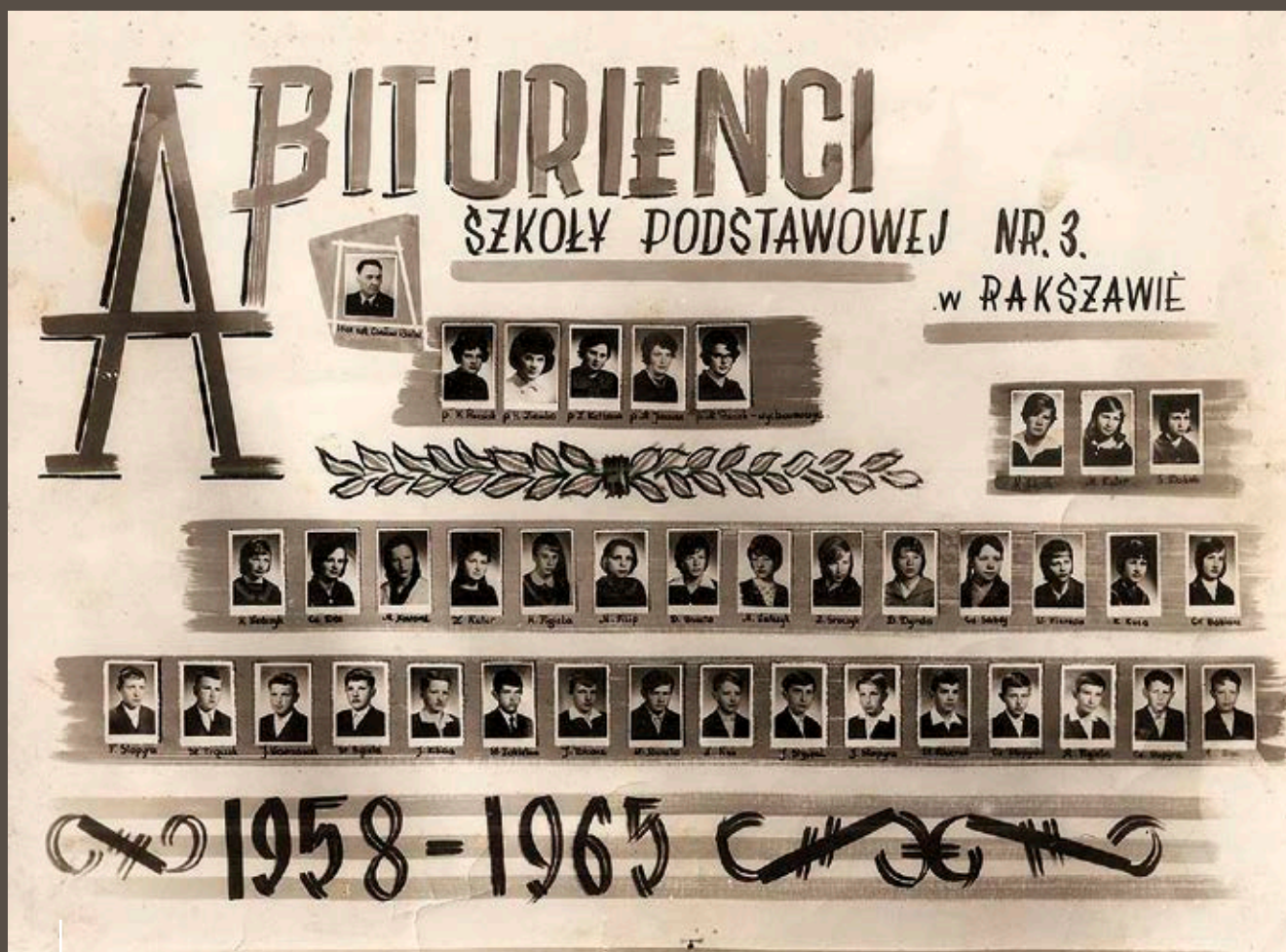


Pracownia językowa



Piknik rodzinny, 2016 r.





Abiturienti Szkoły Podstawowej nr 3 w Rakszawie, rocznik 1965



Wychowawca kl. I Wanda Babiarsz, 1984 r. Grupa stoi na tle rozbudowywanej Szkoły Podstawowej nr 3 w Rakszawie. Od lewej stoją: Grzegorz Frączek, Marek Kilian, Waldemar Janas, Dariusz Poterek, Janusz Filip, Tomasz Płoszaj, Krzysztof Cisko, Władysław Kuter, Sławomir Frączek, Agata Mierzwa. Od lewej kucają: Anna Cisek (Mariola Cisko?), Elżbieta Filipek, Marta Stopyra, Edyta Dolecka, Jolanta Żuraw, Bogusława Stopyra, Dorota Stafa, Ewa Frączek, Anna Dec, Beata Kłoś



Nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 3 w Rakszawie: H. Ziemia, Z. Kiełbasa, A. Janusz



Nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 3 w Rakszawie, lata 60. XX w.



Maria Wawrzaszek z Brzozy Stadnickiej z klasą



# Rakszawski rekord świata

Nową salę gimnastyczną wybudowano w ciągu ośmiu miesięcy. Wójt gminy twierdzi, że to rekord świata. Dzieciaki ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Rakszawie do tej pory pompki i przysady musiały robić na szkolnym korcie.

Pierwszą cegłę pod budowę sali sportowej Elżbieta Suszek, dyrektor szkoły, wmurowała osiem miesięcy temu. Dziś pełnowymiarowa sala gimnastyczna z zapleczem socjalnym, szatniami i sanitariatami, a także sklepikiem szkolnym jest gotowa do użytku. Na ścianach nowego budynku wiszą dyplomy rakszawskich sportowców, a w specjalnych gablotach nie brakuje pucharów za zajęcia zaszczytnych miejsc.

- Salę wybudowaliśmy szybko, tanio i dobrze - zaznacza Jan Wilczek, wójt gminy Rakszawa. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie inicjatywa społeczna. Nie wynajmowaliśmy nikogo. Budowę zajęli się miejscowi rzemieślnicy. W pracę włączyli się mieszkańcy, rodzice, a nawet same dzieci. W tej gminie mieszkają dobrzy i pracowici ludzie. Dali tego świadectwo przy budowie tak

bardzo potrzebnej sali gimnastycznej. 230 tys. zł to kwota jaką zainwestowano w budowę nowej sali gimnastycznej o powierzchni 9 na 19 m. Za te pieniądze kompletnie wyposażono halę ćwiczeń i inne pomieszczenia. Dzieciaki długo czekały na dzień, w którym tak jak uczniowie w innych szkołach będą mogli normalnie grać w koszykówkę, siatkówkę czy piłkę nożną.



## Do ćwiczeń i do tańca.

Oświaty Mirosława Lewińskiego i starszy wizytator Zofia Skoczylas. Zanim wszyscy zaproszeni przeszli próg nowej sali gimnastycznej, ks. prałat Wiesław Opałowski poświęcił salę.

Podczas uroczystości uczniowie udowodnili, że dobrze potrafili wykorzystać sportową halę. W przygotowanej przez nich części artystycznej, dzieciaki nie tylko śpiewały i mówiły o nowej sali. Pokazały, że sprawność fizyczna jest naprawdę mocną stroną rakszawiaków.

- Moim marzeniem jest, żeby ta sala nie była zamykana o godz. 14 czy 15. Chciałbym, żeby młodzież spędzała tu każdą wolną chwilę. Niech światła palą się do późnych godzin wieczornych - powiedział Jan Wilczek.



Zaproszeni goście chyba z zazdrością podziwiają nową salę - dawniej takich nie było...  
Fot. Krystyna BARANOWSKA

Rzeczpospolita Powszechna - klasowa L. katal. klasa  
Oddział

## Zawiadomienie szkolne.

obek Franciszek, urodzony dnia 30. marca 1915.  
Rakowice, w wojew. łódzkiej, religii rym-kat.  
Łódź, rozpocząwszy naukę szkolną w roku szk. 1913/14  
przebiega do szkoły tutejszej od 1923.

Rok szkolny 1923/24	I półrocze:	II półrocze:
Zachowanie się:	bardzo dobre	dobra
Pilność:	dobra	bardzo dobry
w nauce religii:	dobry	bardzo dobry
w języku polskim:		
w języku ruskim:		
w języku angielskim:		
w rachunkach z geometrią:	dobry	dobry
w przyrodzie:	dobry	dobry
w geografii:	dobry	bardzo
w historii:	bardzo dobry	bardzo
w rysunkach:	dobry	bardzo
w robotach:	bardzo dobry	bardzo
w śpiewie:	bardzo dobry	
w grach i w gimnastyce:		
Porządek zewnętrzny ćwiczeń	staranny	staranny
piśmiennych:		
Liczba opuszczonych godzin		
Podpis ojca, matki lub opiekuna:	Antoni	

dnia 31 stycznia 1924

W Rakowice

Naukowiec religii:



Nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 3 w Rakszawie, lata 70. XX w. Od lewej stoją: Longina Miś, Kazimiera Figiela, Stanisław Miś, Maria Nowak, Irena Sroczyk, Zofia Kiełbasa, Alfreda Kuca



Klasa VII z dyr. Edwardem Pelcem, 1984 r.



uczestniczyła w uroczystości nadania szkole imienia Jana Pawła II oraz nadania sztandaru.

Obecnie szkoła liczy ok. 80 uczniów, nieustannie się rozwija i stara się sprostać potrzebom współczesnego świata. Jest bogato wyposażona w nowoczesne środki dydaktyczne. Stwarza uczniom możliwość wszechstronnego rozwoju. Ponadto organizowane imprezy szkolne i środowiskowe przyczyniają się do integrowania lokalnej społeczności<sup>7</sup>.

## Szkoła Podstawowa w Węgliskach

Dość bogata, udokumentowana tradycja oświaty w Węgliskach sięga końca XIX wieku, kiedy to tutejsze dzieci uczył pierwszy sezonowy nauczyciel Mikołaj Ściuk z Woli Niedźwieckiej. Nauka odbywała się wówczas w izbach wiejskich domów, potem w budynku żydowskim, gdzie uczył już kwalifikowany nauczyciel Jan Kubas z Leżajska. W 1909 r. z polecenia Rządu Austriackiego i przy zaangażowaniu władz wsi oraz jej społeczności wybudowano budynek szkolny – stojący po dziś dzień – a w rok później dokonano jego uroczystego poświęcenia i odtąd patronował tej placówce Święty Walenty.

W czasie I wojny światowej budynek szkolny został zniszczony, ale bardzo szybko go odrestaurowano. W okresie międzywojennym szkoła przeżyła wiele momentów trudnych, niemal dramatycznych, ale

też ciągle rozwijała się, zmieniała, przychodzili nowi nauczyciele i nowe pokolenia opuszczały jej progi. Z czasem budynek szkolny był niewystarczający i wynajmowano izby na wsi.

Ale oto przychodzi wrzesień 1939 r. i do Węglisk wkraczą Niemcy. Nawet w czasie wojny szkoła jednak działa pod niemieckim terrorem, przechodząc szereg burzliwych zmian programowych i personalnych. Oprócz tego w prywatnych mieszkaniach nauczycieli i gospodarzy prowadzono tajne nauczanie. W 1945 r. stan szkoły, w której zakwaterowano wojska sowieckie, był fatalny. Dopiero w lipcu 1957 r. zaistniała możliwość kapitalnego remontu, który zakończono 15 października tegoż roku.

W 1959 r. rozpoczęto budowę nowej szkoły o czterech izbach. Przy wydatnej pomocy społeczności Węglisk, dzięki staraniom nauczycieli i władz oświatowych, przezwyciężano rozmaite trudności i 22 lipca 1961 r. ukończono pracę. Od tego czasu jednakże miejscowość stale się rozwija, coraz większa liczba dzieci podejmuje naukę w szkole, zatem i ten budynek szkolny stał się niewystarczający. W 1984 r. dokonano ekspertyzy budynku, zaś od 1986 r. gromadzono materiały budowlane. Nadbudowę piętra rozpoczęto w sierpniu 1991 r. i we wrześniu 1992 r. dokonano uroczystego otwarcia szkoły<sup>8</sup>.

7. Wiesław Wawrzaszek – opracowano na podstawie Kroniki Szkoły.

8. Grażyna Urban – opracowano na podstawie Kroniki Szkoły.



Budynek Szkoły Podstawowej w Węgliskach





Dyplom dla drużyny chłopców za udział w zawodach piłki ręcznej, Rakszawa 2009 r.



Uroczyste obchody rocznicy Odzyskania przez Polskę Niepodległości, listopad 2019 r.



Dzień Babci i Dziadka, 29.01.2020 r.



11 edycja Prozdrowotnego Projektu jesienno-zimowego pt. „Zdrowo jem, więcej wiem” prowadzonego przez Fundację Banku Ochrony Środowiska, objętego patronatem honorowym Małżonki Prezydenta RP



Podsumowanie Szkolnego Konkursu Ekologiczno-Przyrodniczego i Konkursu Plastycznego „Jesienne kwiaty”, 12.10.2020 r.





## Tajne nauczanie w Węgliskach w okresie okupacji niemieckiej w latach 1941-1944

*(Fragmenty wspomnień Stefanii Mirowicz (Woś) i Franciszki Tokarz (Woś))*

„(...) Jak wyglądało tajne nauczanie w Węgliskach? Przed wojną jedynym mieszkańcem Węglisk, który miał wykształcenie średnie (Seminarium Nauczycielskie), był nasz brat, Stefan. Jako nauczyciel pracował w Haliczu i Bukaczowcach w woj. stanisławowskim, ponieważ nie mógł dostać pracy w najbliższej okolicy.

Tajne nauczanie w Węgliskach rozpoczęło się w 1941 r. Kierownikiem szkoły był wtedy p. Władysław Kuligowski. On to właśnie wraz z żoną Karoliną, p. Stanisławą Kuźniar, naszym bratem Stefanem i ks. T. Gonetem, rozpoczął organizację tajnego nauczania w zakresie szkoły powszechnej i szkoły średniej. Do grupy uczniów szkoły średniej należeli: Stefan Woś, Edward Cisek, Teofil Cisek, Józef Całka i Władysław Koziół. Do grupy uczniów szkoły powszechnej należało około 25 uczniów. Przerabiali oni program kl. V, VI, VII Szkoły Powszechnej III stopnia. Nauka obu grup uczniów odbywała się wieczorami w różnych miejscach, u p. Kuźniarowej, u p. Kuligowskich i w naszym domu rodzinnym. Podręczników dostarczali nam nauczyciele. Jeden egzemplarz musiał starczyć dla 5 uczniów. Zeszyty i książki w domach rodzinnych były chowane przed obcymi, aby się nikt o naszej nauce nie dowiedział. Nad miejscami, gdzie odbywały się nasze lekcje, czuwał „łącznik”. Nad naszymi obydwoma grupami czuwał Roman Całka. Był on w ścisłym kontakcie z kierownikiem tajnego nauczania p. W. Kuligowskim. Grupa uczniów szkoły średniej zdawała egzamin kl. I w 1942 r. w mieszkaniu ówczesnego dyr. Fabryki włókienniczej w Rakszawie p. Szpunara i w domu państwa Wiśniowskich. Było to w niedzielę, na drodze był duży ruch, ludzie szli do kościoła, dlatego uczniowie mogli bezpiecznie przechodzić do punktów, gdzie odbywały się egzaminy. Czu-

wała też tzw. obstawa. Egzamin II kl. szkoły średniej odbywał się 22.10.1944 r. w Handzlówce. Potem ten komplet uczniów zdeorganizował się. Z tego, co wiemy, tylko Stefania Woś i Teofil Cisek uczęszczali do następnych klas szkoły średniej już w czasach powojennych. Obydwoje też ukończyli zaocznie Wyższe Studia Pedagogiczne jako czynni nauczyciele. Edward Cisek wyjechał z rodzicami na Ziemię zachodnią i tam ukończył Szkołę Rolniczą. Józef Całka wyjechał do Wrocławia i tam pracował na kolei. Obecnie już nie żyje, Władysław Koziół pozostał na Węgliskach i pracował na roli.

Grupa uczniów szkoły powszechnej zdawała swoje egzaminy w domu p. S. Kuźniarowej przed komisją powołaną przez kier. Szkoły Powszechnej III stopnia nr 1 w Rakszawie p. Bąbasia. Brak bliższych danych o tych egzaminach. Z tych uczniów szkoły powszechnej pamiętamy: Franciszkę Woś, Kazimierę Cisek, Karolinę Dyjak i Franciszka Barana.

Wspominając lekcje i egzaminy tajnego nauczania wyrażamy wielkie uznanie i serdeczne podziękowanie wszystkim naszym nauczycielom i egzaminatorom, którzy z narażeniem życia i swoich najbliższych organizowali tajne nauczanie, mimo groźnych zakazów wroga. Wiadomo wszystkim, co by ich czekało, gdyby się o tym Niemcy dowiedzieli. Z wielkim oddaniem, z największym poświęceniem uczyli nas, byśmy nie zmarnowali przez wojnę naszej młodości, byśmy poznając wiedzę, wyrosli na uczciwych i mądrych ludzi. Chwała im za to. „Dzięki tajnemu nauczaniu młodzież nasza mogła obejmować różne stanowiska w Polsce o kilka lat wcześniej. Napływ młodzieży do szkół średnich po wojnie był tak wielki, jak nigdy przedtem”. (Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962) ...”<sup>9</sup>

9. Fragmenty wspomnień Stefanii Mirowicz (Woś) i Franciszki Tokarz (Woś).

## Szkoła Podstawowa w Wydrzu

O powstaniu szkoły mówią najstarsze zapiski w Kronice Szkoły: „...Wieś Wydrze jest przysiółkiem do gminy Brzozy Stadnickiej. Oddalenie od gminy wynosi 3 km przeto uczęszczanie dzieci do szkoły wspólnej było bardzo uciążliwe. Rada Szkolna okręgowa uwzględniła te braki i przedstawiła je Radzie Szkolnej Krajowej, dzięki temu zorganizowano w roku 1905 dnia 1 października nową jednoklasową szkołę...”

Początkowo nauka odbywała się w domu prywatnym u państwa Decowskich, gdyż trwała budowa szkoły. Grunt pod budowę przekazali Maria i Józef Szeligowie. Już 30 czerwca 1910 roku w nowej szkole odbyły się pierwsze uroczystości. W 1914 roku zorganizowano naukę w dwóch klasach. Nauka odbywała się regularnie, jedynie trudne lata panowania epidemii zmuszały do czasowego przerywania zajęć.

Na początku lat 30. szkoła liczyła już 4 klasy, a uczęszczało do niej 100 uczniów. Większość ucz-





niów korzystała dożywiania i doraźnej pomocy materialnej organizowanej przez władze.

Trudniejsze były lata II wojny światowej. Wielu nauczycieli zostało aresztowanych, rozstrzelanych lub wywiezionych do obozu. Rok szkolny 1939 roku rozpoczął się dopiero 23 listopada. Kronika szkolna wspomina tragedię pacyfikacji wsi w maju 1944 r., podczas której zginęło 15 osób.

W pierwszych latach po wojnie dokonano remontu szkoły, liczyła ona wtedy sześć klas, a w roku 1949 już siedem. Najstarsza klasa uczyła się wówczas w urządzonym ze środków komitetu rodzicielskiego „Domu Społecznym”, ogółem uczęszczało około 100–120 uczniów. Wiele uwagi władze oświatowe poświęcały działalności biblioteki szkolnej, a także prowadzeniu dożywiania, z którego nieodpłatnie korzystali prawie wszyscy uczniowie.

Szkoła rozbudowywała się dzięki staraniom dyrektora, komitetu rodzicielskiego, Leśnictwa Wydrze i Julin oraz całemu społeczeństwu wsi, które pracowało w czynie społecznym. We wrześniu 1962 r. oddano do użytku dobudowane dwie sale szkolne i kancelarię. Lekcje odbywały się w czterech salach lekcyjnych na jedną zmianę. Od roku 1967 było już 8 klas, a lekcje prowadzono w pięciu salach. W marcu 1973 r. rozpoczęło działalność ognisko przedszkolne.

Wraz z wprowadzeniem reformy oświaty w 1978 r. rozpoczęły działalność zbiorcze szkoły gminne. W Wydrzu pozostały więc cztery klasy, starsze dzieci musiały uczęszczać do szkoły w Brzozie Stadnickiej. W 1982 r. szkoła ponownie liczyła pięć klas, a w 1983 r. już sześć klas.

Także w 1983 r. rozpoczęto kapitalny remont szkoły. Lekcje odbywały się zastępczo w budynku Domu Ludowego i na plebanii, które w ciągu wakacji zostały przez mieszkańców i przygotowane do prowadzenia zajęć. Mimo starań, warunki w nich panujące były trudne szczególnie zimą. Ale już 1 września 1988 r. dzieci rozpoczęły naukę w nowym budynku szkolnym. Szkoła Podstawowa w Wydrzu kształci już kolejne pokolenie młodzieży, jej drzwi zawsze są otwarte dla uczniów i mieszkańców wsi. Wokół słuchamy opowiadań naszych babci i prababci, które z szacunkiem wspominają wielu nauczycieli i wychowawców<sup>10</sup>.

10. Piotr Michno – opracowano na podstawie Kroniki Szkoły Podstawowej w Wydrzu.



Budynek Szkoły Podstawowej w Wydrzu



Uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Wydrzu Mistrzami Powiatu w Konkursie Baw się z nami, 2016 r.



Festyn Rodzinny w Wydrzu, 2015 r.





## Obiekty sakralne

Na terenie Gminy Rakszawa funkcjonuje pięć kościołów: należący do Archidiecezji Przemyskiej w dekanacie Żołynia – kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie, parafia pw. NMP Matki Kościoła w Rakszawie Górnej, kościół filialny w Wydrzu oraz należący do Diecezji Rzeszowskiej w dekanacie Sokołów Młp. kościół filialny w Kątach Rakszawskich i kościół filialny w Węgliskach. Poniżej charakterystyka obiektów sakralnych.

### Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie

Z inicjatywy księdza Antoniego Frączka kościół został wzniesiony w latach 1880–1882 w przysiółku Rakszawa Środkowa. „...Najstarszy dokument za-

chowany w archiwum parafialnym dotyczący parafii rakszawskiej pochodzi z dnia 6 czerwca 1877 roku, gdzie na posiedzeniu Rady Gminy Rakszawa zapadła uchwała w sprawie budowy kościoła w Rakszawie. Budowa trwała dwa lata w systemie gospodarczym. Fundamenty powstały z kamienia, piasku i wapna. Głównym materiałem budowlanym była cegła wypalana na miejscu. Dach kościoła został pokryty gontem, sklepienie obito deskami, a posadzka została wyłożona kamiennymi płytami. Na dachu znajdowała się sygnaturka kryta blachą. Od strony północnej, do ściany kościoła przylegała kaplica Matki Bożej oraz zakrystia, do której można było wejść tylko od strony prezbiterium. W ścianie między kaplicą a zakrystią było przejście. Po drugiej stronie



Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie

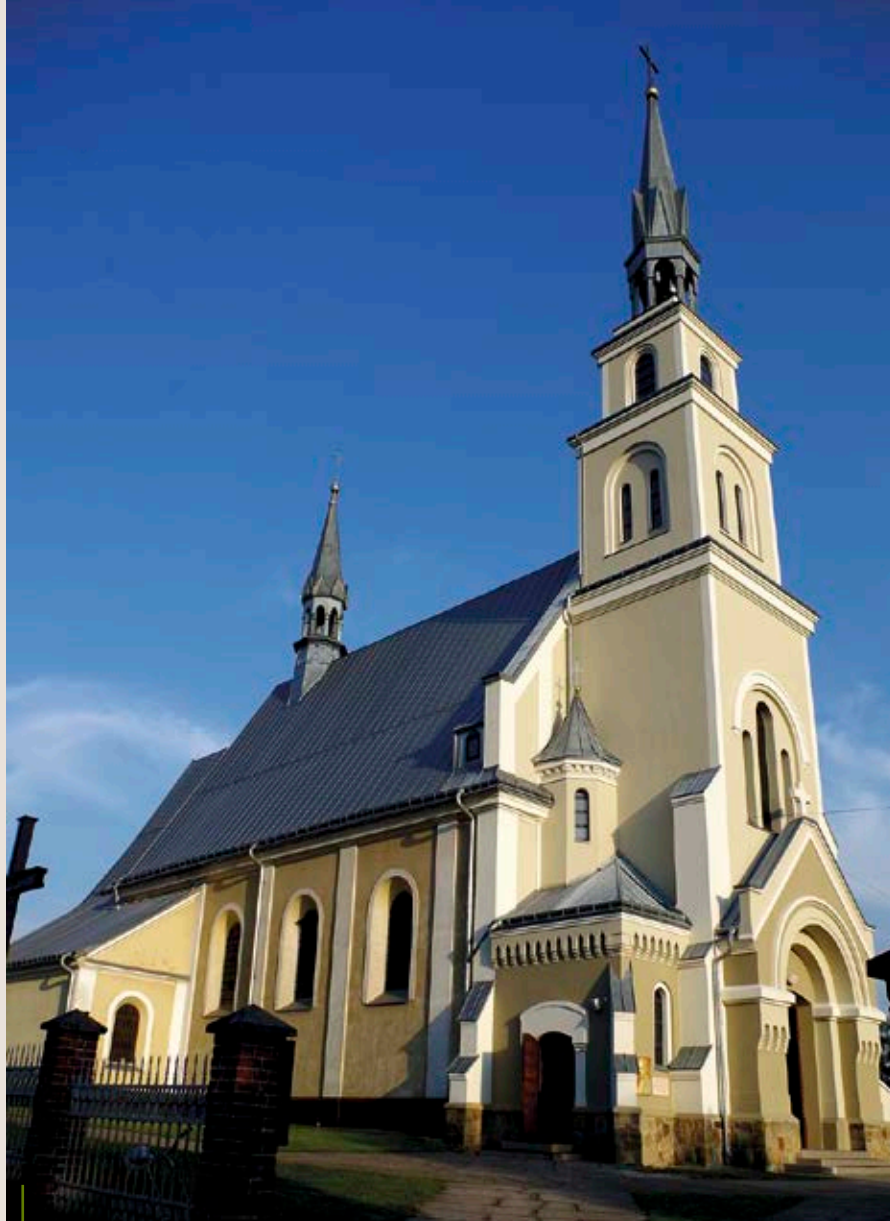






Matka Boża z Dzieciątkiem, gotycka rzeźba

Dzwonnica przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie



Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie





kościół od południa był „babiniec” (teraz kaplica św. Maksymiliana)...”<sup>1</sup>

Konsekracji świątyni dokonał biskup przemyski Łukasz Ostoja Solecki w dniu 25 sierpnia 1884 roku. W 1887 roku wybudowano plebanię, dwa lata później cmentarz, w 1893 roku oddano do użytkowania organistówkę. 23 kwietnia 1906 roku Józef Sebastian Pelczar biskup przemyski wydaje dekret, na mocy którego powstaje samoistna parafia (wyłączenie z Żołyni). Wewnątrz kościoła na kolebkowych sklepieniach zachowana została neorenesansowa polichromia z 1895 roku autorstwa ucznia Jana Matejki – Zdzisława Leopolda Lenartowicza (1862–1941). Ołtarz główny i trzy ołtarze boczne neobarokowe: pw. Świętej Rodziny, pw. Św. Franciszka z Chrystusem Ukrzyżowanym, pw. Matki Boskiej Częstochowskiej dopełniają estetycznie wnętrze obiektu. Są przykładem rozwoju lokalnego snycerstwa i utrzymywania tradycji opartej na barokowych wzorach. Kryształowy żyrandol jest cennym przykładem rzemiosła prawdopodobnie z wytwórni polskiej z 2. połowy XVIII wieku. Dzwony z 1889 roku, ufundowane przez ks. A. Frączka, wykonane w wytwórni Peter Hilzer Glocken Giesser w Neustadt (Austria) z neorenesansową dekoracją ornamentową posiadają wartość zabytkową i historyczną. Podczas I i II wojny światowej dzwony były ukrywane przez mieszkańców Rakszawy. Wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego odzwierciedlają rozwój kulturowy miejscowości oraz możliwości inwestorskie jej mieszkańców wspieranego przez Zwierzchnictwo Gminy Rakszawa, Szkołę Sukienniczą, Fabrykę Tkacką, Kółko Rolnicze i kolatora Romana hr. Potockiego.

W latach 1933–1977 duszpasterzem parafii rakszawskiej był ks. Józef Krupa. W tym czasie w 1933 roku dobudowano zakrystię od strony południowej. W 1951 roku kościół został zelektryfikowany, w 1959 radiofonizowany, położono nową posadzkę z lastriko. W 1963 roku kościół otrzymuje nowe ogrodzenie, a w 1970 zainstalowano 8 witraży figuralnych. W 1972 roku kościół otrzymuje relikwie Krzyża św. wraz z dokumentem potwierdzającym ich autentyczność. Małeńka część z krzyża, na którym umarł Chrystus, trafia do kościoła za sprawą ks. bpa Tadeusza Błaszkiewicza. W 1974 roku ściany kościoła zostają obłożone

dębową boazerią, w 1979 roku kościół wzbogaca się o 40 nowych dębowych ławek. W 1981 roku nowy wystrój otrzymuje prezbiterium. Posadzka zostaje podwyższona i wyłożona sjenitem. Ściany prezbiterium zostają obite dębową boazerią. W 1984 roku, w 100. rocznicę konsekracji, dokończono budowę wieży (47 m), na budynku i dzwonnicy położono nowe tynki, od strony lasu wybudowano ołtarz polowy, urządzono kaplicę św. Maksymiliana. W 1987 roku w przedsiönku kościoła została urządzona kaplica Matki Bożej Ostrobramskiej<sup>2</sup>.

Kościół ten ze względu na posiadane wartości został wymieniony przez historyków sztuki w „Katalogu Zabytków Sztuki – woj. rzeszowskie” wydanym 1989 r. przez Polską Akademię Nauk – Instytut Sztuki: *Zespół kościelny w Rakszawie jest reprezentantem architektury doby historyzmu pełniąc funkcję dominanty przestrzennej w krajobrazie kulturowym wsi*<sup>3</sup>. Kult Rakszawy dla historii i przeszłości zauważył ordynariusz diecezji ks. bp Ignacy Tokarczuk i na zakończenie wizyty kanonicznej w dniu 8 maja 1988 roku wypowiedział takie słowa: „...Rakszawa to dobra parafia. Oba kościoły zadbane. Cmentarze grzebalne utrzymane w należyтым porządku. Z uznaniem i radością stwierdzam, że parafia otacza wielką czcią i pamięcią wydarzenia i postaci historyczne. Kult ludzi, którzy tworzyli historię, jest wyrazem kultury duchowej społeczeństwa, które tu żyje...”

W 1993 roku odbyło się uroczyste otwarcie Domu Kultury Chrześcijańskiej. Obiekt był budowany przez pięć lat w systemie gospodarczym przez mieszkańców, w czynie społecznym, przez wiele lat tętniło tu życie kulturalne. Obecnie funkcjonuje tu Niepubliczny Klub Dziecięcy. Natomiast budynek byłej organistówki został przekazany pod działalność Fundacji Pomocy Młodzieży im. św. Jana Pawła II „Wzrastanie”, obecnie funkcjonuje jako Dom dla Dzieci im. Księdza Józefa Krupy.

Z ważniejszych inwestycji: 1999 r. – zakończono budowę parkingu od strony ołtarza polowego, 2011 r. – wykonano nowe pokrycie dachowe kościoła i remont starej plebanii, wybudowano aleję prowadzącą w linii prostej do kościoła od drogi głównej.

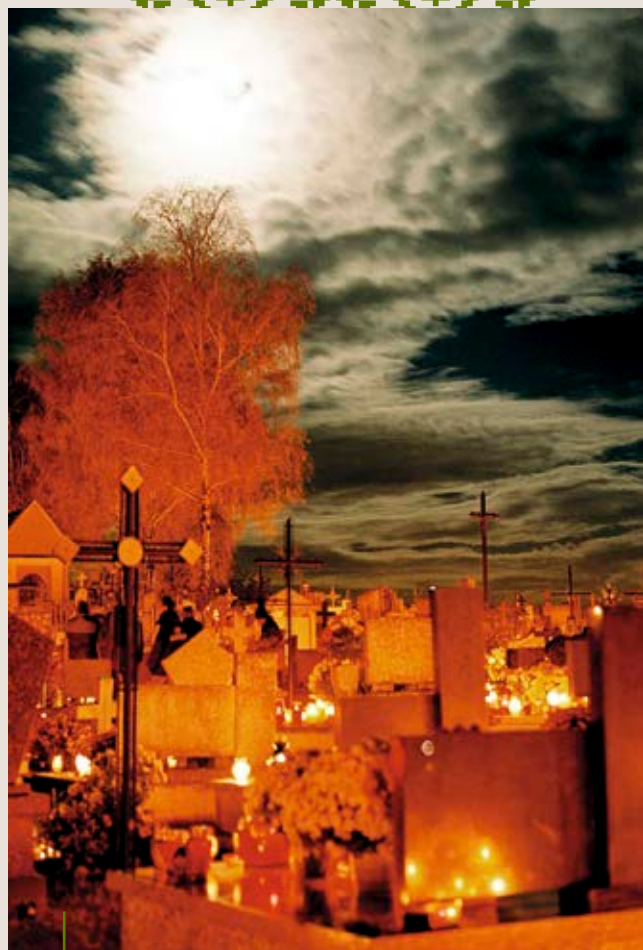
2. Tamże.

3. Decyzja w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyśle z dnia 14.10.2010 r.

1. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.







Cmentarz parafialny Rakszawa Środkowa



Ołtarz polowy



Wprowadzenie relikwii św. Jana Pawła II  
przez abpa Mieczysława Mokrzyckiego, 11.10.2014 r.



Wnętrze kościoła, widok na ołtarz główny



Na wniosek Parafii 14 października 2010 r. kościół zostaje wpisany do rejestru zabytków województwa podkarpackiego, rok później na liście obiektów wpisanych do rejestru znajduje się również wyposażenie i wystrój kościoła. W 2014 roku konserwator wpisuje do rejestru dwie rzeźby gotyckie: „Matka Boża z Dzieciątkiem”, „Św. Anna Samotrzecia” odnalezione na poddaszu kościoła podczas remontu więźby dachowej. Umożliwiło to pozyskiwanie środków zewnętrznych na prace remontowe i konserwatorskie prowadzone w kościele<sup>4</sup>. W 2015 roku z budżetu Gminy za 230 tys. zł wybudowano nowy parking od strony drogi powiatowej na 62 miejsca postojowe.

Proboszczem Parafii od 2011 roku jest ks. Jan Woźniak. Co roku 14 września odbywa się uroczysty odpust parafialny.



Wieża kościoła (47 m)

4. Dane z Urzędu Gminy w Rakowie.

**Ks. Józef Krupa** proboszcz rakowskiej parafii w latach 1933–1977. Urodził się 25.02.1902 r. w Sękowej k. Gorlic. Po złożeniu egzaminu dojrzałości w gimnazjum gorlickim w 1923 r., wstąpił w 1924 r. do Seminarium Duchownego w Przemyśle, gdzie też został wyświęcony 29.06.1928 r. Przez pięć lat był wikariuszem w Markowej. Zbudował tam dom katolicki. W dniu



28.06.1933 r. otrzymał probostwo w Rakowie, gdzie pracował później przez 45 lat aż do swej śmierci<sup>5</sup>. Działalność swoją rozpoczął w Rakowie od zorganizowania młodzieży w tzw. Akcji Katolickiej oraz ożywienia ruchu spółdzielczego. Był osobą niezwykle popularną nie tylko w Rakowie, ale i w okolicy<sup>6</sup>. Podczas wojny pełnił też funkcję kapelana AK i umiał wspomagać swoich parafian w każdej niedoli, broniąc ich w razie potrzeby interwencjami u władz i funkcjonariuszy okupacyjnych<sup>7</sup>. W swych zapiskach ks. Krupa wspomina, że dwa razy otarł się o śmierć, raz podczas zaopatrywania rannego partyzanta, drugi raz za osłanianie przed Niemcami miejscowych komunistów<sup>8</sup>. Udzielał również pomocy Żydom, wydając im metryki chrztu<sup>9</sup>. Odznaczony był tytułem kanonika honorowego Jarosławskiej Kapituły Kolegiackiej. Zmarł 19.08.1977 r. w szpitalu w Łąncucie. Pogrzeb, w niedzielę – 21 sierpnia, w Rakowie zgromadził tłumy parafian i liczne duchowieństwo. Modlitwom pożegnalnym przewodniczył bp Tadeusz Błaszkiewicz<sup>10</sup>.

5. Oprac. G. Delmanowicz, <http://archiwalna.przemyska.pl/> [dostęp: 30.07.2020 r.].

6. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

7. Oprac. G. Delmanowicz, <http://archiwalna.przemyska.pl/> [dostęp: 30.07.2020 r.].

8. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

9. *Duchowni ratujący Żydów na Rzeszowszczyźnie*, [w:] E. Rączy, I. Wójtowicz, *Polacy ratujący Żydów na Rzeszowszczyźnie w latach 1939–1945*, Rzeszów 2011, s. 180.

10. Oprac. G. Delmanowicz, <http://archiwalna.przemyska.pl/> [dostęp: 30.07.2020 r.].





## Parafia pw. Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła w Rakszawie Górnej

Pierwszą Mszę św. odprawiono w przydrożnej kaplicy na tzw. Rąbanym Gościńcu wiosną 1968 roku. Dopiero 30 marca 1981 roku wytyczono parcelę oraz fundamenty pod przyszły kościół. Projekt nowego kościoła opracował mgr inż. arch. Roman Orlewski oraz konstruktor inż. Władysław Jagiełło z Rzeszowa. Budowę rozpoczęto 15 kwietnia 1981 r. Biskup ordynariusz Ignacy Tokarczuk 8 czerwca 1981 r. poświęcił kamień węgielny, a 23 maja 1983 roku odbyła się uroczystość poświęcenia kościoła. W tym samym roku oddano do użytku cmentarz. 19 maja 1986 roku poświęcono dzwonnice z trzema dzwonami.

Dzwonnica



Parafia pw. NMP Matki Kościoła w Rakszawie Górnej

Wnętrze kościoła



Prace przy budowie kościoła, 1981 r.





Parafię w Rakszawie Górnej erygowano 10 sierpnia 1998 r. i od tego czasu działa jako samodzielna niezależna parafia pw. NMP Matki Kościoła w Rakszawie Górnej, a pierwszym jej proboszczem został ks. Czesław Niemiec.

19 grudnia 2004 roku oddano do użytku nowo wybudowaną plebanię.

Od 15 lipca 2006 r. parafią kieruje ks. Kazimierz Kopeć. Proboszczem Parafii w latach 2010–2016 był ks. Zbigniew Stradomski. Obecnie proboszczem Parafii jest ks. Wojciech Wojtas.

W drugi dzień Zielonych Świąt, w Uroczystość NMP Matki Kościoła, odbywa się uroczysty odpust parafialny<sup>11</sup>.

### Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Rakszawie Kąty

Początki Kaplicy sięgają roku 1979, gdy rozpoczęto sprawować Mszę św. w domu ofiarowanym Parafii przez Józefa Fałdę. W późniejszym czasie dom zaadaptowano na budynek sakralny, który w roku 1982 poświęcił bp Stanisław Jakiel. W roku 1994 rozbudowaną kaplicę poświęcił bp Kazimierz Górny.

Niewielki obiekt sakralny jest dziełem architekta Romana Orlewskiego. W prezbiterium znajduje się duży krzyż z Ukrzyżowanym Chrystusem z drzewa lipowego, wyrzeźbiony przez ludowego artystę Teofila Deca. Uwagę przyciąga obraz Matki Bożej Częstochowskiej.

Kościół przynależy do Parafii pw. Opatrzności Bożej w Trzebosi. Przy kościele wybudowano cmentarz o pow. 1,5 ha. Odpust parafialny odbywa się 26 sierpnia<sup>12</sup>.

11. Portal internetowy: [https://www.facebook.com/rakszawagorna/about/?ref=page\\_internal](https://www.facebook.com/rakszawagorna/about/?ref=page_internal)

12. Portal internetowy: [http://parafiatrzbos.rzeszow.pl/?page\\_id=92](http://parafiatrzbos.rzeszow.pl/?page_id=92)



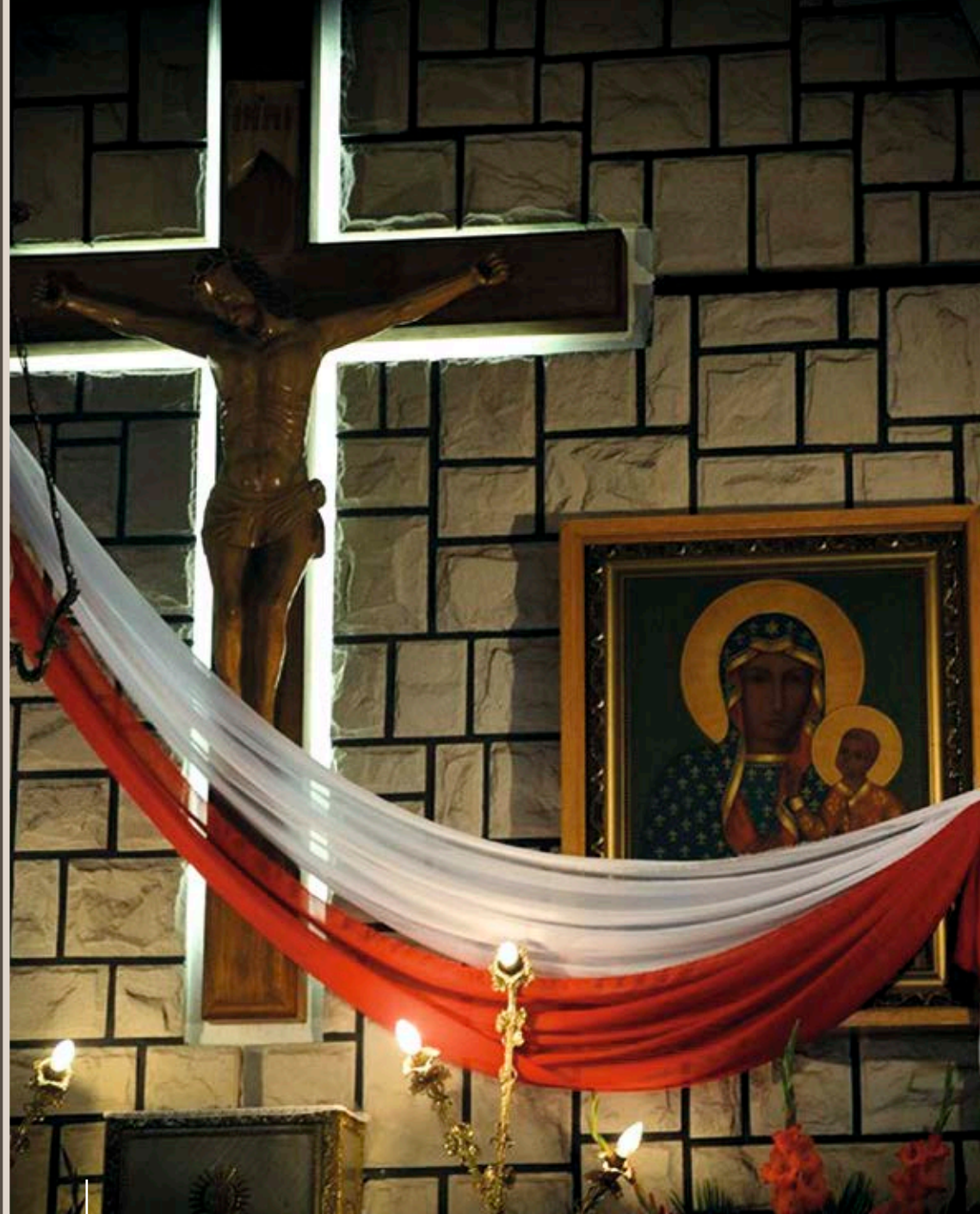
Widok z parkingu na kościół filialny i kapliczkę Matki Boskiej







Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Rakiszewie Kąty



Wnętrze kościoła

Odpust parafialny





## Kościół filialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Węgliskach

Przed wybudowaniem kościoła Msze św. odbywały się w prywatnym domu Wiktorii i Romana Całków adaptowanym na kaplicę. Proboszczem w tym czasie był ks. Tadeusz Gonet, który dojeżdżał w niedzielę, by odprawić Mszę św. Pomieszczenie, które służyło za kaplicę, było małe i ciasne. Po śmierci ks. Tadeusza Goneta (17 kwietnia 1978 r.) proboszczem został ks. Franciszek Turko, który zaproponował budowę kościoła. Mieszkańcy poparli ten pomysł i jesienią 1980 r. zawiązał się Komitet Budowy Remizy i Punktu katechetycznego, w składzie: Mieczysław Babiarz – przewodniczący, Adela Całka – zastępca i pozostali: Czesław Baran, Stanisław Baran, Julian Całka, Henryk Cisek, Stanisław Cisek, Tadeusz Gołojuch, Kazimiera Kozioł, Antoni Świątoniowski. Wybrany Komitet Budowy Kościoła spotkał się w Urzędzie Gminy w Żołyni z naczelnikiem Kazimierzem Decem, prosząc o zgodę na budowę remizy i punktu katechetycznego, bowiem wówczas nauki religii nie można było prowadzić w szkole. Był to trudny czas. Nie wolno było także budować kościołów. Naczelnik zażartował z nich, mówiąc „że oto znalazło się trzech zapaleńców i chcą budować”. W końcu jednak zgodził się i zlecił przygotowanie dokumentacji projektowej Tadeuszowi Dańczakowi. Nadzór na budową prowadził Mieczysław Babiarz, który był technikiem budowlanym, więc znał się na pracach budowlanych.

Działka pod budowę kościoła została pozyskana z mienia wiejskiego. Budowa kościoła przypadła na trudne czasy, gdyż pozyskanie materiałów nie było takie łatwe, zaś fundusz budowy był jedynie zasilany ze składek mieszkańców Węglisk. Julian Gnyp z Podlesia wykonał całą stolarkę do kościoła, tj. ołtarz główny, boazerię, ławki i parkiet. Ołtarz św. Maksymiliana wykonał Andrzej Sęk, dzięki pomocy finansowej Polonii ze Stanów Zjednoczonych. Prace przy budowie i wykończeniu obiektu wykonywali społecznie mieszkańcy Węglisk. Dzięki ich wielkiej determinacji i pracy udało się po trzech latach poświęcić i oddać do użytku parafianom nie tylko punkt katechetyczny, znajdujący się pod częścią kościoła, ale również kościół.

Na uwagę zasługuje ołtarz główny wykonany z drewna dębowego z wbudowanym obrazem św. Piotra i Pawła. Ołtarze boczne: Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz św. Maksymiliana Kolbego. Tabernakulum wykonane z brązu. Uroczystego poświęcenia kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła dokonał 28 sierpnia 1983 r. bp Ignacy Tokarczuk. Na tę uroczystość przybyło bardzo dużo parafian, a także mieszkańcy z sąsiedniej parafii Rakszawa.

Niedaleko kościoła znajduje się cmentarz grzebalny. W 2014 roku wykonano gruntowną termomodernizację budynku kościoła oraz wykonano nową granitową posadzkę. W kolejnych latach wykonano granitowe schody, nowe nagłośnienie. W roku 2017 zakończono malowanie kościoła według projektu Marka Niedojadło z Tarnowa. Malowidła w kościele wykonała artystka Krystyna Kozioł z Dynowa-Bartkówki. Zakupiono nowe sprzęty liturgiczne. W ostatnim czasie odnowiono ogrodzenie kościoła i część ogrodzenia cmentarza. W 2018 roku przy kościele został postawiony Jubileuszowy Krzyż z okazji 100. rocznicy Odzyskania Niepodległości, którego inicjatorem powstania był Poseł Kazimierz Gołojuch.

Dzisiaj kościół w Węgliskach wygląda okazale w otoczeniu nowo zasadzonych krzewów i jest podświetlony w nocy. Wszystkie te prace wykonano dzięki ofiarodawcom, ludziom życzliwym, instytucjom oraz ofiarności mieszkańców Węglisk i parafian. Odpust parafialny odbywa się 29 czerwca<sup>13</sup>.

13. Ks. Jan Krzywiński proboszcz Parafii Medynia Głogowska.







Kościół filialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Węgliskach



Ołtarz  
św. Maksymiliana Kolbego



Krzyż przy kościele



Ołtarz główny



Ołtarz Matki Bożej  
z Dzieciątkiem





Zdjęcia archiwalne z uroczystości poświęcenia kościoła w Węgliskach, 1983 r.





## Kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Wydrze

Lata 70. to czas głębokiej komuny. Budowa kościoła w Brzózce Stadnickiej stała się inspiracją dla mieszkańców Wydrza do wybudowania kościoła na swoim terenie. W 1972 roku wysiłkiem mieszkańców został zawiązany Społeczny Komitet Budowy Kościoła w Wydrze. Od tego momentu w porozumieniu w ówczesnym proboszczem Trzebosi, do której to parafii należało Wydrze, postanowiono na wzór sąsiedniej Brzózki wybudować własną świątynię. Ze względu na szykany ówczesnych władz komunistycznych użyto fortelu: „budujemy cmentarz grzebalny (daleko od Trzebosi), a przy nim kaplicę cmentarną”. Kaplica miała mieć wymiary 5 x 6 m<sup>2</sup>, ale powstał cmentarz oraz kaplica o wymiarach dzisiejszego kościoła. Świątynia powstała w kilka dni przy zaangażowaniu większości mieszkańców Wydrza. Liczne koneksje rodzinne oraz koleżeńskie uchroniły

Wydrze przed płaceniem kar za nieprzestrzeganie pozwoleń wydanych przez komunistyczną władzę.

Rok 1973 – ówczesny proboszcz Trzebosi ks. Bolesław Pniak po przyjeździe na mszę świętą do Wydrza umiera. Tymczasowo, a jak się później okazuje na stałe, obowiązki proboszcza przejmuje niedawno nominowany proboszcz Brzózki Stadnickiej ksiądz Teodor Marut, a Wydrze przyłączone zostaje do Parafii Brzózka Stadnicka. Dobroć, charyzma, autorytet sprawiły, że ksiądz Teodor potrafił zjednać i zmobilizować całą społeczność, a w ten sposób prace wykończeniowe szły niemal lawinowo. Stopniowo wykończano surowe wnętrza kościoła, w 1979 roku założono organy.

Pokoleniowa zmiana proboszczów nastąpiła w 2007 roku. Obecny ksiądz proboszcz Henryk Franków kontynuuje i popiera aspiracje mieszkańców Wydrza, a jego zapal do działania nie ustaje. W latach 2012–2013 wybudowano ogólnodostępne szalety, a w późniejszym okresie wykonano izolację termiczną kościoła, wentylację i klimatyzację. Ważną inwestycją dla mieszkańców była budowa kaplicy cmentarnej, która w ciągu kilku miesięcy zgodnie z wymogami sanitarnymi została wybudowana w 2014 roku. 26 sierpnia 2014 r. odbyło się uroczyste poświęcenie kaplicy przez księdza biskupa Stanisława Jamrozka. Społeczność Wydrza ufundowała witraże okienne. Ostatnią z planowanych i wykonanych inwestycji w 2018 roku była budowa nowych schodów granitowych prowadzących do budynku kościoła, elewacja i otoczenie kościoła. Prace te były wykonywane w większości czynem społecznym<sup>14</sup>. Odpust parafialny odbywa się 26 sierpnia.

14. Opracowano na podstawie pozyskanych informacji – Stanisław Piersiak.



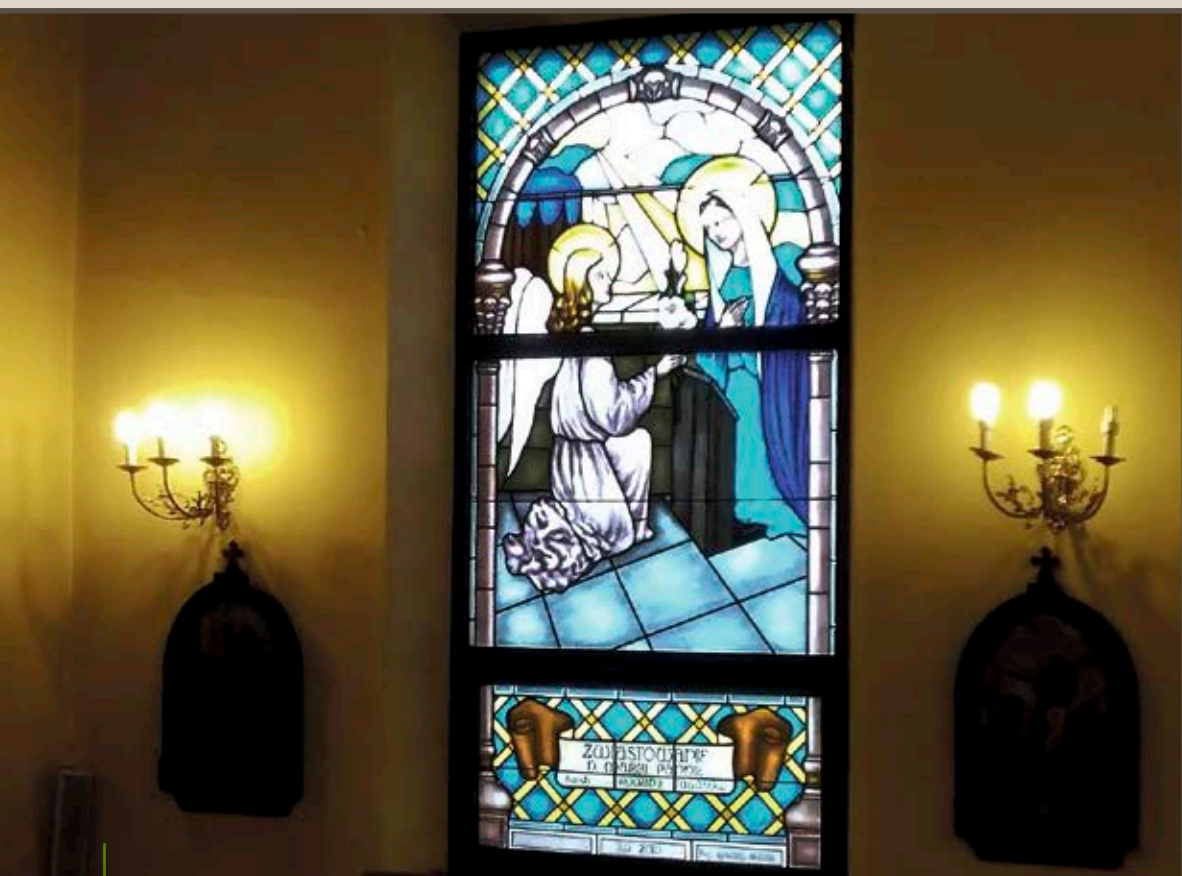
Kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Wydrze



Pieszy Rajd Partyzancki AK. Ostatnia Droga Porucznika Ordona, 29.06.2018 r. Ekipa Muzeum Rakszawa







Witraż



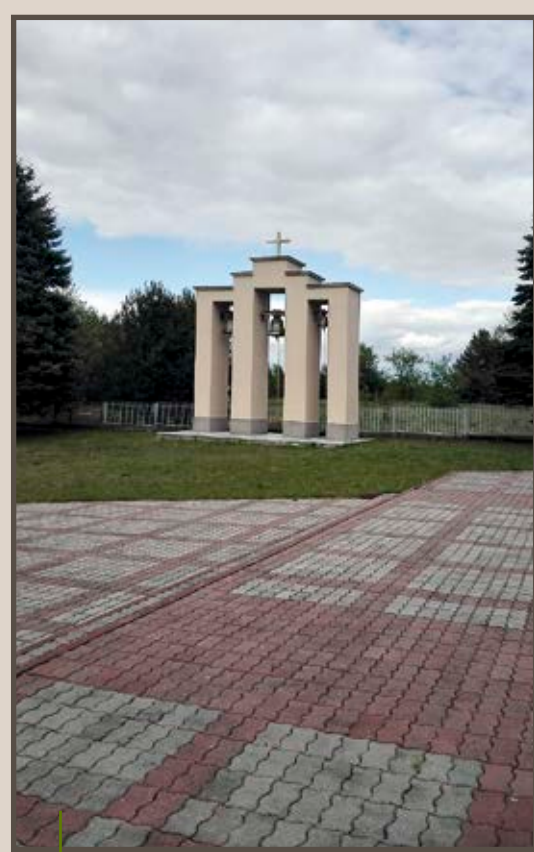
Wnętrze kościoła



Kaplica cmentarna



Cmentarz



Dzwonnica





## Obiekty sportowe i rekreacyjne

Gmina Rakszawa może poszczycić się dobrze rozbudowaną infrastrukturą sportową i rekreacyjną. Do istniejącego już: kompleksu boisk wielofunkcyjnych przy Zespole Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Rakszawie, hali sportowej przy Zespole Szkół Tekstylno-Gospodarczych w Rakszawie, boiska sportowego wraz z placem zabaw w Rakszawie Środkowej oraz kompleksu boisk w miejscowości Wydrze, w 2019 r., dzięki pozyskaniu znacznych środków zewnętrznych, udało się wybudować: boiska wielofunkcyjne przy szkołach podstawowych w Rakszawie Górnej oraz Węgliskach, plac zabaw z siłownią plenerową w Rakszawie Górnej, plac zabaw w Rakszawie Kąty, tor przeszkód przy OSP w Rakszawie, altanę rekreacyjną i siłownię plenerową w Rakszawie Środkowej, a także rozpocząć budowę sali sportowej przy Szkole Podstawowej nr 2 w Rakszawie. Boiska ogólnodostępne i place zabaw są dostępne bezpłatnie dla mieszkańców i turystów. Dzięki oświetleniu można z nich korzystać przez cały rok do późnych godzin wieczornych.

W 2019 roku Gmina przejęła stadion sportowy dotychczas należący do Parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie. Aktualnie Gmina Rakszawa opracowuje koncepcję przebudowy stadionu wraz z wybudowaniem nowej infrastruktury.



Plac zabaw przy Szkole Podstawowej nr 1 w Rakszawie



Plac zabaw Rakszawa Kąty



Tor przeszkód przy OSP Rakszawa



Plac zabaw w Węgliskach





Boisko o sztucznej nawierzchni w Wydrzu



Boisko sportowe przy Szkole Podstawowej nr 3 w Rakszawie







Boisko do siatkówki plażowej przy Szkole Podstawowej nr 3 w Rakszawie



Boisko piłkarskie w Wydrzu



Boisko o sztucznej nawierzchni w Rakszawie Środkowej







Boisko trawiaste przy Szkole Podstawowej nr 1 w Rakszawie







Boisko wielofunkcyjne przy Szkole Podstawowej nr 1 w Rakszawie







Stadion sportowy w Rakiszewie



Plac zabaw w Rakiszewie Środkowej







Stadion sportowy w Rakszawie



Boisko w Węgliskach



Hala sportowa w Rakszawie



Siłownia zewnętrzna centrum







Plac zabaw w Rakszawie Rąbane



Plac zabaw przy Szkole Podstawowej w Wydrzu



Plac zabaw przy Szkole Podstawowej nr 2 w Rakszawie





## Atrakcje turystyczne

### Las „Brzeźnik” w Rakszawie

Wychodząc z przysiółka Potok w Rakszawie, przechodząc przez aleję topolową, dotrzemy do lasu potocznie zwanego „Brzeźnikiem”, który znajduje się w centrum Rakszawy. Kompleks leśny powstał jeszcze w XIX wieku z inicjatywy Potockich. Podlega Nadleśnictwu Leżajsk. Ze względu na swoje walory krajobrazowe stanowi on ulubione miejsce spotkań i spacerów, a stawy znajdujące się w obrębie lasu są jednymi z częściej uczęszczanych przez wędkarzy.

Las „Brzeźnik” jest też miejscem, w którym odbywa się wiele lokalnych wydarzeń, między innymi

coroczna Pasjonada, która stwarza możliwość wspólnej, rodzinnej zabawy oraz prezentacji własnych pasji i osiągnięć. Impreza ma miejsce pod koniec wakacji i często nawiązuje do historii oraz kultury regionu. Inscenizowano np. rekonstrukcję bitwy partyzanckiej czy życie w międzywojennej Polsce. W edycji 2019 tematem przewodnim były Prząśniczki, by podkreślić tożsamość i dziedzictwo wsi. W czasie wydarzenia odbyły się pokazy rękodzieła, spektakle teatralne, wyspa położona w lesie „Brzeźnik” stała się sceną koncertową dla Stanisława Soyki.

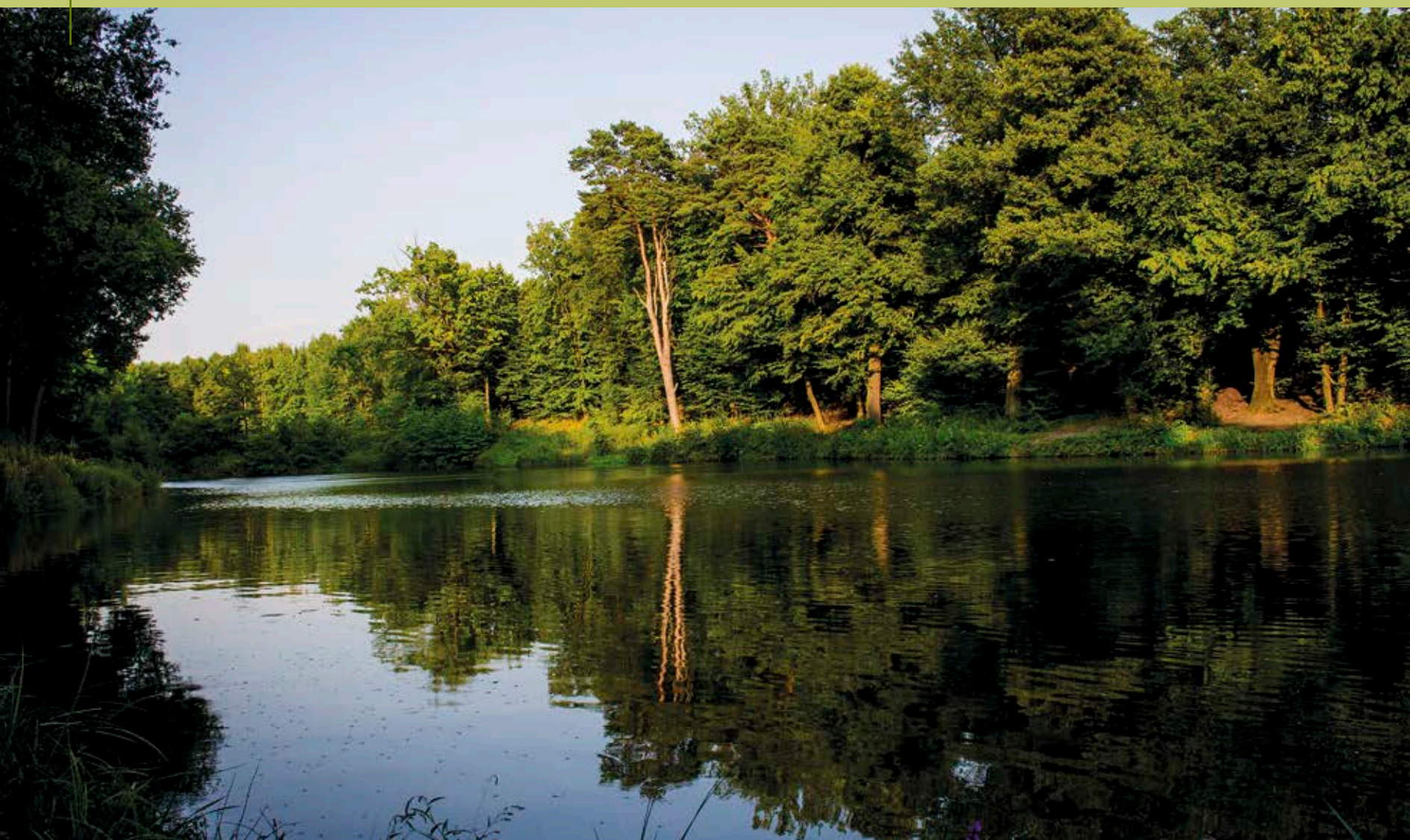
Las Brzeźnik w Rakszawie







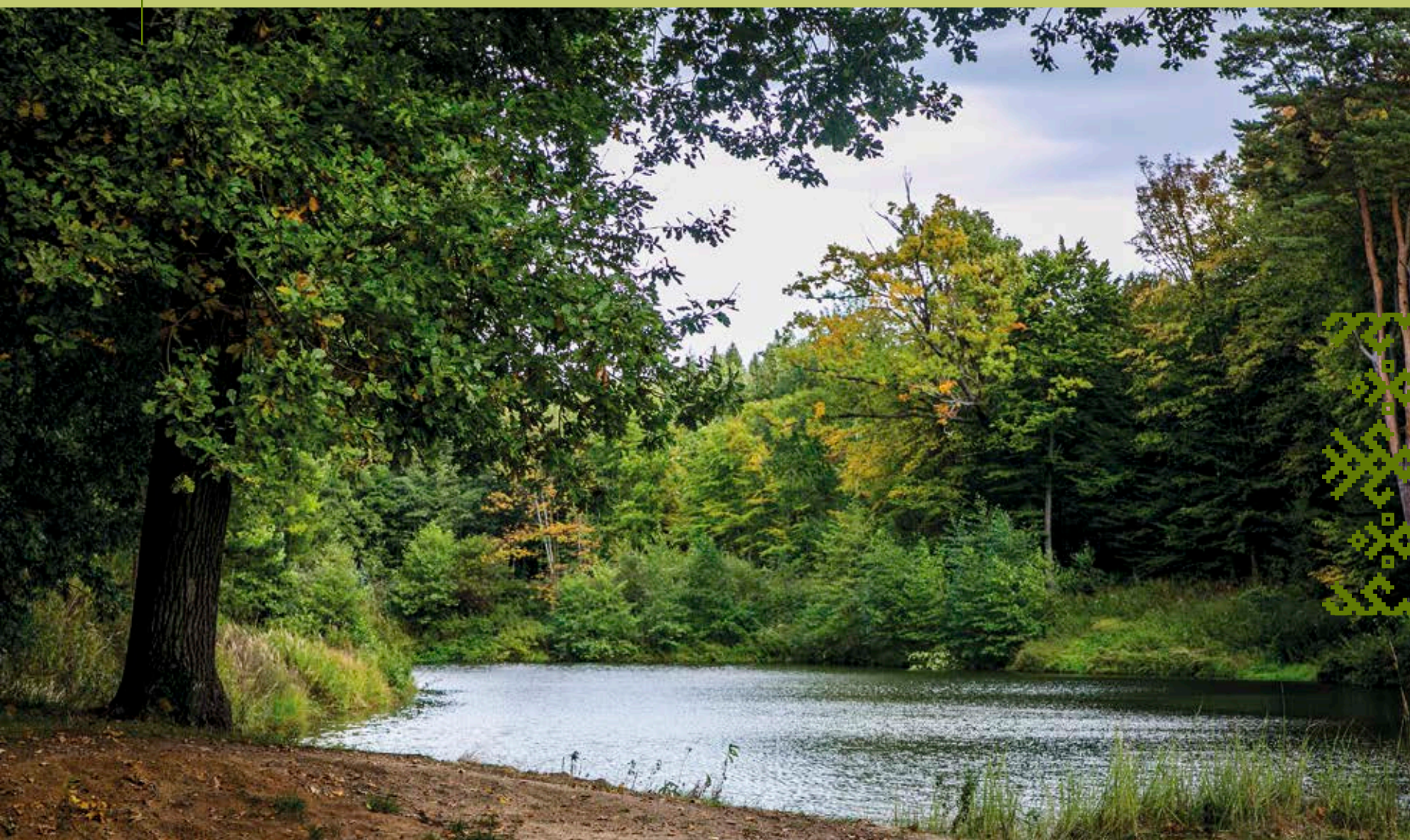
Stawy w lesie Brzeźnik



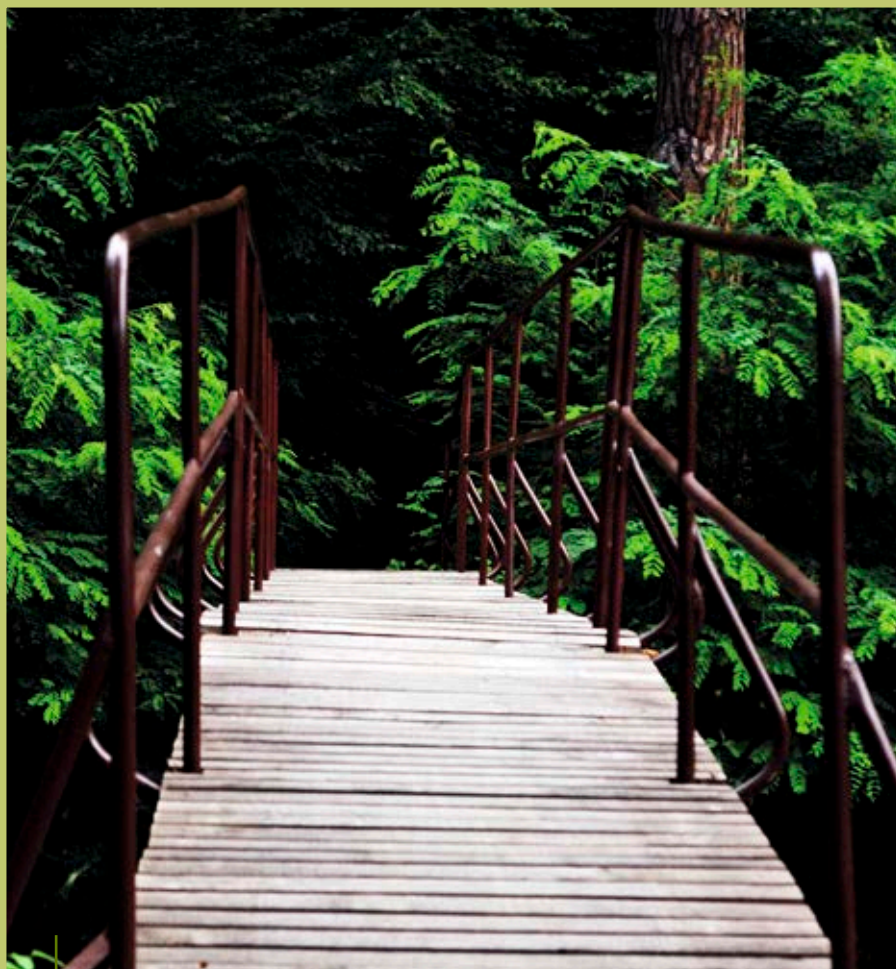




Stawy w lesie Brzeźnik







Las Brzeźnik



Las Brzeźnik







Las Brzeźnik







Na Polanie Trzech Krzyży w lesie „Brzeźnik” znajduje się Obelisk wystawiony w Roku Jubileuszowym.

Treść zapisana na obelisku:

„KRZYŻE TE MUSZĄ TU STAĆ NAWET  
WTEDY, GDY NAS NIE STANIE. NIECH PO-  
TOMNI WIEDZĄ, ŻE OD NIEPAMIĘTNYCH  
CZASÓW TU NA TYCH MOKRADŁACH ŻYLI  
CHRZEŚCIJANIE. 3 MAJA R. P. 2000”



Krzyż milenijny

„...Labirynt ścieżynek na metr szerokich  
W kopule jodeł i dębów wysokich  
W nieskazitelnej trzymany czystości  
Służy spacerom dla dziedzica gości.  
Cztery źródelka, co w lesie tryskają,  
Pięć stawów rybnych wodę zasilają.  
Stawów pilnują na skarpach wysokich  
Dęby i buki. W koronach szerokich  
Rude wiewiórki obrały siedliska.  
Figlami ślicznotek bawią się ludziska.  
Na jednym ze stawów wysepka mała  
A niej altana pokryta cała  
Zielenią. Tu wśród wody i drzew szumu  
Z dala od krzyku miastowego tłumu  
Odnajdziesz siebie...”

(fragment wiersza „Brzeźnik w r. 1900” Tomasza Krzyżaka  
(1894–1970). Przedruk z „Sławię Cię moim wierszem”,  
Żółńca 2001, wyd. Gminny Ośrodek Kultury w Żółńcu)



Polana trzech krzyży





## Modrzewiowy Pałac Myśliwski – Julin

Położony na skraju Puszczy Sandomierskiej, na uroczysku wsi Wydrze, pośród piaszczystej, sosnowymi borami pokrytej równiny, pałac myśliwski w Julinie jest jedynym tego typu zespołem zachowanym dziś na terenie Podkarpacia. Powstanie zespołu pałacowego w obecnym kształcie poprzedził folwark leśny założony w latach 40. XIX wieku przez Alfreda Potockiego, I ordynata łańcuckiego. Jego syn i następca, Alfred II, marszałek krajowy i namiestnik Galicji, założył na miejscu folwarku kompleks pałacowy otoczony parkiem leśnym. Przeznaczeniem budowli było zapewnienie właścicielowi i jego znakomitym

gościom, wśród których nie brakowało członków austriackiej rodziny cesarskiej, odpowiedniego komfortu podczas pobytu na organizowanych tu, słynnych w całej Galicji polowaniach.

Zespół pałacowy wybudował około roku 1872 w stylu tyrolsko-szwajcarskim II ordynat łańcucki – Alfred Potocki. Budowę zespołu ukończono w 1880 r. W jego skład wchodziły: pałacyk letni, pawilon dla gości i budynek przy bramie, wzniesione na wzór szwajcarskiej architektury uzdrowiskowej, modnej i podziwianej wówczas w alpejskich kurortach. Pracami budowlanymi kierował Zygmunt Szeliga, koncesjonowany majster ciesielski z Leżajska. Pałacyk o dwóch kondygnacjach i urozmaiconej, rozczłonkowanej bryle, wzniesiono z nieszalowanych, mo-



Pałacyk Myśliwski Julin





drzewiowych płazów. W elewacjach zewnętrznych charakterystycznymi elementami są liczne balkony i ganki stworzone do kontemplowania otaczającej przyrody oraz niewielka przeszklona wieżyczka widokowa, wieńcząca bryłę budynku, którą obiega drewniana galeryjka. W pałacyku zachowała się bogata stolarka wewnętrzna: boazerie, schody, sufity kasetonowe i parkiety taflowe.

Rozbudowę kompleksu kontynuował po 1890 r. kolejny ordynat łańcucki, hrabia Roman Potocki. Wybudowano wówczas przy bramie tzw. dyrektorską i lodownię, zaś po przeciwnej stronie wzniesiono kuchnię z pomieszczeniami gospodarczymi przeniesionymi z pałacu. Nieco później wybudowano stodołę i stajnię przeznaczoną dla koni gości odwiedzających Julin oraz murowaną stróżówkę mieszczącą mieszkanie dozorczy pałacu i sezonowe lokum ogrodnika zajmującego się parkiem.

Tak ukształtowany kompleks wypoczynkowy służył nie tylko komfortowemu wypoczynkowi rodziny Potockich i ich przyjaciół. W czasach Romana Potockiego kontynuowano światowy styl życia. Podczas corocznych dwutygodniowych sierpniowych pobytów w Julinie urządzone były słynne polowania „par force” z udziałem licznie zjeżdżających gości. Potoccy, którzy w wielu dziedzinach życia wzorowali się na arystokracji angielskiej, jako pierwsi w kraju zaczęli urządzać polowania w czerwonych frakach, z angielskimi psami myśliwskimi. Słynne łowy u Potockich uwiecznił w malarstwie Juliusz Kossak. W owych czasach gościli tu m.in. książę Stanisław Radziwiłł, arcyksiążę Franciszek Ferdynand, arcyksiążę Rudolf – następca tronu austriackiego, prezydent Ignacy Mościcki, książę Kentu Jerzy.

W okresie I wojny światowej budynki zostały zdezastrowane przez mieszczący się tu austriacki szpital polowy.

W latach 20. XX wieku odrestaurował je, zmodernizował i rozbudował ostatni właściciel Łańcuta, Alfred III Potocki. Założono wówczas wodociąg i wzniesiono budynek elektrowni, rozbudowano pałacyk i kuchnię. Wokół zespołu założono rozległy park krajobrazowy, a drogę między folwarkiem a zespołem pałacowym obsadzono modrzewiami. Pałac myśliwski w Julinie wraz z otaczającym go parkiem leśnym jest jedynym na Podkarpaciu, a nawet uniwersalnym w skali kraju założeniem tego typu. Utwor-

zono je pośród lasów sosnowych z domieszką dębu szypułkowego i czerwonego, modrzewia polskiego i europejskiego oraz naturalnych ostoi buka pospolitego, wzbogacając w najbliższym otoczeniu letniej rezydencji o drzewostan komponowany z gatunków obcego pochodzenia. Osobliwością parku jest dąb bezszypułkowy odmiana nieszypułkolistna, który na terenie Podkarpacia występuje tylko w ogrodzie dworskim w Komborni. Ozdobą pałacyku jest pnący się po jego ścianach kornak wielkolistny. W odleglejszych peryferiach parku rozciągają się na dużych przestrzeniach partie leśne z dębem, sosną i bukiem. Od puszczy oddzielają je rzędowe nasadzenia drzew tworzące aleje przy głównych drogach dojazdowych i duktach leśnych. Jedną z nich jest słynna aleja dojazdowa z modrzewia polskiego, prowadząca od leśniczówki przy drodze z Brzozy Stadnickiej. W alei tej ponad pięćdziesiąt drzew uznanych jest za pomniki przyrody. Wartość przyrodniczą założenia wzmacnia ponad trzydzieści pomnikowych dębów szypułkowych i czerwonych oraz w mniejszej liczbie lipy drobnopłetwe i szerokolistne. W czasach ostatniego ordynata łańcuckiego Alfreda III Potockiego na terenie parku założono ogród kwiatowy oraz kort tenisowy i pole golfowe.

Po reformie rolnej z 1944 roku zespół w Julinie przejął urząd miejski w Rzeszowie, a następnie użytkowały go Lasy Państwowe, Centrala Drzewna, Huta Stalowa Wola, Wojewódzki Ośrodek Sportu i Turystyki, Rakszawskie Zakłady Włókiennicze. Utworzono tu ośrodek wypoczynkowy organizujący kolonie i wczasy. Pałac znów zaczął tętnić życiem – wczasowicze znajdowali tu idealne miejsce na wypoczynek i zabawę, ale również ciszę, spokój i świeże powietrze. Infrastruktura rekreacyjna ośrodka obejmowała basen, boiska do koszykówki, piłki nożnej, tenisa oraz dwa boiska do siatkówki. Odbывały się tu też huczne bale sylwestrowe, a także imprezy okolicznościowe, takie jak wesela czy święta branżowe. Od 2006 roku właścicielem zespołu pałacowego jest Muzeum-Zamek w Łańcucie<sup>1</sup>.

Muzeum-Zamek w Łańcucie planuje realizację projektów inwestycyjnych związanych z pracami remontowo-konserwatorskimi Pałacyku Myśliwskiego.

1. Portal internetowy: <https://atlasrezydencji.pl/palac-mysliwski-potockich/>







Pałacyk Potockich w scenerii zimowej







Kąty Rakszawskie, cegielnia



Kąty Rakszawskie, cegielnia

## Ścieżka dydaktyczna „Żelazny Szlak”

Ścieżka ma długość 30 km i wiedzie przez przysiółki Rakszawy: Dymarkę, Wołochy, Kościelne, Rąbany Gościniec, Bieleckówkę, Strachocin oraz miejscowości: Rakszawa, Węgliska i Wydrze.

Na ścieżce znajduje się siedem przystanków oznaczonych tablicami informacyjnymi. Do głównych

atrakcji szlaku należą: piec dymarski, młyny wodne, cegielnie i kuźnie. Na niektórych odcinkach ścieżka biegnie wspólnie z zielonym szlakiem. Trasa biegnie wśród lasów dawnej Puszczy Sandomierskiej, jak również w dużej części odcinkami asfaltowymi.

Na uwagę zasługuje głaz narzutowy upamiętniający wizytę Wincentego Witosa w Rakszawie w 1932 i 1933 r.

Rakszawa Kościelne-Grobla



Głaz narzutowy upamiętniający Wincentego Witosa



Młyn wodny







Najstarszy dąb



Dwie sosny

### Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Las Dąbrówki - Pod Grabiną”

Długość ścieżki wynosi 3,5 km. Na trasie znajdują się cztery przystanki. Do głównych atrakcji szlaku należą: najstarszy dąb, okazałe martwe sosny, ślady okopów wojennych z II wojny światowej, bagniste zbiorowisko olsu.

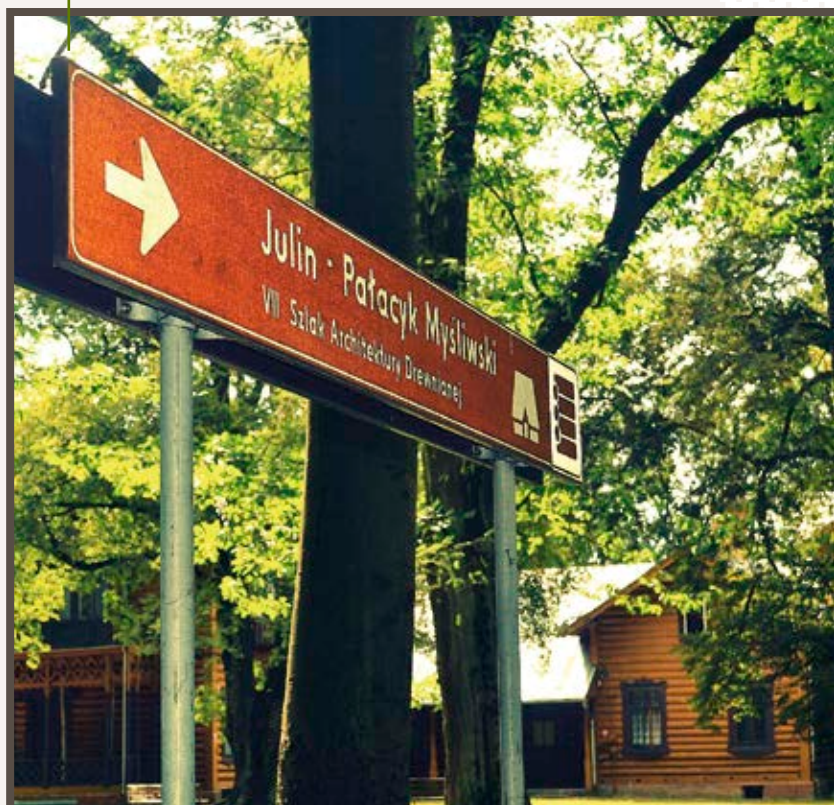
### Ścieżka przyrodnicza „Wilczelyko”

Długość ścieżki wynosi około 12 km. Na trasie znajduje się siedem przystanków. Można tu spotkać pomniki przyrody, pomniki upamiętniające miejsce rozstrzelania partyzantów, rezerwat przyrody „Wydrze”, malownicze meandry potoku Krzywy, aleję modrzewiową, Dworek Marysin i Pałac w Julinie oraz zabytkowe krzyże i kapliczki. Wzdłuż ścieżki rosną drzewa liściaste, głównie buk. Jest ona oznakowana kolorem niebieskim.

Ścieżka przyrodnicza „Wilczelyko”



Pałacyk Julin





## Szlaki turystyczne (zielony, niebieski)

Przez obszar Gminy Rakszawa przebiegają szlaki turystyczne: zielony i niebieski.

### Zielony szlak: Wzgórze Marii Magdaleny – Nowa Sarzyna

Szlak ten wyznakowany został przez znakarzy oddziału rzeszowskiego PTTK w roku 1985. Jego obecna długość wynosi 64 km. Do roku 2001 szlak ten miał początek w Rzeszowie, w rynku. Ponieważ jednak we wspomnianym 2001 roku wyznaczony został nowy szlak im. płk. Lisa-Kuli z Rzeszowa do Kosiny, koloru czerwonego, stąd wynikała potrzeba, by zielony szlak zaczynał się na wzgórzu Marii Magdaleny, a nie w Rzeszowie, jak to było do tego czasu.

Poniżej podane są odległości między kolejnymi punktami na szlaku:

1. Wzgórze Marii Magdaleny – Las Cierpisz 3,0 km
2. Las Cierpisz – Kraczkowa PKS 7,0 km
3. Kraczkowa PKS – Łańcut Rynek 5,0 km
4. Łańcut Rynek – Czarna PKS (UG) 8,5 km
5. Czarna PKS (UG) – Czarna PKS (GS) 2,5 km
6. Czarna PKS (GS) – Rakszawa PKS 7,5 km
7. Rakszawa PKS – Julin 9,5 km
8. Julin – Łoiny PKS 4,0 km
9. Łoiny PKS – Wola Zarczycka PKS 4,0 km
10. Wola Zarczycka PKS – Rez. „Kołacznia” 4,0 km
11. Rez. „Kołacznia” – N. Sarzyna Kolonia 9,0 km
12. Słocina kościół – Rzeszów Rynek 3 km

## SIEĆ PIESZYCH SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH OKOLICE RZESZÓWA



Szlak rowerowy Green Velo, Wydrze





### Niebieski szlak turystyczny Leżajsk – Głogów Młp.

Długość szlaku wynosi 30 km: Przebieg trasy: Leżajsk – Brzózka Królewska – Julin – Sokołów Małopolski – Głogów.

Szlak został wyznakowany przez znakarzy Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Rzeszowie. Początek opisywanego szlaku znajduje się przy dworcu PKS w Leżajsku. Po wyruszeniu na wędrowną z dworca PKS, szlak przecina drogę do Nowej Sarzyny i biegnie uliczkami w kierunku zachodnim, do Brzózki Królewskiej drogą piaszczystą, omijając ogródki działkowe. Dalej szlak prowadzi pięknym lasem, wymagając czasami wzmożonej uwagi, by po przejściu około 5 km przeciąć drogę asfaltową z Leżajska do Julina. Około 1 km biegnie drogą asfaltową w kierunku Brzózki Królewskiej, po czym skręca na południe, dalej zagajnikami i polami doprowadza do Brzózki Królewskiej około 200 metrów od zalewu (znak zakrętu na dużym kamieniu), od Leżajska ok. 8,5 km. Dalej szlak prowadzi około 200 m drogą asfaltową Brzózka – Biedaczów i przy zalewie skręcamy w kierunku południowo-zachodnim, by następnie skręcić na zachód, a przy sklepie, na słupie telefonicznym znajdują się drogowskazy szlaku. Kierując się zgodnie z drogowskazem, droga prowadzi przez piękny sosnowy las, dalej można spotkać świerki i jodły. Wędrując przez las około 5,5 km, dochodzimy do pałacyku myśliwskiego w Julinie, a do samego pałacyku prowadzi aleja modrzewiowa. Przechodzimy obok pałacyku, dalej idziemy drogą wysadzaną modrzewiami po lewej stronie, a po prawej stronie znajduje się las. Szlak prowadzi w kierunku zachodnim, w stronę Sokołowa Młp., początkowo wygodną drogą (około 2 km), dalej drózkami leśnymi, przecinając dopływ rzeczki Trzebośnicy. Po dojściu do przysiółka Budy, na odcinku około 1,5 km, idziemy drogą asfaltową do przysiółka Kąty. Po opuszczeniu wspomnianej drogi asfaltowej, szlak prowadzi drogą polną, by po osiągnięciu drogi Sokołów – Łańcut dojść tą drogą do Sokołowa Młp. Idąc w kierunku rynku, szlak przecina drogę Lublin – Rzeszów, dalej prowadzi przez skwer obok pomnika ku czci królowej Jadwigi z 1933 roku, by dalej podążać w kierunku zachodnim, obok kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela, wzniesionego w latach 1908–1916 według projektu arch. Jana Sas-Zubrzyckiego. Pozostawiamy miasto za sobą

i wędrujemy dalej w kierunku zachodnim drogą szutrową, mijając po drodze drewniany krzyż, by po dojściu do asfaltowej drogi, skręcić w lewo, potem w prawo, dochodząc do mogiły ofiar sowieckiego terroru z 1944 roku w Turzy. Dalej drogą przez las dochodzimy do przysiółka Podlas we wsi Trzebuska. Szlak doprowadza nas do miasteczka od strony północno-wschodniej, przechodzi obok kościoła farnego pw. św. Trójcy (1876–1879) i kończy się w rynku<sup>2</sup>.

### Wschodni Szlak Rowerowy „Green Velo”

Na terenie Gminy Rakszawa przebiega fragment szlaku rowerowego „Green Velo”. Licząca prawie 2 tysiące kilometrów trasa rowerowa stanowi najdłuższą trasę rowerową w kraju. Ten jednolicie oznakowany szlak biegnie z północy na południe Polski przez pięć województw (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie). Włączono do niego zmodernizowane, już istniejące odcinki dróg rowerowych, zbudowano też nowe fragmenty i wykorzystano istniejące drogi o niewielkim natężeniu ruchu. W czasie wycieczek rowerowych, turyści znajdą na całej jego długości liczne miejsca przyjazne rowerzystom z wiatami, stojakami na rowery,



Green Velo, Wschodni Szlak Rowerowy

2. Portal internetowy: <http://www.pttk.rzeszow.pl/pag9.html>







Miejsce Obsługi Rowerzystów



Miejsce Obsługi Rowerzystów

toaletami oraz zapleczem gastronomicznym i noclegowym. Trasa „Green Velo” prowadzi od Morza Bałtyckiego po piękne polskie góry przez Warmię, Mazury, Suwalszczyznę, Podlasie, do granicznej rzeki Bug i dalej przez Wyżynę Lubelską i roztoczańskie wzgórza, Podkarpacie aż do Gór Świętokrzyskich. Szlak wytyczony jest w malowniczym krajobrazie o zróżnicowanej rzeźbie terenu i wielkim bogactwie przyrodniczym. Jego atrakcyjność podkreślają liczne zabytki i ciekawostki przyrodnicze usytuowane w otoczeniu. Poza tym Wschodni Szlak Rowerowy „Green Velo” połączony jest z wieloma innymi szlakami turystycznymi, umożliwiającymi opuszczenie trasy głównej i poznawanie dalszych okolic i odleglejszych atrakcji turystycznych. Szlak jest bezpieczny i dobrze oznakowany pomarańczowymi tabliczkami<sup>3</sup>.

Długość trasy przebiegającej przez województwo podkarpackie wynosi prawie 460 km. Przebiega ona przez powiaty lubaczowski, jarosławski, przemyski, miasto Przemyśl, rzeszowski, miasto Rzeszów, łańcucki, leżajski, niżański, stalowowolski oraz tarnobrzeski. Trasa rowerowa w powiecie łańcuckim przebiega od Brzozy Królewskiej przez lasy julińskie, obok Pałacyku Myśliwskiego Potockich, w kierunku Wydrza, a dalej do Brzozy Stadnickiej (koło Spichlerza), przez Żołynię, w kierunku Białobrzeg, przez Dębinię, Podzwierzyniec, las dębink itd.

Na terenie Podkarpacia znajduje się 48 tzw. MOR-ów, czyli Miejsc Obsługi Rowerzystów. Można przy nich odpocząć przed kolejnym etapem jazdy. W Gminie Rakszawa MOR usytuowany jest przy Pałacyku Myśliwskim w Julinie.

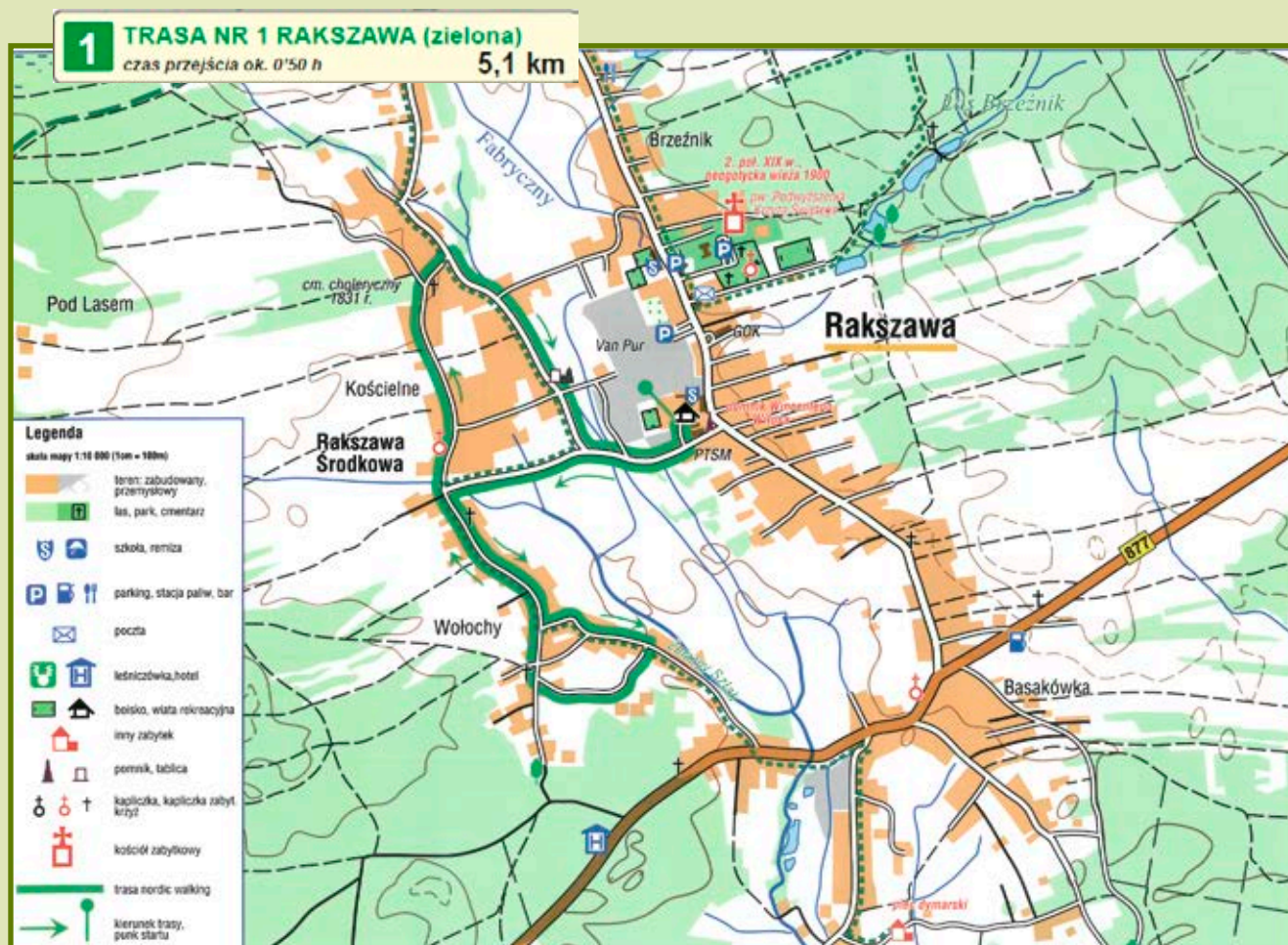
Na trasie znajdują się również Miejsca Przyjazne Rowerzystom, oferujące usługi noclegowe i gastronomiczne, a także z zarządzającymi atrakcjami turystycznymi.

To rozwiązanie ma na celu stworzenie ujednoliconego systemu obsługi turystów rowerowych. W Gminie Rakszawa takim miejscem jest Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Rakowisko”.

Szczegółowe informacje o szlaku rowerowym „Green Velo” można znaleźć na portalu internetowym [www.grenvelo.pl](http://www.grenvelo.pl)

3. Portal internetowy: [www.grenvelo.pl](http://www.grenvelo.pl)





### Szlak trasy pieszej Nordic Walking

Nordic Walking to: rekreacja, turystyka, zdrowie i integracja, aktywność ruchowa stosowana w terenie otwartym, opierająca się na naturalnej formie ruchu, jaką jest chód. Technika Nordic Walking wymaga zastosowania: elementów technicznych, profesjonalnego sprzętu (lekkich kijów). Technika Nordic Walking pochodzi od naturalnej formy ruchu, jaką jest chód (jest to jego modyfikacja), zachowuje podstawowe właściwości prawidłowego chodu, dodatkowo angażując do 90% mięśni ustroju człowieka, jednocześnie poprawia system krążenia, wzmacnia mięśnie nóg oraz górnych partii ciała.

W Gminie Rakszawa trasa Nordic Walking przebiega przez przysiółki Kościelne i Wołochy. To 5-kilometrowa pętla oznakowana kolorem zielonym. Wejście na trasę zlokalizowano na placu rekreacyjnym za halą sportową w Rakszawie. Szlak biegnie pomiędzy zabudowaniami, lokalnymi drogami o małym natężeniu ruchu. Trasa Nordic Walking w Gminie Rakszawa to jedna z 19 tras utworzonych w ramach projektu „Nordic Walking spacerem po zdrowie” – Projektu Współpracy pomiędzy Lokalną Grupą Działania Ziemia Łąncucka i Lokalną Grupą Działania „Eurogalicja”<sup>4</sup>.

4. Mapa turystyczna „Nordic Walking – spacerem po zdrowie”, Wyd. Compass, Kraków 2019.



Otwarcie trasy Nordic Walking w Rakszawie, 2019 r.





## Szlak zabytków Gminy Rakszawa

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Rakszawa znajduje się 110 obiektów zabytkowych: w tym 7 obiektów nieruchomych i 4 zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, czyli znajdujące się pod ścisłą ochroną konserwatorską. Na terenie Gminy spotkać można liczne kapliczki i krzyże przydrożne. Najstarsza z nich, ulokowana naprzeciwko Szkoły Podstawowej nr 1 w Rakszawie, datowana na ok. 1939 rok – przedstawia figurę Matki Bożej. Pozostałe kapliczki pochodzą głównie z XIX i początków XX wieku. Szlak zabytków Gminy Rakszawa przedstawia na mapie wybrane 42 obiekty zabytkowe.



30



36



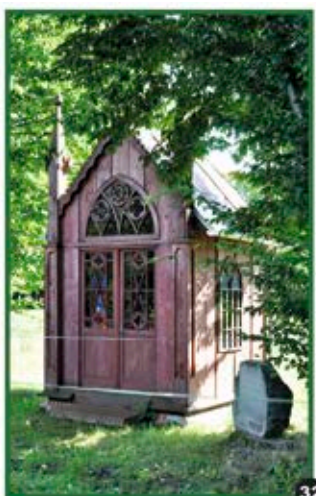
35



1



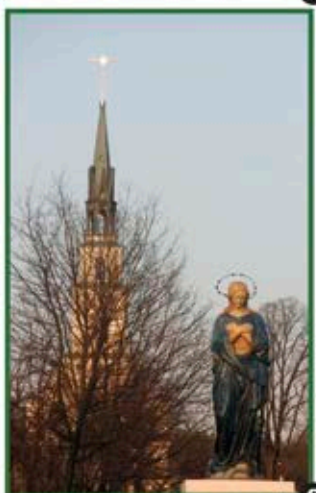
33



32



7



6



8

Lp.	Miejscowość	Obiekt / Zespół Obiektów
1	Rakszawa	Zespół kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rakszawie - wpisany do rejestru zabytków → Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Św. → Dzwonnica → Wyposażenie
2	Rakszawa	Zespół kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rakszawie → Kaplica orientalna
3	Rakszawa	Kapliczka drewniana
4	Rakszawa	Kapliczka murowana w przysiółku Wołochy
5	Rakszawa	Kapliczka murowana w przysiółku Kołocze
6	Rakszawa	Figura Matki Bożej
7	Rakszawa	Kapliczka Rakszawska Środkowa
8	Rakszawa	Kapliczka Nowe Pole
9	Rakszawa	Kapliczka
10	Rakszawa	Krzyż drewniany
11	Rakszawa	Karczma na tzw. „Rąbanym Gościńcu” - wpisany do rejestru zabytków → Karczma → Budynek gospodarczy
12	Rakszawa	Pozostałości bramy wjazdowej w zespole pałacowym
13	Rakszawa	Dom nr 1609
14	Rakszawa	Dom nr 1610
15	Rakszawa	Dom nr 1612
16	Rakszawa	Dom nr 128
17	Rakszawa	Dom nr 131
18	Rakszawa	Dom nr 303
19	Rakszawa	Dom nr 1636
20	Rakszawa	Dom nr 309
21	Rakszawa	Dom nr 1643
22	Rakszawa	Dom nr 1644 - wpisany do rejestru zabytków
23	Rakszawa	Dom nr 345 - w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego
24	Rakszawa	Dom nr 443
25	Rakszawa	Dom nr 1060
26	Rakszawa	Dom nr 1446
27	Rakszawa	Dom nr 1626
28	Rakszawa	Fabryka ekologiczna-willa dyrektora
29	Rakszawa	Młyn wodny
30	Wydrze	Dawny Zespół Mysłowski Jułin - wpisany do rejestru zabytków → pałac myśliwski, drewn. → służbówka, drewn. → kuchnia, drewn. → łodownia, drewn. → park → aleja modrzewiowa
31	Wydrze	Zespół folwarczny „Brzoza” w Jułinie - wpisany do rejestru zabytków → budynek folwarczny, → rządcówka,
32	Wydrze	Kapliczka drewniana-wpisana do rejestru zabytków
33	Wydrze	Leśniczówka w zespole leśniczówki, budynek gospodarczy i suszarnia
34	Wydrze	Gajówka w zespole leśniczówki
35	Wydrze	Gajówka „Marysin”
36	Wydrze	Krzyż na rozdrożu dróg
37	Wydrze	Kaplica murowana
38	Wydrze	Kapliczka szafkowa i glaz
39	Wydrze	Dom nr 56, stodoła i obora
40	Węglińska	Figura Chrystusa Frasobliwego
41	Węglińska	Krzyż
42	Węglińska	Dawna szkoła podstawowa

Szlak zabytków Gminy Rakszawa









## Szlak obiektów rekreacyjnych w miejscowości Rakszawa

Rakszawa może poszczycić się dobrze rozbudowaną infrastrukturą sportową i rekreacyjną. Na szlaku o długości 11,2 km umieszczono 6 wybranych obiektów ogólnodostępnych.



1

### **Boisko wielofunkcyjne, trawiaste i plac zabaw przy Szkole Podstawowej nr 1 w Rakszawie**

Boisko o sztucznej nawierzchni przystosowane jest do gry w piłkę ręczną, koszykową, siatkową, tenisa ziemnego. Boisko trawiaste o naturalnej nawierzchni przeznaczone jest do gry w piłkę nożną. Plac zabaw o sztucznej nawierzchni dla dzieci od 3 do 13 lat.



2

### **Boisko rekreacyjne Orlik w Rakszawie i plac zabaw**

Boisko o sztucznej nawierzchni trawiastej przeznaczone jest do gry w piłkę nożną i siatkową. Plac zabaw jest dostępny dla dzieci w wieku od 3 do 13 lat. Obiekty czynne codziennie w godz. od 8.00 do 22.00



3

### **Plac zabaw i siłownia plenerowa w sołectwie Rakszawa Górna**

Plac zabaw jest dostępny dla dzieci w wieku od 3 do 13 lat. Siłownia plenerowa jest przeznaczona dla osób dorosłych i młodzieży powyżej 14 roku życia lub o wzroście powyżej 140 cm.

Obiekty czynne codziennie w godz. od 8.00 do 22.00



4

### **Boisko sportowe przy Szkole Podstawowej nr 3 w Rakszawie**

Boisko o sztucznej nawierzchni przeznaczone jest do: gry w piłkę ręczną, w piłkę nożną, przeprowadzania zajęć sportowo-rekreacyjnych osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży, przeprowadzania zawodów sportowo-rekreacyjnych. Boisko o naturalnej nawierzchni przeznaczone jest do gry w plażową piłkę siatkową. Obiekty czynne codziennie w godz. od 8.00 do 22.00



5

### **Plac zabaw przy Domie Ludowym w sołectwie Rakszawa Kąty**

Plac zabaw jest dostępny dla dzieci w wieku od 3 do 13 lat, codziennie w godz. od 8.00 do 22.00.



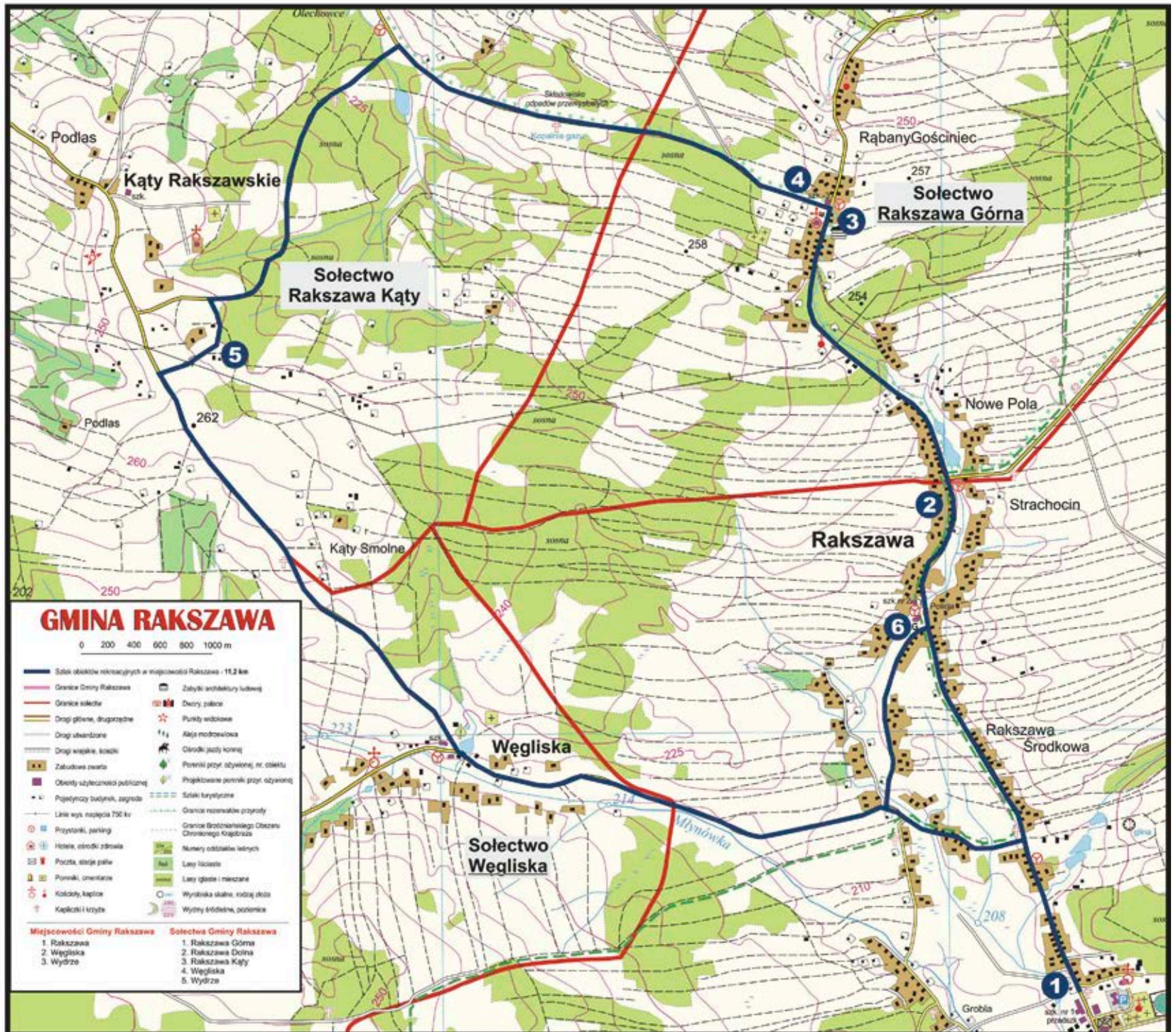




6

### Tor sprawnościowy przy OSP Rakszawa

Tor sprawnościowy jest publicznym, ogólnodostępnym terenem przeznaczonym do rekreacji i sportu i służy do przeprowadzania ćwiczeń bojowych, biegów sztafetowych, składa się z elementów stałych i ruchomych. Tor sprawnościowy dostępny jest dla grup co najmniej 8- osobowych, dla uczestników w wieku od 10 lat, od pon. do soboty w godzinach od 8.00 do 19.00, po wcześniejszej rezerwacji.





## Szlak osobliwości przyrodniczych w miejscowości Rakszawa

Na szlaku o długości 11,2 km umieszczono 5 wybranych miejsc atrakcyjnych pod względem przyrodniczym.



Las "Brzeźnik"

1



Aleja Modrzewiowa  
w przysiółku Potok

2



Tzw. Okrążek

### „Brzeźnik” z kompleksem stawów leśnych w Rakszawie

Niewątpliwym walorem turystycznym Rakszawy są lasy. Wychodząc z przysiółku Potok w Rakszawie, przechodząc przez aleję topolową, dotrzemy do lasu potocznie zwanego „Brzeźnikiem”, który znajduje się w centrum Rakszawy. Kompleks leśny powstał jeszcze w XIX wieku z inicjatywy Potockich. Ze względu na swoje walory krajobrazowe stanowi on ulubione miejsce spotkań i spacerów. Stawy znajdujące się w obrębie lasu stanowią ulubione miejsce wędkarzy.

### Flora

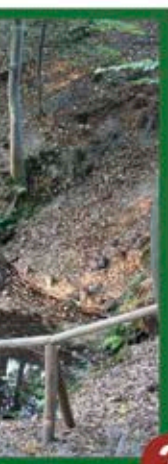
W świecie roślinnym Rakszawy wiele miejsca zajmują łąki pokrywające płaską i rozległą dolinę Młynówki. Łąki te cechują się dużą liczbą gatunków roślin (200-300) oraz wyjątkową kwiecistością (rzeżucha, kaczeńce, firletki – różowe, jaskier ostry – żółty, a także storczyk szerokolistny – czerwony). Roślinność wodna i błotna zarasta brzegi stawów, mokradła i tereny źródlisk. Wydmy są porośnięte przez zespół szczotliczy siwej - trawy kępkowej, razem z którą rosną: czerwiec trwały, jasioniec piaszkowy, kocanka piaszkowa, kostrzewa, macierzanka piaszkowa. Runo tworzy zawilec gajowy, marzanka wonna, gajowiec żółty, niekiedy przylaszczka pospolita, a w wilgotniejszych postaciach grądu znaczny udział mają: czosnek niedźwiedzi, czartawa pospolita, szczyr trwały. W uboższych postaciach grądu, runo przybiera trawiastą fizjonomię w związku ze znacznym udziałem turzyc – orzęsionej, leśnej oraz traw – trzcinnika piaskowego, perlówki zawisłej, prosownicy rozpierzchłej. Interesującym zbiorowiskiem na terenie gminy Rakszawa jest rzadki obecnie na Płaskowyżu Kolbuszowskim zespół żyznej buczyny karpackiej w formie podgórskiej. Zbiorowisko to występuje w środkowej części kompleksu leśnego Wydrze. W drzewostanie dominuje buk zwyczajny z jodłą i sosną oraz dąb szypułkowy i grab zwyczajny. W runie występuje żywiec gruczołowaty, rzadziej cebulkowy, lokalnie sałatnica leśna i czosnek niedźwiedzi.

### Fauna

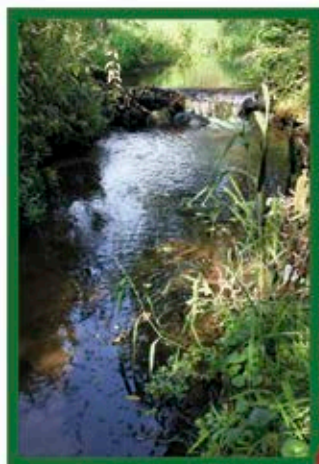
W świecie zwierzęcym Rakszawy i okolic żyje kilkanaście gatunków ssaków, m.in. dziki, jelenie, sarny, wiewiórki, gryzonie, zające, kuny leśne, lisy. Ponadto ok. 30 gatunków ptaków, takich jak drozdy, dzięcioły, dudki, rudniki, gile, puszczyki, sowy uszate, dwa gatunki sokoła: pustulka i kobuz. Jeśli chodzi o ryby, to teren ten, podobnie jak cała kotlina, należy do krainy leszcza, przy czym zbiorniki wodne Rakszawy są zagospodarowywane przez zarybianie.







3



4

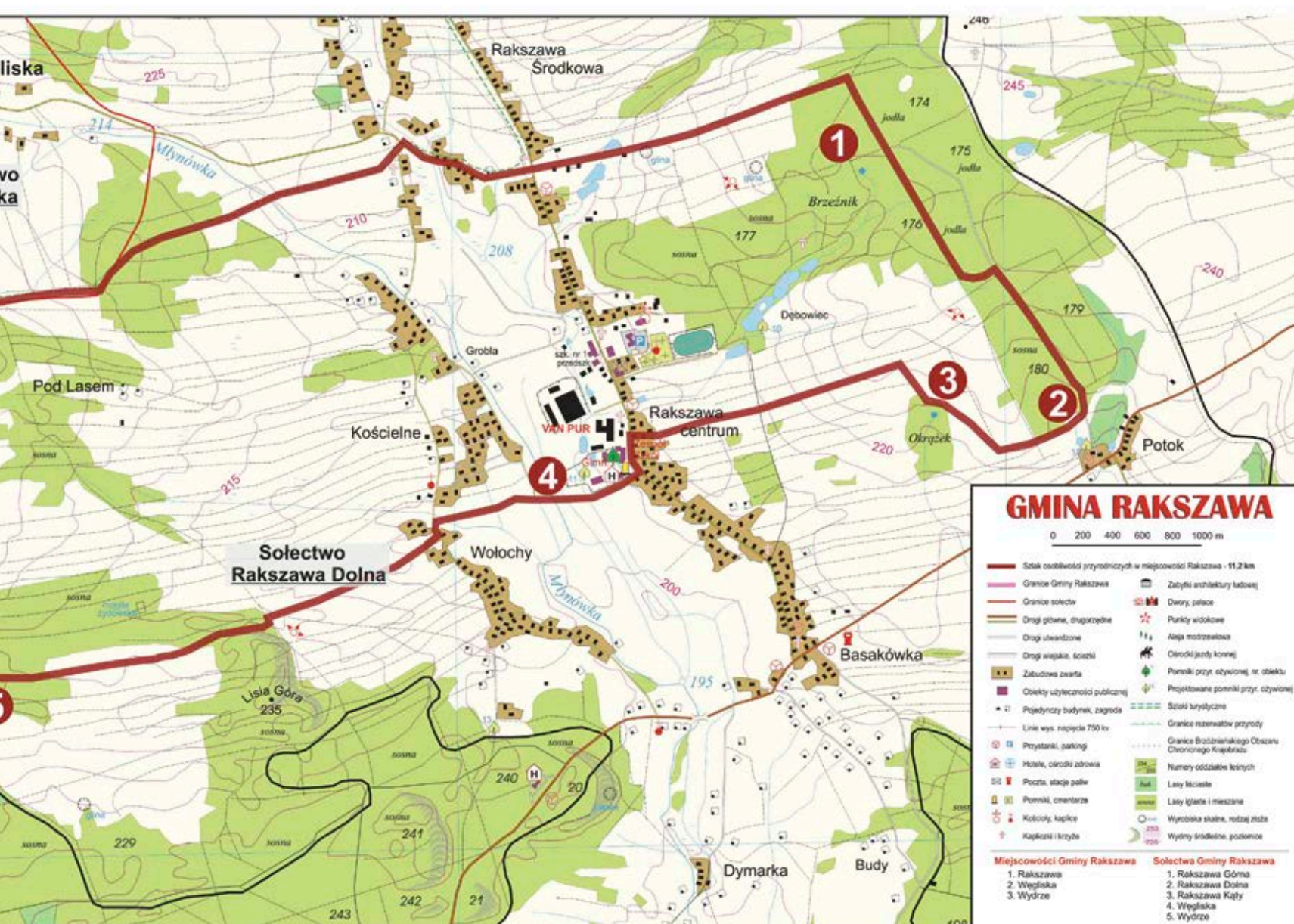


5

Potok Młynówka

Rakszawski rak  
strumieniowy

Stary dąb Pod Grabiną

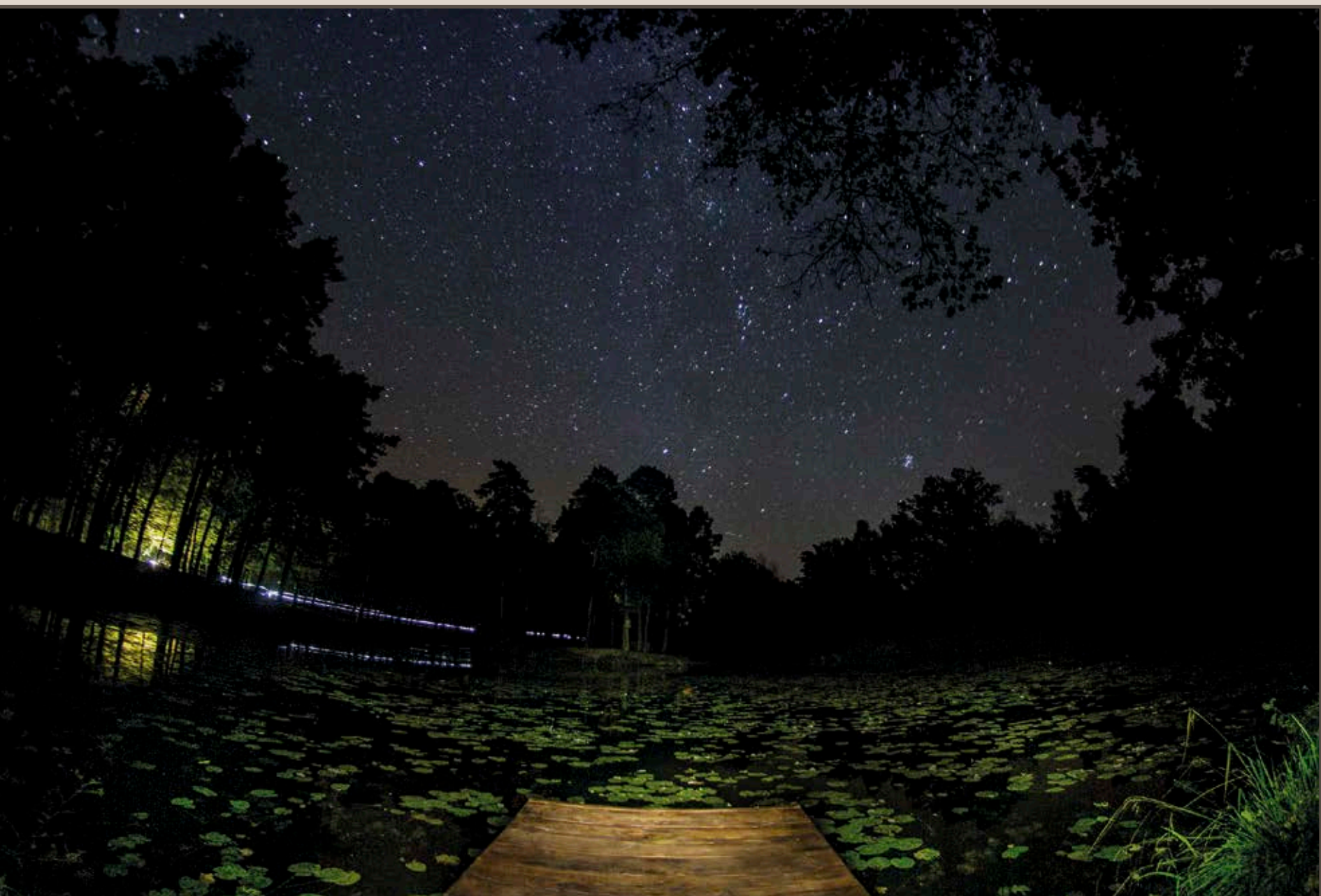




### Punkty widokowe

W gminie Rakszawa wyróżniamy 8 punktów widokowych.

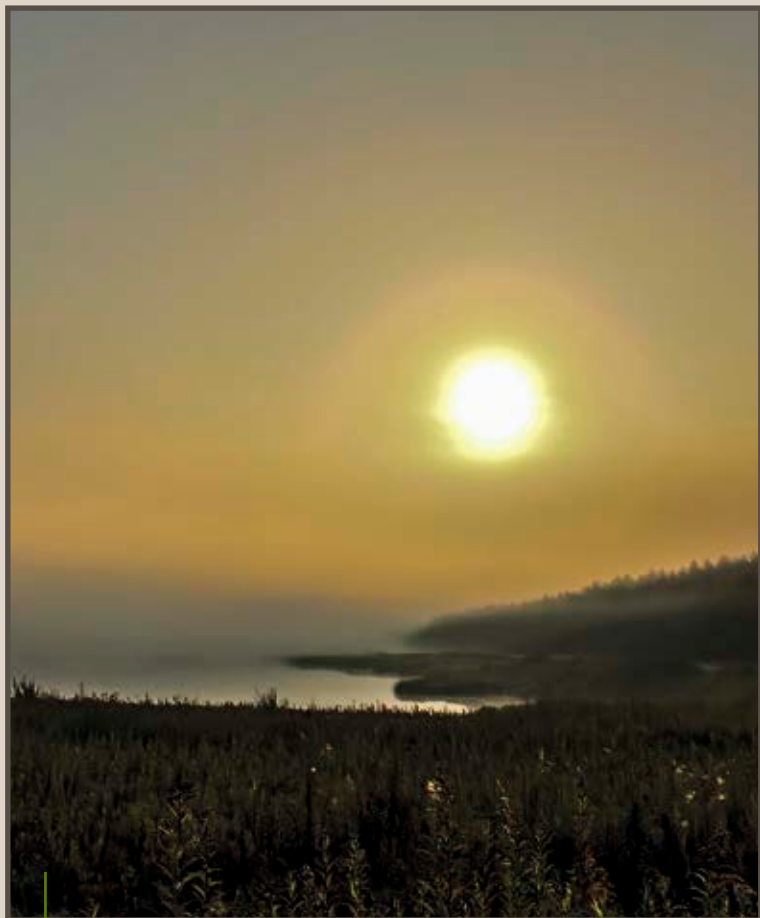
1. Punkt widokowy we wsi Wydrze na wzgórzu przy drodze polnej Julin – Wydrze na zespół folwarczny w Julinie.
2. Punkt widokowy z drogi Rakszawa – Wydrze na zespół leśniczówki w Wydrzu.
3. Punkt widokowy z drogi Węgliska – Rakszawa na zabudowę Rakszawy Środkowej.
4. Oś widokowa z drogi głównej przez Rakszawę na kościół parafialny.
5. Oś widokowa z drogi bocznej przez przysiółki Basakówka – Kościelne na kościół parafialny.
6. Ciąg widokowy z drogi bocznej przez przysiółki Basakówka – Kościelne na zabudowę Rakszawy Środkowej.
7. Punkt widokowy ze skrzyżowania dróg przy kościele na zespół kościelny w Rakszawie.
8. Punkt widokowy w Rakszawie z drogi Rakszawa – Wydrze na budynek dawnej karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu”.



Las Brzeźnik nocą







Kopalnia piasku w Rakszawie



Rakszawa Środkowa



Zaćmienie słońca – Rakszawa – Dębowiec







Widok na Rakiszewo z Podgrabiny



Zachód słońca, Rakiszewo Środkowa

Widok na kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakiszewie





## Gminne kapliczki i zabytki

Na terenie miejscowości znajdują się liczne zabytkowe – drewniane i murowane domy, a także budynki gospodarcze. Pochodzą one głównie z początków ubiegłego wieku, choć są i takie wybudowane jeszcze w wieku XIX. Rakszawa posiada również młyn wodny z 1920 roku, który nie jest już obecnie użytkowany. Teren Rakszawy stanowił dawniej część majątku Potockich i można tu jeszcze znaleźć jego pozostałości po Ordynacji Potockich. Znajdowała się tu brama wjazdowa zespołu pałacowego, murowana, z przełomu XIX i XX wieku. Niestety, nie zachowała się w całości do naszych czasów. Znajdują się tu również należące do zespołu pałacowego pozostałości parku krajobrazowego z XIX wieku.

**Rejestr zabytków** dla zabytków znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego prowadzony jest przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu. Dla Gminy Rakszawa właściwym terenowo oddziałem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Przemyślu jest Delegatura w Rzeszowie.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określono w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661).

W rejestrze zabytków województwa podkarpackiego znajdują się następujące obiekty z terenu Gminy Rakszawa<sup>1</sup>.

### Rakszawa

- ♦ kościół par. pw. Podwyższenia Krzyża, 1880-82, nr rej.: A-433 z 14.10.2010 r.
- ♦ dzwonnica, 1889, nr rej.; jw.
- ♦ karczma, drewn., 1. ćw. XIX w., nr rej.: A-26 z 21.09.2000 r.
- ♦ budynek gospodarczy, drewn., 1. ćw. XX w., nr rej.: jw.
- ♦ dom nr 1644, z 1912 r., nr rej. A-1209 z dn. 30.12.2013 r.

1. Opracowano na podstawie Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rakszawa na lata 2017–2020.



Czerwona kapliczka w lesie Brzeźnik



Kapliczka murowana w przysiółku Kościelne



Kapliczka drewniana w Rakszawie





Gajówka „Marysin” w Wydrzu



Głaz narzutowy w miejscowości Wydrze. Kamień postawiony w 1941 r. przez A. Potockiego w obrębie rezerwatu modrzewia polskiego

Krzyż



Figura Matki Bożej Wiedeńskiej ufundowana przez Sebastiana Babiara, Wójta Gminy Rakszawa w okresie I wojny światowej







Krzyże solidarności wzniesione 3 maja 1981 r. w Brzeżniku, stoją w miejscu byłej leśniczówki, gdzie w okresie II wojny światowej był punkt kontaktowy AK i tajnego nauczania



Miejsce śmierci por. Władysława Dudka. Ciężko rannego porucznika ewakuowano furmanką do lasów julińskich, gdzie zmarł. W miejscu jego śmierci zbudowano pomnik (głaz z krzyżem i tablicą) upamiętniający to wydarzenie

Krzyż na cmentarzu cholerycznym w przysiółku Kościelne



**PAMIĘCI  
OFIAROM EPIDEMII CHOLERY**

.... Powietrze ludzi miodowało,  
we wsiach do połowy;  
a w miastach mało co zostało....

W latach 1831 i 1835  
wiel. Rakszawę i okolice  
nękata epidemia cholery.

W XIX w. znajdował się tutaj  
cmentarz choleryczny.





## Wydrze – Julin

- ♦ zespół myśliwski, 1880, nr rej.: 1022 z 26.06.1979 r. i z 16.12.1996 r.:
  - ♦ pałacyk myśliwski, drewn.
  - ♦ służbówka, drewn.
  - ♦ kuchnia, drewn.
  - ♦ lodownia, drewn.
  - ♦ park
  - ♦ aleja modrzewiowa, nr rej.: 16-ZP z 24.10.1948 r.
- ♦ zespół folwarczny „Brzoza”, nr rej.: 1206 z 4.09.1989 r. oraz 1218 z 8.06.1990 r.:
  - ♦ budynek folwarczny, 1846
  - ♦ rządówka, 1908
  - ♦ stodoła, drewn.-mur., 1920
- ♦ kapliczka, drewn., 2. poł. XIX w., nr rej.: A-243 z 15.01.2008 r.

**W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Rakszawa znajdują się również<sup>2</sup>:**

### ♦ Zespół leśniczówki w miejscowości Wydrze

Kompleks został postawiony w 1907 roku. W jego skład wchodzi murowana leśniczówka i suszarnia oraz drewniane budynki – stodoła, budynek i gajówka z początku XX wieku. Obecnie znajduje się tu kancelaria Nadleśnictwa Leżajsk.

### ♦ Gajówka „Marysin” w miejscowości Wydrze

Gajówka „Marysin” została wybudowana w 1920 roku. Budynek wykonany jest z drewna. Podlega Nadleśnictwu Leżajsk.

### ♦ Głaz narzutowy w miejscowości Wydrze

Kamień postawiony w 1941 przez A. Potockiego w obrębie rezerwatu modrzewia polskiego.

### ♦ Kapliczki i krzyże

Na terenie Gminy Rakszawa spotkać można liczne kapliczki i krzyże przydrożne. Najstarsza z nich, ulokowana naprzeciwko Szkoły Podstawowej nr 1 w Rakszawie, datowana na ok. 1939 rok – przedstawia figurę Matki Bożej. Pozostałe kapliczki pochodzą głównie z XIX i początków XX wieku.

**Kapliczki w miejscowości Rakszawa wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków:**

1. Kapliczka z początku XIX wieku, drewniana (obok numeru 110 przy drodze wojewódzkiej).

2. Kapliczka z 1926 roku, murowana (w przysiółku Wołochy).
3. Kapliczka z około 1890 roku, murowana, kryta dachówką cementową (na wprost numeru 1444 w przysiółku Wołochy).
4. Krzyż z szafką. Datowany na 4. ćwierć XIX wieku, drewniany (na wprost numeru 1444 w przysiółku Wołochy).
5. Figura Matki Boskiej. Postawiona przed 1939 rokiem, ceramiczna. Znajduje się na wprost Szkoły Podstawowej nr 1.
6. Kapliczka z początku XIX wieku, ceglana (przed numerem 453 przy drodze powiatowej).
7. Kapliczka z około 1890 roku, drewniana (ujęcie wody).
8. Kapliczka powstała po 1900 roku, murowana (w sołectwie Rakszawa Kąty, przy tzw. trakcie sokołowskim).
9. Drewniany krzyż z początku XX wieku (przy drodze wojewódzkiej w kierunku Żołyni).

**Kapliczki w miejscowości Wydrze wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków:**

1. Kaplica z 1959 roku, murowana, wyremontowana w 1998 roku (znajduje się obok numeru 166 w Wydrzu).
2. Kapliczka szafkowa z początku XX wieku, drewniana (znajduje się w rezerwacie modrzewia polskiego).

**Kapliczki w miejscowości Węgliska wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków:**

1. Figura Chrystusa Frasobliwego. Wykonana z drewna na początku XX wieku. Ma formę metalowego krzyża, na którym zamieszczona jest szafka z figurą. Kapliczka postawiona obok kościoła.
2. Krzyż drewniany powstał po 1900 roku.

### Cmentarz choleryczny

Najstarszym cmentarzem w Rakszawie jest tzw. cmentarz choleryczny. Cmentarz ten pochodzi z połowy XIX wieku i znajduje się w lasu sosnowym w przysiółku Kościelne. Dziś po tym cmentarzu pozostała już tylko symboliczna mogiła i metalowy krzyż z napisem: „Powietrze ludzi mordowało, we wsiach do połowy a w miastach mało co zostało”. W 2020 roku Gmina Rakszawa odnowiła tablicę.

2. Tamże.





## Obelisk z tablicą pamiątkową i Krzyż

W Wydrzu przy skrzyżowaniu duk-tów (dróg leśnych) znajduje się obe-lisk z tablicą pamiątkową postawiony w 1962 r. Opiekę nad obiektem spra-wuje: Koło Łowieckie „Ryś”. 5 czerwca 1943 r., w czasie pacyfikacji Rakszawy, Niemcy zamordowali 11 partyzantów BCh, ukrywających się w lesie. Wśród zamordowanych byli: Stanisław Busz-ta (21 l.), Jan Dobek (37 l.), Józef Dobek (32 l.), Stanisław Filip (28 l.), Franciszek Kanas (33 l.), Stanisław Kuca (33 l.), Sta-nisław Kuter (32 l.), Stanisław Marciniec (21 l.), Jan Marciniec (23 l.), Antoni Sto-pyra (34 l.), Józef Stopyra (30 l.) Groby zamordowanych znajdują się prawdo-podobnie na cmentarzu parafialnym w Trzebosi (gm. Sokołów Młp.). Nieda-leko obeliskowi (200 m) znajduje się krzyż metalowy 4 m wys., otoczony drewnianym płotkiem (4,60 m<sup>2</sup>). Na krzyżu drewniany krzyż z wizerunkiem ukrzy-żowanego. Krzyż upamiętnia miejsce rozstrzelania ww. osób.







19 października 1986 r., w drugą rocznicę męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki, przed kościołem w Rakszawie, w sąsiedztwie dzwonnicy, został wybudowany symboliczny pomnik ku czci tego odważnego obrońcy Kościoła oraz praw i godności ludzkiej.



Kierując się naprzeciw ZSTG drogą asfaltową w stronę lasu na Potoku, przecinając drogę na tzw. Wyrwę, idąc ścieżką leśną, kierując się na prawo, natrafimy na mało znane uroczysko „Okrażek”. Pod jednym z drzew nad źródłem została zawieszona statuetka św. Jana Chrzciciela. 26 czerwca 2012 r. uroczyscie poświęcono źródło, odbywały się tu również majówki plenerowe.



W przysiółku Rakszawa-Mościń, przy drodze wewnętrznej, 40 m od drogi powiatowej Rakszawa-Sokołów Młp. w 1963 r. został postawiony krzyż. Upamiętnia on miejsce, z którego przez gestapo zostali zabrani mieszkańcy w czasie pacyfikacji Rakszawy. Krzyż metalowy (4 m wys.) na podmurówce betonowej z tablicą, na której napisano:

Wymordowanym przez zbirów hitlerowskich w 1943 r.

Fałda Bartłomiej 48 l.  
Kłosowski Grzegorz 31 l.  
Kłosowski Antoni 24 l.  
Kłosowski Józef 21 l.  
Kłoś Stanisław 31 l.  
Cisek Antoni 31 l.  
Cisek Józef 31 l.  
Panek Wojciech 18 l.  
Panek Marcelina 22 l.

Część ich pamięci.

Miejsce pochówku mogił nieznane. Grób śp. Bartłomieja Fałdy znajduje się prawdopodobnie na cmentarzu parafialnym w Trzebosi (gm. Sokołów Młp.).





## Baza noclegowa

W Rakszawie działa Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Rakowisko”, które dysponuje 53 pokojami o różnym standardzie, łącznie 186 miejsc noclegowych. „Rakowisko” to miejsce, które oferuje komfortowe pokoje w przystępnych cenach zarówno grupom zorganizowanym, jak i gościom indywidualnym.

### **Cena za nocleg już od 16 zł za osobę.**

„Rakowisko” posiada doskonale rozwinięte zaplecze techniczne oraz dysponuje dużą liczbą pokoi, dzięki temu jest idealną propozycją na zorganizowanie: zielonych szkół, warsztatów (sportowych, tanecznych, artystycznych), obozów letnich i zimowych, kolonii, półkolonii, obozów wędrownych, rajdów itp. Schronisko zaprasza również organizacje, stowarzyszenia, instytucje i firmy, które poszukują miejsca na zorganizowanie: spotkań, imprez firmowych, pokazów, konferencji, szkoleń (z wyżywieniem lub serwisem kawowym).

### **Z oferty „Rakowiska” korzystają:**

- ♦ turyści indywidualni w każdym wieku,
- ♦ firmy w zakresie wynajmu pokoi dla pracowników (z wyżywieniem lub bez),
- ♦ stowarzyszenia i kluby sportowe (zgrupowania siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej – możliwość z korzystania z hali sportowej),
- ♦ zespoły pieśni i tańca – zgrupowania taneczne (możliwość skorzystania z sali teatralnej),
- ♦ miłośnicy turystyki pieszej i rowerowej oraz wędkarze i grzybiarze.

### **Do dyspozycji gości są:**

- ♦ w pełni wyposażone samoobsługowe kuchnie-jadalnie (na każdej kondygnacji),
- ♦ sala kawiarniana,
- ♦ sala konferencyjna,
- ♦ trzy nowoczesne pralnio-suszarnie,
- ♦ przechowalnia bagażu i sprzętu turystycznego,
- ♦ zaplecze gastronomiczne,
- ♦ parking dla samochodów i autokarów,
- ♦ bezpłatny, bezprzewodowy Internet,
- ♦ w pobliżu znajduje się altana rekreacyjna z miejscem do grillowania z podjazdem dla osób niepeł-



Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Rakowisko”  
w Rakszawie

„Rakowisko”, pokój







Kuchnia samoobsługowa



Grupa kolonijna w rzeszawskim Schronisku



Altana rekreacyjna

nosprawnych. Obiekt jest zadaszony, oświetlony, ze stołami i z miejscami siedzącymi dla 50 osób. Obiekt jest ogólnodostępny, a korzystanie z niego bezpłatne,

- ◆ przy obiekcie można skorzystać z Ławki Niepodległości, która została postawiona w ramach programu Ministerstwa Obrony Narodowej dla uczczenia setnej rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę. Ławka zapewnia dostęp do bezprzewodowego Internetu i sieci elektrycznej umożliwiającej ładowanie urządzeń za pomocą USB<sup>1</sup>.

Więcej informacji na stronie: [www.zstg.pl/schronisko/web/oferta](http://www.zstg.pl/schronisko/web/oferta)

1. Opracowanie Dominika Mrocza.



Ławka Niepodległości i pomnik Wincentego Witosa





## Działalność kulturalna

Kultura jest nierozłączną częścią życia człowieka. Towarzyszy mu od narodzin, kształtuje jego świadomość, zmienia mentalność, a niekiedy formuje jego charakter. Kontakt z nią, zarówno w sensie twórczości własnej, jak i odbioru, może być źródłem nowych sił wewnętrznych, nowego spojrzenia czy nowych postaw człowieka. Zatem Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa stanowi ważny element w Gminie Rakszawa, gdzie mieszkańcy mogą doświadczyć bliskości z szeroko pojętą kulturą.

Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa jest samorządową instytucją kultury, w pełni finansowaną z budżetu Gminy, utworzoną na mocy Uchwały Nr XXVI/93/93 Rady Gminy Rakszawa z dnia 7 września 1993 r. W jego strukturze znajdują się: Biblioteka Publiczna przy GOKiC w Rakszawie z filią w Węgli-skach oraz od 2016 r. Świetlica GOKiC w Kątach Rakszawskich i Świetlica GOKiC w Węgli-skach. Instytucja prowadzi wielokierunkową działalność, która rozwija i zaspokaja potrzeby kulturalne, czytelnicze i rekreacyjne mieszkańców. Ma na celu dotarcie do jak największej grupy odbiorców: dzieci, młodzieży i dorosłych oraz zaangażowanie ich do aktywnego uczestnictwa w kulturze.

Działalność polega na: tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Do podstawowych zadań należy: edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych. Tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, krzewienie folkloru i rękodzieła ludowego, gromadzenie i dokumentowanie działań związanych z historią gminy. Wzbogacanie zbiorów i ich udostępnianie poprzez wydawnictwa, ochrona i promocja dziedzictwa włókienniczego tak samo rzemiosła i kultury lokalnej, organizacja imprez.

Placówka organizuje, współorganizuje i realizuje większość działań kulturalnych na terenie Gminy Rakszawa. Współpracuje z: urzędami, szkołami i przedszkolami, organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi, przedsiębiorcami oraz mediami. Wspiera organizację autorskich przedsięwzięć i pomaga prezentować je podczas organizowanych imprez kulturalnych. Przyjęta działalność zakłada dwutorowość,

to znaczy animowanie i popularyzowanie amatorskiego ruchu w oparciu o zajęcia zespołów i grup artystycznych oraz upowszechnianie kultury i sztuki artystycznej o prezentacje profesjonalnych twórców.

Duża aktywność lokalnej społeczności pozwala na tworzenie i sprawne działanie zespołów muzycznych: orkiestry dętej „Zgoda”, chóru „Raxavia”, kapeli ludowej „Brzeziny”, zespołu wokalnego „Lasowianki”, zespołu wokarno-instrumentalnego „Mały Drums” oraz zespołów tanecznych: „Mały Flesz”, „Flesz”, jak i grupy teatralnej Teatr Sioło.

Do stałych form działalności należą zajęcia: koła plastycznego, Pracowni Rękodzieła Artystycznego „Bibelotka” i pracowni tkactwa, wokalne i nauki gry na instrumentach, rozwijania zainteresowań naukami przyrodniczymi. Z dziedziny fitness: zumba, aerobik, akrobatyka, gimnastyka korekcyjna, zaś z zakresu tańca: cheerleaderki, Ognisko taneczne, Centrum Tańca Rakszawa – Klub Taneczny Tańca Towarzyskiego. To stałe sekcje, które cieszą się ogromną popularnością. Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa działa również na polu animacji kultury dla osób dojrzałych – propozycją są codwutygodniowe spotkania Klubu Aktywnych. W ofercie są też: warsztaty, kursy i konkursy.

Podjęmowane działania organizacyjne imprez plenerowych – zarówno kulturalno-rozrywkowych, jak i sportowo-rekreacyjnych służą integracji lokalnego środowiska, tudzież szerokiej promocji Gminy Rakszawa. Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa stara się w taki sposób pracować, aby odpowiadać na potrzeby lokalnej społeczności, ale również te potrzeby kreować. Stąd bogactwo działań i narzędzi, jakimi się posługuje, a także różnorodność adresów, pod które te działania kieruje. Ośrodek ma nadzieję, że oferta kulturalna umożliwi wszystkim zainteresowanym rozwój własnych umiejętności i pasji, przy tym przyczynia się do twórczej samorealizacji. Ale cały czas jest otwarty na nowe propozycje mieszkańców<sup>1</sup>.

1. Agnieszka Rzepka Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Rakszawie.





**Orszak Trzech Króli**, organizowany od 2016 r., to uliczne jasełka, które angażują wiele zespołów: tanecznych, muzycznych i teatr działające w Gminnym Ośrodku Kultury i Czytelnictwa wraz ze szkołami, organizacjami i parafiami do wspólnego świętowania. Podczas orszaku nie może zabraknąć tradycyjnych scenek, koron na głowie i śpiewu kolęd.



6.01.2017 r., II Orszak Trzech Króli, fot. Lucyna Domka



6.01.2018 r., III Orszak Trzech Króli, fot. Lucyna Domka

**Koncerty Kolęd i Pastorałek** ukazują świąteczne tradycje miejscowości i dają możliwość zbiorowego kolędowania wraz z zespołami muzycznymi z GOKiC w Rakszawie: orkiestrą dętą „Zgoda”, chórem „Raxavia”, kapelą ludową „Brzeziny”, zespołami wokalnymi „Lasowianki” i „Niezapominajki”, zespołem wokально-instrumentalnym „Mały Drums” i zaproszonymi gośćmi.



14.01.2018 r., Zespół wokально-instrumentalny „Mały Drums” – Koncert Kolęd i Pastorałek, fot. Lucyna Domka



12.01.2020 r., Zespół wokálny „Lasowianki” – Koncert Kolęd i Pastorałek, fot. Bartłomiej Cisek





Coroczna akcja **Ferie zimowe w GOKiC** daje dzieciom i młodzieży możliwość ciekawego i kreatywnego spędzania wolnego czasu.



29.01. – 2.02.2018 r., Ferie zimowe w GOKiC, fot. Lucyna Domka



11.02.2019 r., Ferie zimowe w GOKiC, fot. Agnieszka Rzepka

Doroczne święto tancerzy najpierw znane pod nazwą Koncert Noworoczny, a od lutego 2017 r. jako **Disco Party**. To stylizowana impreza taneczna podporządkowana jednemu motywowi przewodniemu z udziałem zespołów tanecznych: „Mały Flesz”, „Flesz”, „Reaplay”, „Crazy Girls”, Klub Taneczny, Zumba dzieci i dorośli oraz sekcji akrobatyki.



19.02.2017 r., Disco Party w stylu gorączki sobotniej nocy, fot. Lucyna Domka



11.02.2018 r., II Disco Party w stylu lat 50. „Greace”, fot. Lucyna Domka





**Spotkania ze sztuką** służą kształtowaniu wrażliwości estetycznej, rozwijają wyobraźnię, stanowią źródło silnych przeżyć i są doskonałym tematem rozmów. Obejmują cykl wydarzeń promujących twórczość lokalnych artystów. W ramach cyklu promocja: malarstwa, fotografii, muzyki, filmu, sztuk audiowizualnych, poezji, tańca.



8.03.2017 r., Wernisaż wystawy malarskiej  
Magdaleny Antosz, fot. Lucyna Domka



18.05.2018 r., Wernisaż wystawy fotograficznej  
Lucyny Domki, fot. Bartłomiej Cisek

**Klub Aktywnych** – ciekawe spotkania, emocje, nowości produktowe i przede wszystkim spotkanie ludzi z pasją.



2.10.2017 r., Klub Aktywnych – ognisko  
w Osadzie Rakszawa, fot. Lucyna Domka



12.02.2018 r., Spotkanie Klubu Aktywnych z ka-  
baretem „Powrót do Młodości”,  
fot. Lucyna Domka





Niesłabnącym zainteresowaniem cieszą się cykliczne konkursy: **Gminny Konkurs Wielkanocny „Palmy. Pisanki. Stroiki”** związany ze świętem Zmartwychwstania Pańskiego oraz **Gminny Konkurs Bożonarodzeniowy**, który kultywuje tradycyjne obrzędy Narodzenia Pańskiego. **Gminny Konkurs Muzyczny „Do Re Mi”** ma na celu rozbudzanie i rozwijanie wrażliwości oraz aktywności artystycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, a także wyłonienie utalentowanych osób oraz zachęcenie ich do pracy twórczej w zakresie muzyki.



9.04.2017 r., XV Gminny Konkurs Wielkanocny „Palmy. Pisanki. Stroiki”, fot. Lucyna Domka



15.06.2018 r., XII Gminny Konkurs Muzyczny „Do Re Mi”, fot. Lucyna Domka

**Piknik „Śladami lokalnej historii”** ma na celu wskrzeszenie pamięci i odkrycie na nowo historii Gminy Rakszawa. Organizowany od 2017 r. w lesie „Brzeźnik” w Rakszawie.



23.04.2017 r., Piknik „Śladami lokalnej historii” – Rajd Ordona, fot. Lucyna Domka



19.05.2019 r. Piknik Kawaleryjski. „Śladami lokalnej historii” – III edycja, fot. Lucyna Domka





**Tydzień Bibliotek** to cykl wydarzeń: Spotkania Miłośników Książek, akcja „Cała Polska czyta Dzieciom”, Gminny Konkurs Czytelniczy, spotkania autorskie, Noc w bibliotece.



12-13.05.2017 r., Tydzień Bibliotek – Noc detektywów, fot. Justyna Mączka



14.05.2019 r., Tydzień Bibliotek – Przygody Fenka, fot. Renata Radomska

**Koncert „Cudownych Rodziców mam”** – to wyjątkowy i niepowtarzalny upominek dla rodziców organizowany w Świetlicy GOKiC w Kątach Rakszawskich i w Świetlicy GOKiC w Węgliskach **„Dzień Mamy i Taty”**.



26.05.2017 r., Koncert „Cudownych Rodziców mam” w Świetlicy GOKiC w Kątach Rakszawskich, fot. Lucyna Domka



21.05.2019 r., „Poczytaj mi mamo” – Świetlica GOKiC w Węgliskach, fot. Lucyna Domka





**Rakszawski Ćwierćmaraton im. Jana Pawła II** to popularyzacja i upowszechnianie biegania jako najprostszej oraz najdostępniejszej formy aktywności ruchowej. Od VI edycji organizowany przez Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa w Rakszawie, wcześniej przez Publiczne Gimnazjum im. ks. Stefana kardynała Wyszyńskiego w Rakszawie.



24.06.2018 r., VI Rakszawski Ćwierćmaraton im. Jana Pawła II, fot. Lucyna Domka



2.06.2019 r., VII Rakszawski Ćwierćmaraton im. Jana Pawła II, fot. Natalia Sroczyk

**Podsumowanie Roku Artystycznego Pracowni Plastycznej** w GOKiC w Rakszawie, w Świetlicy GOKiC w Kątach Rakszawskich i Węgliskach oraz Pracowni Rękodzieła Artystycznego „Bibelotka” – prezentacja prac i nabytych umiejętności w czasie roku artystycznego.



12.06.2017 r., Podsumowanie Roku Artystycznego Pracowni Plastycznej – wystawa, fot. Lucyna Domka



18.12.2018 r., Zajęcia w Świetlicy GOKiC w Kątach Rakszawskich, fot. Jadwiga Dołęga





Świętując **Dzień Dziecka**, bawimy się razem z dziećmi. W 2020 r. wyjątkowo w formie objazdowej ze względu na pandemię covid-19.



1.06.2020 r., „Wesoły traktor” – objazdowy Dzień Dziecka, fot. Bartłomiej Cisek

**Wakacje w GOKiC** to ciekawy sposób na zagospodarowanie letniego odpoczynku i ciekawy sposób na wakacyjną przygodę.



4.07.2017 r., Wakacje w GOKiC w Rakszawie – Osada Rakszawa, fot. Magdalena Pokrzywa



13-16.07.2020 r., Wakacje w GOKiC w Rakszawie – plener malarski w lesie „Brzeźnik”, fot. Bernadeta Skoczylas





Przedwiośnie i wiosna zapowiadają interesujące premiery teatralne w wykonaniu **Teatru Sioło**.



10.04.2016 r., Teatr Sioło – premiera spektaklu „Requiem dla gospodyni”, fot. Lucyna Domka



9.02.2020 r., Teatr Sioło – premiera spektaklu „Balladyna”, fot. Bartłomiej Cisek

**Letnie Spotkania Teatralne „Kołowrotek”** to ogólnopolski festiwal teatralny popularyzujący spektakle, które są inspirowane kulturą ludową lub czerpią z tradycji społeczności lokalnej. Organizowany od 2017 r.



14–16.07.2017 r., Letnie Spotkania Teatralne – Kołowrotek, fot. Lucyna Domka



12–14.07.2019 r., III Letnie Spotkania Teatralne – Kołowrotek, fot. Bartłomiej Cisek





**Pasjonada**, organizowana w lesie „Brzeźnik” w Rakszawie, daje możliwość wspólnej, rodzinnej zabawy oraz – jak sama nazwa wskazuje – prezentacji własnych pasji i osiągnięć.



30.08.2015 r., II Pasjonada pn. „Burza przeszła bokiem”, fot. Lucyna Domka



25.08.2019 r., VI Pasjonada pn. „Prząśniczki”, fot. Bartłomiej Cisek

**Objazdowa Biesiada z Kapelą Ludową „Brzeziny” po Gminie Rakszawa** wśród mieszkańców wyzwoliła emocje, spontaniczność oraz dała upust zabawie, radości i śmiechu. Na trasie przejazdu były bramy weselne oraz wykupiny.



2.08.2020 r., Objazdowa biesiada z Kapelą Ludową „Brzeziny”, fot. Jan Jabłoński



27.08.2017 r., IV Pasjonada pn. „Romantyczne popołudnie”, fot. Jan Kielar





**Narodowe Czytanie** to ogólnopolska akcja propagująca wspólne czytanie utworów polskich pisarzy.



4.09.2017 r., V Narodowe Czytanie, fot. Lucyna Domka



11.09.2018 r., VI Narodowe Czytanie, fot. Lucyna Domka

Czerwony dywan i **premiera teledysku Duetu Szott&Lipiec pt. „To wszystko jest w Tobie” oraz płyty „A gdyby...”** wyzwoliła odwagę i pomysłowość wśród mieszkańców na kolejne nagrania.



20.05.2018 r., Nagrania do teledysku „To wszystko jest w Tobie” Duetu Szott&Lipiec z chórem „Raxavia”, fot. Lucyna Domka



9.09.2018 r., Premiera teledysku „To wszystko jest w Tobie” Duetu Szott&Lipiec, fot. Bartłomiej Cisek





**Urodziny Kubusia Puchatka**, organizowane od 2004 r., to wyjątkowe wydarzenie umożliwiające dzieciom przedszkolnym odbycie podróży do Stumilowego Lasu, aby spotkać tam Kubusia Puchatka i jego przyjaciół.



18.10.2017 r., Urodziny Kubusia Puchatka w GOKiC, fot. Lucyna Domka



26.09.2020 r., „Franciszek Frączek – moja droga do wolności” – premiera filmu w Rakszawie w ramach IV edycji wydarzenia „Śladami lokalnej historii”, fot. Bartłomiej Cisek

**Rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja** jest okazją do celebracji tej uroczystości podczas gminnych obchodów Święta Narodowego 3 Maja. Z kolei gminne obchody Narodowego Święta Niepodległości 11 listopada od 2013 r. połączone są ze wspólnym śpiewem pieśni patriotycznych z chórem „Raxavia”.



11.11.2017 r., V Wspólny Śpiew Pieśni Patriotycznych z chórem „Raxavia”, fot. Lucyna Domka



3.05.2019 r., Gminne obchody Święta Konstytucji 3 Maja, fot. Lucyna Domka





**Katarzynki – Andrzejki** wspólna zabawa przy wróżbach dla dzieci i młodzieży.

Uczestnicy co roku udowadniają, jak wielka jest ich wrażliwość, jak ważna jest sztuka żywego słowa i troska o ojczysty język podczas **Gminnego Konkursu Recytatorskiego „Raki”**.



23.11.2017 r., Andrzejki, fot. Lucyna Domka



9.11.2017 r., XXVIII Gminny Konkurs Recytatorski „Raki”, fot. Lucyna Domka

Co roku w grudniu wyczekiwane są **odwiedziny Świętego Mikołaja** w przedszkolach, szkołach i instytucjach. Od 2015 r. przed świętami Bożego Narodzenia odbywa się **Jarmark Bożonarodzeniowy**. To okazja do zakupu ozdób świątecznych, rękodzieła ludowego i lokalnych przysmaków.



6.12.2017 r., Odwiedziny św. Mikołaja, fot. Lucyna Domka



10.12.2017 r., III Jarmark Bożonarodzeniowy, fot. Lucyna Domka





## Organizacje społeczne

Działalność organizacji pozarządowych jest jednym z przejawów włączania się instytucji trzeciego sektora w sprawy publiczne. Organizacje pozarządowe, które działają najczęściej jako fundacje i stowarzyszenia, odgrywają ogromną rolę m.in. w pobudzaniu aktywności społecznej i aktywizacji wspólnot obywatelskich wokół działań na rzecz realizacji celów rozwoju lokalnego. Wokół organizacji pozarządowych skupia się kapitał społeczny, który obok organów samorządu i przedsiębiorców przyczynia się do integracji lokalnej społeczności wokół spraw publicznych. Trzeba zaznaczyć, że wśród organizacji pozarządowych można wyróżnić takie, które nastawione są na cele społeczne, charytatywne, działające na rzecz kultury, sztuki i sportu oraz angażujące się w sprawy wspierania rozwoju przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego. Obecnie na terenie Gminy Rakszawa według danych Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) zarejestrowanych jest 16 organizacji pozarządowych (patrz tabela na stronie 137).

W Gminie Rakszawa działają również Koła Gospodyń Wiejskich zarejestrowane w ARIMR: KGW Rakszawa Środkowa, KGW Rakszawa-Mościny, KGW

Węgliska. Opierając się na tradycyjnych surowcach, recepturach i przepisach, gospodynie wytwarzają wiele cieszących się uznaniem produktów lokalnych.

Wśród mieszkańców Gminy Rakszawa rozwijają się też liczne pasje kulturowe, sportowe oraz kolekcjonerskie. Można tu wyróżnić między innymi mieszkanki Rakszawy Monikę i Martę Sroczyk, zawodniczki klubu sportowego LUKS „Zieloni” Łańcut, wielokrotne medalistki Mistrzostw Świata, Mistrzostw Europy oraz Mistrzostw Polski w wyciskaniu sztangi leżąc.

Kolejnym mieszkańcem Gminy Rakszawa pełnym pasji, ale tym razem do kolekcjonowania, jest Pan Bogdan Maczuga, właściciel prywatnego Muzeum pojazdów militarnych i zabytkowych. Od roku 2000 sukcesywnie powiększa swoją kolekcję samochodów. W kolekcji Muzeum są pojazdy: militarne w liczbie 38 szt., 4 szt. milicyjnych, sanitarki – 5 szt., 16 wozów strażackich, a także 16 szt. pojazdów cywilnych. Najstarsze pochodzą jeszcze z czasów II wojny światowej i dzięki pasji właściciela wszystkie wciąż jeżdżą. Samochody są również wypożyczane na rekonstrukcje, a także do filmów.



Marta i Monika Sroczyk



TKF Rakszawa





**Tabela.** Wykaz zarejestrowanych organizacji pozarządowych z siedzibą w Gminie Rakszawa

Lp.	Nazwa organizacji pozarządowej	Data rejestracji w KRS	Nr KRS
1.	Ochotnicza Straż Pożarna w Węgliskach	2001-05-24	0000014781
2.	Klub Sportowy „Włókniarz”	2001-06-11	0000018658
3.	Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie-Kąty	2001-09-20	0000046276
4.	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Pracowników Fabryki Sukna w Rakszawie S.A.	2001-12-04	0000065307
5.	Kółko Rolnicze	2002-02-07	0000089734
6.	Stowarzyszenie Małopolski Ośrodek Kształcenia Ludności Wiejskiej im. Wincentego Witosa w Rakszawie (w likwidacji)	2002-06-05	0000116257
7.	Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie	2002-07-11	0000122788
8.	Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Dzieciom i Młodzieży „Mimo Wszystko Razem”	2004-07-20	0000212489
9.	Fundacja Novapol Instytut – Promująca Zdrowie, Rozwój Potencjału Ludzkiego i Wellness	2007-05-25	0000281530
10.	Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Wydrzu	2007-09-25	0000289305
11.	Klub Sportowy Towarzystwo Kultury Fizycznej w Rakszawie	2008-12-30	0000319992
12.	Akademia Karate „Shotokan”	2010-05-11	0000355429
13.	Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Bezpieczny Dom”	2010-05-13	0000356410
14.	Stowarzyszenie na Rzecz Zespołu Szkół Gospodarczych w Rakszawie	2012-05-08	0000419568
15.	Fundacja Wspierania Rozwoju Lokalnego „Van Pur”	2013-11-08	0000482165
16.	Fundacja Kompas	2018-02-28	0000721296

Źródło: <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna/index.html>



Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie



Akademia Piłkarska „Włókniarz” Rakszawa







## Ochotnicze Straże Pożarne

W Gminie Rakszawa funkcjonują 3 jednostki ratowniczo-gaśnicze.

Strażak OSP to ochotnik, który bez zastanowienia poświęca swój czas, aby pomagać innym. Warto zaznaczyć, że nasi Druhowie wykonują swoją pracę nieodpłatnie, nie liczą na pochwały i ordery.

Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie wpisana jest do Krajowego Systemu Gaśniczo-Ratowniczego, więc podstawowym terenem działania jednostki jest powiat łańcucki. W razie szczególnej konieczności

-socjalną OSP Rakszawa. W 2019 r. OSP Rakszawa wzbogaciła się o nowy średni samochód pożarniczy marki Volvo FL280 wraz z wyposażeniem o wartości 862 tys. zł.

Działalność prewencyjna i ratowniczo-gaśnicza Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, polegająca na ochronie życia, zdrowia i mienia mieszkańców, prowadzona jest przy współpracy z Państwową Strażą Pożarną w Łańcucie. W latach 2015–2018 strażacy wyjeżdżali ponad 391 razy do pożarów i innych

**Tabela.** Jednostki ratowniczo-gaśnicze w Gminie Rakszawa

Nazwa	Data rejestracji w KRS	Nr KRS
Ochotnicza Straż Pożarna w Węgliskach	2001-05-24	0000014781
Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie-Kąty	2001-09-20	0000046276
Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie	2002-07-11	0000122788

i zagrożenia może być dysponowana na teren województwa i kraju. Razem we wszystkich jednostkach OSP Rakszawa zrzeszonych jest 122 członków. Na wyposażeniu jednostek znajduje się pięć samochodów gaśniczych, które wyposażone są w sprzęt przeciwpożarowy niezbędny do prowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych oraz sprzęt ochrony osobistej strażaków. Gmina Rakszawa aktywnie wspiera Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej działającej w sołectwach: Rakszawa, Węgliska oraz Rakszawa Kąty. Środki finansowe przekazane w latach 2015–2018 w kwocie 349 657,00 zł plus dotacje celowe w kwocie 160 tys. zł pozwoliły na zakup sprzętu i wyposażenia jednostek OSP (sprzęt ratownictwa drogowego, drabiny, mundury koszarowe oraz wyjściowe, pilarka do stali i betonu, miernik wielogazowy, węże gaśnicze, agregat oddymiający, odzież do usuwania owadów, detektor prądu, przygotowanie samochodu Renault Master do ratownictwa drogowego, zakup agregatu prądotwórczego, aparaty ochrony dróg oddechowych). Dzięki dotacji celowej dla OSP Rakszawa udało się wyremontować dużą salę Domu Strażaka w Rakszawie, jak również wymienić piec c.o. Wyremontowano przy udziale środków z Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego część operacyjno-

zagrożeń. W budynku, w którym mieści się remiza OSP, znajduje się też wyremontowana, klimatyzowana sala, którą można wynająć do zorganizowania imprez okolicznościowych<sup>1</sup>.

### OSP Rakszawa - rys historyczny

Jednostka powstała w 1910 r. z inicjatywy naczelnika gminy Andrzeja Dołęgi, radnych Ignacego Deca i Jędrzeja Waławendra oraz J. Przybyły i A. Kiliana. W 1946 r. została wyposażona w pierwszą motopompę. W 1959 r. oddano do użytku wybudowaną remizę. Rok później, z okazji jubileuszu 50-lecia działalności, OSP wzbogaciła się o wóz bojowy konny.

W 1962 r. druhowie cieszyli się z pierwszego samochodu pożarniczego typu GM 8, który cztery lata później został zastąpiony modelem GBM 8. W 1969 r., w celu ożywienia jednostki, zarząd postanowił powołać Młodzieżową Drużynę Pożarniczą (MDP). Nawiązała ona współpracę ze Szkołą Podstawową nr 2 w Rakszawie. W skład pierwszej MDP weszli: Józef Antosz, Stanisław Sroczyk, Andrzej Janas,

1. Opracowanie Paweł Suszek.





Jan Kukła, Edward Baran, Władysław Kołodziej i Tadeusz Cisek. Praca z młodzieżą przynosiła oczekiwane efekty. W 1971 r. MDP wygrała wojewódzkie eliminacje konkursu „Nasza wieś bez pożarów”. W finale konkursu na szczeblu ogólnopolskim w Wolborzu, rakszawska drużyna zdobyła III miejsce. W 1975 r. OSP otrzymała dwa boksy garażowe w odremontowanym budynku dawnego Domu Społecznego. Rok później na wyposażeniu OSP był już samochód GBAM 2/8+8. Jednostka we współzawodnictwie przewencyjnym w woj. rzeszowskim zajęła I miejsce. W latach 80. ubiegłego wieku OSP otrzymała samochód GCBA 6/32 i rozpoczęła budowę Domu Strażaka z prawdziwego zdarzenia. W 1992 r. druhowie otrzymali sztandar. W tym samym roku uczestniczyli w gaszeniu pożaru lasu w Kuźni Raciborskiej. Rok później mieli już samochód GLM 8 Żuk. W 1994 r. dokonano poświęcenia Domu Strażaka i oddano go do użytku. W następnym roku jednostkę włączono do KSRG. W 1998 r. młodzież wyraźnie zaznaczyła swoją obecność w jednostce. Drużyna dziewcząt zdobyła II miejsce na Mistrzostwach Polski w Częstochowie przeprowadzonych według regulaminu CTIF. W 2000 r. druhowie uroczystie obchodzili jubileusz 90-lecia jednostki. Z tej okazji wybudowali przed Domem Strażaka kapliczkę Świętego Floriana. Projekt wykonał oraz udzielił znaczącej pomocy finansowej i doradczej ks. prałat Wiesław Opaliński. Figurę św. Floriana ufundował pan Antoni Tryniecki. Ponadto strażacy ustawili, również przed swoją siedzibą, oryginalną, gruntownie przez nich odnowioną, ręczną sikawkę, używaną do gaszenia pożarów kilkadziesiąt lat temu.

Również w 2000 r. MDP z Rakszawy uczestniczyła w Międzynarodowym Obozie MDP w Augsburgu, w którym udział brały reprezentacje 10 państw. Członkowie drużyny zdali egzamin sprawnościowy na odznakę Młodego Strażaka oraz przyglądali się rywalizacji drużyn młodzieżowych walczących o mistrzostwo kraju. Zawody odbywały się na obiekcie Centrum Sportów Pożarniczych. Drużynie towarzyszą m.in. Tadeusz Świątoniowski i Mieczysław Kot. W 2002 r. na wyposażenie trafił drugi już samochód GCBA 6/32. Również w tym roku w Domu Strażaka odbył się I Wojewódzki Zjazd ZOSP RP woj. podkarpackiego. W 2005 r. u gościnnych druhów z Rakszawy zorganizowano finał Ogólnopolskiego Turnieju



90-lecie OSP Rakszawa, 2000 r.



100-lecie OSP Rakszawa, 2010 r.



Wyposażenie OSP Rakszawa





Nowa sikawka po renowacji, 2020 r.



Wyposażenie jednostki, Volvo



Wyposażenie jednostki OSP Rakiszewo, od lewej: Jelcz, Volvo, Renault, zabytkowa sikawka



Remiza OSP Rakiszewo

Zawody i pokazy strażackie



Pokazy strażackie







Figura św. Floriana przed remizą

Wiedzy Pożarniczej. Został on przeprowadzony na bazie Zespołu Szkół Tekstylno-Gospodarczych, a w Domu Strażaka miała miejsce część ustna eliminacji. W 2008 r. druhowie otrzymali samochód GLM Lublin II.

Rakszawska jednostka działa nieprzerwanie od momentu powstania. Przez ten czas przewinęło się przez nią wielu ludzi, dla których działalność w OSP była szkołą nie tylko związaną z ochroną przeciwpożarową, lecz także kształtowania społecznych i obywatelskich postaw. Przez sto lat nigdy nie zabrakło ludzi, którzy swoją aktywność i zaangażowanie poświęcali działalności OSP. Szczególnie druh Tadeusz Świątoniowski i Jan Jabłoński wnieśli nieoceniony wkład w funkcjonowanie jednostki. Takich osób jest dużo więcej i wszystkim im należy się uznanie oraz podziękowanie. (więcej informacji o druhash rakszawskiej OSP patrz w rozdziale Biografie).

W 2010 r. OSP Rakszawa obchodziła piękny jubileusz powstania straży pożarnej. Od 2016 r. prezesem OSP jest druh Paweł Suszek. Z budżetu Gminy Rakszawa i Komendy Głównej PSP zakupiono pierwszy sprzęt do ratownictwa technicznego firmy Holmatro. W tym samym roku strażacy przystosowali samo-



Sprzęt strażacki podczas wycinki konarów drzew przy Szkole Podstawowej nr 3 w Rakszawie



Strażacy biorą udział w uroczystościach kościelnych



Drużyny pożarnicze







chód Renault Master do ratownictwa drogowego. W 2017 r. dzięki zaangażowaniu wielu osób przy udziale środków finansowych z budżetu Gminy, po długim okresie nieużytkowania, druhowie w czynie społecznym wyremontowali dużą salę w remizie. W części operacyjnej wykonano szatnię dla strażaków ratowników oraz aneks kuchenny i toalety, a także wykonano częściową modernizację instalacji elektrycznej na garażach i pomieszczeniach socjalnych. Wyremontowano kapliczkę św. Floriana oraz zagospodarowano teren przed budynkiem remizy.

W 2018 r. dzięki uprzejmości i hojności właścicieli firmy ITS w części operacyjnej zainstalowano nowe meble. Wykonano zadaszenia sikawki ręcznej, oświetlenie ledowe. 8 grudnia 2018 r. przy budynku OSP odbyła się uroczystość pobłogosławienia i odsłonięcia tablicy upamiętniającej setną rocznicę Odzyskania przez Polskę Niepodległości.

W 2019 r. przy znacznym udziale środków finansowych OSP udało się przeprowadzić wiele prac remontowych w Domu Strażaka. W dużej sali zakupiono oraz zamontowano klimatyzację za 15 tys. Na części garażowej wykonano centralną instalację pneumatyczną (każdy samochód ma wykonaną osobną instalację ze specjalnymi odstożnikami na wodę, co zapobiegnie dostawaniu się zanieczyszczeń do instalacji samochodowej). W części garażowej wymieniono okna. Wykonano i wyposażono tor przeszkód dla drużyn MDP oraz grupy A sfinansowany przez Gminę Rakszawa ze środków unijnych. Wybudowano budynek gospodarczy. Samochód średni GBA Iveco Magirus został zastąpiony samochodem pożarniczym GBA Volvo za 860 tys. zł. Pojazd został dodatkowo wyposażony<sup>2</sup>.

## Ochotnicza Straż Pożarna w Węgliskach

Niesienie bezinteresownej pomocy innym i narażanie własnego życia – te piękne i szczytne ideały nie były obce ani obojętne mieszkańcom Węglisk na początku XX w. Wskutek wybuchu dużej ilości pożarów domostw, jak też otaczających miejscowość lasów, latem 1912 r., podczas zebrania wiejskiego, powołano Ochotniczą Straż Pożarną w Węgliskach.

Początkowo jednostka liczyła 12 druhów. Do stawiania się w przypadku wystąpienia zagrożenia wzywał głos rogu i trąbki sygnałówki. Do akcji wyjeżdżano wozem konnym, na którym była sikawka ręczna, wiadra i bosaki. Sprzęt gaśniczy zgromadzony był w szopie z desek w centrum wsi. Strażacy brali udział w działaniach gaśniczych nie tylko na terenie Węglisk, lecz także w okolicznych miejscowościach. Po upływie kilku lat od założenia jednostka zaczęła brać udział w zawodach sportowo-pożarniczych organizowanych w Rakszawie.

W 1958 r. przystąpiono do budowy remizy murowanej, co spotkało się z przychylnością całego społeczeństwa Węglisk. Budynek ten służył przez lata strażakom, a następnie po wielkich staraniach zastąpiono go nowo wybudowaną remizą. Uroczyste poświęcenie nowo wybudowanego Domu Strażaka i oddanie go do użytku nastąpiło w 1983 r. Jednostka otrzymała wówczas wóz ciągnikowy, którym mogła brać udział w działaniach gaśniczych oraz zawodach sportowo-pożarniczych.

Po dużych staraniach w 1985 r. Ochotnicza Straż Pożarna w Węgliskach otrzymała samochód marki Żuk wraz z osprzętem. Wydarzenie to jeszcze bardziej zmobilizowało jednostkę do coraz lepszej pracy i podnoszenia kwalifikacji w zakresie pożarnictwa. Po zebraniu sprawozdawczo-wyborczym w 2011 r., nowo wybrany Zarząd jako główny cel działania postawił na wymianę wysłużonego samochodu marki Żuk na bardziej nowoczesny. Przy zaangażowaniu wielu osób 17 maja 2011 r. zakupiono i sprowadzono z Austrii używany samochód ratowniczo-gaśniczy wraz z osprzętem marki Mercedes, zabudowany przez firmę Rosenbauer. Przeprowadzono również remont remizy i otoczenia wokół budynku.

29 lipca 2012 r. odbyły się obchody 100-lecia Ochotniczej Straży Pożarnej w Węgliskach połączone z nadaniem sztandaru jednostce oraz poświęceniem kupionego samochodu ratowniczo-gaśniczego.

Terenem działania jednostki jest Gmina Rakszawa oraz, jeżeli zachodzi taka potrzeba, to strażacy biorą udział w akcjach poza terenem Gminy Rakszawa w okolicznych miejscowościach. Spośród członków OSP Węgliska została powołana Jednostka Operacyjno-Techniczna licząca obecnie 18 osób. Osoby te mają odpowiednie szkolenia umożliwiające udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych oraz ważne badania

2. Opracowanie Paweł Suszek.







Remiza OSP w Węgliskach



Wypożyczenie jednostki OSP w Węgliskach, samochód ratowniczo-gaśniczy marki Mercedes

lekarskie. Strażacy z Węglisk wykazują bardzo duże zaangażowanie i poświęcenie w prowadzonych działaniach ratowniczo-gaśniczych. OSP Węgliska nie pobiera ekwiwalentu za udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych oraz ćwiczeniach.

Jednostka co roku uczestniczy w zawodach sportowo-pożarniczych. Druhny i Druhowie angażują się na rzecz społeczności lokalnej poprzez aktywny udział w imprezach okolicznościowych organizowanych

na terenie Gminy Rakszawa, które zachęcają mieszkańców do aktywnego trybu życia, jak i poprawiają budowanie relacji pomiędzy mieszkańcami.

Strażacy z poczem sztandarowym biorą udział w świętach religijnych i państwowych. Tradycją jest również trzymanie warty przy Grobie Pańskim podczas Świąt Wielkanocnych.

Ochotnicza Straż Pożarna w Węgliskach ściśle współpracuje ze Szkołą Podstawową w Węgliskach.

Strażacy biorący udział w różnych akcjach







Pokazy sprzętu i wyposażenia

Strażacy wraz z nauczycielami przygotowują dzieci i młodzież do udziału w konkursach o tematyce pożarniczej. Jednostka co roku odwiedza Szkołę Podstawową w Węgliskach z okazji Dnia Dziecka, przeprowadzając w tym czasie pogadanki dla dzieci, jak również pokazy sprzętu i wyposażenia<sup>3</sup>.

3. Opracowanie Arkadiusz Tama.

## Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie Kątach

Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie-Kątach rozpoczęła swoją działalność w 1955 r. Jednostka ta powstała z udziałem druhów: Augustyn Dec, Marcin Cisło, Jan Dec, Tadeusz Dec, Stanisław Janas, Ludwik Fajda, Jan Babiaryz, Stanisław Musur, Edward Bęben, Adam Prucnal, Władysław Panek i Marcin Cisek. Z powodu braku budynku, w którym mo-

Usuwanie gniazda szerszeni z placu zabaw Rakszawa Kąty



Gaszenie pożaru, ćwiczenia







Figura św. Floriana w Węgliskach



Wyposażenie OSP Rakszawa Kąty

głyby odbywać się zebrania i jednocześnie można by gromadzić sprzęt, podjęto plany o wybudowanie takiego obiektu. Zebrania członków straży odbywały się w domach prywatnych druhów: Augustyna Deca, Władysława Panka, Stanisława Musura i wielu innych.

W latach 60. i 70. zebrania czy posiedzenia członków OSP miały miejsce w wypożyczonej sali Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Rakszawie i w budynku starej szkoły w Węgliskach. Na początku

lat 60. prezes jednostki Jan Babiaryz przekazał 10-arewą działkę pod budowę remizy strażackiej. Wówczas zaczęto gromadzić materiały pod jej budowę. Budowa przeciągała się na lata 70., gdyż nie było funduszy. Budowniczymi byli tutejsi wymienieni wyżej. W czasie budowy jednostka liczyła 18 druhów, wśród których byli: Jan Babiaryz, Augustyn Dec, Stanisław Musur, Edward Bęben, Marcin Cisek, Ludwik Fałda, Władysław Panek, Franciszek Fałda, Ludwik Babiaryz,

Gminne Zawody Pożarnicze



Zawody sportowe







Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze z Rakszawy



I miejsce w Gminnych Zawodach Sportowych i Pożarniczych MDP OSP Rakszawa



Kolejne osiągnięcia w Gminnych Zawodach Sportowych i Pożarniczych MDP OSP Rakszawa

Adam Prucnal, Stanisław Miśtał, Kazimierz Buszta, Edward Cisło, Tadeusz Dec, Mieczysław Fałda, Władysław Dołęga, Stanisław Dołęga, Marcin Cisło. Od początku istnienia straży było czterech prezesów: Jan Babiarez, Tadeusz Dec, Alfred Fałda, Paweł Bęben oraz obecny Jan Musur.

Na początku lat 80. jednostka otrzymała motopompę PO 5, w późniejszym czasie wóz strażacki, który był ciągnięty ciągnikiem. 4 czerwca 1997 r. został przekazany samochód marki Nysa typ 522 przez Urząd Gminy Rakszawa. Następnym samochodem, jaki otrzymała nasza jednostka, był Lublin II, który przekazano 2.10.2014 r. i jest na wyposażeniu jednostki do dziś<sup>4</sup>.

## Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze

Ochotnicza Straż Pożarna w Rakszawie zrzesza również 35 członków Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych dziewcząt i chłopców. Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze Dziewcząt powstały z inicjatywy komendanta Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej Rakszawskich Zakładów Przemysłu Wełnianego ogniomistrza Augustyna Mączki i wicedyrektora szkoły Andrzeja Bardjana przy Zespole Szkół Włókienniczych w roku szk. 1987/1988. Pierwsza MDP chłopców powołana została w 1969 r. przez Zarząd OSP przy współpracy ze Szkołą Podstawową nr 2 w Rakszawie. Od początku istnienia aż do chwili obecnej opiekunem i trenerem rakszawskich MDP dziewcząt, a później od połowy lat 90. także chłopców, jest emerytowany nauczyciel chemii i Gminny Organizator Sportu Jan Jabłoński. Kierownikami technicznymi byli kolejno: Augustyn Mączka, Piotr Zakielarz, a od 2002 r. do dziś p.o. Dyrektor ZSTG – Bernard Kuszej.

W czasie 30 lat istnienia MDP dziewcząt i KDP brały udział we wszystkich szczeblach zawodów sportowo-pożarniczych, uzyskując bardzo dobre wyniki. Są najlepsze w powiecie łańcuckim, bo nigdy do tej pory nie przegrały zawodów rejonowych i powiatowych, co jest chyba swoistym rekordem. Druhny z Rakszawy należą także do czołówki województwa podkarpackiego, a wcześniej rzeszowskiego. Nasza młodzież zdobywała mistrzostwo Podkarpacia 8 razy i kilkanaście razy zajmowała II i III miejsca. W zawo-

4. Opracowanie Jan Musur.



dach krajowych również odnosiły znaczące sukcesy. W Miastku k. Słupska dziewczęta zajęły I miejsce w Polsce w czasie „II Strażackich Dni Młodości”, w Częstochowie zdobyły wicemistrzostwo Polski według regulaminu CTiF. Kilkakrotnie rakszawskie drużyny reprezentowały województwo podkarpackie na zawodach ogólnopolskich, zajmując w nich czołowe lokaty. Osiągnięcia rakszawskich drużyn znalazły uznanie w Zarządzie Głównym ZOSP RP i reprezentowały Polskę na Międzynarodowym Obozie MDP w Augsburgu w Niemczech w czerwcu 2000 r. z okazji 100-lecia CTiF, w którym brali udział przedstawiciele 10 państw europejskich. Członkowie drużyny zdali egzamin na Odznakę Młodego Strażaka Bawarii i obserwowali rywalizację niemieckich strażaków o mistrzostwo kraju. W czerwcu 2005 r. w Rakszawie odbył się Finał Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej, gdzie członkowie naszych MDP aktywnie włączyli się w działania organizacyjne tej prestiżowej imprezy strażackiej. Innym wyróżnieniem MDP OSP w Rakszawie było zaproszenie do Sejmu RP na Ogólnopolską Konferencję nt. „Kształtowanie postaw społecznych przez MDP”. W dniu 28 listopada 2011 r. w Sali Kolumnowej w Warszawie dziewczęta przedstawiły swoją prezentację: „Jak zachęcać młodzież do uprawiania sportu i udziału w zawodach sportowo-pożarniczych?”, za którą otrzymały podziękowanie i list gratulacyjny od ZG ZOSP RP. Konkurencja przeznaczona była dla opiekunów i członków MDP z całego kraju. W celu podniesienia wiedzy i umiejętności członków MDP w dziedzinie zapobiegania pożarom, zorganizowane były wielokrotnie m.in. wyjazdy szkoleniowo-turystyczne do Komendy Powiatowej i JRG PSP w Łańcucie i Nowej Sarzyny, do Szkoły Aspirantów w Krakowie i Centralnej Szkoły PSP w Częstochowie, gdzie młodzież chętnie brała udział w zajęciach teoretycznych i ćwiczeniach na poligonie. Od 2010 r. MDP OSP Rakszawa bierze nieprzerwanie udział w kolejnych edycjach Ogólnopolskiego Konkursu „Najlepsi z Najlepszych” na Wzorową Drużynę Pożarniczą i jej opiekuna, uzyskując wyróżnienia, dyplomy i znaczące nagrody pieniężne na uzupełnienie umundurowania i sprzętu strażackiego. W zajęciach Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych uczestniczy corocznie ok. 40 uczennic i uczniów z SP 1, SP 2 i Gimnazjum w Rakszawie.

MDP posiadają kompletny, atestowany tor do ćwiczeń pożarniczych i sztafety według CTiF (zakupiony z nagród pieniężnych za wyniki w krajowych zawodach pożarniczych). Oprócz tego posiadają własną bazę sportową: namioty, ponton, rowery, piłki, kamizelki odblaskowe, a także inny sprzęt. Oprócz ćwiczeń sportowych na wykonanym torze obok Osady Rakszawa i podstawowego szkolenia przeciwpożarowego w okresie wakacji organizowane są wspólne wycieczki turystyczno-krajoznawcze, biwaki, rajdy rowerowe czy wyjazdy nad zalewy wodne, co sprzyja integracji grup i poznaniu walorów turystycznych naszego regionu. Członkowie MDP angażują się także w działalność środowiskową, np. pomoc w organizacji Turniejów Piłki Siatkowej o memoriał Józefa Gondeli, biorą udział i odnoszą sukcesy w Gminnych oraz Powiatowych Konkursach Plastycznych „Zapobiegamy pożarom”, w Gminnych, Powiatowych i Wojewódzkich Eliminacjach OTWP, w „Pasjonadzie”, Ćwierćmaratonach GOKiC, szkolnych zawodach sportowo-rekreacyjnych, powiatowej turystyce, np. Rajdach w ramach Dni Powiatu, w Mikołajkach dla dzieci i innych. Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze przy OSP promują Rakszawę i powiat łańcucki na całą Polskę, są cenione i posiadają swoisty autorytet w środowisku<sup>5</sup>.



Spotkanie Laureatów Konkursów MDP w Warszawie, 2016 r.

5. Opracowanie Jan Jabłoński opiekun i trener Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych.





## Koła Gospodyń Wiejskich

Na terenie Gminy Rakszawa działają trzy Koła Gospodyń Wiejskich. Opierając się na tradycyjnych surowcach i przepisach, gospodynie wytwarzają wiele cieszących się uznaniem produktów lokalnych. Organizują liczne imprezy środowiskowe, jak: dożynki, Dzień Kobiet, Dzień Matki, Dzień Dziecka, spotkania seniorów, pikniki, gminne spotkania opłatkowe, warsztaty kulinarne, konkursy. KGW reprezentują Gminę Rakszawa w licznych konkursach na szczeblu

lokalnym i wojewódzkim, promując lokalne dziedzictwo kulinarne. Najciekawsze przepisy zostały opublikowane w przewodniku kulinarnym ziemi łańcuckiej wydanym przez Stowarzyszenie „Razem dla Wsi Łańcuckiej” oraz publikacji *Kulinarne Wędrówki po Podkarpaciu*, przygotowane przez Gazetę Codzienną „Nowiny”. Koła są wpisane do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich, prowadzonych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Rejestr dostępny pod adresem: <https://krkgw.arimr.gov.pl/>.

### Koło Gospodyń Wiejskich Rakszawa Środkowa

Od początku było aktywne i integrowało mieszkańców. Kiedyś brało udział w konkursie na najładniejszy ogródek, dziś organizuje wiele imprez i promuje Gminę Rakszawa na szczeblu ponadlokalnym. Koło Gospodyń Wiejskich z Rakszawy jest najstarszym Kołem działającym na terenie Gminy Rakszawa.

Koło Gospodyń Wiejskich Rakszawa Środkowa działa nieprzerwanie od 1937 r., bierze udział w różnego rodzaju kursach, targach, szkoleniach i imprezach. Panie jeżdżą z tak zwanymi „stołami” i wystawiają swoje produkty wszędzie tam, gdzie zostaną zaproszone. Dbają o swoją wieś, o tradycję kulinarną i ludową. Członkinie, a jest ich ponad 40, prowadzą kronikę i choć założono ją później niż swą działalność rozpoczęło KGW, to sięga ona samych początków – na podstawie opowieści pierwszej przewodniczącej odtworzono najważniejsze wydarzenia. Panie organizują również wyjazdy i spotkania, integrujące mieszkańców, na dożynki, co roku przygotowują wieńce. Tradycyjnie już organizują: Dzień Kobiet, Dzień Matki, Dzień Dziecka, Dzień Seniora. W okresie Świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia organizują spotkanie dla ludzi starszych i samotnych. Na feriach zimowych i letnich uczą sztuki kulinarnej dzieci i młodzież w ramach różnych projektów. Współpracują ze szkołami, promując wyroby i potrawy regionalne poprzez stoiska na piknikach rodzinnych, konkursach, uroczystościach organizowanych przez GOKiC w Rakszawie.

**RAKSZAWA**  
PACHNIE DOBRYM CHLEBEM



Przedstawicielki Kół gospodyń wiejskich z Rakszawy-Mościna, Węglika i Wydrza (od lewej): Zofia Wawrzaszek (przewodnicząca KGW Rakszawa-Mościna), Teresa Rupa (Wydrze), Teresa Długie (Wydrze), Zofia Modlińska (Rakszawa-Mościna), Anna Calka (Węglika), Jolanta Maziarz (Węglika), Adela Calka (Węglika).

**Z**aglądamy do Rakszawy. Dzień zaczyna od dobrej kawy rozpuszczalnej, mielonej, parzonej albo różnorodnej herbaty.

Trunków do wyboru, do koloru. A kiedyś na stole stała tylko kawa zbożowa, zazwyczaj jęczmienna. Czasami dodawano do niej mleka. Miała intensywny smak i zapach. Dobrze wpyływała na żołądek i serce. Na śniadanie szła w parze ze swojskim chlebem. Dzisiaj też w okolicy robi się chleb razowy na zakwasie, z otrębami pszennymi, siemieniem lnianym, słonecznikiem, pestkami dyni i kminem. Częstość nim kobiety z Koła Gospodyń Wiejskich w Wydrze. Chleb cebulowy z usmażoną cebulą proponują w Rakszawie-Mościna, a w Węglikach - chleb miłości, który zawiera płatki kukurydzy, miodu, jęczmień i owsiane, pestki dyni i słonecznika.

W gminie Rakszawa serwują rozmaite smakołyki. Drożdżowe pierogi, kabanosy, nadziewane dobrze przyprawionym farszem z mięsa z kurczaka proponuje Wydrze. Wybornie komponują się z gęstym sosem czosnkowym. Rozpowszechniona jest tutaj pieczona rozetka - potrawa z mięsa mielonego i serów (żółtego i białego) oraz kapusta z grochem i goląbkami. W Rakszawie-Mościna znane są kotlety z mięsa i kapusty.

- Do kapusty wystarczy dodać mięso.

Ula Sobol

Na terenie gminy Rakszawa działają 4 koła gospodyń wiejskich: Rakszawa-Mościna (przewodnicząca Zofia Wawrzaszek), Rakszawa-Środkowa (Lucyna Markowicz), Węglika (Jolanta Maziarz) i Wydrze (Danuta Cypriś).



KGW Rakszawa-Środkowa (od lewej): Wiesława Skarżyska, Maria Kun, Wiesława Chmiel, Krystyna Baran, Miłodzińska Jaguszka, Genowefa Szafa

Artykuł prasowy „Kulinarne wędrówki po Podkarpaciu”, wyd. Gazeta Codzienna „Nowiny”







Szycie maseczek dla mieszkańców Gminy Rakszawa



Pasjonada, Retro w Brzeźniku, 2018 r.



KGW Rakszawa Środkowa



Wieniec dożynkowy



KGW Rakszawa Środkowa



Stół wielkanocny, 2015 r.



Dożynki, 2014 r.



Warsztaty z dziećmi







Festiwal Podkarpackich Smaków w Górnio



Wieniec dożynkowy

Kronika KGW Rakszawa-Mościny







Koło ma też swoje sukcesy kulinarne: upieczony przez Przewodniczącą KGW sernik zdobył II miejsce na konkursie, a jego przepis ukazał się na portalu NOWINY24. Na XII Ogólnopolskiej i XXIII Podkarpackiej Paradzie Straży Wielkanocnych TURKI 2015 Koło zdobyło wyróżnienie. W plebiscycie „Na najlepsze Koło Gospodyń Wiejskich Województwa Podkarpackiego”, organizowane przez portal nowiny24, Koło w 2015 roku znalazło się w pierwszej trzydziestce, a w roku 2020 zajęło wysokie 14 miejsce. Rakszawski pasztet grzybowy w 2019 r. został wpisany na listę produktów tradycyjnych. Aby podnieść świadomość mieszkańców naszej wsi na temat zdrowego trybu życia, Koło organizuje różne warsztaty, wycieczki rowerowe, spotkania plenerowe i z różnymi sympatykami zdrowego stylu życia. Wraz z Parafią organizuje dożynki oraz korowód z wieńcem. Członkinie włączają się w różnorakie akcje społeczne, m.in. szycie maseczek dla mieszkańców naszej gminy. Koło cały czas się rozwija, pragnie kultywować nasze tradycje, promować nasze rękodzieło, jadło oraz uczestniczyć w konkursach<sup>1</sup>.

### Koło Gospodyń Wiejskich Rakszawa-Mościny

W 1987 r. z inicjatywy aktywnych pań i doradców Ośrodka DR w Boguchwale w przysiółku Rakszawa Mościny powstało KGW liczące 40 osób. Pierwszą przewodniczącą została Teresa Dec i razem ze Stanisławą Kurasińską energicznie zabrały się do pracy. Kobiety dawniej uczestniczyły w pokazach żywieniowych, uczyły się dziergać na drutach i szydełku, odbywały się wieczorki z tańcami. Z instruktorką panią Krystyną Szubart panie założyły „Klub 4-H Złote Orły”, który działał do 2019 r.

Koło uczestniczy w wielu imprezach i spotkaniach nie tylko w Gminie Rakszawa, ale w powiecie i województwie. Od 20 lat przewodniczącą KGW jest Pani Zofia Wawraszek i pełni tę funkcję do chwili obecnej. Wspomnę, że bierzemy udział w wielu imprezach cyklicznych, podczas których prezentujemy nasze regionalne potrawy. Nasze przepisy kulinarne znajdują się w książkach *Smaki tradycji* oraz *Tradycja*

*smak i wdzięk*. Wyjeżdżamy na wycieczki, spotykamy się na Jubileuszach oraz dożynkach.

Już od wielu lat nasze KGW jest organizatorem wiejskich dożynek w sołectwie Rakszawie Kąty. Do kościoła przygotowujemy wieńce, dzieci uczą się pięknie recytować wiersze, a po mszy świętej w sali Domu Ludowego odbywa się biesiada żniwna, całość umiła Kapela Ludowa. Nie zapominamy o Dniu Matki, Dniu Kobiet, spotkaniach seniorów z okazji Dnia Babci i Dziadka itd.

Z okazji 30-lecia KGW Rakszawa-Mościny, które odbyło się 21.10.2017 r., z całym szacunkiem i wdzięcznością należy odnieść się do dwóch pokoleń kobiet, które dzieliły się swoją wiedzą i doświadczeniem, sercem przybliżały wszystko co dobre, przekazywały tradycję i historię naszej małej ojczyzny młodym pokoleniom.

„Kobiety Gospodarne i Wyjątkowe” 16 osób Koła w grudniu 2018 r. zostało zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Łąncucie. W działalności Koła nic to nie zmieniło, wręcz poprawiło, bierzemy czynny udział w uroczystościach, na które jesteśmy zaproszone, aby promować swoją miejscowość. I tak mijają kolejne lata działalności KGW w obfitą pracę i ciekawe wydarzenia ludzi oddanych sprawom społecznym przy wielu okazjach w naszej pięknej wsi Rakszawa. KGW prowadzi kronikę, w której są zapisywane relacje z wydarzeń i działania Koła<sup>2</sup>.

### Koło Gospodyń Wiejskich w Węgliskach

Koło Gospodyń Wiejskich w Węgliskach działa od wielu lat. Zaczęło się od spotkań i szkoleń prowadzonych przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego związanych z hodowlą zwierząt, pracą na roli, ogrodnictwem, uprawą warzyw, kwiatów, a przede wszystkim szkoleniami kulinarnymi gospodyń. Panie, pod kierownictwem ówczesnej przewodniczącej pani Anieli Babiarz, licznie brały udział w szkoleniach i pokazach żywieniowych, uczyły się szyc, robić na drutach i szydełkować.

W naszej miejscowości od dawna pielęgnowane są tradycje dożynkowe. Kobiety z Koła Gospodyń

1. Krystyna Baran Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich Rakszawa Śródkowa.

2. Zofia Wawraszek Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich Rakszawa-Mościny.





własnoręcznie wykonywały wieńce dożynkowe. Przez wiele lat zajmowała się tym seniorka naszego koła pani Adela Całka.

Pani Maria Baran, kolejna długoletnia przewodnicząca, przez lata rozszerzała działalność, organizując pokazy oraz degustacje potraw i wypieków. Koło brało udział w wielu konkursach, na których zdobywało nagrody. W 2014 r. dotychczasowa przewodnicząca postanowiła przekazać pałeczkę młodszemu pokoleniu gospodyń. Przewodniczącą została Jolanta Maziarz. Nowy zarząd koła kontynuuje działalność naszych starszych koleżanek, kultywując tradycje lokalnej społeczności, naszej małej ojczyzny. Bierze udział w imprezach organizowanych przez Koło Gospodyń z powiatu łańcuckiego. W 2015 r. nasze Koło Gospodyń zorganizowało dużą cykliczną uroczystość, jaką był Powiatowy Dzień Matki. Podczas tego wydarzenia trzy nasze członkinie (Aniela Babiarczyk, Maria Baran i Czesława Jękot) zostały odznaczone

Orderem Serca Matkom Wsi. To odznaczenie otrzymała rok wcześniej pani Adela Całka.

Nasze koło chętnie uczestniczy w imprezach i konkursach organizowanych przez GOKiC w Rakszawie. Od lat wraz ze Szkołą Podstawową w Węgliskach i Radą Rodziców organizujemy wigilię dla seniorów. Te spotkania opłatkowe mocno wpisały się w tradycję koła. Przygotowujemy również spotkania z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka, Dnia Matki i Dnia Kobiet. Od kilku lat wspieramy finansowo Hospicjum dla Dzieci w Rzeszowie w ramach akcji „I ty możesz zostać Św. Mikołajem”. Wspólne wyjazdy integrują, więc od czasu do czasu wspólny wyjazd do kina czy teatru jest dla pań miłą odskocznią od codzienności. Szczegóły działalności Koła spisujemy skrupulatnie w kronice<sup>3</sup>.

3. Jolanta Maziarz Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich Węgliska.

#### Dożynki parafialne w Węgliskach



Powiatowy Dzień Matki w Węgliskach, 2015 r.



Święto Chleba





## Kluby sportowe

Na terenie Gminy Rakszawa działają prężnie dwa kluby sportowe.

### Klub Sportowy Towarzystwo Kultury Fizycznej w Rakszawie

Klub Sportowy Towarzystwo Kultury Fizycznej w Rakszawie powstał w 2008 r. Pomysłodawcami i założycielami Klubu byli rakszawscy nauczyciele: Janusz Figiela oraz Paweł Przybyło. Funkcję pierwszego prezesa pełnił Janusz Figiela, a od 2012 do 2018 r. Eugeniusz Boho. W 2018 r. prezesem został Piotr Sroczyk i jest nim do chwili obecnej. TKF, bo tak w skrócie określa się rakszawski Klub Sportowy, zajmuje się także organizacją sportu szkolnego dla szkół podstawowych z terenu Gminy Rakszawa. Biorą w nich udział przede wszystkim uczniowie ze szkół podstawowych z terenu Gminy Rakszawa, ale i nie tylko.

Sport dziecięcy nie jest oparty jedynie na treningach. TKF jest świadomy, jak ważne jest, aby zawodnicy kształtowali zarówno zdolności sportowe, jak i charakter na boisku poprzez turnieje KINDER + SPORT, za pomocą których od najmłodszych lat mają możliwość udziału w rozgrywkach i styczności z profesjonalnym sportem. Celem TKF jest zmotywowanie młodzieży do aktywnego stylu życia. Na przestrzeni lat, z roku na rok poszerza się oferta Klubu oraz zwiększa się jego liczebność.

Od 2013 r. TKF przejął rolę głównego organizatora Turnieju Piłki Siatkowej o Memoriał J. Gondeli. Turniej ten jest organizowany w naszej miejscowości już od 30 lat i cieszy się dużym zainte-



Turniej Piłki Siatkowej o Memoriał J. Gondeli



XXX Memoriał im. Józefa Gondeli. Na zdjęciu od lewej: Marek Karbarz mistrz olimpijski, mistrz świata, Jan Such siatkarz reprezentant Polski, trener, Bogusław Bober Hotel Polonez, Jacek Szubart Wójt Gminy Rakszawa

resowaniem. Co roku na przełomie stycznia i lutego w Rakszawie mamy zaszczyt gościć drużyny niemal z całego kraju, jak z zagranicy. Siatkówka to filarowa dyscyplina sportu, jaką zajmuje się Stowarzyszenie, odnosi w niej duże sukcesy. Zespół mężczyzn od kilku lat należy do czołówki zespołów występujących w I Lidze Podkarpackiej mężczyzn<sup>1</sup>.

1. Opracowanie Dominika Mrocza, Piotr Sroczyk.

### Józef Gondela

Pochodził z Turaszówki, w pobliskim Krośnie zdobył wykształcenie włókiennicze, a w 1955 r. przybywa do Rakszawy i podejmuje pracę w Szkole Włókienniczej jako nauczyciel tkactwa artystycznego. Studia wyższe, humanistyczne kończy w Krakowie, a od 1973 do 1989 roku był wicedyrektorem Zespołu Szkół Włókienniczych w Rakszawie.

W ZSW założył pierwszą rakszawską drużynę siatkówki żeńskiej, jego zespoły należały do najlepszych w województwie rzeszowskim w latach 60. i 70. Ogromnym sukcesem było zdobycie I miejsca w Ogólnopolskim Konkursie na Plakat Olimpijski w 1966 r. Między innymi dzięki jego

staraniom wybudowano w Rakszawie w 1968 r. odkryty basen kąpielowy, w 1974 r. halę sportową z zapleczem, a na zewnątrz sportowe urządzenia rekreacyjne. Był także trenerem kadry wojewódzkiej junierek, znany i lubiany w środowisku siatkarskim. Wielokrotnie odznaczany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, odznakami PZPS, medalami edukacyjnymi, dyplomami itd. Józef Gondela zmarł nagle w dniu 10 stycznia 1989 r. w trakcie egzaminu w Rzeszowie<sup>2</sup>.

2. Opracowanie Jan Jabłoński.



Józef Gondela



## Klub Sportowy „Włókniarz”

Początki KS „Włókniarz” sięgają roku 1947. Wówczas w maju odbyło się zebranie założycielskie Związkowego Klubu Sportowego „Rakaszawianka”. Jego inicjatorami byli społecznicy, pracownicy nieistniejącej już Fabryki Sukna w Rakaszawie: Zygmunt Zieliński, Stanisław Rudy, Franciszek Leja oraz Władysław Sęk. Dzięki nim młodzież mogła rozwijać raczkujące wówczas pasje sportowe. W 1948 r. nastąpiła zmiana nazwy. Związek Zawodowy powołał Federację Sportową „Włókniarz” i ta nazwa funkcjonuje po dziś dzień. Początkowo młodzież trenowała na pastwisku w pobliżu Fabryki Sukna. Teren ten jednak nie nadawał się do ćwiczeń, gdyż był podmokły, co uniemożliwiało odbywanie treningów. Wówczas z pomocą przyszedł ówczesny

proboszcz parafii Podwyższenia Krzyża Świętego śp. ks. Józef Krupa. Był pasjonatem sportu i wiedział, jak ważnym jest, aby młodzież miała miejsce do rozwijania swoich pasji, zwłaszcza w tak trudnych powojennych czasach. Wydierzał wówczas ok. 2 ha terenu parafialnego za cmentarzem na tzw. wieczystą dzierżawę. Tak powstał obiekt, na którym do dzisiaj prowadzone są treningi oraz rozgrywki piłkarskie.

17 października 2019 r. ks. proboszcz Jan Woźniak oraz Wójt Gminy Rakaszawa Jacek Szubart podpisali akt notarialny, zgodnie z którym stadion sportowy stał się własnością Gminy Rakaszawa.

W ciągu ponad 70 lat swojej działalności klub przechodził zarówno trudne, jak i piękne chwile. Z porażek umiejętnie wyciągano wnioski i po słabszych okresach zawsze przychodziły awanse. Przytoczymy tylko niektóre strategiczne



Zawodnik Konrad Halejcio na meczu KS „Włókniarz” – „Czarni” Czudec, 10.10.2020 r.



Po lewej Tomasz Wilusz, po prawej Rafał Szczepański na meczu KS „Włókniarz” – „Czarni” Czudec, 10.10.2020 r.



Mecz „Astra” Medynia Głogowska – KS „Włókniarz”, 5.10.2019 r.



Mecz „Astra” Medynia Głogowska – KS „Włókniarz”, 5.10.2019 r. Od lewej: Łukasz Bursztyka, Grzegorz Buszta i Bohdan Kunynets





momenty w historii klubu. W sezonie 1998/1999 kibice mieli okazję podziwiać niezwykle pasjonujący mecz z dwukrotnym mistrzem Polski „Stalą” Mielec, z którą „Włókniarz” zremisował 1:1. Sezon 2003/2004 „Włókniarz” rozpoczął z pozycji lidera. I tę długo udało się utrzymać. Piękną piłkę piłkarze klubu pokazali podczas meczu z „Elektrociepłownią” Rzeszów (2005). Zespół zaprezentował grę na bardzo wysokim poziomie. To właśnie sezon 2004/2005 okazał się jednym z najlepszych w historii klubu, w którym „Włókniarz” był o włos od awansu do czwartej ligi.

W początkowych latach swojej działalności Klub Sportowy działał w kilku sekcjach. Poza piłkarską działała również sekcja lekkiej atletyki, szachowa, tenisa stołowego i brydża. Należy podkreślić, że to właśnie w Klubie „Włókniarz”

swoją karierę rozpoczęła znakomita światowej sławy biegaczka Zofia Turosz, która jest legendą biegów długodystansowych. Obecnie Klub Sportowy „Włókniarz” jest klubem jednosekcyjnym, do którego należy piłka nożna. Piłkarze należą do klasy „A” grupy Łańcut i są liderem rozgrywek.

W sezonie 2020/2021 „Włókniarz” wystąpi w rzeszowskiej klasie okręgowej, która będzie liczyć aż 20 drużyn.

Klub prowadzi dla najmłodszych dzieci począwszy od rocznika 2014 Akademię Piłkarską. W szkółce trenuje ponad setka dzieci. Młodzi piłkarze są podzieleni na pięć grup. Treningi w sezonie zimowym odbywają się na hali sportowej ZSTG, a w letnim na stadionie i boisku o sztucznej nawierzchni w Rakszawie Środkowej<sup>3</sup>.

3. Opracowanie Dominika Mrocza.



Drużyna juniorów starszych z sezonu 2015/2016.

Górny rząd od lewej: Radosław Piątek, Mateusz Mazur, Kacper Waniowski, Jakub Wańczyk, Kamil Trojan, Jakub Leja, Karol Wańczyk, Rafał Leja – trener. Dolny rząd od lewej: Filip Waniowski, Krystian Cisek, Hubert Babiaryz, Dawid Mielniczek, Dawid Wiktor



Drużyna seniorów jesień 2019 r.

Górny rząd od lewej: Karol Bolesławski – Prezes, Łukasz Bursztyka, Sebastian Motyl, Artur Kadłubkiewicz, Bartłomiej Orszak, Tomasz Wilusz, Grzegorz Buszta, Kacper Waniowski, Bohdan Kunynets, Marcin Stopyra – Kierownik. Dolny rząd od lewej: Krystian Halejcio – trener, Dominik Ożóg, Arkadiusz Piwiński, Karol Ożóg, Kamil Wermiński, Damian Maciuła, Piotr Jurek



Od lewej Karol Bolesławski – Prezes oraz Józef Wrona – Członek Zarządu Podkarpackiego Związku Piłki Nożnej podczas wręczania pucharu za awans do klasy okręgowej, jesień 2018 r.





[illegible]

*Fot.: Św. Rafał Kalinowski - Patron Gminy Rakiszewa.*

Uroczystość rozpoczęła się od udziału w procesji „Zgoda” w Kościele w Rakiszewie. Po Mszy i Czytelnictwa w Rakiszewie, prace plastyczne, konkursy organizowane



*Fot.: Laureaci konkursu organizowanego przez...*







# SOLAR PROJEKT

Balony solarne. W przeciwieństwie do typowych balonów nie trzeba ich napełniać lekkimi gazami, ani wlatywać do nich ciepłego powietrza. Balony zbudowane z cienkiej czarnej folii ogrzewają się od promieni słonecznych i unoszą w powietrze.

Młodzież Zespołu Szkół Tekstylno-Gospodarczych w Rakaszawie realizuje projekt balonowy pod nazwą „Solar Project”. Młodzi ludzie z ramienia projektu budują tzw. balony solarne. W przeciwieństwie do typowych balonów nie trzeba ich napełniać lekkimi gazami, ani wlatywać do nich ciepłego powietrza. Balony zbudowane z cienkiej czarnej folii ogrzewają się od promieni słonecznych i unoszą w powietrze.

W warunkach na udany start jest słoneczna i bezwietrzna pogoda zarówno latem jak i zimą. Paradoksalnie największą noszą balony w zimie przy największych mrozach. Balony mogą pokonać nawet kilkadziesiąt kilometrów odległości od wsi wiatu.

W projekcie buduje się balony o oryginalnych kształtach. Grupa poza wypuszczaniem balonów chce również wykonywać fotografie lotnicze z uwiązanych balonów. Ostatnim z zadań projektu jest wybudowanie balonu, który będzie mógł przetranszować balony z lokalizatorów GPS. Dzięki niemu będzie można przedzielić na mapie kilkadziesiątkilometrowy lot aż do miejsca spadku. W tym czasie balon wzbije się na wysokość kilkunastu kilometrów. O planowanych działaniach poinformujemy szerzej w następnym numerze.

Opł. Wojciech Fijałkowski



W ramach współpracy Towarzystwa Kultury Fizycznej z Zespołem Szkół Tekstylno-Gospodarczych realizuje się aktualnie wiele innych projektów. Są to: „Żywe Muzeum Przyrodnicze”, „Mobilne Planetarium” czy też „Wiejskie Obserwatorium Astronomiczne”.



## Zasłużony dla Województwa Podkarpackiego

29 czerwca 2015 r. w Urzędzie Marszałkowskim odbyła się uroczystość nadania Stefanowi Mierzwie - Patronowi Szkoły Podstawowej Nr 2 w Rakaszawie Podkarpackiego. Odnależony dla Województwa Podkarpackiego Władysław z rąk Marszałka Województwa Podkarpackiego Władysława Ortyły i Przewodniczącego Sejmiku Bogdana Romaniuka odebrał Wójta Gminy Rakaszawa Marię Miegiel w obecności Wójta Gminy Rakaszawa Marii Miegiel z Doroty Sońskiej - Jaguszyńskiej, Anny Miegiel z Doroty Sońskiej - Jaguszyńskiej, Anny Miegiel z Doroty Sońskiej - Jaguszyńskiej, Anny Miegiel z Doroty Sońskiej - Jaguszyńskiej.

Dzięki wcześniej profesor John Migiel z małżonką Barbarą Halbert - Migiel odwiedził Szkołę Podstawową Nr 2 im. Stefana Mierzwie w Rakaszawie. W spójnym z tym duchem wspieraniu partnerstwa. W spójnym z tym duchem wspieraniu partnerstwa. W spójnym z tym duchem wspieraniu partnerstwa.



## Zofia Turosz z rakaszawską młodzieżą

Zofia Turosz urod. 1938. Maratońka, uczestniczka biegów na dystansach ultra, chodzień. Rekordzistka Polski w chodzie długim (210,51 km). Biegła w 53 maratonach.



Zofia Turosz znana i ceniona biegaczka 22 maja 2015 r. w Rakaszawie w Gminie Rakaszawa i w spójnym z tym duchem wspieraniu partnerstwa. W spójnym z tym duchem wspieraniu partnerstwa. W spójnym z tym duchem wspieraniu partnerstwa.

## Powiatowy Dzień Matki w Węglu

21 maja 2015 r. w strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Węglu odbył się Powiatowy Dzień Matki. Honorowy Patronat nad imprezą objął Wójt Gminy Rakaszawa.

Koło Gospodyń Wiejskich w Węglu zostało reaktywowane w 2014 r. nowo wybraną przewodniczącą została Beata Marzec. Na uroczystym Powiatowym Dniu Matki, które w Węglu odbyło się w Benie Stachnickiej, przewodniczącą zaprosiła przewodnicząca KGW powiatu lubuskiego na kolejny Powiatowy Dzień Matki do Węglu.



## RAKASZAWA W CZASIE PANDEMII

W ramach akcji „szycia maseczek ochronnych” użyto 22 000 sztuk. Akcja zainicjowana przez Urząd Gminy Rakaszawa skupiła ponad 170 osób, które nie tylko szyły maseczki i dystrybuowały je, ale też pomagały osobom starszym i samotnym.

W akcji wzięli udział wolontariusze z terenu Gminy Rakaszawa, Miasta Łańcut - dzielnicą Podzwierzyniec, Gminy Czarna oraz Gminy Żołyma. W ramach akcji Gmina Rakaszawa zakupiła materiał na około 18.000 sztuk - po weryfikacji wykonano około 17.500 sztuk maseczek. Pozostałe maseczki uszyto z materiału przekazanego przez wolontariuszy z Rakaszawy Basakówka, Rakaszawy Kąty Wydrzańskie oraz Łańcut Podzwierzyniec (4.500 sztuk). W ramach akcji przekazano mieszkańcom Gminy Rakaszawa oraz Instytucjom i Przedsiębiorcom: 10.500 sztuk maseczek, wcześniej interwencyjnie rozdano 1.500 sztuk maseczek (również ciałem z terenu województwa podkarpackiego [pomagającym osobom starszym, niepełnosprawnym, kierowcom, kierowcom] rozdano około 2.000 sztuk maseczek. drugą turę rozdawania maseczek.



branżowieni, pracownicy GOC Rakaszawa oraz szkieł podstawowych. Urząd Gminy Rakaszawa zainicjował również akcję produkcyjną przybyć ochotników, było to możliwe wyłącznie dzięki dużemu zaangażowaniu wolontariuszy z Rakaszawy Basakówka oraz Łańcut Podzwierzyniec, którzy wykonywali przybycie na własnych drukarkach 3D. Środki finansowe związane z produkcją przybyć - koszt wyprodukowania przybyć jest kilkakrotnie wyższy niż koszt maseczki - zostały pokryte ze środków przekazanych przez w/w wolontariuszy. Urząd Gminy odwdzięczył się za dystrybucję przybyć ochotników takich jak: jednostki ochrony zdrowia, sklepy, poczta polska, ośrodki pomocy społecznej, ośrodki kulturalne.

Wspólne uszycie maseczek i produkcja przybyć jako alternatywa zakupu gotowych produktów przyniosła wymierne sukcesy finansowe - w zależności od okresu cenowego od 70.000 do 140.000 zł. Rakaszawa pokazała się z jak najlepszym jako: solidarni, zyciowi, pracowici. W trudnych sytuacjach potrafili zabrać odpowiedzialność za siebie i swoich bliskich.



Zaproszeni goście z...

Bottom section of the collage featuring various small articles and images, including a mention of 'Rakaszawa' and 'LIPIEC 2015'.



## Publikacje

O Gminie Rakszawa, w tym o organizacjach społecznych, jednostkach organizacyjnych, ofercie społeczno-kulturalnej, ukazało się kilkadziesiąt publikacji. Samorząd planuje podjąć się digitalizacji

publikacji, czasopism, folderów, tak aby wszystkie dokumenty piśmiennicze były dostępne w wersji cyfrowej na stronie internetowej Gminy.

Poniżej prezentujemy tylko niektóre pozycje wydawnicze, które na pewno warto przeczytać.





MAPA 1:20 000

# Gmina Rakszawa z tradycjami



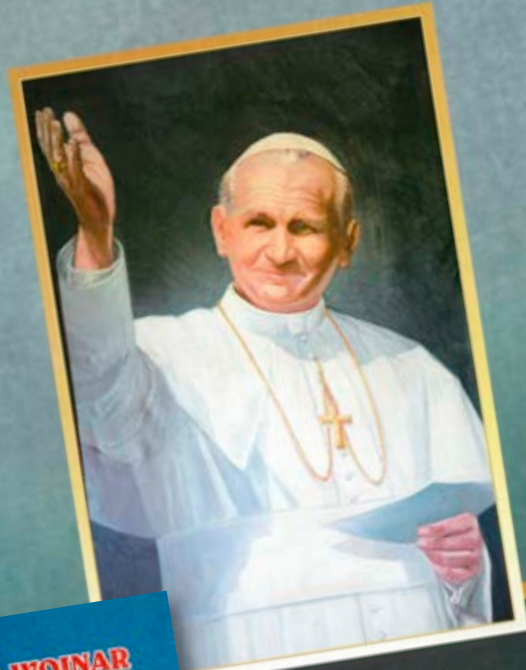
Bogumiła Babiarczyk  
Agnieszka Rzepka  
Stanisław Walczyk

## OBRZĘDOWY GMINIE RAKSZAWA

Łukasz Frączek



Gmina  
Rakszawa



A WOJNAR

ACHOWAJCIE TO,  
BYŁO ŹRÓDŁEM SIŁY  
WASZYCH OJCÓW

Paweł II do mieszkańców Rakszawy  
okazji Jubileuszu 100 lecia parafii

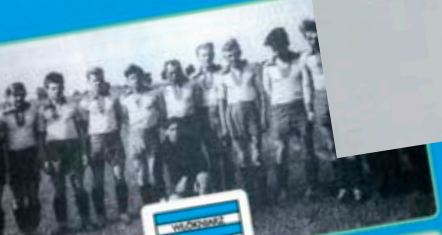
ŚCIEŻKA DYDAKTYCZNA  
"ŻELAZNY SZLAK"



RAKSZAWA

SMAK TRADYCYJ  
Przewodnik kulinarny ziemi łańcuckiej

"niarz" Rakszawa  
10 lat historii







## Rakszawskie opowieści

Gmina Rakszawa jest organizatorem licznych konkursów: fotograficznych, plastycznych, literackich, historycznych, przyrodniczych. Poniżej prezentujemy prace laureatów konkursów literackich w latach 2013–2020 organizowane przez Wójta Gminy Rakszawa.

Łukasz Frączek

### Rakszawski gazda

„A my od przyciesi  
Dalej ją budować  
Polskę pięknić i uładzać  
Do niebieskich pował”

Jan Frączek urodził się 25 lutego 1911 r. w Rakszawie w rodzinie chłopskiej gospodarującej na 4,30 ha pola V i VI klasy bonitacyjnej na Wołochach. Były to czasy monarchii austro-węgierskiej i – słynnych po dworach europejskich – polowań w tutejszych lasach, którymi ta rozległa galicyjska wieś była otoczona. O powrocie Polski na mapy świata dowiedział się prawdopodobnie w szkole im. św. Jadwigi, gdzie naukę pobierał w latach 1917–1923. Mimo różnorodnych zdolności, które znalazły potwierdzenie w życiu, na kontynuowanie edukacji nie było go stać. Ojciec Julian Frączek, poniósł na wojnie duży uszczerbek na zdrowiu, co przyczyniło się do jego śmierci w 1925 r. Najbliżsi, czyli żona Aniela z Piwińskich i dzieci: Józka, Jaś, Kaziu, Stasia i Józiu, boleśnie odczuli brak męża i taty. Sytuacja ta wymusiła ze strony Jaśka pracę na gospodarstwie rodziców, jak sam to określił: „dopokąd młodsze pokolenie nie wyrosło”.

Społeczeństwo rolniczego kraju w sercu Europy, jakim była odradzająca się Ojczyzna, w 2/3 stanowili chłopci. Od początku do końca II RP wielcy posiadacze ziemscy bronili status quo, bagatelizując konieczność przeprowadzenia daleko idących reform społeczno-gospodarczych na wsi. Przywykli do życia w luksusie, widzieli w nich jedynie zagrożenie dla swej pozycji. To ich interesów broniła Konstytucja Kwietniowa (1935), która zastąpiła Konstytucję



Łukasz Frączek – laureat w konkursie literackim pt. „Łowcy historii – rakszawskie opowieści”, Rakszawa 2020 r.

Marcową (1921), a do której uchwalenia nie doszłoby, gdyby nie przeprowadzony w 1926 r. zamach stanu.

Nowe elity rządzące po przewrocie majowym – który przeprowadzono pod hasłem „sanacji” (z łac. *sanatio* – uzdrowienie) – wiele czasu i energii marnotrawiły na działania mające na celu zniszczenie opozycji. Z bezrobociem, szczególnie tym ukrytym na wsi, nie walczono. Sprawę komplikowało ciągle rozdrabnianie gospodarstw na skutek podziałów majątkowych, co prowadziło do ich karłowacenia, skutecznie odbierając perspektywy rozwoju.

Partią, która od początku dążyła do politycznego równouprawnienia chłopów i solidaryzmu społecznego, było Polskie Stronnictwo Ludowe z tradycjami sięgającymi 28 lipca 1895 r. (odkąd powstało jako Stronnictwo Ludowe w Rzeszowie). W latach dwudziestych w społeczności rakszawskiej narastało pragnienie polepszenia bytu, a nadzieję na to wzmacniało powstanie w 1927 r. koła PSL „Piast”. W 1927 r. i 1929 r. lokalnie głośno było o dwóch strajkach w Fabryce Sukna.

Na przykładzie dorastającego Janka widać, jak wielkim dobrodziejstwem – mimo niskich zarob-





ków – były browar i nowo wybudowana fabryka, umiejscowione „tuż za miedzą”. O tym, że był to czas prosperity, mówią liczby: w latach 1912–1930 fabryka zatrudniała 165–200 pracowników. Wiele mówiącym faktem jest to, że w 1921 r. z wypracowanego kapitału dyrekcja zakładu zdolna była wyasygnować środki na wsparcie prac konserwatorskich Wawelu. Te patriotyczne akcje budowały wśród załogi poczucie wspólnoty.

W grudniu 1928 r., po ukończeniu w miejscowej Szkole Sukienniczej kursu prowadzonego m.in. przez Jakuba Walawendra i Mieczysława Flejszara, Jan został wykwalifikowanym tkaczem w Fabryce Sukna. Tym samym znalazł się w kręgu działaczy PPS-Lewicy, i śmiało rzec można, że był to moment przełomowy w kształtowaniu się jego podejścia do spraw społecznych. Etos spotkanych w szkole wybitnych nauczycieli zawodu, a przy tym społeczników, podział na niego tak mobilizująco, że zapisał się do Straży Pożarnej i związków zawodowych działających przy zakładzie. Odtąd przynaglał się do pracy na rzecz ludzi poszkodowanych przez los, pogłębiając tym samym wrażliwość wyniesioną z domu. Praca była dla niego nie tylko niezastąpioną bronią w walce o byt, lecz także skutecznym środkiem rozwoju i samodoskonalenia. By być dyspozycyjnym przy równoczesnym wypełnianiu 10–12-godzinnego dnia pracy, niekiedy odkładał w czasie obowiązki domowe.

„Czarny czwartek” na nowojorskiej giełdzie (24 października 1929 r.) przyniósł krach gospodarczy w całym świecie kapitalistycznym. W czasie światowego kryzysu gospodarczego (1929–1933), którego przebieg przełożył się przecież na rosnącą pauperyzację społeczeństwa, Jan – jako sumienny i rzetelny pracownik – utrzymał zatrudnienie, co było szczególnie ważne ze względu na sytuację rodzinną.

Gdy fabryka zbankrutowała, w 1934 r. doszło do jej prywatyzacji i obniżki zarobków. Wówczas Jan objął stanowisko ekspedienta w sklepie w Domu Ludowym. Szedł z duchem czasu. Jego głowę zaprątnęła myśl spółdzielcza, więc w 1935 r. włączył się w prace Komitetu Organizacyjnego ówczesnej Spółdzielni Spożywców „Jedność” w Rakszawie. Będąc członkiem Rady Nadzorczej, przez dziesięć lat pracował w charakterze kierownika trzech sklepów tejże Spółdzielni, przyczyniając się równocześnie do powstawania w sąsiednich gromadach podobnych

sklepów spółdzielczych. Pracował także w Radzie Nadzorczej Spółdzielczej Kasy im. Stefczyka, która w Rakszawie podjęła walkę z lichwą już w 1906 r. Nie działałby w tym kierunku, gdyby nie był przekonany o słuszności słów programu SL przyjętego na grudniowym kongresie w 1935 r.: „Ustrój gospodarczo-społeczny Polski nie może opierać się na kapitalizmie, niezdolnym już do rozwiązania istniejących trudności. Wielka własność rolna musi być wywłaszczona bez odszkodowania, wielki przemysł – przekazany spółdzielczości i samorządom”.

Pomajowe rządy wzięły się za gospodarkę w naszej (najbardziej zacofanej) części kraju, dopiero po uzyskaniu pożyczki w 1935 r. Równoległe dostrzegły konieczność zbrojenia się, a ich sztandarowym projektem stał się Centralny Okręg Przemysłowy. Faktem jest, że ruchy inwestycyjne poprzedziły aresztowania przez Policję Państwową ok. 5 tys. działaczy legalnej opozycji, klasyfikując ich działalność jako szkodliwą. Akcja zastraszenia opozycji zaowocowała wygranymi wyborami, a Wincenty Witos, dwukrotny premier i prezes SL, skazany został na 1,5 roku więzienia, według klucza politycznego. Następujące po sobie „rządy pułkowników” to z perspektywy patriotów, takich jak Jan Frączek, niekończące się pasmo rozczarowań, których efektem była jeszcze większa polaryzacja społeczeństwa. Paradoksalnie, czasy zapaści gospodarczej stworzyły pretekst do podjęcia działań na rzecz emancypacji chłopskiej, równouprawnienia wszystkich obywateli. W takiej atmosferze wzrastali działacze „z krwi i kości”, dla których polityka była czymś szlachetnym, tj. „troską o dobro wspólne”. Pełen entuzjazmu i młodzieńczych ideałów Jan chciał wpływać na bieg historii, wprowadzać w życie zmiany i dlatego na przełomie 1932/1933 wstąpił w szeregi ruchu ludowego.

Od powstania w 1928 r. we Lwowie Związku Młodzieży Wiejskiej II RP „Wici” (ZMW II RP „Wici”) – awangardy ruchu ludowego – do jego zaistnienia w Rakszawie minęło pięć lat. Jan Frączek wraz z Janem Machem i Michałem Decem założył w 1933 r. pierwsze koło w naszej wsi. W obliczu nowego prawa o stowarzyszeniach (1932) był to z ich strony wyraz wielkiej mobilizacji, determinacji i odwagi. Pomagał znany działacz ludowy Piotr Świetlik. Młodzi, ambitni, zaradni byli ludźmi powszechnie cenionymi i szanowanymi, toteż i organizacja, której







przewodzili, spotkała się z dużym zainteresowaniem opinii społecznej. Szybko zdobyli popularność (180 członków), tak że na Rąbanym trzeba było utworzyć drugie koło. Zadania tego podjął się Bronisław Sroka, późniejszy jego przewodniczący. Przez lata działalności Jan pełnił różne funkcje: był m.in. pierwszym skarbnikiem (do 1936) i sekretarzem (1936–1938). W tych latach udzielał się także jako członek Zarządu Powiatowego Koła „Wici”, którego zebrania odbywały się przeważnie raz w miesiącu w Łańcucie.

Na zebraniach ZMW II RP „Wici” w Domu Ludowym młodzi kształtowali swe poglądy, czytając prenumerowane pisma ludowe: „Wici”, „Chłopskie Życie Gospodarcze”, „Młoda Myśl Ludowa”. Wraz z uświadomieniem wzrastał wśród nich radykalizm, który pchał do aktywności nie tylko w życiu gospodarczym i społeczno-politycznym, lecz także na polu oświaty i kultury. Obie organizacje: partia ludowa i związek „Wici” współpracowały przy organizowaniu demonstracji w całym kraju. Co ciekawe – jak pisze Norman Davies – największą skalę osiągnęły one w rejonach Łańcuta, Rzeszowa, Leżajska i Przeworska.

Dzięki uczestnictwu w licznych wystąpieniach chłopcy zaczęli czuć się obywatelami. Parcie do zmian spowodowało – co nieuniknione – konfrontację z władzą. W Rakszawie z udziałem Wincentego Witosa odbyły się dwa głośnie antysanacyjne wiece, które stały się wielką manifestacją poparcia dla polityki prezesa i głosem niezgody na wyroki „procesów brzeskich” (26 października 1931–13 stycznia 1932). Pierwszy wiec z okazji wręczenia rakszawskiemu kołu SL pierwszego w powiecie łańcuckim sztandaru 5 czerwca 1932 r. zgromadził 20 tys. ludzi. Drugi, odbywający się rok później (18 czerwca 1933 r.), przebił pierwszy frekwencją dwukrotnie, a świętowano na nim 25-lecie pracy parlamentarnej prezesa SL-u. Przygotowano specjalny program artystyczny, po którym do 40-tysięcznej widowni przemawiali przybyli działacze ludowi. Obecność witanych z paradą i fetowanych gości była gwarancją niezapomnianych przeżyć i podniosłych chwil. Msza św. i płomienne kazanie ks. Władysława Bachoty podniosły zebranych na duchu.

Jednak nie tylko piękne słowa jednoczyły wokół idei ludowych, najważniejsze były czyny. To, co się działo, potwierdziło rosnącą solidarność chłopską. W nocy z 19 na 20 czerwca 1933 r. policja zagro-

ziła pacyfikacją najaktywniejszych wsi. Na reakcję nie trzeba było długo czekać; dwutysięczna grupa anarchizujących chłopów z okolic Rakszawy i Woli manifestowała swoje niezadowolenie w „marszu na Łańcut”. Do tłumienia zamieszek starosta musiał posłużyć się wojskiem (22 czerwca 1933 r.). Wtedy to „za działanie niezgodne z ustawą o zgromadzeniach i zebraniach (1932)” Janka aresztowano. Władze posunęły się do oficjalnego zakazu działalności SL, czym wymusiły względny spokój na wsi do roku 1936.

Tego samego roku Janek skrzyknął miejscowych chłopów, by reprezentować z nimi Rakszawę na zorganizowanej w Nowosielcach 27 czerwca 1936 r. manifestacji ku czci bohaterskiego wójta Michała Pyrza, który obronił tę wieś przed Tatarami w 1624 r. Stawiło się 150 tys. chłopów (organizatorzy doliczyli się nawet 200 tys.). Bezspornie była to największa tego typu manifestacja, która odbiła się echem w całej Polsce. Wykorzystano obecność Edwarda Rydza-Śmigłego, wręczając mu rezolucję deklarującą solidarność z Witosem i postulującą zasadnicze zmiany ustrojowe w Polsce. Znamienne, że przy takiej koncentracji ludzi na małym terenie, przy tak dużej ilości środków transportowych nie wyrządzono żadnych szkód w uprawach na polu Grzęski i Nowosielec oraz nie odnotowano żadnych zakłóceń porządku publicznego!

Wciąż duże działanie sił odśrodkowych po śmierci Piłsudskiego (1935) skłoniło rząd pułkowników do utworzenia Obozu Zjednoczenia Narodowego. W odpowiedzi centrowi działacze: W. Sikorski, I. Paderewski, W. Witos, J. Haller, W. Korfanty, K. Popiel porozumieli się, tworząc w Szwajcarii Front Morges (1936–1938). Również w 1936 r. poszukiwanie sprzymierzeńców doprowadziło do podpisania w chacie Władysława Możdżenia w Kraczkowej Deklaracji Praw Młodego Pokolenia. Dokument sygnowany przez przedstawicieli: Komunistycznego Związku Młodzieży Polski, Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego i ZMW II RP „Wici” wytyczał wspólny dla młodzieży miast i wsi kierunek w walce o prawa polityczne, ekonomiczne i kulturalne oraz nowy ustrój społeczny. Sojusz robotniczo-chłopski stawał się faktem.

Zakładanie spółdzielni służyło za oręż w walce o sprawiedliwość społeczną. Gdyby nie Spółdzielnia Drzewna „Współdziałanie Chłopskie” (wpisana do





rejestru Sądu Okręgowego w Rzeszowie w 1937 r.), która obejmowała swym zasięgiem powiaty: łańcucki, rzeszowski, kolbuszowski, nizański, biłgorajski, jarosławski i przeworski z siedzibą w Żołyni, chłopci nadal przepłacaliby za drewno. Na uwagę zasługuje też działalność nowatorskiej Spółdzielni Zdrowia w Markowej (1937 r.). Idee te nie rozpowszechniłyby się w takim tempie i zakresie na naszych terenach, gdyby koleje losu nie sprowadziły w nasze strony Ignacego Solarza. Ten wychowawca chłopski, podejmując decyzję o budowie Wiejskiego Uniwersytetu Orkanowego na „gackiej górze”, założył Spółdzielnię Rolniczą dla Prowadzenia Uniwersytetów Wiejskich (1931). Jan Frączek był członkiem Gminnego Komitetu Budowy Uniwersytetu Ludowego w Gaci. W latach 1931–1932 zbierał fundusze i osobiście pracował przy jego budowie, by zwieńczyć tę współpracę w 1937 r. ukończeniem miesięcznego kursu księgowości spółdzielczej. Dla tworzących się młodych kadr politycznych Gac stała się oknem na świat. Stosunki tam panujące i zabawa w teatr, były szalenie atrakcyjne i rozwijające. Tam Jan rozpoznawał znaczenia przymiotnika „ludowy” i nauczył się cenić zawarte w nim wartości.

Kolejnym razem działania ludowców przybliżyły wielką politykę do Rakszawy w 1937 r., gdy włączyli się w organizację strajku rolnego. Wielki Strajk Chłopski (16–25 sierpnia 1937 r.) koordynował Stanisław Mikołajczyk, znany współpracownik prezesa. Jan organizował czujki przy wjeździe do Łańcuta. I tym razem policja nie próżnowała – aresztowała kilku działaczy SL z Rakszawy, wśród których (obok takich nazwisk, jak: Ignacy Piwiński, Jan Piwiński, Franciszek Piwiński, Franciszek Zakielarz, Michał Dec, Jan Sęk, Jan Mikulicki, Franciszek Janas, Franciszek Figiela) znalazł się i on, Jan Frączek.

II wojna światowa wybuchła 1 września 1939 r. Przeważające siły wroga spowodowały odwrót wojsk polskich. Szlak przemarszu szczęśliwie ominął Rakszawę. Jan wrócił do domu w pełni zmobilizowany, co miało się niebawem przerodzić w podjęcie działań w zorganizowanym ruchu oporu.

Choć oficjalna mocarstwowa propaganda rządu polskiego wypisywała na plakatach: „silni, zwarci, gotowi”, to – jak się okazało – II RP jako państwo nie była przygotowana do wojny. W obliczu zdrad i nielojalności sojuszników tym, co nie zawiodło,

było polskie społeczeństwo. Ci sami ludzie, którzy dotychczas znali się z organizacji młodzieżowych, włączyli się do walki konspiracyjnej z okupantem, stawiając teraz przed sobą nowe cele. Jan oczywiście stawiał się na pierwszym na naszych terenach po klęsce wrześniowej (październik 1939 r.) zebraniu konspiracyjnym ludowców, w domu u Mieczysława Flejszara w Markowej. Nikt nie spodziewał się, że obecny wówczas na spotkaniu Ignacy Solarz – legenda ruchu ludowego, starosta I Ogólnopolskich Dożynek w Spale w 1927 r. – już w styczniu 1940 r. zostanie aresztowany przez gestapo i zamordowany. Jak jednak miało się okazać, terror okupanta wzmagał jedynie starania silnych duchem Polaków i działał na nich mobilizująco. W ten sposób tworzyło się Polskie Państwo Podziemne, które angażując w sumie 400 tys. ludzi, do dziś jest fenomenem na skalę światową.

Zanim jednak Jan od Frączków „Piwowarów” przeszedł do konspiracji, 12 maja 1940 r. wstąpił w związek małżeński z Emilią z Frączków „Szypułów” i zamieszkał u teściów. Żyd Berkowicz, chcąc zabezpieczyć swoje gospodarstwo, nalegał, by pieczę nad nim przejął „gospodarski syn” (jak mówił o Jaśku). Stanęło na pół metra żyta za miesiąc. Obie strony umawiały się na czas przejściowy. Berkowicze nie chcieli opuszczać gospodarstwa na stałe, a i Frączkom nie uśmiechało się mieszkać w nim do końca życia. Gdy jednak rodzina żydowska w poszukiwaniu lepszego losu postanowiła wraz z całym dobytkiem udać się do brata za San i została zamordowana przez hitlerowców w lesie żołyńskim, wtedy młode małżeństwo wspomagało mąką i cukrem dwie córki Berkowicza, które ukrywały się u Deca na Węgliskach. Sama zaś „Berkowiczówka” stała się miejscem schronienia dla działaczy ludowych z polecenia dowódcy gminnego BCh Bolesława Filipa ps. „Samogon”. Wśród nich byli: Piotr Świetlik ps. „Potok”, „Zagumniak”, „Paweł”, Władysław Jagusztyn ps. „Oracz”, Bronisław Kątnik ps. „Czarny”, Michał Bartnik ps. „Wicher” i inni. Trzeba było zachować wszelkie środki ostrożności, bo za działalność polityczną okupant karał śmiercią.

W większości „wiciarze” byli ludźmi ofiarnymi, ideowymi i zdolnymi do wielu wyrzeczeń na rzecz dobra ogółu. Potrafili solidaryzować się, czego dowiedli niezbitcie, gdy w 1939 r. nie patrząc na barwy polityczne Związku Walki Zbrojnej (ZWZ), zasilili







tę formację wojskową tak licznie, że organizowana następnego roku pod okiem Bronisława Sroki ps. „Sęp” i Piotra Stybla ps. „Waligóra” Straż Chłopska krypt. „Chłostr” liczyła ledwie kilkunastu ochotników. Chęć walki z okupantem zdecydowała o możliwości przepływu członków ZWZ do tworzonych w 1942 r. Batalionów Chłopskich (BCh). Dowódca placówki nr 9 Żołynia – Rakszawa por. rez. Tadeusz Pliś ps. „Kordian”, „Olcha”, wychodził z założenia, że walka z okupantem jest wspólnym celem obu organizacji. Powstanie BCh jako siły zbrojnej ruchu ludowego, która przygotowywałaby się do walki o Polskę Ludową, poprzedziło jednak w 1940 r. zawiązanie się w Rakszawie konspiracyjnej „Trójki politycznej”, którą z polecenia Jana Kurasa ps. „Ruchliwy” tworzyli przedwojenni radykałowie: Michał Dec ps. „Boryna”, Władysław Babiarz ps. „Lekki” i Jan Frączek ps. „Kot”. Jan, jako najmłodszy z nich, zajął się wraz z Bronkiem ps. „Michalski” (także Frączkiem) formowaniem Batalionów Chłopskich (1942). Do organizacji wprowadzał zaufany człowiek, często w takich wypadkach przepustką były znajomości sprzed wojny. Efekt był zadowalający, gdyż Rakszawa (wchodząca w skład placówki nr 9 Żołynia – Rakszawa) zorganizowała pluton w sile około 60 ochotników. Formacja obejmująca szkolenie polityczne i bojowe odbywała się przeważnie na zapleczu sklepu, które Jan Frączek (jako sklepikarz) niezmiennie udostępniał. Z jego rekomendacji dowódcą BCh został Bronisław Sroka ps. „Sęp”. Dowódcami drużyn natomiast: Stanisław Frączek ps. „Frajer”, Franciszek Frączek ps. „Motor”, Franciszek Kuca ps. „Brzoza” i Marcin Figiela ps. „Filipiński”. Wspomniana ofiarność społeczności lokalnej zasługuje na podziw, tym bardziej że groza wojny generowała nie tylko postawy bohaterskie, byli też donosiciele. W najbliższym kręgu rodzinnym Jana nie obyło się bez tragedii – Kazimierz Frączek ps. „Felek”, brat Emilii (żony Jaśka), zadenuncjowany przez kolaborantki za zabicie po kryjomu krowy, zakończył swe życie w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

Przy Batalionach Chłopskich (w charakterze jednostki organizacyjnej) działała „Trójka gminna” Ludowego Związku Kobiet, której przewodniczącą była Maria Sroka ps. „Róża”. Jan uczestniczył ponadto (w 1942 r.) w organizowaniu Zielonego Krzyża przy Batalionach.

Struktura organizacyjna Batalionów z podziałem na placówki, plutony i drużyny wzorowana była na Armii Krajowej. Choć politycznych podziałów nie zatarła nawet wojna, to obie formacje współpracowały ze sobą, biorąc wspólnie udział w organizowanych akcjach. Do scalenia – mimo wyraźnego rozkazu Naczelnego Wodza i rządu londyńskiego – jednak nie doszło, bo sprzeciwiał się temu komendant Podokręgu Rzeszowskiego Batalionów Władysław Jagusztyn ps. „Oracz” z Żołyni. Czas pokazał, że mimo to współpraca między BCh i AK na naszym terenie kwitła. Chociaż żołnierzami BCh byli chłopci opuszczający swe domostwa tylko na czas wykonywania zadań bojowych, zdołali przeprowadzić 1600 akcji, co było liczbą imponującą nawet w skali kraju. W Rakszawie działalność BCh koncentrowała się głównie na przedsięwzięciach gospodarczych (typu akcja kontyngentowa) oraz na pomocy osobom ukrywającym się przed okupantem.

Jan wprowadzić nie złamał szyfru enigmy, ale z pewnością niemało się nakombinował, uprawiając się w sztuce kamuflażu. Będąc sklepikarzem, posiadał legitymację spółdzielczą skutecznie chroniącą podczas łapanek. Korzystając z tego przywileju, niejednokrotnie zbierał składki od wtajemniczonych na cele konspiracyjne. Na polecenie gminnego komendanta BCh Bolesława Filipa ps. „Samogon” zorganizował „Trójkę Gospodarczą”, mającą na celu pomoc materialną dla rodzin prześladowanych przez okupanta. W jej skład weszli: Antoni Wiśniewski – „Brona”, Bolesław Sobuś – „Lis” i Jan Sęk – „Orczyk”.

Angażował się również w charakterze łącznika (przenosił różnego rodzaju meldunki, przesyłki oraz prasę konspiracyjną pomiędzy Rakszawą a Żołynią, Brzozą i Czarną), udzielał przy kolportażu (pełnił rolę kuriera bibuły konspiracyjnej „Podorywki”, a następnie „Wieści”). Ponadto na zapleczu swego sklepu doładowywał baterie, czym umożliwiał nasłuch radiowy m.in. Marcinowi Wąlowi ps. „Amper” w Potoku, pośrednio przyczyniając się do zbierania informacji publikowanych w artykułach „Wieści”.

W uznaniu zasług dla walki podziemnej oraz faktu, iż wyróżniał się „pośród innych niezłomną postawą wobec wroga, odwagą i wynikami pracy”, 3 maja 1944 r. został mianowany starszym strzelcem piechoty.

Umocowanie polityczne szło w parze ze świadomością konieczności zbrojenia się. Jan znalazł się





wśród zaufanych biorących udział w wyprawach po broń i amunicję do Fabryki Zbrojeniowej w Sarnynie (październik 1943 r. i marzec 1944 r.) oraz po tę składowaną przez okupanta w pobliskich lasach we wsi Dąbrówki. Hitlerowcy zgromadzili tam znaczną (choć nigdy niepoliczoną do końca) liczbę stanowisk różnego rodzaju broni i amunicji. Informacje o nich, pozyskiwane na żądanie władz konspiracyjnych, pomogły w podjęciu właściwych kroków oficerowi Armii Radzieckiej (za co Jan odebrał osobiste podziękowanie). Niewątpliwie wiedza o rozlokowaniu, liczebności i umocnieniach frontowych wojsk niemieckich dawała czerwonoarmistom pole do manewru przy planowaniu bitwy o Rakszawę. Działania, choć dobrze przemyślane, nie obyły się bez ofiar. Z ręki wycofującego się okupanta (27 lipca 1944 r.) zginęli: Jan Frączek, Helena Frączek, Józef Mączka, Maria Kuziara, Anna Babiarz, Maria Maczuga i Karolina Golenia, Jan Jacek został zaś ciężko ranny. Spłonęło 36 domów.

Jan uczestniczył także w przerzucaniu broni i innych materiałów konspiracyjnych na inny teren. Odbierał rzuty broni i amunicji oraz umundurowania dla partyzantów (głównie z Anglii). W roku 1944 w zrzutach alianckich w lutym uczestniczyły dwa samoloty, a w maju aż sześć (i był to ostatni taki zrzut – 30/31 maja 1944 r.). Zrzut przejęty został na polach pomiędzy Rakszawą a Brzozą Stadnicką i Żołąnią. Wówczas w Rakszawie razem z „cichociemnymi” pojawił się ostatni komendant główny AK gen. Leopold Okulicki ps. „Niedźwiadek”.

Wraz ze zbliżającym się frontem miejscowa partyzantka podjęła starania zabezpieczenia fabryki przed rozgrabieniem, czy nawet całkowitą dewastacją. Jan uczestniczył w pracach Obywatelskiego Komitetu Organizacyjnego, którym kierował Mieczysław Flejszar, a jego celem było uruchomienie fabryki jako pierwszej na wyzwolonych terenach. Z polecenia Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego pierwsze uruchomienie zakładu nadzorował Wydział Ekonomiczny „Społem”, a doszło do niego 4 września 1944 r. po inwentaryzacji przeprowadzonej pod okiem Piotra Świątlika. Wyprodukowane w tym czasie (przełom 1944 i 1945 r.) – dzięki dostawie radzieckiego węgla z Donbasu – 120 tys. metrów bieżących sukna dostarczono rządowi w Lublinie. Sukno zostało przekazane na potrzeby organizującej się II Armii Ludowego

Wojska Polskiego. Dyrektorami zakładu byli w tym czasie dobrzy znajomi Jaśka: Mieczysław Flejszar i Paweł Sobuś oboje absolwenci rakszawskiej Szkoły Sukienniczej, którzy mieszkali w dyrektorskiej willi. Po „wyzwoleniu” wielu miało ochotę na zajęcie w niej intratnej posady, co może tłumaczyć los, jaki spotkał pierwszego jej dyrektora (rozstrzelanie).

Śmierć dyrektora Fabryki miała podłoże ideologiczne. Po wojnie wciąż ścierały się ze sobą przedwojenne wizje Polski, tymczasem szły nowe czasy, w których trzeba się było jakoś odnaleźć. 22 marca 1945 r. napadła na dyrektora uzbrojona grupka przestępcza, żądając większej sumy pieniędzy na cele organizacyjne i deklaracji wsparcia na dalszy okres. Gdy nie poszedł na współpracę, dokonano egzekucji i okradziono go. Po tym zabójstwie Fabryka miała przestój z powodu braku surowca i nieszczęśliwie zerwanych upustów na stawach. Podczas napadu 20 czerwca 1945 r., gdy dyrektorem była Zofia Szydłowska (też nękana przez nieżyczliwych), życie stracił 22-letni portier, Kazimierz Tkacz.

Jeszcze w 1944 r. Jan został zatrudniony w Rakszawskich Zakładach Przemysłu Wełnianego na stanowisku magazyniera surowców, a następnie jako pracownik fizyczny. Powrócił do swej działalności w Związkach Zawodowych Przemysłu Włókienniczego. Pełnił funkcję przewodniczącego Rady Zakładowej (1949–1951 i 1953–1956) i sekretarza (1954). Od 1954 do 1972 r. brał udział w pracach Okręgowej Komisji Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Wełnianego, Skórzanego i Odzieżowego, jako członek Komisji Socjalno-Bytowej i Komisji Historycznej.

Był znany z tego, że nie znośił fuszerki i hołdował rzetelnie wykonywanej pracy – brał nawet udział w „socjalistycznym współzawodnictwie pracy”, zajmując w Łodzi II miejsce (1950). Te zawody miały umożliwić wykonanie założeń planu sześcioletniego. Pracując jako robotnik na różnych stanowiskach potwierdził w praktyce znajomość procesu obróbki wełny.

Świadomość tego, jakim dobrodziejstwem jest Fabryka, towarzyszyła miejscowym przez cały czas jej funkcjonowania. Dlatego też nie wahali się protestować w 1971 r., gdy planowano przenieść zakład do Łańcuta. Jan wraz z kolegami wypowiadał się do radia, którego reporterzy przyjechali z Warszawy







nagrać materiał do reportażu o akcji protestacyjnej. W efekcie upor i mobilizacji załogi pracowniczej anulowano decyzję o likwidacji zakładu. Co więcej, w 1972 r. zapadła decyzja o jego rozbudowie i modernizacji w dawnej lokalizacji. W tymże roku Jan przeszedł na zasłużoną emeryturę.

Rok 1944 obfitował w ważne wydarzenia. Jan Frączek brał udział w powoływaniu pierwszej Gminnej Rady Narodowej w Żołyni wspólnie z kolegami: Michałem Decem z Rakszawy i Andrzejem Machem z Żołyni. Natomiast z Antonim Wojnarem, Franciszkiem Januszem i Stanisławem Rydzikiem zakładał pierwszą Powiatową Radę Narodową (PRN) w Łańcucie (30 sierpnia 1944 r.). Starostą został Jan Sobek, poseł na sejm, którego Jan znał z czasów wieców Witosy. W skład PRN w Łańcucie wchodziło: 23 przedstawicieli SL, 5 – PPR, 2 – PPS i 4 bezpartyjnych. Dwóch członków reprezentowało Rakszawę: PPR-owiec Franciszek Janusz i SL-owiec/BCh-owiec Jan Frączek, który uczestniczył w jej pracach przeszło dwie dekady (do 1969 r.). Przez cały ten czas wyróżniał się na tle współpracowników i za swe wyniki był nagradzany. Wśród nadanych mu odznaczeń znalazły się: Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), Złoty Krzyż Zasługi (1958), Odznaka Grunwaldzka (1958), Odznaka Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego (1959), Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 r. (1959), Odznaka „Zasłużony dla województwa rzeszowskiego” (1969).

Stanisław Mikołajczyk – polityk wyklęty przez pozostający na emigracji rząd, którego zresztą był premierem – przyjechał do kraju, by organizować konstruktywną opozycję wobec panoszących się komunistów. Rozmiar nadziei pokładanych w reaktywowanym PSL, któremu przewodniczył, był ogromny. Wszyscy ludowcy z Rakszawy z początkiem jesieni 1945 r. zasilili jego szeregi. Negocjacje Mikołajczyka skutecznie utrudniały i oddalały w czasie komunizację kraju, jednak nie można powiedzieć, że przynosiły oczekiwane rezultaty. Podczas swojej pracy w Tymczasowym Rządzie Jedności Narodowej jako wicepremier i minister rolnictwa (1945–1947) był trudnym przeciwnikiem. Odwlekanie przeprowadzenia wyborów dawało czas komunistom na rozpędzenie państwowej maszyny terroru (przed referendum ludowym zamordowano 146 członków stronnictwa). Służyła temu również inicjatywa głoso-

wania ludowego. Referendum Ludowe (30 czerwca 1946 r.) dało władzy obraz skali poparcia dla opozycji (wg dzisiejszych szacunków było to 73%). Oficjalne wyniki oczywiście sfalszowano. Podobny los spotkał wybory do sejmu, przed którymi rozpętano psychozę strachu. Znanie jest zdarzenie z przedwyborczego zebrania w Domu Ludowym, kiedy to Jan Sęk z PSL omal nie przyplącił aresztowaniem swojej pozytywnej wypowiedzi na temat Mikołajczyka. Do komisji wyborczych na terenie Rakszawy nie powołano nikogo z PSL. Mężami zaufania mieli być bowiem ci, których już aresztowano albo ci, którzy ukrywali się przed aresztowaniem przez Urząd Bezpieczeństwa. Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. wg obliczeń komisji wyborczych wygrały – otrzymując 80,1% poparcia – partie bloku demokratycznego (Polska Partia Robotnicza, Polska Partia Socjalistyczna, Stronnictwo Ludowe, Stronnictwo Pracy), a PSL uzyskało jedynie – 10,3% głosów. Tymczasem faktycznie poparcie dla ludowców utrzymywało się na poziomie 74%, o czym dowiadujemy się z raportu złożonego Stalinowi przez komunistów. Nic nie pomógł nawet memoriał złożony na ręce sekretarza generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Tym samym fałszerstwo wyborcze pozbawiło PSL realnego wpływu na politykę. Reprezentowane przez 12 posłów nie było też obecne w rządzie. Mikołajczyk ratował się ucieczką.

W tej wrogiej ludowcom atmosferze Jana potraktowano jak reakcjonistę, co było następstwem konspiracyjnych związków BCh z rządem londyńskim i AK. Był on dwukrotnie przesłuchiwany w siedzibie Urzędu Bezpieczeństwa w Łańcucie. Lęk (nie tylko o własną skórę) kazał mu spalić listy BCh, by zatrzeć ślady obecności w ich szeregach. Czyn ten oceniono później pozytywnie, opiniując, iż Jan „zachował się jak trzeba”.

Przedwojenna działalność kontynuowana w czasach okupacji uczyniła zeń polityka w PRL-u. Cech tak potrzebnych politykowi, jak słuchanie czy rozmowa, nauczył się w kontakcie z ludźmi. W 1949 r. na Kongresie Jedności Ruchu Ludowego w Warszawie doszło do powstania Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Po zjednoczeniu Koło ZSL liczyło 60 osób, a Jasiołek był jego aktywnym działaczem. Istnienie partii ludowej (nawet o tak ograniczonej możliwości wpływu na bieg wydarzeń w państwie) miało dla jej





członków znaczenie pryncypialne. Jan nie znosił bezczynności, a jego zdeklarowany radykalizm był po-  
mostem do zadziergnięcia wielu znajomości wśród  
działaczy PZPR. Zbieżność doświadczeń i poglądów  
pozwoliła mu wpasować się w nową rzeczywistość  
powojennego sojuszu robotniczo-chłopskiego.

Z pewnością magnesem był także przymiotnik  
„ludowy”, w którym widział gwarancję realizacji  
chłopskich aspiracji, ale też pragnienie, by nie było  
jak dawniej, za sanacji. Zawsze działał na rzecz zbudowa-  
nia przewagi swojej partii ZSL, trwając do końca  
w jej szeregach. ZSL po stanie wojennym liczyło 83  
członków. Podobnie jak pozostali ludowcy przetrwał  
w nim do 1990 r., kiedy powołano do istnienia PSL.

Zwrot Ziem Odzyskanych Polsce przekreślił ma-  
rzenia „rasy panów” o powiększeniu przynależnej  
im „życiowej przestrzeni” na Wschodzie. Zmiana  
granic państwa i pojawienie się w miejscu utraconych  
kresów uprzemysłowionego Śląska były zachętą dla  
odważnych do zasiedlania tzw. ziem odzyskanych.  
Jan rozważał przeprowadzkę, jednak przekonano  
go, że jest niezbędny w środowisku lokalnym, zatem  
pozostał. W nowe miejsce pojechała jego siostra  
Staszka Góreczna z matką i rodziną.

Decyzję o budowie własnego domu przyspieszyły  
dwa fakty: powiększająca się rodzina i przejęcie przez  
gminę „Berkowiczówki”. Przez jakiś czas w nowym  
budynku Jan udostępniał pomieszczenia dla poradni  
dentystycznej prowadzonej przez technika dentystę  
Tomasza Kutra. Te pionierskie w naszej wsi działania  
miały związek z ustawą z 1948 r., która przyznawała  
wszystkim pracującym obywatelom i ich rodzinom  
prawo do korzystania z usług lecznictwa.

Jan, zrażony hitlerowską perfidią, nie uwierzył  
w katyńską rewelację Niemiec, podobnie jak Amery-  
kanie zlekceważyli raport Jana Karskiego o holokau-  
ście. Jak większość społeczeństwa znał rzeczywistość  
ocenzurowaną, dlatego tak duże wrażenie zrobiła na  
nim książka Jerzego Łojka, *Dzieje sprawy Katynia*,  
dzięki której uświadomił sobie ciężar winy faktycz-  
nych sprawców oraz rozmiar tej zbrodni. Obecne  
w społeczeństwie polskim nastroje antyniemieckie  
umiejętnie wykorzystywała prosowiecka propagan-  
da, która głosiła, m.in. że: „Nigdy – w tysiącletnich  
dziejach naszego narodu – nie było takiej sytuacji jak  
dzisiaj, kiedy na wszystkich naszych granicach mamy  
nie wrogów, lecz przyjaciół i sojuszników”. Na tych

samych lękach oparty był poprzedzający obchody  
milenium chrztu Polski list biskupów z 1965 r. Gra-  
nicę na Odrze i Nysie RFN uznało dopiero w 1972 r.

Rakszawski gazda, Jan, służył ideałom, które legły  
u podstaw ruchu ludowego, będąc ich uosobieniem  
dla nowych adeptów. Oddany służbie Polsce, zaangażowany  
w odbudowę kraju ze zniszczeń wojennych  
wspierał wiele akcji o szczytnych celach, m.in. od-  
budowę stolicy, Dom Chłopa i Pomnik W. Witosa  
w Warszawie.

Nie dane mu było ukończyć wyższej uczelni, jed-  
nak studiowanie rozumiane w dosłownym rozu-  
mieniu tego słowa – podobnie jak wielu innym  
wychowankom Solarza – nie było mu obce. Znane  
było na przykład jego dążenie do zaznajomienia się  
z naukowymi dowodami na istnienie Jezusa. W tej  
sprawie dał się poznać jako czytelnik rozmiłowany  
w historycznych pozycjach naukowych Flawiusza  
pożyczonego od jednego z kolegów – Musura.

Działające od 1957 r. na terenie Rakszawy koło  
Związku Bojowników o Wolność i Demokrację  
(ZBoWiD) połączyło w swych strukturach żołnie-  
rzy: Września 1939, LWP, AK, BCh, AL, przybyłych  
z Zachodu i utrwalaczy władzy. Związek dbał o wyne-  
gociowanie licznych uprawnień dla swych członków  
oraz zajmował się dokumentowaniem historii naszej  
małej ojczyzny. Decyzją Przewodniczącego Rady  
Państwa z okazji 30-lecia PRL odznaczono Jana  
Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.  
Z uwagi na swoje zasługi przyjął jeszcze: Złotą Od-  
znakę Banku Gospodarki Żywnościowej Za Zasługi  
Dla Banków Spółdzielczych.

Nie mógł chcieć zmienić systemu, który budował.  
Zwykł mawiać: „teraz niech młodzi się wykażą”, bo  
miał o 13 lat młodszego brata Józefa w „Solidarno-  
ści” w Warszawie. Komunizm obalili ci, którzy nie  
mieli do niego stosunku osobistego. Było to kolejne  
pokolenie, nie zaś jego budowniczości.

Jan słuchał Wolnej Europy, a w niej rokrocznie  
odsłuchiwał Stanisława Mikołajczyka, gdy ten z oka-  
zji Święta Ludowego na falach rozgłośni wygłaszał  
obszerne przemówienia do ludowców. Zawsze był  
po stronie słabszych, co trochę tłumaczy, dlaczego  
wytrwał do końca w partii ludowej. Nie oszukujmy  
się, wielokrotnie lekceważonej czy marginalizowa-  
nej przez wielkich graczy nie tylko polskiej sceny  
politycznej.







W 1994 r. decyzją prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Wałęsy Jana uhonorowano Krzyżem Batalionów Chłopskich [z orzełkiem w koronie].

Do Społeczno-Kulturalnego Towarzystwa Przyjaciół Rakszawy nie wstąpił, ale współpracował z nim, biorąc udział w zbieraniu materiałów do monografii Rakszawy. To właśnie różnorodne rodzaje aktywności życiowej, w które jego życiorys obfituje, w połączeniu ze świetną pamięcią i długowiecznością pozwoliły mu udzielić licznych i merytorycznych wywiadów autorom pracy zbiorowej pt. *Ocalić od zapomnienia* (1995).

W podobny sposób zaangażował się w akcję stawiania pomnika Wincentego Witosza, w którego odsłonięciu i poświęceniu – jako ludowiec „z krwi i kości” – przecinając wstęgę uczestniczył (1997). Dla niego stawianie Witosowi pomnika nie było przesadą. Tak jak kiedyś stawiał bramy tryumfalne dla prezesa, tak pamiętał akcję propagandową, której rozkręcenie doprowadziło do usypania – jeszcze za życia – kopca Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu w Krakowie. Działal, kiedy widział szansę powodzenia, a patrząc na różnorodność, ale i wielość podejmowanych akcji trzeba stwierdzić, że był optymistą. Swoją działalność społeczną zakończył, przeprowadzając zbiórkę na sztandar BCH w 1999 r.

Ostatnim medalem, który otrzymał od Aleksandra Kwaśniewskiego, był ten za długoletnie pożycie małżeńskie – równe 60 lat. Zmarł w przeddzień tzw. Zielonych Świątek w 2004 r., a więc w roku wejścia Polski do Unii Europejskiej.

Pamięci Dziadzia Jasia – Wnuk Łukasz

\* \* \*

## Amadeusz Stopyra

### Moja mała ojczyzna

Moja mała ojczyzna to miejsce, w którym żyję. Historia od naszych przodków wymagała ogromnego poświęcenia, ode mnie wymaga, abym ocalił ją od zapomnienia.

Był piękny słoneczny dzień, kiedy postanowiłem wybrać się modrzewiową aleją. Poszukiwałem śladów życia tam, gdzie tętniło przed laty, a odeszło dziś. Takie wrażenie odniosłem, gdy doszedłem do



Amadeusz Stopyra – laureat w konkursie literackim pt. „Gmina Rakszawa – ocalić od zapomnienia”, Rakszawa 2016 r.

bramy pałacyku myśliwskiego w Julinie. Przebywanie w takich miejscach to możliwość obcowania z historią. Takie miejsca mają swoją duszę. Otworzyłem skrzypiącą bramę i wąską alejką podążałem przed siebie, mijając dyrektórkę usytuowaną tuż przy bramie. Pomachałem wesoło do zaprzyjaźnionego strażnika. Widok skąpanego w słońcu pałacyku zachwycił mnie. Chciałem go zaraz namalować. Pobiegnę po kartki papieru i ołówek – Julin jak z bajki... Nieopodal dworku morze trawy otoczone ogromnymi drzewami. Po prostu pięknie. Zmęczony malowaniem usiadłem na ławce. Po chwili usnąłem na jej rozgrzanych deskach.

Z głębokiego snu obudziły mnie odgłosy szczekających psów. Powoli otwierałem oczy z myślą o przybyłych turystach. Widok, który dane było mi oglądać jeszcze chwilę temu, stał się namiastką tego, co ukazało się moim oczom. Zamarłe miejsce ożyło. Wokół pięknego pałacyku tętniło życie. Z oddali unosił się zapach kwiatów o szerokiej paletce barw. Przy dawno już nieużywanym kranie z korytem stały konie. Pierwsza moja myśl – to ogiery z pobliskiej stadniny. Ruszyłem więc śmiało w ich kierunku. Nagle stanąłem oniemiały, kiedy tuż obok mnie z wielkim impetem zatrzymała się bryczka. Tuż za nią pojawiły się jeszcze trzy. Zapanował gwar. Stałem wokół nich. Nikt na mnie nie zwracał uwagi. Dla





nich nie istniałem, nie żyłem... Dziwne. Panowie w bogato zdobionych strojach pojawili się licznie przed pałacikiem. Rozlegały się głosy powitania.

Jeden z nich utkwiał na dobre w mojej głowie. Pan ordynat Alfred Potocki rozpoczynał łowy. Sfory psów, naganiacze, panowie na koniach, zaprzężone bryczki wyruszały w drogę. Zatrzymały się na chwilę przed rzeźbą św. Huberta, prosząc o szczęśliwe łowy. Lasy wokoło jakby inne – gęstowie, mchy, paprocie. Przykucnąłem cichutko pod rozłożystym dębem. Ujadanie psów ucichło. Polowanie oddaliło się. Potrzebowałem chwili oddechu. Podniosłem wzrok ku górze – liście dębu leciutko poruszały się na wietrze. Jesień!... – wyrwało mi się. Złote, złociste liście przykuły moją uwagę. Z chwilowego zamyślenia wyrwały mnie przebiegające rude lisy z puszystymi ogonami, a obok nich (jakby wbrew prawom natury) kicały zajaczki. Udało im się przechytrzyć myśliwych. Tuż za nimi szybkimi susami przeleciały sarny. To już chyba na tyle – pomyślałem i już miałem wyjść z ukrycia, gdy nagle pojawił się olbrzymi jelen. Do tej pory takie „okazy” mogłem oglądać na filmach przyrodniczych lub w albumach. Piękne, ogromne poroże rozłożyście jak dąb, pod którym siedziałem. Moja pani od przyrody miała rację – piękno przyrody naprawdę może olśnić nas swoim blaskiem. Słońce chyliło się ku zachodowi. Leciutko, cichutko zapadał zmrok. Ciarki przeszły mi po plecach na samą myśl, że zostałem sam. Odgłos myśliwych zamilkł na dobre.

Z oddali ukazał mi się słaby promień światła. Ostrożnie, po gęstwiach kroczyłem naprzód. Pokonując trasę porośniętą przez mchy, czułem, jakbym stąpał po perskich dywanach. Przybliżałem się do źródła promienia światła. Moja radość była wielka, kiedy znalazłem się w znajomym miejscu. Alejka modrzewiowa – moja droga, moje wybawienie. Bramy pałacu czekały na powracających z udanych łowów. Blask, który mnie prowadził bezpiecznie z powrotem, padał z przeszklonej wieży – latarni z lampką w środku. Niejednego myśliwego prowadziła do pałacyku na zasłużony odpoczynek. Poczułem ogromne zmęczenie. Wróciłem na moją ławeczkę – bezpieczną przystań. Bałem się zasnąć. Co zastanę, gdy znów otworzę oczy? Myśli te nie dawały mi spokoju.

Do pałacyku powracali myśliwi i naganiacze czekający na obiecaną wcześniej zapłatę. Powróciła także sfera ogarów. Jeden z nich podszedł do mojej ławecz-

ki i, merdając ogonem, usiadł przy mnie. Zrobiło mi się tak przyjemnie. Ciężkie powieki przesłoniły moje zmęczone oczy. Wydawało mi się, że trwało to tylko jedną sekundę. Delikatnie, z dużą dozą niepewności wodziłem ręką wokół mnie. Czułem ciepło, miękką sierść – to nie był sen. „Bruno! Piesku!, jak mnie tu znalazłeś? Jak dobrze być tu i teraz”.

Człowiek żyje tak długo, jak długo żyje pamięć o nim. Historia tego miejsca żyje w opowiadaniach, w naszych babciach i dziadkach pamiętających lata świetności pałacyku myśliwskiego w Julinie. Casy ordynata Alfreda Potockiego. Naszym obowiązkiem jest zachować w pamięci te wspomnienia dla przyszłego pokolenia – ocalić od zapomnienia.

Amadeusz Stopyra

\* \* \*

## Aleksandra Przybyło

### Prowadzona za rękę

Słońce złożyło się wysoko na bladobłękitnym niebie, zasnutym smugami półprzezroczystych chmur, przypominających wyglądem włókna rozrywanej waty. Jasne promienie październikowego światła,



Aleksandra Przybyło – laureat w konkursie literackim pt. „Dusza mojej małej ojczyzny – moja miejscowość, Gmina i jej Patron”, Rakszawa 2015 r.







docierając do Ziemi i delikatnie głaszcząc skórę mojej twarzy, nie pozostawiały złudzeń. Płonąca gwiazda znajdowała się już zbyt daleko, by emanować przyjemnym ciepłem, a w tej szerokości geograficznej zaczęła się jesień. Zbliżało się południe, jeszcze nie zabiły kościelne dzwony.

Od jakiegoś czasu szłam z głową spuszczoną w dół, intensywnie wpatrzona we własne buty. Z dziecinną zawziętością starałam się nie nadepnąć na regularnie powtarzające się linie różowych kostek, uważając za bezpieczną jedynie szarą część chodnika. Po chwili zatrzymałam się i podniosłam wzrok. Mimo godzin szczytu, jak i położenia, w jakim się znajdowałam – centrum wsi – wokół mnie zapanowała nieprzenikliwa cisza. Widziałam kilku ludzi przechodzących obok mnie i idących po przeciwnej stronie ulicy, a także pojazdy sunące po jezdni niespełna pół metra ode mnie. Jednakże kroki przechodniów, jak i warkot silników ledwie docierały do moich uszu, jakby w tym momencie rozpostarła się między nami gęsta powłoka powietrza, w której niknęły wszelkie dźwięki. Stałam naprzeciwko fabryki sukna. Niedzisiejszej fabryki sukna. Rzeczywistość, obecnie roztaczająca się przede mną, nie zwiastowała kwitnącej działalności. Wiedziałam, że ów budynek najlepiej prosperujące lata ma już dawno za sobą. Nagle, pole mojego widzenia spowiła lekka mgła, a przed oczami zaczęły stawać obrazki z książek i albumów, które zdarzało mi się przeglądać w domu. Umysłem poczułam chropowatość wertowanych kartek, na których widniały ryciny i zdjęcia zakładu włókienniczego oraz słupki dat z historii gminy. Kiedy obraz stał się wreszcie klarowny i przejrzysty, dotarło do mnie, że znajduję się w innym miejscu... na osi czasu. Wzięłam głęboki wdech. Stałam na wprost potężnej manufaktury, składającej się z kilku budynków, placów i komina, z którego szczytu wydobywały się kłęby popielatego dymu. Zdałam sobie sprawę, że grunt pod moimi stopami nie ma już formy gładkiej tafli asfaltu, ale drogi bitej bryłami kostki o zwirowatej fakturze. Nie byłam pewna, jak to się stało, ale niewątpliwie w tym momencie stałam się świadkiem zdarzeń, mających miejsce w połowie XX wieku w mojej wsi. Mury ogromnej budowli otoczone tumanami pary zdradzały, że jej pracownie tętniły życiem i pracą na pełnych obrotach. Zdołałam jedynie mrugnąć powiekami, by zobaczyć, jak zewnętrzne ściany

fabryki rozstępują się, żeby ukazać mi tajemnicze oblicze jej wnętrza. Przestraszyłam się, jednak nikt oprócz mnie zdawał się nie widzieć tego, co przed chwilą miało miejsce. Skupiłam się na wytwórni tkanin, która rozwarła się przede mną i teraz miała postać przekroju poprzecznego z wyraźnie zaznaczonymi kondygnacjami, na których mieściły się kolejno wydziały tkalni, przędzalni i wykończalni. Wpatrywałam się w setki mechanizmów maszyn, które poruszały się z ustaloną regularnością, rytmem i systemem ruchów. Kobiety w długich fartuchach pilnowały pracy krosien, na których napięte rzędy nitek przypominały struny harfy. W pomieszczeniach, zajmowanych przez niekończące się szeregi przędzarek i postrzygarek, trudzili się mężczyźni. Gdzie indziej piętrzyły się sterty wełny czekające na zabarwienie przy kadziach farbiarskich. Dudnienie dochodziło z wykończalni, w której to automatyczne pralnie prały surowe kawałki tkanin. Nagle, rozległo się niesamowicie huczące brzmienie. Próbowałam obliczyć w głowie, która może być godzina, bo dźwięk o takim natężeniu kojarzył mi się jedynie z kościelną dzwonnica, jednak nie stamtąd dochodziło wycie. Po chwili wiedziałam. To huczała fabryka. Setki ludzi wyległo na ulice, opuszczając manufakturę. Stałam oniemiała. W końcu zdołałam poruszyć drżącym ciałem i postawiłam kilka kroków naprzód. Ruszyłam przed siebie, niemalże pewna, że śnię. Mijałam ludzi śpieszących do fabryki na drugą zmianę, a także tych wracających do domów, by ugotować obiad. Ich pośpiech wydał mi się wówczas niezwykle błogi i radosny, wywołując we mnie poczucie spokoju, jakiego nigdy wcześniej nie doświadczyłam. Dotarło do mnie, że do tej pory jezdnie zaszczyciły jedynie dwa czterokołowce – klekoczący, czerwony maluch i warkoczący traktor w miodowym kolorze. Często napotykałam grupki kobiet w różnym wieku, wesoło konwersujące ze sobą, a od czasu do czasu, wybuchające gromkim śmiechem. Wszystkie ubrane były w trapezowe spódnice za kolano, wykonane z miłych w dotyku tkanin o kraciastych wzorach. Na gładkie koszule lub zwykłe bluzki narzucone miały wełniane pledy i kamizele, chroniące przed pierwszym chłodem, choć słońce jeszcze delikatnie muskało ich jasne twarze. W dużych torbach albo teczkach niosły strawę na późniejsze godziny. Podobnie maszerowali panowie – w materiałowych spodniach,





miękkich koszulach i, sporadycznie, stonowanych swetrach ubieranych przez głowę. Ci, którym brakowało towarzystwa, za przyjaciela mieli rower, na którym wolno przesuwali się pomiędzy przechodniami, by wreszcie rozmyć się na linii widnokregu lub zniknąć za rogiem uliczki. Skręciłam w pełną, mocno wydeptaną ścieżkę. Rdzawe liście lip, opadające z cmentarnych drzew, szeleściły pod butami. Podniosłam wzrok do góry i zobaczyłam, zaledwie kilka metrów nade mną, korony drzew na tle poszarzałego nieba. Resztki liści, kurczowo trzymające się gałęzi, podświetlane przez promyki słońca, tworzyły zbiory filigranowych witraży. Spojrzałam w stronę płyt nagrobnych i uzmysłowiłam sobie, o ile mniejsza jest ich liczba, od tej, którą znam. Na myśl o ludziach, których ciała zasiedlają tę glebę w przeciągu następnego półwiecza, przeszył mnie dreszcz, a zaraz potem powiał melancholijny wiatr północy, smagając moje policzki i poruszając gałęzie. Przyśpieszyłam kroku. Przystanęłam dopiero, gdy uderzył mnie intensywnie żywiczny zapach sosny, a temperatura powietrza spadła o kilka stopni. Wkroczyłam do zaciemnionego lasu. Z mojego położenia można było dostrzec tylko niewielkie skrawki firmamentu, ukrytego pod gęstą siatką konarów dębów, jesionów i brzoź. Mimo niewielu wiązek światła, jakie zdołały dotrzeć do runa leśnego, jesienną porą cały las okryty był złotą szatą i promieniował własną energią. Jedynie iglaste rośliny, wiecznie zasnute ciemną zielenią, wyglądały nieufnie. Stapałam po piaszczystej drodze, nie zostawiając za sobą śladów podeszew. Rowy i pobocza drożyny porastały różowawe kwiaty, wydzielające intensywnie słodki i mdławny zapach. Odurzona aromatem i sielską ciszą, panującą dookoła – przerywaną jedynie miarowym pohukiwaniem sowy – straciłam poczucie czasu i kilometrów, jakie dzieliły mnie od wejścia do puszczy. Zupełnie się nie spodziewając, usłyszałam odgłos przywodzący na myśl wystrzał ze strzelby. Odruchowo padłam na ziemię i tuż przed moimi oczyma ujrzałam odcisnięty na piasku kształt. Dotknęłam palcami grudek wilgotnej gliny. To była podkova, ślady koni jeździeckich. Usłyszałam szelest spowodowany przez uciekającą zwierzynę. W zaroślach mignęła mi sylwetka nakrapianej sarny. Chwilę później nasilił się stukot kopyt. Ktoś zadał w róg, wydając głuchy dźwięk, niesiony przez echo i ginący w otchłani lasu. Wreszcie ich zobaczyłam, w dość

sporej odległości, zza firanki brzoźowych listków – ciąg królewskich jeźdźców z Alfredem Antonim Potockim na czele, którego rysy twarzy udało mi się rozpoznać. Odziani w atłasowe peleryny, wysadzone klejnotami oraz w kapeluszach z pękiem piór powiewających na wietrze, dostojnie oddalali się na swych kruczocharnych ogierach, ozdobionych czerwonymi pomponami, bym po kilku sekundach mogła wsłuchiwać się w niktne w oddali rzenie koni.

Odwróciwszy się, zobaczyłam pomarańczowe promyki słońca, kładące się powoli na ziemi i wskazujące mi drogę ku zachodowi. Podążyłam w tym kierunku i po kilku minutach odetchnęłam już nieco lżejszym, nienasiąkniętym wilgocią lasu, powietrzem. Przed sobą miałam polanę stykającą się na horyzoncie z roziskrzoną kulą ognia. Za moimi plecami centrum wsi pulsowało znaną mi współczesnością. Trzymający mnie za rękę tego dnia, duch Rakszawy, właśnie mnie opuścił.

Aleksandra Przybyło

\* \* \*

## Julia Sroczyk

### „Powrót do przeszłości”

Od najmłodszych lat lubiłam słuchać opowieści moich rodziców o tym, jak żyło się dawniej. Zdobyta na ten temat wiedzę przedstawię w tej pracy.

Życie dawniej bardzo różniło się od współczesnego. Moi przodkowie mieszkali w Rakszawie – malowniczej wsi rozciągającej się wzdłuż rzeki Młynówki. Zajmowali się pracą na roli. Ich życie i zajęcia dopasowane były do zmieniających się pór roku oraz świąt religijnych. Wstawali skoro świt. Na bezchmurnym niebie witali ich kosiarze (kosa i grabie ułożone z gwiazd), przesuwający się z południa na zachód. Klękali na „oba kolana”, w pośpiechu odmawiali Zdrowaśki, Modlitwę Pańską i szli do swoich zajęć. Pradziadek Antoni obrządział w oborze – karmił konia, krowy, kury, kaczki i świnię w chlewiku. Prababcia Aniela rozpalala ogień pod kuchnią. Po wodę szła do studni z żurawiem i zabierała się do gotowania polewki lub zacierki oraz ziemniaków. Podczas gotowania szła do obory doić krowy. Po zjedzeniu pierwszej stawy dorośli szli do pracy w polu. W porze







Julia Sroczyk – laureat w konkursie literackim pt. „Gmina Rakszawa – wczoraj, dziś i jutro”, Rakszawa 2013 r.

żniw, gdy rosa opadła, brali sierpy i rznęli żyto powoli, bo robota była ciężka i mozolna. Pokłosa układali równo w rzędzie i przekładali często, żeby wysuszyły je gorące promienie słońca. W południe, kiedy cień padał na sześć stóp, schodzili do domostwa, aby trochę odpocząć. Drewnianymi łyżkami z glinianych naczyń zjadali strawę. Najczęściej były to: kapusta z grochem lub ziemianki kłócone ze schłodzonym w piwnicy zsiadłym mlekiem albo maślanką. Po posiłku chwilę odpoczywali. W tym czasie prababcia doiła krowy, które później dzieci pały na drodze. Za niedługi czas wracali do pracy przy żniwach. Zżęte zboże wiązali w snopki i układali w pókopki lub dziesiątki kryte chochołem. Przesuszone snopy na drabiniastym wozie zwożono do stodoły, gdzie w jesienne dni cepami młócono je, oddzielając ziarna od słomy. Sitami przesiewano wymłócone zboże i przechowywano w szafarni. Raz w tygodniu prababcia piekła chleb. Pradziadek w żarnach męł zboże na mąkę, którą jego żona wieczorem wykorzystywała do

rozczyntu. W tym celu dawała do dzieżki: przesianą mąkę, około 5 dag drożdży, letnią wodą i garść soli. Wszystkie produkty zarabiała, przykrywała lnianą ścierką i stawiała w ciepłe miejsce blisko pieca, aby rosło. Rano dosypywała mąkę, wyrabiała i pozostawiała do wyrośnięcia. Wyrośnięte ciasto rozkładała do słomianych koszyczków, gładziła mokrą ręką i kolejny raz czekała, aż podrośnie. W międzyczasie rozpalala ogień w piecu chlebowym, paląc drewniane polana. Do nagrzanego aż do czerwoności pieca wkładała przygotowane bochny. Wcześniej sprawdzała temperaturę w piecu, rzucając do niego odrobinę mąki lub otrąb. Jeśli paliły się, to trzeba było chwilę odczekać, gdyż skórka na chlebie przypaliłaby się. Piec nie mógł być też za zimny, bo na pieczywie pojawiłby się zakalec. Do odpowiednio nagrzanego pieca prababcia Aniela wsuwała wysypaną otrębami łopatę, na której był położony bochenek. Na każdym bochenku kreśliła znak krzyża i obmywała wodą. Po około dwóch godzinach, kiedy chleb się upiekł, pocięciem przyciągała pieczywo i rozkładała na lnianych ściereczkach, smarowała słoninką, aby był chrupiący. Czekala, aż wystygnie. Często prababci zostawało troszkę ciasta chlebowego, więc robiła z niego placek, trzepała go cukrem i piekła razem z bochenkami chleba. Tak powstawały przepyszne podplomyki. W tradycji ludowej funkcjonuje słowo „poskrobek” – jest to ostatni bochenek, częstokroć niewyrośnięty albo gorzej wyglądający niż pozostałe (na wsi miano poskrobka otrzymywały ostatnie dzieci w rodzinie). Chleb zawsze darzono wielkim szacunkiem. Przed rozkrojeniem bochenka nożem kreślono znak krzyża. Gdyby komuś upadła choć odrobina, okruszek chleba należało podnieść, pocałować i przeżegnać się. Pieczywo to smarowano masłem zrobionym ze śmietany w drewnianej maśniczce. Prababcia zawsze drewnianą łyżką wyrabiała masło na osełkę. Zsiadłe mleko ogrzewała w żeliwnym garnku na kuchni, kiedy było w odpowiedniej konsystencji, wystudzone, odcedzała je na durszlaku (sicie). Następnie wkładała do lnianego worka, przyciskała kamieniem i czekała, aż powstanie smaczny, biały ser. Pozostałą serwatkę zostawiała dla zwierząt lub wykorzystywała jako lekarstwo na spuchliznę lub ubicia.

Letnia pora to czas pracy przy zbiorach lnu. Wyrwano go z ziemi, wiązano w małe snopki, suszono na słońcu i zwożono do zagrody. Tam kijankami







objmano główki, uzyskując siemię, które przesiewano. Pozostałe pędy prababcia Aniela wraz z dziećmi: Stanisławem, Aleksandrą, Janem, Romanem i Władysławą wywoziła na łąkę, gdzie rozciągali je pasami, aby się zrosiły. Jeżeli trawa przerastała pędy, trzeba było je rękami lub grabiami podnieść do góry. Po trzech tygodniach zroszoną roślinę zbierali, wiązali w duże snopy i zwozili do stodoły. Następnie cierlicami międlili badyle, oddzielając włókno od paździerzy. Uzyskane włókno czesali szczotką (były to gwoździe wbite w deskę), by uzyskać ładne włókno. Prababcia przędła na kołowrotku nici, z których tkala sukna, a potem szyła z nich: koszule, spodnie, sukienki, płachty i nakrycia. Ręcznie wykonywała chodniki, które stanowiły ozdobę domu, ale również dawały ciepło w nogi. Wartościowe stroje, takie jak: chusty z frędzlami, haftowane spódnice z zapaską, koszule, prawdziwe korale – przechowywała w tak zwanej skrzyni wiannej. Lniane płótna prała w pobliskiej rzece Młynówce przy użyciu drewnianych kijanek i tary. Rozkładała je na łące, żeby wyschły na słońcu, które je też bieliło. Wyprane i wysuszone ubrania prasowała, używając żelazka z duszą.

Jesienią przypadała pora kiszenia kapusty. Dużą, dębową beczkę wyparzano, wycierano ją i wkładano do niej poszatowaną kapustę. Najmłodsze z dzieci, czyli moja babcia myła nogi, wchodziła do beczki i deptała ją. Napętnioną kapustą beczkę przyciskano wyparzonym kamieniem i przetaczano do spiżarni, aby można było z niej korzystać przez cały rok. Zawsze kierowano się przesądem, aby nie kisić kapusty w listopadzie, bo będzie śmierdziała trupem.

Najpiękniejszym okresem w całym roku były święta Bożego Narodzenia. W Wigilię pradiadek szedł do lasu po choinkę, czyli żywą jodełkę. Dzieci przygotowywały ozdoby z papieru, piór i opłatka do ozdobienia drzewka. Prababcia gotowała postne strawy, czyli barszcz z grzybami i ziemniakami, kaszę jaglaną ze śliwkami, kapustę z grochem, pierogi na jabłkach, kapuście i ziemniakach oraz mamałygę, czyli kompot z suszu. Omastą był olej lniany. Dzieci wypatrywały pierwszej gwiazdki i wtedy przystępowano do wieczerzy (postnika). Przed jedzeniem wszyscy na głos wspólnie się modlili, gospodarz obdzielał wszystkich opłatkiem, po czym łamiąc go składano sobie życzenia. Przy stole musiało stać wolne krzesło, a na stole pusta miska z łyżką dla ja-

kiegoś bezdomnego wędrowca, który w każdej chwili mógł zapukać do drzwi. Niektórzy gospodarze pod stół kładli siekierę, co miało dodać im siły i mieli być niepokonanymi przez innych. Wigilijny stół przykrywano białym, lnianym obrusem, na który rozkładano sianko, opłatek, poza tym ustawiano na nim duże, gliniane miski, w których były wyżej wymienione potrawy. Domownicy jedli z tych misek drewnianymi łyżkami, nie było talerzy dla każdego z osobna. Pod każdą misą znajdował się kawałek opłatka i jeśli przykleił się do misy, to zapowiadało urodzaj roślin, z których zrobiono potrawę. Podczas wieczerzy wigilijnej przestrzegano, aby nie wstawać od stołu bez potrzeby, gdyż wróżyło to szybkie odejście z domu, czyli wyjazd albo śmierć. Gospodarz przyglądał się, w którą stronę pada cień siedzących przy stole i indywidualnie interpretował to, co widział. W kątach izby rozstawiano snopy różnych zbóż. Po zjedzeniu wieczerzy w naszym domu była tradycja i istnieje do tej pory, że każdy indywidualnie idzie do swojego pokoju i w ciszy chwilę modli się – uradowany z nadchodzących świąt. Wszystko to, co było na wigilijnym stole, przechowywano do spożycia w następnych dniach, a wodę po umyciu naczyń dawano do picia zwierzętom. Pradiadek zanosił czerwony opłatek zwierzętom, aby wiedziały o świętach. Ze słomy stojącej w kącie izby wyciągano kilka źdźbeł i moja babcia wraz z bratem szli do ogrodu odwiązać drzewa owocowe. Brat miał nóż, kierował go w stronę drzewa, mówiąc: „Będiesz rodzić, bo cię zetnęę!”. Moja babcia odpowiadała: „Będę”. Pradiadek ustawiał kulki z ziemniaków i wołał psa, aby ten je zjadł. Każda kulka oznaczała kolejne z jego dzieci i przepowiadała, w jakiej kolejności założą rodzinę. Młode dziewczyny wychodziły z domu i nasłuchiwały, z której strony szczeka pies – z tamtego kierunku przyjdą narzeczeni do nich. O północy, kto mógł, szedł na pasterkę, po tej mszy młodzi chłopcy robili psoty sąsiadom, a w szczególności tym, którzy mieli ładne dziewczyny. Wyciągano wozy, rozbierano je na części i przenoszono w nietypowe miejsca. Ta czynność nazywała się „robić szczęście”. W dzień Świętego Szczepana myto się w misce, do której wkładano pieniążki i sianko. Pieniążki traktowano jako kolędę, a jeśli wyciągnęło się długie i proste sianko, to oznaczało długie, zdrowe życie. W tym dniu święcono w kościele owies, łubin, bób, groch,







a później bito nim księdzka na pamiątkę ukamienowania Świętego Szczepana. W dzień Nowego Roku chodzono po „szczudrokach”. Mali chłopcy tzw. „szczudroki” chodzili bez specjalnego przebrania, jedynie przepasani powróżkami ze słomy. Większy chłopcy to tzw. „draby”. Ubrani byli w kurtkę lub kożuch odwrócony na lewą stronę, przepasani słomianym powróżem. Na twarzy nosili maskę z płótna lub kawałków kożuchów. Głowę zdobił kapelusz lub specjalne okrycie uplecione ze słomy. W ręku drab trzymał kij z przymocowanym warkoczem ze słomy zwanym „pytą”. Tą „pytą” drab uderzał przechodniów.

Bardzo ciekawie obchodzili tzw. zapusty, często odwiedzali rodzinę i przyjaciół. Bawili się i gościli, bo od środy popielcowej do Wielkanocy był post. A wtedy dniami postnymi były: środa i piątek. Niektórzy w te dni byli „o chlebie i wodzie”. Ostatnia niedziela postu nazywa się Kwietną lub Wielką. W ten dzień święcono palmy, były to ususzone trawy trzciny ozdobione barwinkiem i gałązkami bazi oraz jałowca. Po powrocie z kościoła pradiadek rozpałał poświęconą gromnicę, wypalał znak krzyża na głównym stręgażu powały. Dzieciom dawał do połknięcia jednego poświęconego bazia oraz po zgaszeniu świecy należało wdychać dym, aby zapobiec bólom gardła. W Wielkim Tygodniu uczęszczano na nabożeństwa. W Wielki Piątek wieczorem rozpoczyna się adoracja krzyża i parafianie na kolanach trzy razy idą, aby go ucałować i oddać hołd Chrystusowi. Zwyczaj ten przetrwał do dziś, ale większość parafian chodzi tylko raz. W Wielką Sobotę święcono pokarmy, które w niedzielę spożywano podczas śniadania wielkanocnego. Były to: chrzan, jaja, kiełbasa, szynka, sól, chleb, ziemniak, gomółka i baranek. Kosz przykrywano białą serwetą i ozdabiano zieleniną. Zawsze dla księdza dawano surowe jaja jako wynagrodzenie za poświęcenie. Po powrocie do domu małe dziecko z koszykiem trzy razy obiegało wokół chałupy – aby zabezpieczyć ją przed złym. W Wielką Niedzielę rano szli na Rezurekcję i po niej spożywano śniadanie. Stanowiły go: barszcz, w którym znajdowały się poświęcone produkty. Przed posiłkiem wspólnie modlono się, a pradiadek dawał każdemu kawałek chrzanu, mówiąc: „Spróbuj, jak gorzka była śmierć Pana Jezusa”. Następnie dzielono się jajkiem i jedzono. W Lany Poniedziałek oblewano się wodą. Wskazane było,

żeby dziewczynę jako pierwszy polał chłopak, wtedy będzie miała szczęście, zdrowie i urodę.

Charakterystycznym zwyczajem w naszej wsi było stawianie wysokich żerdzi ozdobionych bibułą, gałązkami lub butelką wódki – były to „majówki”. Ojciec dziewczyny, dla której wystawiono majówkę, urządzał zwykle trzeciego maja przyjęcie i zapraszał na nie tych, którzy tę majówkę postavili. Kiedy dziewczyna była ładna, wtedy stawiano jej kilka majówek, a chłopcy stawiający je prześcigali się, który postawi wyższą. Niestety, kiedy dziewczyna nie była zbyt ładna, nie miała postawionej żadnej majówki i było jej przykro. W maju gospodarze, przed których domostwem stała kapliczka, przystrajali ją kwiatami wykonanymi z bibuły i wspólnie z sąsiadami śpiewali Litanię Loretańską oraz pieśni ku czci Matki Bożej. Ten zwyczaj przetrwał do dziś i sama w maju jeżdżę pod kapliczkę do p. Romana Babiarza, aby się pomodlić.

Życie moich pradiadków było bardzo ciężkie i wymagało mozolnej pracy. Trochę łatwiej żyło się dziadkom, ponieważ po drugiej wojnie światowej korzystali ze zdobyczy nowoczesności: mieli w domu prąd elektryczny, z czasem założyli wodę bieżącą i wygospodarowali miejsce na łazienkę. Posiadali lodówkę, telewizor, pralkę i inne urządzenia. Wybudowali dom z czerwonej cegły, którą własnoręcznie zrobili. Do pracy w polu służył im: traktor, nowoczesne narzędzia rolnicze (najpierw pojawiła się maszyna do młócenia, kosiarki, snopowiązałki, a później kombajn). Oprócz pracy na roli babcia Władzia pracowała na przędzalni w Fabryce Sukna w Rakszawie.

Obecnie moi rodzice nie prowadzą gospodarstwa rolnego, jednak pamiętają czasy, o których napisałam. Kultuwując pamięć o moich przodkach, chcę, aby życie o dawnej wsi zostało ocalone od zapomnienia.

Julia Sroczyk





# Samorząd Gminy Rakszawa (1990–2020)

## Gmina Rakszawa

### Samorządy Podkarpackie XXX-lat (1990-2020)



#### Kadencja 2018-2023



Jacek Szubart

Wójt Gminy: **Jacek Szubart**  
Sekretarz Gminy: **Bożena Więclaw-Babiarz**  
Skarbnik Gminy: **Agnieszka Frączek-Kluz**



Marcin Bardjan

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Marcin Bardjan**  
Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Marta Fus**

#### Rada Gminy

Piotr Frączek	Dariusz Kościółek	Ryszard Marcinek	Paweł Rozwód	Janusz Waniowski
Marzena Janas-Piwińska	Jan Kuca	Zofia Modłkowska	Teresa Rupa	
Bogdan Kłosowski	Sławomir Kwoszcz	Stanisław Piersiak	Mirosław Szląskiewicz	

#### Kadencja 2014-2018



Maria Kula

Wójt Gminy: **Maria Kula**  
Sekretarz Gminy: **Bożena Więclaw-Babiarz**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś, Marlena Brodzicka-Babiarz, Agnieszka Frączek-Kluz**



Paweł Przybyło

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Paweł Przybyło**  
Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Izabela Cieśllicka**

#### Rada Gminy

Teresa Chajec	Dariusz Kościółek	Franciszek Pliś	Stanisław Wróbel
Rafał Falandysz	Rafał Leja	Zenon Tama	
Piotr Frączek	Witold Malec	Witold Walawender	
Marzena Janas-Piwińska	Stanisław Piersiak	Janusz Waniowski	

#### Kadencja 2010-2014



Maria Kula

Wójt Gminy: **Maria Kula**  
Sekretarz Gminy: **Bożena Więclaw-Babiarz**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś**



Marzena Janas-Piwińska

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Marzena Janas-Piwińska**  
Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Jan Panek**

#### Rada Gminy

Elżbieta Babiarz	Teresa Chajec	Teresa Rupa	Janusz Waniowski
Franciszek Buszta	Stanisław Piersiak	Jan Stybel	
Jerzy Blajer	Franciszek Pliś	Zenon Tama	
Izabela Cieśllicka	Paweł Przybyło	Witold Walawender	

#### Kadencja 2006-2010



Maria Kula

Wójt Gminy: **Maria Kula**  
Sekretarz Gminy: **Bożena Więclaw-Babiarz**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś**



Jan Panek

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Jan Panek**  
Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Małgorzata Mach**

#### Rada Gminy

Jerzy Blajer	Edward Leja	Eugenia Sroczyk	Stanisław Wróbel
Andrzej Dec	Stanisław Piersiak	Zenon Tama	
Stanisław Fus	Franciszek Pliś	Witold Walawender	
Ryszard Kuca	Paweł Przybyło	Eugeniusz Werfel	







## Gmina Rakszawa

### Samorządy Podkarpackie XXX-lat (1990-2020)



#### Kadencja 2002-2006



Jan Wilczek

Wójt Gminy: **Jan Wilczek**  
Zastępca Wójta: **Tadeusz Dańczak**  
Sekretarz Gminy: **Maria Kula**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś**

**Maria Kula**

2004-2006

Komisarz Rządowy



Andrzej Frączek

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Andrzej Frączek**

Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Małgorzata Mach**

#### Rada Gminy

Witold Baj  
Andrzej Bardjan  
Stanisław Cisło  
Bogusław Dołęga  
Wiesław Górecki

Jan Nowak  
Ewa Panek  
Stanisław Piersiak  
Janina Sroczyk  
Teresa Sroczyk

Stanisław Stopyra  
Zofia Stopyra  
Tadeusz Świątoniowski  
Stanisław Walczyk  
Piotr Wilczek

Stanisław Wróbel

#### Kadencja 1998-2002



Jan Wilczek

Wójt Gminy: **Jan Wilczek**  
Zastępca Wójta: **Andrzej Bardjan**  
Sekretarz Gminy: **Maria Kula**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś**

#### Zarząd Gminy

Roman Babiarz  
Andrzej Bardjan  
Stanisław Piersiak  
Zofia Stopyra  
Tadeusz Świątoniowski  
Jan Wilczek



Andrzej Frączek

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Andrzej Frączek**

Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Teresa Sroczyk**

#### Rada Gminy

Roman Babiarz  
Wojciech Baran  
Andrzej Bardjan  
Stanisław Cisło

Bogusław Dołęga  
Wiesław Górecki  
Jan Nowak  
Ewa Panek

Stanisław Piersiak  
Janina Sroczyk  
Stanisław Stopyra  
Zofia Stopyra

Tadeusz Świątoniowski  
Stanisław Walczyk  
Jan Wilczek  
Piotr Wilczek

Stanisław Wróbel

#### Kadencja 1994-1998



Jan Wilczek

Wójt Gminy: **Jan Wilczek**  
Sekretarz Gminy: **Maria Kula**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś**

#### Zarząd Gminy

Andrzej Bardjan  
Andrzej Frączek  
Zofia Stopyra  
Tadeusz Świątoniowski  
Jan Wilczek



Władysław Bolesławski

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Władysław Bolesławski**

Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Stanisław Dołęga**

#### Rada Gminy

Tadeusz Babiarz  
Zofia Babiarz  
Andrzej Bardjan  
Ryszard Buszta

Alfred Fałda  
Antoni Frączek  
Andrzej Frączek  
Henryk Kościółek

Jan Nowak  
Stanisław Piersiak  
Roman Sobuś  
Zofia Stopyra

Tadeusz Świątoniowski  
Franciszka Tokarz  
Jan Wilczek  
Krzysztof Zakielarz

#### Kadencja 1990-1994



Jan Wilczek

Wójt Gminy: **Jan Wilczek**  
Sekretarz Gminy: **Maria Kula**  
Skarbnik Gminy: **Joanna Sobuś**

#### Zarząd Gminy

Andrzej Frączek  
Tadeusz Babiarz s. Piotra  
Stanisław Dołęga  
Tadeusz Świątoniowski  
Jan Wilczek



Władysław Bolesławski

Przewodniczący Rady Gminy:  
**Władysław Bolesławski**

Wiceprzewodniczący  
Rady Gminy:  
**Tadeusz Świątoniowski**

#### Rada Gminy

Tadeusz Babiarz s. Piotra  
Tadeusz Babiarz s. Józefa  
Stanisław Cisło  
Stanisław Dołęga

Alfred Fałda  
Andrzej Frączek  
Jan Frączek  
Tadeusz Frączek

Zbigniew Kielbaso  
Kazimierz Noworol  
Jan Nowak  
Stanisław Płoszaj

Józef Rozwód  
Stanisław Stopyra  
Antoni Świątoniowski  
Wiesław Wawrzaszek

Jan Wilczek  
Czesław Ziaja





## Biografie

W tym dziale prezentujemy alfabetycznie wybrane sylwetki nie tylko rodaków, ale też osób, które wniosły swój wkład w rozwój naszej lokalnej Ojczyzny, w różnych dziedzinach życia społecznego, zasługujące na naszą pamięć. Są to biografie osób żyjących lub

zmarłych, prezentujące różnorodne zawody, profesje: osoby duchowne, lekarze, artyści, nauczyciele, żołnierze, osoby pełniące różnorakie funkcje administracyjne i społeczne. Nie sposób jednak na kilku stronach publikacji wymienić wszystkich.

### A

#### **Anczyc Stanisław (1868–1927) profesor Politechniki Lwowskiej**

Urodził się w Warszawie; był synem Władysława Ludwika Anczyca, znanego pisarza. Szkoły niższe średnie ukończył w 1885 r. w Krakowie z celującym postępem, potem zapisał się na Politechnikę Lwowską na Wydział Budowy Maszyn, który ukończył w 1889 r. z odznaczeniem, jako inżynier mechanik. W 1893 r. osiadł w Rakszawie koło Łańcuta, gdzie prowadził budowę i urządzenie techniczne nowo założonej Krajowej Szkoły Sukienniczej i przez 10 lat był z ramienia Wydziału Krajowego jej kierownikiem. Równocześnie przeprowadził budowę fabryki sukna i koców „Rakszawa”, będąc zarazem jej technicznym dyrektorem. W 1898 r. odbył podróż naukową do Austrii i Niemiec celem zapoznania się ze szkolnictwem tkackim, oraz stanem ówczesnej techniki wyrobu sukna. Gdy w 1902 r. wyszła ustawa, przyznająca politechnikom prawo nadawania doktoratów nauk technicznych, Anczyc doktoryzował się w tym samym roku w Politechnice Lwowskiej na podstawie pracy: „O wyznaczaniu włókien mniej wartościowych w tkaninach wełnianych”. Po opuszczeniu Rakszawy w 1903 r. przez pięć lat był profesorem technologii mechanicznej w Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie, odbywając w tym czasie podróże naukowe do Moraw i Czech. W 1907 r. habilituje się na Politechnice Lwowskiej na podstawie pracy: „Doświadczenia nad fołownością wełny”, po czym udaje się do Berlina na studia (...). Po powrocie do kraju objął dn. 1 X 1908 r. zastępstwo katedry technologii mechanicznej, a dn. 1 I 1909 r. został mianowany zwyczajnym profesorem tego przedmiotu. W czasie zajęcia Lwowa przez wojska rosyjskie

w latach 1914/1915 pozostawał na miejscu, pełniąc obowiązki dziekana Wydziału Budowy Maszyn i wiceprezesa Komisji egzaminacyjnej. W r. 1915/1916 został obrany rektorem Politechniki Lwowskiej (...). W r. 1923 mianowany członkiem przybranym, a w 1924 r. członkiem czynnym Polskiego Towarzystwa Naukowego we Lwowie, w 1923 r. zaś członkiem czynnym Akademii Nauk Technicznych w Warszawie. Za zasługi na polu nauki i pracy obywatelskiej otrzymał w 1923 r. Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł nagle w swoim gabinecie naukowym na Politechnice Lwowskiej, przemęczony życiem i nadmiernym wysiłkiem<sup>1</sup>.

### B

#### **Babiarz Janina Kazimiera (1920–1969) siostra**

Urodziła się 29.10.1920 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Córką Andrzeja i Marianny z d. Maryś. Ukończyła Szkołę Powszechną w Hussakowie, gimnazjum czteroletnie i liceum ogólnokształcące humanistyczne pp. Benedyktyn w Przemyślu. Mieszkała w internacie ss. Felicjanek. Przez cały czas pobytu w szkole średniej pracowała w Sodalicii Mariańskiej. W ostatnim półroczu nauki zrozumiała głębię życia zakonnego i odnalazła powołanie. W 1939 r. wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Felicjanek w Krakowie, gdzie otrzymała imię Maria Janina. Rozpoczęła naukę w dwuletnim Pedagogium Nauczycielskim w Krakowie, które zostało rozwiązane przez Niemców (ukończyła je na tajnych kompletach w 1944 r.). Dyplom otrzymała po wojnie i kontynuowała studia na Wydziale Filozoficznym UJ, gdzie uzyskała magisterium w zakresie pedagogiki ze specjalizacją w psychologii i psychopatologii w 1947 r. Pracowała

1. „Polski Słownik Biograficzny”, Kraków 1935.







jako nauczycielka w szkole podstawowej w Morawscy, jako pomoc wychowawcza w przedszkolu w Krakowie, jako kierownicza internatu, następnie kierownicza Zakładu Wychowawczego. W 1958 r. została mianowana przełożoną prowincjalną prowincji krakowskiej Zgromadzenia. W roku 1953/54 ukończyła roczny kurs Międzyzakonnego prawa kanonicznego i świeckiego w Lublinie (KUL) oraz Instytut Wyższej Kultury Religijnej przy KUL; przełożoną prowincjalną była w latach 1959–1965. Następnie pracowała w Zakładzie Wychowawczym w Lublinie na stanowisku wychowawczyni. W 1968 r. brała udział w Nadzwyczajnej Kapitułce Generalnej Zgromadzenia w USA jako delegatka Prowincji Krakowskiej. Zmarła 23.09.1969 r. w wieku 49 lat. Spoczywa na cmentarzu Rakowickim w kwaterze sióstr felicjanek<sup>2</sup>.

### **Babiarz Józef (1906–1987) fotograf, zegarmistrz, konstruktor amator**

Jako fotograf interesował się miejscowym krajobrazem, budownictwem, pracą na roli, życiem społecznym, obrzędami. Pozostawił po sobie bogaty dorobek fotograficzny sięgający początków XX w. Mało jest chyba w Rakszawie rodzin, które nie posiadają zdjęć wykonanych przez Babiarza. Są to zdjęcia weselne, komunijne, pogrzebowe, szkolne, z okresu okupacji itp. Drugą wielką pasją Babiarza było zegarmistrzostwo. Specjalizował się w naprawie zegarów ściennych, szafkowych, z kukułką i wagami, kieszonkowych, nieraz pamiątkowych i wartościowych. Z tego słynął w całej okolicy. Ponadto potrafił skonstruować odbiornik radiowy na kryształki. Przechowywał przedwojenny motocykl DKW 125. Nie brakowało chętnych do zrobienia sobie zdjęcia na takim motocyklu. Kiedy w 1950 r. dotarła do Rakszawy elektryczność, Babiarz jako pierwszy zaczął używać prądu do poruszania sprzętów w gospodarstwie. Nawet zwykłe żarna były poruszane przy pomocy prądu<sup>3</sup>.

### **Babiarz Tadeusz**

Urodził się 25.10.1934 r. w Rakszawie, syn Józefa i Janiny z Nogów. Wyrastał w rodzinie o tradycjach patriotycznych i samorządowych. W 1948 r. podjął

naukę w Państwowym Gimnazjum Włókienniczym w Rakszawie na kierunku przędzarsz. W szkole rozpoczęła się jego przygoda ze sztuką i znajomość z artystą malarzem Franciszkiem Frączkiem „Słońceślawem”. Od 1950 r. związał się z dwoma Klubami Sportowymi „Włókniarz” w Rakszawie i „Włókniarz” w Krośnie, w których wyrósł na dobrego biegacza. Zaraz po ukończeniu edukacji w 1951 r. wyjechał do Bielska-Białej i przez krótki okres czasu pracował w Mikuszowicach Krakowskich. Tu rozpoczął naukę w Państwowym Ognisku Kultury Plastycznej w grupie malarskiej Franciszka Suknarowskiego. To sport, a zwłaszcza sekcja lekkiej atletyki, był głównym powodem powrotu do Rakszawy. W latach 1953–1956 występował w czołówce biegaczy KS „Włókniarz” Rakszawa oraz w rozgrywkach drużynowych KS „Włókniarz” Krosno. Reprezentował województwo rzeszowskie na zawodach regionalnych i krajowych. W omawianym okresie został sklasyfikowany w tabeli wyników dziesięciu najlepszych zawodników województwa jako zawodnik z Krosna. W 1957 r. w tabeli dziesięciu najlepszych zawodników województwa rzeszowskiego już reprezentował KS „Włókniarz” z Rakszawy. Z kolei w 1958 r. był reprezentantem miasta Rzeszów na Pucharze Miast w Rzeszowie z udziałem: Rzeszowa, Opola, Łodzi, Kielc, Zielonej Góry i Koszalina w biegu na 400 m oraz w sztafecie 4x100 m. Podsumowaniem aktywności sportowej były lata 1957–1970, które spędził w Zarządzie Klubu Sportowego „Włókniarz” Rakszawa, pełniąc funkcję członka.

W listopadzie 1956 r. znalazł zatrudnienie na stanowisku bibliotekarza i kierownika świetlicy zakładowej Rakszawskich Zakładów Przemysłu Wełnianego w Rakszawie. Po dwóch latach pracy, w 1958 r. wstąpił w szeregi Ludowego Wojska Polskiego w Zambrowie. W trakcie odbywania czynnej służby wojskowej skierowany został do grupy biegaczy w Wojskowym Klubie Sportowym „Wawel” w Krakowie. Po powrocie z wojska w 1960 r. podjął ponownie pracę na stanowisku bibliotekarza i kierownika świetlicy zakładowej Rakszawskich Zakładów Przemysłu Wełnianego, której był kierownikiem do 1990 r. Funkcję bibliotekarza piastował do lipca 1962 r. W tym czasie rozwinął dotychczasową działalność istniejących zespołów: orkiestry dętej „Zgoda”, sekcji teatralnej, kapeli ludowej, zespołu tanecznego i biblioteki.

2. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego”, Wyd. Starostwo Powiatowe w Łańcucie, Łańcut 2011.

3. Opracowanie Andrzej Bardjan.





Z jego inicjatywy funkcjonowały: Ognisko Muzyczne (1964–1970), zespół chóralno-instrumentalny (1967–1970), zespół muzyki młodzieżowej „Kolory” (1969–1974) a także świetlica. Jedną z najciekawszych form działalności były współorganizowane od 1977 r. plenery malarskie w Julinie. Aktywnie uczestniczył w lokalnym środowisku artystycznym. Był niezawodnym i niezastąpionym scenografem oraz projektantem. Autorem niezliczonych dekoracji i zdobień w kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rakszawie. Przeprowadzał wywiady, zbierał i kompletował stare fotografie, a także staroście z myślą o utworzeniu w przyszłości lokalnego muzeum. W 1990 r. wybrano go na radnego i był członkiem komisji socjalnej I kadencji Rady Gminy Rakszawa (1990). W II kadencji Rady Gminy Rakszawa pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Oświaty, Kultury i Sportu (1994). Od 1992 r. związał się i był aktywnym członkiem Społeczno-Kulturalnego Towarzystwa Przyjaciół Rakszawy. W latach 1992–2010 podjął się współredagowania lokalnej gazety „Rakszawskie Aktualności”. Zamieszczał w nich szczególnie informacje o wydarzeniach przeszłych, sylwetkach ludzi zasłużonych dla Rakszawy, fotografie itp. Był współautorem np. publikacji: *75 lat Zakładu Włókienniczego w Rakszawie* (1987), *100 lat Włókiennictwa w Rakszawie* (1989), *Ocalić od zapomnienia* (1995), *50 lat K. S. „Włókniarz”* (1997), *Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego* (2011) i wielu innych broszur. Był też pomysłodawcą i twórcą logo Rakszawskich Zakładów Przemysłu Wełnianego w Rakszawie i herbu gminy Rakszawa. W uznaniu zasług za działalność na rzecz kultury i sportu oraz za całokształt działalności był wielokrotnie odznaczony i wyróżniony m.in.: Złotą Odznaką Honorową Rzeszowskiego Okręgu Związku Lekkiej Atletyki (1960), odznaką Zasłużony dla Województwa Rzeszowskiego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie (1972), odznaką Zasłużony Działacz Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego w Łodzi (1975), odznaką Zasłużony Działacz Kultury Ministra Kultury i Sztuki Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1976), Srebrnym Krzyżem Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1978), Laureat

Konfrontacji Placówek Upowszechniania Kultury „Człowiek – Praca – Twórczość” (1979), Medalem Pamiątkowym Związku Polskich Artystów Plastyków Zarządu Głównego Związku Polskich Artystów Plastyków w Warszawie (1980), odznaką Zasłużony Pracownik RZPW Rakszawskich Zakładów Przemysłu Wełnianego w Rakszawie (1990), Brązowym Medalem za Zasługi dla Pożarnictwa Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie (1994), Srebrną Odznaką Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki (1997). Zmarł 22 marca 2018 r. i spoczywa na rakszawskim cmentarzu<sup>4</sup>.

### Bardjan Andrzej (ur. 1951) dyr. szkoły

Urodził się 1.10.1951 r. w Soninie (pow. łańcucki). Syn Jana i Anny z d. Welc. Po ukończeniu w 1969 r. II LO w Łańcucie, kontynuował naukę na kierunku filologia polska w UJ w Krakowie. Po studiach przez rok służył w wojsku. Od września 1977 r. podjął pracę jako nauczyciel j. polskiego w Zespole Szkół Włókienniczych w Rakszawie. W latach 1980–1989 wicedyrektor, a od 1989 do 2007 r. samodzielnie kierował tą placówką. Od 1992 r. wiceprezes Społeczno-Kulturalnego Towarzystwa Przyjaciół Rakszawy. W latach 1992–2008 redaktor naczelny czasopisma lokalnego „Rakszawskie Aktualności”. Współautor monografii o Rakszawie *Ocalić od zapomnienia* oraz jej drugiego tomu *Kamienie milowe*. Radny Gminy Rakszawa II i III kadencji. W latach 1994–1998 społecznie pełnił funkcję wicewójta Gminy Rakszawa. Od 2000 r. członek i przewodniczący Powiatowej Rady Zatrudnienia. W 2008 r. otrzymał medal „Zasłużony dla Powiatu Łańcuckiego”. Mieszka w Rakszawie<sup>5</sup>.

### Bartkowski Józef (1893–1973) funkcjonariusz Policji Państwowej

W 1929 r. przyznano mu prawo do Medalu Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości. Natomiast 15.09.1938 r. Komenda Wojewódzka Policji Państwowej we Lwowie przyznała emerytowanemu posterunkowemu Brązowy Medal za długoletnią służbę. Po przejściu na emeryturę osiadł na stałe w Rakszawie. W okresie okupacji pracował jako dozorca w Fabryce

4. Opracowanie Agnieszka Rzepka.

5. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.







Sukna. Był członkiem AK ps. „Zapalniczka”, żona Józefa ps. „Dziarska”. Obydwoje byli wtajemniczeni w ukrywanie rodzin żydowskiego pochodzenia na terenie Fabryki Sukna. Prowadził rozpoznanie i przemieszczanie się formacji „Wehrmachtu” według oznaczonych znaków rozpoznawczych. Spoczywa na miejscowym cmentarzu<sup>6</sup>.

#### **Bąbaś Władysław (1889–1955)** **kierownik szkoły**

Długoletni Kierownik Szkoły Powszechnej im. Św. Jadwigi (obecnie Szkoła Podstawowa nr 1 im. Janusza Korczaka w Rakszawie). Stanowisko to pełnił w latach 1921–1951. W okresie okupacji był członkiem Gminnej Komisji Oświaty w Żołyni, a na terenie Rakszawy organizował nauczanie w zakresie szkoły powszechnej i oświaty dla dorosłych. Człowiek wielce zasłużony dla Rakszawy i jej społeczności<sup>7</sup>.

#### **Bętkowski Stanisław (1911–1982) żołnierz** **września 1939**

Od 1940 r. ZWZ-AK. Brał udział w wielu akcjach: zabezpieczanie zrzutów alianckich dokonywanych na Nowych Polach w Rakszawie, w wyprawach po materiały wybuchowe do Sarzyny, w produkcji granatów w Potoku w budynku psiarni hr. Potockiego. Pod koniec 1944 r. był zagrożony aresztowaniem. Opuścił kraj i przez zieloną granicę dostał się do niemieckiej strefy okupowanej przez wojska zachodnie. Następnie udał się do Ameryki Południowej i osiedlił się w Wenezueli. Tam prowadził własne małe przedsiębiorstwo przewozowe. W 1965 r. zawarł związek małżeński z Anną Bonder, Polką kresowianką. Do kraju powrócił pod koniec lat 70. XX w. W okresie budowy wieży na kościele parafialnym przeznaczył na ten cel znaczną ofiarę pieniężną. Zmarł w szpitalu w Krakowie po ciężkiej chorobie. Spoczywa na miejscowym cmentarzu<sup>8</sup>.

#### **Bogdanowski Tadeusz (1937–1999) lek.** **chirurg, dermatolog, prof. dr hab. n. med.**

Urodził się 17.01.1937 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Adama i Marii z d. Nowakowska.

Świadectwo dojrzałości uzyskał w LO w Łańcucie. Studiował na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Krakowie. Po odbyciu stażu w klinikach AM w Krakowie otrzymał dyplom i tytuł lekarza. Pracę zawodową rozpoczął na Oddziale Chirurgii Ogólnej Szpitala Miejskiego nr 2 w Mysłowicach. W 1968 r. uzyskał specj. I st. z chirurgii. W t.r. przeszedł do II Kliniki Chirurgii Ogólnej ŚAM w Katowicach, na stanowisko asystenta. W 1969 r. otrzymał st. dra n. med. Podczas pracy w klinice uzyskał II st. specj. z chirurgii. W 1973 r. przeszedł do I Klin. Dermatologii ŚAM w Katowicach. W 1974 r. uzyskał I st. specj. z dermatologii i awansował na stanowisko adiunkta. W 1977 r. otrzymał II st. specj. z dermatologii i wenerologii. W 1984 r. otrzymał st. dra hab. n. med. w zakresie dermatologii; w 1985 r. otrzymał stanowisko doc. etatowego. Rok później mianowany został kuratorem naukowym II Kat. i Klin. Dermatologii w Zabrze. W latach 1987–1990 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Lekarskiego ŚAM w Katowicach. W 1990 r. otrzymał stanowisko prof. nadzw. ŚAM, a 28.11.1994 r. – tytuł naukowy prof. 1.07.1997 r. objął funkcję kierownika I Kat. i Klin. Dermatologii ŚAM w Katowicach. Przez lata pracował w Przyklinicznej Poradni Dermatologicznej w Katowicach (1973–1999) oraz Woj. Poradni Chirurgicznej Schorzeń Serca i Naczyń (1970–1978). Zainteresowania naukowo-badawcze początkowo dotyczyły przewlekłego zapalenia wyrostka robaczkowego, następnie zajął się stosowaniem leków w okresie pooperacyjnym. W ostatnim okresie pracy w Klinice Chirurgii zajmował się polipami jelita grubego. Po przejściu do I Kliniki Dermatologii zorganizował pierwszy w Polsce Gabinet Chirurgii Dermatologicznej. W latach 90. XX w., przy współpracy z Instytutem Psychologii i Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, prowadził badania nad psychodermatologią. Aktywnie uczestniczył w pracach towarzystw naukowych, m.in.: Pol. Tow. Lekarskiego, Tow. Chirurgów Polskich, Pol. Tow. Chirurgii Plastycznej i Rekonstrukcji, Pol. Tow. Kriomedycznego, Pol. Tow. Dermatologicznego (w l. 1977–1982) sekretarz, 1987–1992 i 1997–1999 przewodn., i 1992–1997 wiceprzewodn. Oddz. Śląskiego, od 1989 r. czł. ZG, współorganizator i przewodn. od 1993 r. Sekcji Dermatochirurgicznej), International Society for Dermatologic Surgery, European Society

6. Opracowanie Andrzej Bardjan.

7. Opracowanie Andrzej Bardjan.

8. Opracowanie Andrzej Bardjan.





for Dermatological Research, European Academy of Dermatology and Venerology. Na publikowany dorobek naukowy składa się ponad 130 prac naukowych, w tym 71 zamieszczonych w czasopiśmie recenzowanych. Od 1991 r. pełnił obowiązki specj. woj. ds. dermatologii i wenerologii. Był promotorem 9 przewodów doktorskich oraz recenzował kilka dysertacji na st. dra. Laureat wielu nagród rektora ŚAM za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne. Odznaczony Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, złotą odznaką „Zasłużonemu w rozwoju województwa katowickiego”, Orderem Honorowym „Laur 50-lecia ŚAM”. Zmarł 26.05.1999 r. i został pochowany na cmentarzu w Katowicach-Dębie<sup>9</sup>.

### Bolesławski Władysław (1939–2008)

Urodził się 28.04.1939 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Kazimierza i Leontyny z d. Tarała. Wykształcenie wyższe – mgr inż., mechanik, rzeczoznawca SIMP w dziedzinie „kotły parowe i zbiorniki ciśnieniowe”. Był właścicielem Zakładu Badań i Remontu Kotłów Grzewczych i Przemysłowych „BOLKOP” w Rakszawie. Ceniony działacz społeczny, samorządowy oraz przedsiębiorca, który wspierał lokalne inicjatywy. Miał znaczące zasługi w tworzeniu i rozwoju samorządu terytorialnego w powiecie łańcuckim. W latach 1990–1998, przez dwie kadencje, był przewodniczącym Rady Gminy Rakszawa. Przewodniczył i współorganizował pracę komitetów budowy: wodociągów, telefonizacji oraz gazyfikacji gminy. Z jego inicjatywy od 1992 r. wydawany był dwumiesięcznik „Rakszawskie Aktualności”. Przy współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Rakszawy jako współredaktor wydał monografię z dziejów Rakszawy pt. *Ocalić od zapomnienia*. W latach 1999–2002 pełnił funkcję Przewodniczącego Rady Powiatu łańcuckiego. Był współorganizatorem i sponsorem odbywającego się w Rakszawie Memoriału im. Józefa Gondeli w piłce siatkowej kobiet i mężczyzn, a także Gminnych Turniejów Szachowych w Rakszawie. W III kadencji samorządu powiatowego jako radny i Członek Zarządu Powiatu łańcuckiego wspierał m.in. budowę Środowiskowego Domu Samopomocy w Rakszawie i inwestycji związanych z poprawą infrastruktury drogowej. Był członkiem

zarządu Klubu Sportowego „Włókniarz” Rakszawa, który ma osiągnięcia w piłce nożnej. Przewodniczył Społecznemu Komitetowi Budowy Pomnika Pamięci Narodowej w Łąncucie, którego odsłonięcie miało miejsce w sierpniu 2002 r. w Łąncucie na Placu Sokoła. Był przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej przy Zarządzie Wojewódzkim Stowarzyszenia Inżynierów i Mechaników Polskich SIMP w Rzeszowie. W ramach SIMP prowadził szkolenia pracowników na uprawnienia urządzeń energetycznych. Pełnił funkcję Zastępcy Naczelnika w Urzędzie Dozoru Technicznego oraz Dyrektora Oddziału Rzeszowskiego Zakładów Produkcyjno-Usługowych „Tech-Agro” w Warszawie. W 1985 r. wyróżniony „Złotym Krzyżem Zasługi”, odznaczony „Medalem Zasłużony dla Powiatu łańcuckiego”. Zmarł 25.08.2008 r. Spoczywa na cmentarzu w Rakszawie przy głównej alei<sup>10</sup>.

### Buszta Mieczysław (1931–2013)

Urodził się 24.11.1931 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Absolwent Górniczej Szkoły Zawodowej w Jastrzębiu-Zdroju (1976). W latach 1955–1971 zatrudniony w Przedsiębiorstwie Robót Górniczych w Katowicach, a w latach 1971–1983 w KWK Moszczenica, od 1983 r. na emeryturze. W 1980 r. uczestnik strajku w KWK Moszczenica, członek KS; od września 1980 r. członek „S”: członek Komitetu Założycielskiego, nast. Prezydium KZ KWK Moszczenica, od października 1980 r. przewodniczący Międzyzakładowej Komisji Rewizyjnej w Jastrzębiu. Od 13 do 15.12.1981 r. uczestnik strajku w kopalni, członek KS. W styczniu 1982 r. zatrzymany, przewieziony do KM MO w Jastrzębiu-Zdroju, następnego dnia aresztowany, przewieziony do KW MO w Katowicach, następnie do AŚ w Katowicach, wielokrotnie pobity. Dnia 5.02.1982 r. zwolniony, postępowanie karne umorzono. Po 13.12.1981 r. kolporter wydawnictw niezależnych na terenie całej Polski. W sierpniu 1988 r. współorganizator strajku w KWK Moszczenica. W latach 1990–1994 był radnym Miasta Jastrzębie. Zmarł 9.10.2013 r. w Wodzisławiu Śląskim<sup>11</sup>.

9. „Słownik biograficzny Powiatu łańcuckiego...”, dz. cyt.

10. Tamże.

11. Tamże.







## C

### Ciaszkiewicz Stanisław (1920–1996)

#### s. Antoniego, ps. „Klawisz”

Urodził się 7.08.1920 r. w Starzynkach, pow. Wołóżyń (miasto na Białorusi w obwodzie mińskim). Pełnił zaszczytną służbę w Zgrupowaniu Stołpecko-Nalibockim (Zgrupowanie to było resztkami Korpusu Ochrony Pogranicza, który stacjonował nieopodal miejscowości Stołpce nad Niemnem [ok. 15 km od granicy bolszewickiej]). Żołnierze tego zgrupowania schronili się przed wojskami niemieckimi i sowieckimi w Puszczy Nalibockiej). Od marca 1943 r. członek Armii Krajowej. 9.06.1943 r. brał udział w zdobyciu Iwieńca. Wstąpił do oddziału partyzanckiego Kacpra Miłaszewskiego „Lewalda”. Przetrwiał blokadę niemiecką Puszczy Nalibockiej. Wrócił do oddziału i w szeregach 78 p.p. AK bronił polskich wsi, osad przed napadami i rabunkami partyzantów sowieckich. Po przemarszu zgrupowania do Puszczy Kampinoskiej został żołnierzem 4 szwadronu 27 p. uł. AK. Walczył z Niemcami na terenie oraz obrzeżach Puszczy w sierpniu i we wrześniu 1944 r. do bitwy w Budach Zosinych 29.09.1944 r., po czym przeszedł do konspiracji. Przedstawiony do odznaczenia Krzyżem Walecznych – czytamy w zaświadczeniu Służby p. Ciaszkiewicza wydanym przez Zgrupowanie Stołpecko-Nalibockie Armii Krajowej (Londyn 20.04.1993 r.). Po zakończeniu działań wojennych S. Ciaszkiewicz odszukał brata Michała (również żołnierz AK) w Garwolinie, który znalazł mu pracę w starostwie powiatowym w Garwolinie. W 1949 r. rozpoczął naukę w 3-letniej szkole felczerskiej. Po jej ukończeniu pracował jako starszy felczer w szpitalu i pogotowiu ratunkowym w Łańcucie. W 1953 r. został przeniesiony do ośrodka zdrowia w Rakszawie i od tej pory, przez okres 35 lat, służył pomocą medyczną mieszkańcom Rakszawy i okolic. Od 1962 r. przejął opiekę medyczną nad pracownikami miejscowej fabryki włókienniczej, a od 1976 r. pracował również w gabinecie higieny szkolnej przy Zespole Szkół Włókienniczych. W 1984 r. przeszedł na emeryturę, ale w dalszym ciągu udzielał pomocy potrzebującym. W całym okresie czynnego życia medycznego brał czynny udział w pracach organizacji paramilitarnych, jak PCK, LOK, OC, prowadząc szkolenia i uczestnicząc w ćwiczeniach i zawodach

organizowanych przez te jednostki. Był człowiekiem prawym, politycznie niezaangażowanym. Dopiero w 1992 r. wstąpił do Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej – Oddział w Łańcucie i w tym samym roku otrzymał uprawnienia kombatanckie. Awansowany był do stopnia chorążego, odznaczony Krzyżem Armii Krajowej i Krzyżem Partyzanckim. Zmarł 11.08.1996 r. W uroczystościach pogrzebowych w kościele i na cmentarzu w Rakszawie wzięli udział koledzy ze Światowego Związku Żołnierzy AK wraz ze sztandarem oraz licznie zgromadzona miejscowa ludność. Po koleżeńskim pożegnaniu trumna z ciałem spoczęła w rakszawskim piasku. Pozostawił za sobą setki kilometrów przebytych dróg, wiodących z Nowogródczyny, poprzez Białostockie i Podlasie, Mazowsze, Ziemię Kielecką, by wreszcie dotrzeć, osiąść i spocząć w Rakszawie<sup>12</sup>.

### Cyburt Jan (1906–1945) żołnierz AK

Urodził się w 1906 r. Aresztowany 19.11.1944 r. przez NKWD i wywieziony do obozu Borowicze. Aresztowanie nastąpiło po donosie członka KPP Demkowicza. Zmarł 18.04.1945 r. – informacja IPN w Rzeszowie<sup>13</sup>.

## D

### Dec Antoni (1902–1973) ps. „Pewny”

Urodził się w 1902 r. w Rakszawie. Absolwent miejscowej Krajowej Szkoły Sukienniczej. Wiceprezes Zarządu Powiatowego PLS w Łańcucie, wójt gminy w latach 1933–1940; był prezesem jednego z większych kół PSL w Rakszawie. Był kilkakrotnie aresztowany, m.in. po wiecu w Rakszawie (18.06.1933 r.). W latach 1933–1940 sprawował funkcję wójta Zbiorczej Gminy w Żołądki. Aż do wyzwolenia Rakszawy w lipcu 1944 r. działał w konspiracyjnych strukturach miejscowej placówki AK pod pseudonimem „Pewny”. Brał czynny udział w akcjach zbrojnych. Został aresztowany i poddany przesłuchaniom. Opuścił rodzinne strony i udał się na Śląsk, gdzie osiadł w miejscowości Dąbrówka Mała (obecnie dzielnica Katowic). Podjął pracę w Zjednoczeniu Przemysłu

12. Andrzej Bardjan – Rakszawa – własne archiwum.

13. <http://www.stalinizmwypolsce.com/ZSRR-Borowicze.html>





Węglowego w Katowicach. Został zastępcą dyrektora Wydziału Zaopatrzenia – specjalistą od artykułów pochodzenia włókienniczego. Na tym stanowisku pracował do 1967 r. Po przejściu na emeryturę wrócił do domu w Rakszawie. Zmarł w 1973 r. i spoczywa na miejscowym cmentarzu<sup>14</sup>.

### **Dec Franciszek (1897–1940) kapral rezerwy hallerczyk**

Urodził się 17.11.1897 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Józefa i Agnieszki. Kapral rezerwy hallerczyk. Służył w 66 p.p., walczył na frontach: włoskim, ukraińskim i bolszewickim. Zwolniony do rezerwy w 1922 r. W latach 1922–1939 służył w PP, w Komisariacie Państwowym w Nisku jako st. posterunkowy. W okresie po 17 września przebywał jeszcze we Lwowie jako zmobilizowany do obrony miasta. Ranny w nogę dostał się do niewoli sowieckiej prawdopodobnie 27 września. Listę jeńców z podpisem Supronienki moskiewskie NKWD przesłało z dnia 1.04.1940 r. do komendanta obozu ostaszkowskiego celem natychmiastowego przekazania tych ludzi komendantowi NKWD obwodu kalińskiego, w konsekwencji czego dokonano zbiorowego mordu jeńców w miejscowości Miednoje. Na liście tej pod numerem 6 figurowało nazwisko F. Deca. Lista ta i inne potwierdzone zostały w książce Tucholskiego *Mord w Katyniu*. Nazwisko Franciszka Deca upamiętnione jest w Kościele Parafialnym w Nisku na Tablicy Pamiątkowej Straconych, która została wmurowana w kwietniu 1990 r. w 50. rocznicę zbrodni katyńskiej<sup>15</sup>. Prezydent RP Lech Kaczyński postanowieniem z 25.10.2007 r. mianował go pośmiertnie na stopień aspiranta Policji Państwowej. Został odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi.

### **Dudek Władysław (1912–1943) ps. „Ordon”, żołnierz AK obwód Łańcut**

Urodził się 12.03.1912 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Antoniego. Po ukończeniu Szkoły Powszechnej w Rakszawie został przyjęty do Gimnazjum w Leżajsku, które ukończył z wyróżnieniem. Następnie został przyjęty do Szkoły Oficerskiej, którą ukończył w stopniu porucznika i został przydzielony

do 39 Pułku Piechoty w Jarosławiu. W 1939 r. wraz z pułkiem wziął udział w działaniach wojennych. Po ich zakończeniu przystąpił do organizowania podziemnych struktur wojskowych. Jako żołnierz Armii Krajowej sprawował odpowiedzialne funkcje, m.in. pełnił obowiązki adiutanta Komendanta Obwodu AK Łańcut. W czasie akcji zbrojnej w Żołyni (odbicie więźniów) został ranny i przewieziony w lasy julińskie, gdzie 25.04.1943 r. zmarł. Dopiero w 1956 r. grób „Ordona” został ekshumowany i ciało przewieziono do Rakszawy na miejscowy cmentarz<sup>16</sup>.

## **F**

### **Frączek Antoni (zm. 1895 r.) ksiądz**

Urodził się w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Jakuba i Agnieszki z d. Grzywacz. Wyświęcony na kapłana w 1845 r. w Przemyślu. Jako kapłan pracował w następujących parafiach: Lipniki (1845–1849), Olpiny (1849–1956), Leżajsk (1856–1859), Wielowieś (1859–1860), Przeworsk (1860–1878), Brzóz Królewska (1878–1895). Około 60. roku życia wygrał na loterii państwowej ogromną sumę pieniędzy. Wszystkie środki pochodzące z wygranej przeznaczył na budowę kościoła w swej miejscowości rodzinnej. Nie tylko wybudował kościół, ale go całkowicie wyposażył w ołtarze, naczynia i szaty liturgiczne. Ufundował także organy i trzy dzwony, a na końcu wybudował plebanię i organistówkę. Kościół wzniesiono w latach 1880–1882, konsekrowano w 1884 r. (pw. Podwyższenia Krzyża Świętego). Informacje te zawiera tablica inskrypcyjna wmurowana w ścianę prezbiterium. Zachowany w archiwach parafialnych zapis uchwał z 1877 r. dokumentuje nazwiska utworzonego komitetu budowy oraz informuje o przygotowaniach. Zmarł 17.06.1895 r., pochowany został na cmentarzu parafialnym w Brzozie Królewskiej<sup>17</sup>.

### **Frączek Franciszek (1923–2019) emigrant**

Urodził się 26.11.1923 r. w Rakszawie, syn Józefa i Marii. W sali teatralnej w Rakszawie w 2020 r. odbyła się polska premiera filmu *Franciszek Frączek – moja droga do wolności*. Dokument pokazał historię 96-letniego Franciszka Frączka, który jako młody

14. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

15. Tamże.

16. Tamże.

17. Tamże.







chłopak opuścił rodzinną miejscowość. Później walczył na frontach II wojny światowej, by ostatecznie osiąść w Anglii, w której spędził 73 lata. Film nagrali działacze polonijni z Cambridge. Angielska premiera miała miejsce w listopadzie 2019 r., tydzień po śmierci pana Franciszka. O powstaniu filmu, którego bohaterem jest nieżyjący już Franciszek Frączek, zdecydował przypadek. Młodzi Polacy angażujący się na emigracji w propagowanie polskości poznali starszego pana, otwartego na ludzi, który zawsze tryskał optymizmem i chętnie wszystkim pomagał. Spotykali się w polskim kościele i sklepie. Wiedzieli, że muszą udokumentować jego życie. W 1939 r. młody Franciszek Frączek wyjechał do wujostwa we Francji, tam zastała go wojna. Nie mogąc wrócić do kraju, przystał do partyzantki francuskiej, później przez Pireneje dostał się do Hiszpanii, skąd statkami dopłynął do Włoch i tam dołączył do 5. Armii gen. Andersa, która była już po walkach pod Monte Cassino. Autorzy filmu bardzo chcieli pokazać go w rodzinnej miejscowości bohatera. Premiera filmu o wuju bardzo wzruszyła siostrzeńców Franciszka Frączka, którzy wspominają go bardzo ciepło. Mimo że wiele lat spędził za granicą, nigdy nie zapomniał o kraju rodzinnym. W duchu polskości wychował także czwórkę swoich dzieci. Do końca był sprawny intelektualnie i fizycznie<sup>18</sup>.

#### **Frączek Józef (1899–1967) żołnierz AK ps. „Lichota”**

Aktywny działacz Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. W okresie okupacji Frączek zorganizował kryjówkę na terenie Fabryki Sukna w Rakszawie dla rodzin pochodzenia żydowskiego: Faberów i Silbersteinów. Niestety, w 1944 r. został aresztowany i wywieziony do obozu Borowicze, wrócił w 1947 roku<sup>19</sup>.

#### **Frączek Stanisław (1904–1973)**

Absolwent Krajowej Szkoły Sukienniczej w Rakszawie z roku 1917. Dał się poznać jako wspaniały organizator działalności oświatowo-kulturalnej w organizacjach młodzieżowych, w tym w Stowarzyszeniu Katolickiej Młodzieży Męskiej. W latach

30. XX w. był współzałożycielem Spółdzielni Tkackiej „Rakszawianka”. W okresie okupacji pozostawał w konspiracji. To w jego domu odbywały się spotkania na tajnych kompletach z zakresu szkoły średniej. Wiosną 1944 r. stanął na czele komitetu, którego celem było jak najszybsze wznowienie nauki w szkole włókienniczej. Kierował tą szkołą jako dyrektor od października 1944 r. do grudnia 1954 r. To dzięki ogromnemu zaangażowaniu dyrektora Frączka – był Przewodniczącym Komitetu Budowy Szkoły – w okresie 1945–1948 powstał wspaniały obiekt szkolny w warunkach wiejskich z największą salą widowiskową w całym regionie. Szkoda, że tak szybko zapominamy ludzi i ich czyny (uwaga w kontekście niechęci dzisiejszych władz gminy do przejęcia szkoły od Powiatu)<sup>20</sup>.

## **G**

#### **Gondela Józef (zm. 1989 r.)**

Pochodził z Turaszówki, w pobliskim Krośnie zdobył wykształcenie włókiennicze, a w 1955 r. przybył do Rakszawy i podjął pracę w Szkole Włókienniczej jako nauczyciel tkactwa artystycznego. Studia wyższe, humanistyczne ukończył w Krakowie, a od 1966 do 1989 r. był wicedyrektorem Zespołu Szkół Włókienniczych w Rakszawie. W latach 1958/59 i 1959/60 wychowawca III klas w zawodzie tkacz tkanin artystycznych. W ZSW założył pierwszą rakszawską drużynę siatkówki żeńskiej, jego zespoły należały do najlepszych w województwie rzeszowskim w latach 60. i 70. Ogromnym sukcesem było zdobycie I miejsca w Ogólnopolskim Konkursie na Plakat Olimpijski w 1966 r. Największe sukcesy sportowe odniósł jako trener żeńskich drużyn siatkarskich. Prowadzone przez niego dziewczęta w kategorii juniorek i seniorek KS „Włóknierz” kilkakrotnie zdobyły Mistrzostwo Okręgu Rzeszowskiego. Juniorki na Mistrzostwach Polski w Lublinie zdobyły 5 miejsce. Warto dodać, że drużyna pod kierownictwem J. Gondeli walczyła o wejście do I ligi trzykrotnie. Dzięki m.in. jego staraniom wybudowano w Rakszawie w 1968 r. odkryty basen kąpielowy, w 1974 r. halę sportową z zapleczem, a na zewnątrz sportowe urządzenia rekreacyjne. Był także trenerem kadry wojewódzkiej

18. Portal internetowy: <https://rzeszow.tvp.pl/50077864/premiera-filmu-franciszek-fraczek-moja-droga-do-wolnosci>

19. Sprawiedliwy wśród Narodów Świata (Księga, Kraków 2009).

20. Opracowanie Andrzej Bardjan.





juniorek, znany i lubiany w środowisku siatkarskim. Od 22 lat rozgrywany jest w Rakszawie Memoriał im. Józefa Gondeli w piłce siatkowej. Wielokrotnie odznaczany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, odznakami PZPS, medalami edukacyjnymi, dyplomami itd. Józef Gondela zmarł nagle, 10.01.1989 r. w trakcie egzaminu w Rzeszowie<sup>21</sup>.

## J

### Jabłoński Jan (ur. 1952) działacz społeczny

Urodził się 14.10.1952 r. w Łańcucie, zamieszkały w Rakszawie. Syn Stanisława i Stanisławy z d. Łątka. W 1978 r. ukończył studia magisterskie z fizyki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie. Od 1978 r. pracował jako nauczyciel w Zespole Szkół w Rakszawie i Zespole Szkół w Żołyni. Działacz sportowy i społeczny. Przez dwadzieścia lat w SKS „Anilana” Rakszawa prowadził sekcję piłki ręcznej dziewcząt, zdobywając 16 razy tytuł Mistrza Województwa. Instruktor pożarnictwa i kierownik Młodzieżowej Drużyny Strażackiej w Rakszawie. W 1988 r. ze swą drużyną zdobył mistrzostwo Polski w Sportach Pożarniczych. Od lat pracuje jako organizator sportu w pow. łańcuckim, prowadząc tysiące imprez sportowych, pożarniczych, turystycznych i kulturalnych. Przemierzył turystycznie rowerem tysiące kilometrów w kraju i za granicą, przywożąc z wypraw setki ciekawych fotografii. Od wielu lat rokrocznie przewodzi pielgrzymce do Kalwarii Pacławskiej. Prowadzi Kronikę Filmową imprez i wydarzeń społecznych. Za swą pracę otrzymał wiele nagród i wyróżnień m.in. Brązowy Krzyż Zasługi, a w 2008 r. otrzymał medal „Zasłużony dla Powiatu łańcuckiego”. W marcu 2010 r. w centralnej Szkole PSP w Częstochowie ukończył kurs sędziego zawodów sportowo-pożarniczych MDP według regulaminu CTIF. W środowisku pożarniczym jest cenionym autorytetem w zakresie szkolenia młodzieży i zawodów sportowo-pożarniczych.

### Jagusztyn Franciszek (1908–1968) ps. „Podleśny”

Urodził się 29.11.1908 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). W 1928 r. ukończył gimnazjum w Łańcucie.

Mgr prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w 1932 r. Działacz Wici, PSL i ZSL, urzędnik II RP na Kresach. W 1940 r. uciekł z Kresów z wyrokiem śmierci NKWD i osiadł w Rakszawie. W 1947 r. aresztowany przez UB za organizowanie kampanii wyborczej Stanisława Mikołajczyka w rzeszowskim. Od wyroku śmierci w pokazowym procesie stalinowskim uratowało go wywiezienie Mikołajczyka z PRL przez wywiad USA. Do 1956 r. zagrożony kolejnym aresztowaniem. W latach 1958–1962 (czyli politycznej odwilży) był wojewodą rzeszowskim. Przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie w latach 1958–1961. Członek Naczelnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w latach 1959–1964. Od 1961 do 1968 r. był dyrektorem Związku Spółdzielni Mleczarskich. Przeciwstawiał się rabunkowej eksploatacji rolnictwa i aferom gospodarczym PZPR. Był za to nękany prowokacjami i publicznie pomawiany o przestępstwa ze szpiegostwem włącznie. W ZSL należał do przeciwstawiającej się PZPR frakcji. Jako autentyczny społecznik i urodzony działacz polityczny, do tego sprawny i wykształcony manager, działacz polityczny, nękany przez komunę przypłacił zawalem serca 18.03.1968 r.<sup>22</sup>

### Jarosiewicz Jan (1884–1974) pocztmistrz

Urodził się 24.01.1884 r. W latach 1890–1893 uczęszczał do „czteroklasowej szkoły normalnej”, którą ukończył z postępowym wynikiem. Następnie uczęszczał do Gimnazjum łańcuckiego w Chyrowie, we Lwowie i w Rzeszowie, w miarę przesiedlania się jego rodziców. „Niższe” Gimnazjum (1894–1899) ukończył z postępowym wynikiem. Karierę zawodową rozpoczął 25.06.1901 r. od „praktyki urzędniczej próbnej” w urzędzie podatkowym w Głogowie. Praktyki te kontynuował jeszcze w: Rzeszowie, Tarnobrzegu, Kalwarii Zebrzydowskiej i Krakowie, skąd „po uzyskaniu stałego charakteru urzędniczego” został przeniesiony do urzędu pocztowego i telegraficznego w Tarnowie 2, gdzie pełnił obowiązki urzędnicze do 29.09.1905 r. Trzyletnią służbę wojskową w armii austriackiej odbył w latach 1905–1908. Po zakończeniu służby powrócił do rodziców, którzy mieszkali wówczas w Rzeszowie. Kolejny przydział służbowy do

21. Opracowanie Jan Jabłoński.

22. „Słownik biograficzny Powiatu łańcuckiego...”, dz. cyt.







pracy na poczcie otrzymał w Tuchowie. Tam poznał Stanisławę Dobrzańską i w 1909 r. zawarli związek małżeński. W latach 1910–1913 objął kierownictwo urzędu pocztowego i telegraficznego w Rakszawie. Do Rakszawy powrócił w czasie II wojny, by założyć tam rodzinną bazę i by tam dożyć ostatnich dni. Kolejne jego placówki pocztowe to: Haczów, po mobilizacji 1.08.1914 r. „pełnił służbę” w twierdzy przemyskiej, później znów Haczów, Praga i od 1918 r. Zabłotce koło Brodów. Po klęsce wojsk ukraińskich i wkroczeniu wojsk polskich złożył przysięgę służbową „dla Państwa Polskiego”. Mianowano go naczelnikiem poczty polskiej i przeniesiono do Albigowej, gdzie pracował od 1.07.1920 r. Następne placówki to Rudki, Kosowo koło Kołomyi, Strzyżów nad Wisłokiem, Tarnopol. I wreszcie, po tylu staraniach został 1.10.1934 r. naczelnikiem poczty w Zaleszczykach (do 20.08.1936 r.). Jednak przeniesiony do Kołomyi, w charakterze kontrolera obwodowego urzędu pocztowo-komunikacyjnego jeszcze pracował od 23.08.1936 r. do 30.04.1937 r., kiedy to został przeniesiony w stan spoczynku, po wysłużeniu 34 lat w przedsiębiorstwie państwowym „Polska Poczta, Telegraf, Telefon”. W uznaniu zasług długoletniej „wiernej i uczciwej służby”, Okręgowa Dyrekcja Poczty i Telegrafów we Lwowie, „reskryptem” z dnia 30.09.1938 r. nadała Janowi Jarosiewiczowi „Dyplom, z przyznaniem noszenia Brązowego Medalu”. Oprócz pracy zawodowej był wielkim miłośnikiem i propagatorem sztuki teatralnej. Dowodzą tego zachowane dyplomy i podziękowania, np. Albigowa, dnia 22 lipca 1923 r. „Wielmożnemu Panu Janowi Jarosiewiczowi za ciężką, a owocną pracę społeczną w Albigowej. Za to, że niósł zawsze karm duchową pod wiejskie strzechy, że urzeczywistniał ten ideał jedynie pod hasłem „Bóg i Ojczyzna”. Albigowa zachowała w pamięci Jego trudy dla niej położone, a w dowód wdzięczności i uznania ten adres wręcza”. I inny dowód: Moskalówka dnia 5 września 1931 r. „Do Wnego Pana Jarosiewicza Jana w Kosowie – Zarząd Towarzystwa Polski Dom Ludowy w Moskalówce na posiedzeniu odbytym w dniu 25 VIII w uznaniu zasług położonych około podniesienia ducha narodowego na kresach, - żywym słowem, - przez wybitną działalność amatorską jako reżyser, zasłużył sobie Wny Pan słowa kresowego uznania, - narodowego szacunku, za co w imieniu tutejszej Polonii Zarząd

życzy w dalszym ciągu pracy owocnej dla Ojczyzny i dla naszych braci. Praca dla Polaków to praca dla Ojczyzny. Obrany kierunek pracy narodowej niech pozostanie trwałym fundamentem ducha Wnego Pana na przyszłość. Żegnając – wołamy! Pracy sprawiedliwej dla Ojczyzny i Narodu. I na koniec Jego działalność w Rakszawie: „Wojenne losy sprawiły, że do Rakszawy po raz drugi trafia p. Jan Jaroszewicz (ojciec p. Zenony Turskiej) i zostaje zatrudniony jako sekretarz dyrektora Fabryki. Jego pasją były: teatr, śpiew, muzyka i nade wszystko książki. To właśnie z jego inicjatywy w 1945 r. została zorganizowana biblioteka i świetlica zakładowa. Został też jej pierwszym kierownikiem, pełniąc tę funkcję do 1950 r. Nawiązując do lat 30., zorganizował na nowo sekcję teatralną. Przygotowywał i wystawiał na scenie Domu Ludowego sztuki, które sam reżyserował. Warto wspomnieć, że przedstawienia te grano również w sąsiednich miejscowościach. Zmarł 31.10.1974 r.”<sup>23</sup>

## K

### Kilian Stanisław (1904–1964) lek. wet.

Urodził się 18.12.1904 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Antoniego i Anieli z d. Pelc. W latach 1918–1923 pobierał naukę w Państwowym Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Łańcucie. W 1927 r. rozpoczął studia na Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie. W 1932 r. powołany do czynnej służby wojskowej. Praktykę odbywał w 10 Pułku Strzelców Konnych w Łańcucie. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w 1934 r. Pracę zawodową rozpoczął w Toruniu. Po studiach weterynaryjnych we Lwowie ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu (l. 1932–1933), stopień oficerski ppor. rezerwy kawalerii uzyskał w 1935 r., a końcem sierpnia 1939 r. został zmobilizowany do czynnej służby wojskowej i wraz z II Dywizjonem Pomiarów Artylerii, jako dywizjonowy lekarz weterynarii, przebył cały szlak wrześniowy od Wesołej k. Warszawy po rejon ostatnich walk obronnych w okolicach Kocka. W 1939 r. został wzięty do niemieckiej niewoli. Przebywał w obozach w Jędrzejowie, Biedrusku i Krotoszynie. Tego samego roku trafił na

23. Andrzej Bardjan – Rakszawa – własne archiwum.





5 i pół roku do Oflagu VII A Murnau w Bawarii. Po wojnie pracował na Ziemiach Odzyskanych (w Bytowie, Słupsku, Miastku i Szczecinku) zajmował się organizacją leczenia weterynaryjnego oraz pełnił funkcję kierownika lecznicy zwierząt. Przyczynił się do zwalczania zarazy płucnej u bydła oraz propagowania higieny w obrocie mięsnym. Zmarł 26.03.1964 r., pochowany jest na cmentarzu parafialnym w Śremie<sup>24</sup>.

#### **Krężel Adolf (1911–1978) s. Pawła i Tatiany z d. Nazar**

Urodził się 18.06.1911 r. w Jelechowicach (pow. Złoczów) w rodzinie średniorolnych rolników. Szkołę powszechną i Gimnazjum ukończył w Złoczowie, gdzie w 1929 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W latach 1929–1934 studiował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie na Wydziale Prawa i Umiejętności Politycznych. W 1934 r. otrzymał dyplom magistra prawa. W latach 1936–1939 pracował w administracji skarbowej jako kierownik działu wymiarowego i zastępca Naczelnika Urzędu Skarbowego w Nadwórnej, Horodence, Stanisławowie i Stryju. Mieszkał wówczas w Stryju i we Lwowie. W latach 1939–1944 pracował na stanowisku księgowego w Fabryce Konserw Zygmunta Ruckera we Lwowie. We wrześniu 1944 r. losy wojenne przywiodły go do Jarosławia z jednostką wojskową ochotników. Jednostkę rozwiązywano i wyszukiwano w niej fachowców. Jako kwalifikowany pracownik administracji zatrzymał się przypadkowo w Rakszawie. Tu już pozostał na stanowisku głównego księgowego w uruchamianej na przełomie stycznia i grudnia 1945 r. Fabryce Sukna. Uruchomiono wówczas produkcję tkanin głównie na potrzeby wojska. Pamiętający go mieszkańcy wspominają, że nie przywiązywał większej wagi do tego, gdzie będzie mieszkał i ile będzie zarabiał. Na stanowisku głównego księgowego przepracował w Rakszawie 34 lata, mając za przełożonych 7 dyrektorów naczelnych, z tego 22 lata inż. Józefa Skowronka z Łańcuta. Jako szef działu finansowego dbał o stabilną kadrę, sam dając przykład ogromnego zaangażowania w złożone sprawy, z jakimi borykała się w owym czasie Fabryka. Był to bowiem okres, w którym Fabryka była kilkakrotnie modernizowana

aż do powstania całkowicie nowego wielowydziałowego zakładu. Dla przykładu: o ile zatrudnienie w r. 1944 wynosiło około 300 pracowników, to w roku 1980 liczba ta wynosiła już 1200. Zważywszy na tak szybki rozwój Fabryki, można założyć ogrom pracy, jaki spoczywał na dziale finansowym. Sam Krężel ze swoich obowiązków zawsze wywiązywał się wzorowo, a w dodatku cieszył się ogromnym szacunkiem wśród załogi. Kiedy w styczniu 1950 r. uzupełniał swoje akta osobowe (zachowane), na zakończenie życiorysu pisze – jestem bezpartyjny – tak było już do końca. Krężel był nie tylko wspaniałym finansistą, był również wielkim społecznikiem. W 1947 r. wchodził w skład Komitetu Założycielskiego Klubu Sportowego „Włókniarz”. W latach 1950–1955 jest prezesem, a w latach 1955–1970 wiceprezesem. To dzięki jego dobrym kontaktom z ks. Józefem Krupą, miejscowym proboszczem, doszło do podpisania długoterminowej umowy pozwalającej na wybudowanie boiska sportowego dla KS „Włókniarz” na parceli należącej do parafii. Utrzymywał bardzo przyjazne stosunki z miejscowymi rolnikami. Często można go było spotkać wędrującego polami i rozmawiającego o problemach wsi. Z jego inicjatywy rolnik Karol Radomski we własnym lesie przygotował krzyż, który w 1966 r. z okazji Tysiąclecia zastąpił zniszczony krzyż Grunwaldzki stojący na byłym terenie Fabryki Sukna. Interesował się dobrą literaturą, którą zdobywał dzięki uprzejmości znajomego księgarza z Łańcuta p. Kęskiewiczza. Zmarł nagle 27.09.1978 r. i został pochowany na cmentarzu w Rakszawie. Żona Maria zmarła we Wrocławiu (tam po śmierci męża przeprowadziła się do córki) 19.11.2001 r., a urna z jej prochami została przewieziona do Rakszawy i złożona w grobie obok męża<sup>25</sup>.

#### **Krupa Józef (1902–1977) ksiądz, proboszcz rakszawskiej parafii w latach 1933–1977**

Urodził się 25.02.1902 r. w Sękowej k. Gorlic. Po złożeniu egzaminu dojrzałości w gimnazjum gorlickim w 1923 r., wstąpił w 1924 r. do Seminarium Duchownego w Przemyślu, gdzie też został wyświęcony 29.06.1928 r. Przez pięć lat był wikariuszem w Markowej. Zbudował tam dom katolicki. W dniu 28.06.1933 r. otrzymał probostwo w Rakszawie,

24. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

25. Andrzej Bardjan – Rakszawa – własne archiwum.







gdzie pracował później przez 45 lat aż do swej śmierci<sup>26</sup>. Działalność swoją rozpoczął w Rakszawie od zorganizowania młodzieży w tzw. Akcji Katolickiej oraz ożywienia ruchu spółdzielczego. Był osobą niezwykle popularną nie tylko w Rakszawie, ale i w okolicy<sup>27</sup>. Podczas wojny pełnił też funkcję kapelana AK i umiał wspomagać swoich parafian w każdej niedoli, broniąc ich w razie potrzeby interwencjami u władz i funkcjonariuszy okupacyjnych<sup>28</sup>. W swych zapiskach ks. Krupa wspomina, że dwa razy otarł się o śmierć, raz podczas zaopatrywania rannego partyzanta, drugi raz za osłanianie przed Niemcami miejscowych komunistów<sup>29</sup>. Udzielał również pomocy Żydom, wydając im metryki chrztu<sup>30</sup>. Odznaczony tytułem kanonika honorowego Jarosławskiej Kapituły Kolegiackiej. Zmarł 19.08.1977 r. w szpitalu w Łańcucie. Pogrzb w niedzielę, 21 sierpnia, w Rakszawie zgromadził tłumy parafian i liczne duchowieństwo. Modlitwom pożegnalnym przewodniczył bp Tadeusz Błaskiewicz<sup>31</sup>.

#### **Kunstman Jan (1878–1947) dyrektor Fabryki Sukna**

Urodził się 28.06.1878 r. w Krakowie. Ukończył 8 klas gimnazjum realnego we Lwowie i dział włókienniczy Szkoły Przemysłowej w Bielsku. W 1902 r. ukończył Wydział Budowy Maszyn we Lwowskim Instytucie Politechnicznym i uzyskał stopień inżyniera mechanika. Następnie kontynuował studia, już włókiennicze, w Liege (Belgia). W latach 1905–1908 praktykował w fabryce włókienniczej Rosenblatta w Łodzi. W 1903 r. przeniósł się do Rakszawy k. Łańcuta, gdzie kierował budową, w miejsce dotychczasowej manufaktury, Fabryki Sukna. Budowę zakładu (nowoczesna przędzalnia, tkalnia i wykończalnia) zakończono w 1912 r. Do wybuchu wojny w 1914 r. Kunstman był dyrektorem przedsiębiorstwa. W 1918 r., po zwolnieniu ze służby wojskowej,

objął ponownie kierownictwo fabryki w Rakszawie, reaktywował istniejącą od 1893 r. Szkołę Sukienniczą (od 1919 r. – Państwowa Szkoła Sukiennicza) i został jej dyrektorem. W lutym 1932 r. powołany został na stanowisko dyrektora Państwowej Szkoły Włókienniczej (od 1935 r. – Państwowej Szkoły Techniczno-Przemysłowej) w Łodzi, którą kierował do chwili przejścia na emeryturę w lipcu roku 1939 (...). W latach 1937–1938, na polecenie rządu, był współorganizatorem szkolnictwa włókienniczego i fabryki włókienniczej w Kabulu (Afganistan). Był autorem szeregu publikacji, instrukcji i podręczników z zakresu maszyn włókienniczych i ich obsługi. W latach 1941–1944 był wykładowcą tajnego nauczania na terenie Okręgu Armii Krajowej Rzeszów, w powiecie łańcuckim i przeworskim. W latach 1945–1947 uczył matematyki w Żeńskim Gimnazjum i Liceum im. J. Słowackiego w Jarosławiu. Za osiągnięcia w pracy zawodowej odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi (1928), a następnie, z okazji 35-lecia pracy zawodowej – ponownie Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem Polski Niepodległej „Za długoletnią służbę”. Zmarł 14.11.1947 r. w Jarosławiu i tam został pochowany na starym cmentarzu<sup>32</sup>.

#### **Kunstman Zdzisław (1909–1968) ps. „Grottger”, „Jan Wojakiewicz”, „Hipolit”**

Urodził się 27.01.1909 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Do szkoły powszechnej uczęszczał we Lwowie, gimnazjum humanistyczne ukończył w Łańcucie; w 1927 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W latach 1927–1933 odbył studia na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie (polonistyka, literatura). W latach 1930–1931 studiował literaturę czeską na Uniwersytecie Karola w Pradze. Uzyskał tytuł mgr filologii polskiej. Władał językami: polskim, czeskim, słowackim i francuskim. Należał do Studenckiego Koła Łańcucian we Lwowie. W 1929 r. podjął pracę w lwowskich pismach: „Słowo Polskie”, „Wiek Nowy”. W latach 1933–1934 współpracował z warszawskim „Tygodnikiem Ilustrowanym”, ponadto zamieszczał swoje artykuły w czasopismach: „Skałt”, „Ruch Słowiański”, „Biuletyn Polsko-Ukraiński”, „Głos Demokratyczny” i w innych. W 1935 r. jako

26. Oprac. G. Delmanowicz, strona internetowa <http://archiwalna.przemyska.pl/> [dostęp: 30.07.2020 r.].

27. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

28. Oprac. G. Delmanowicz, strona internetowa <http://archiwalna.przemyska.pl/> [dostęp: 30.07.2020 r.].

29. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

30. *Duchowni ratujący Żydów na Rzeszowszczyźnie...*, dz. cyt., s. 180.

31. Oprac. G. Delmanowicz, strona internetowa <http://archiwalna.przemyska.pl/> [dostęp: 30.07.2020 r.].

32. Opracowano na podstawie materiałów archiwalnych Tadeusza Babiarza.





laureat konkursu został spikerem radiowym we Lwowie; przeniesiony do rozgłośni warszawskiej, skąd przeszedł do Łodzi, gdzie pracował do wybuchu II wojny światowej. W stopniu ppor. brał udział w działaniach wojennych w Warszawie. W latach 1940–1944 należał do ZWZ-AK jako szef wywiadu wojskowego K.O. AK Łańcut. Używał pseudonimu „Grottger”, wcześniejsze pseudonimy to: „Jan Wojakiewicz”, „Hipolit”. Od 1940 do 1944 r. był członkiem redakcji czasopisma konspiracyjnego ZWZ „Odwet”. Jako nauczyciel szkoły średniej brał udział w akcji tajnego nauczania na terenie powiatów Łańcut, Przeworsk. Po zakończeniu działań wojennych wrócił do pracy radiowca. Przeniósł się do Bydgoszczy, obejmując stanowisko naczelnika referatu informacji Pomorskiej Rozgłośni Polskiego Radia. W maju 1947 r. wstąpił do Związku Zawodowego Dziennikarzy Rzeczypospolitej. Zmarł w 1968 r.<sup>33</sup>

#### **Kutek Jan Ryszard (ur. 1935 r.) prof. dr hab.**

Urodził się 5.01.1935 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Uczęszczał do Liceum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie, które ukończył w 1952 r. Jest znanym w Polsce i za granicą geologiem. Specjalizuje się w stratygrafii, tektonice i geologii regionalnej. Posiada tytuł profesora zwyczajnego, doktora habilitowanego nauk przyrodniczych. Jest członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Należy do komitetu Nauk Geologicznych przy Polskiej Akademii Nauk. W latach 1984–1990 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego w tym Komitecie. Pracuje też naukowo w Wydziale VII – Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych PAN. Jest naukowcem na Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Geologii w Zakładzie Tektoniki i Kartografii Geologicznej. W 2002 r. otrzymał Medal PAN im. Mikołaja Kopernika dla zasłużonego w rozwoju nauki polskiej i promowania jej osiągnięć za granicą<sup>34</sup>.

#### **Kuter Tomasz (1914–1997) dentysta**

Absolwent Krajowej Szkoły Sukienniczej w Rakszawie. Po skończeniu rakszawskiej szkoły uzupełnia wykształcenie z zakresu stomatologii, w efekcie czego otrzymał uprawnienia dentysty. Najpierw prowa-

dził gabinet dentystyczny we własnym domu, a od 1949 r., kiedy otwarta została poradnia dentystyczna w ramach opieki zdrowotnej, dentysta Kuter przyjmował w poradni. Trzeba nadmienić, że w okresie powojennym przez kilkanaście lat Rakszawa nie posiadała stałej siedziby dla służby zdrowia i lekarze przyjmowali pacjentów co raz to w innych miejscach, w prywatnych domach. Dopiero w 1969 r. powołano Społeczny Komitet Budowy Ośrodka Zdrowia. Przewodniczącym Komitetu został niestrudzony orędownik jego budowy Tomasz Kuter. Budowę rozpoczęto w 1971 r. w czynie społecznym, a zakończono i oddano do użytku w 1977. Tomasz Kuter wcześniej działał w Akcji Katolickiej, a w latach 70. był inicjatorem rozbudowy chóru w kościele parafialnym<sup>35</sup>.

## **L**

#### **Leja Edward Bolesław (1937–2009) prof. dr hab.**

Urodził się 22.02.1937 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). W 1954 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące w Żołyni i rozpoczął studia na Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Następnie kontynuował studia na WSP w Opolu. W 1958 r. po obronie pracy, w ramach obowiązującego nakazu pracy, został skierowany na posadę nauczyciela fizyki do szkoły zawodowej w Rudzie Śląskiej. W 1959 r. wrócił do Krakowa i pracował w Zakładzie Fizyki Akademii Medycznej (1959–1962) oraz w LO Nr 9 w Krakowie (1961–1964). Od września 1963 r. rozpoczął pracę naukową na AGH, najpierw jako asystent w Katedrze Fizyki I Wydziału Metalurgicznego, następnie po doktoracie w grudniu 1968 r. na stanowisku adiunkta (1969–1986). Po habilitacji w marcu 1984 r. na stanowisku docenta (1986–1999), w końcu na stanowisku profesora nadzwyczajnego AGH od czerwca 1999 r. aż do przejścia na emeryturę we wrześniu 2007 r. Docent Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Mikroelektroniki Hybrydowej i Rezystorów. Wieloletni Kierownik Katedry Elektroniki Wydziału Elektrotechniki, Automatyki, Informatyki i Elektroniki, Kierownik Zakładu Fizyki i Technologii Elektronowej Instytutu Elektroniki AGH (1986–1992). Specjalizował się w fizyce

33. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

34. Tamże.

35. Opracowanie Andrzej Bardjan.







ciała stałego, inżynierii materiałowej, technologii elektronicznej i elektroniki. Autor wielu publikacji naukowych z dziedziny techniki próżni i zastosowań technologii próżniowych w praktyce przemysłowej. Autor wielu wynalazków i patentów. Dorobek naukowy obejmuje łącznie 135 pozycji, w tym artykuły, referaty i komunikaty, skrypty i patenty oraz liczne niepublikowane opracowania naukowe. Kierownik prac badawczo-naukowych prowadzonych na Akademii Górniczo-Hutniczej; Wydział Elektrotechniki, Automatyki, Informatyki i Elektroniki oraz na Politechnice Rzeszowskiej Wydział Elektrotechniki i Informatyki. Promotor i recenzent wielu prac doktorskich i habilitacyjnych. Prof. Leja uważany był także za Najlepszego fizyka wśród malarzy oraz najlepszego malarza wśród fizyków, gdyż jego pasją obok fizyki było malarstwo i grafika. Malował praktycznie codziennie, głównie krajobrazy i kwiaty w technice akwarelowej. Jego obrazy znajdują się w wielu domach w Polsce i Australii. Przez wiele lat projektował pamiątkowe kufle i wyroby metalowe wykonywane dla śląskich kopalń. Działal także w Towarzystwie Przyjaciół Bronowic w Krakowie, w celu upowszechniania wiedzy o Bronowicach i kultywowania tradycji m.in. wielkanocnych, dla którego projektował pamiątkowe dyplomy. Był także zapalonym grzybiarzem i wędkarzem. Odznaczony m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką za Prace Społeczne dla Miasta Krakowa. Zmarł 5.10.2009 r. i spoczywa na cmentarzu Rakowickim w Krakowie<sup>36</sup>.

## Ł

### Łanucha Walenty (1886–1965)

W latach 1899–1906 uczęszczał do C.K. Gimnazjum im. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie. W trakcie nauki wykazywał duże zdolności, uzyskując w ocenach stopień pierwszy z wyróżnieniem. W latach następnych ukończył studia z tytułem dr prawa na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie. W okresie I wojny światowej przebywał w Odessie, tam też w 1917 r. został aresztowany i po czasowym pobycie w więzieniu powrócił do kraju. W okresie międzywojen-

nym pracował na odpowiedzialnych stanowiskach związanych z Lasami Państwowymi, m.in. w Puszczy Białowieskiej, gdzie nadzorował organizację polowań z udziałem Prezydenta RP i gości zagranicznych. Następnie został przeniesiony do Gdańska, gdzie objął stanowisko dyrektora Lasów Okręgowych. W 1939 r. aresztowany przez służby niemieckie, jednak udało mu się wystarać o zwolnienie z więzienia i powrócił w rodzinne strony do Rakszawy. Tutaj ukrywał się w lasach koło Sokołowa u leśniczego Dudka. Po wyzwoleniu wrócił do Gdańska i pracował na stanowisku dyrektora Lasów Państwowych. W 1947 r. wstąpił do Związku Zawodowego Pracowników Leśnych i Przemysłu Drzewnego RP. W 1951 r. przeszedł na emeryturę. Przeniósł się do rodziny w Zabrze. Tam zmarł i został pochowany. Był kolegą z gimnazjum ks. Dykła. Często odwiedzał go w Rakszawie na plebanii<sup>37</sup>.

## M

### Mączka Augustyn (1938–2020) st. ogn.

Urodził się 23.02.1938 r. w Wydrzu, syn Marcina i Antoniny Augustyn. Był wieloletnim Komendantem Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej przy Rakszawskich Zakładach Przemysłu Wełnianego, współzałożycielem KDP i Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych Dziewcząt w Rakszawie. Od 1992 r. pracował w Komendzie Powiatowej PSP w Łańcucie. Odznaczony wieloma odznaczeniami państwowymi i pożarniczymi. Zmarł 19.10.2020 r. w wieku 82 lat, został pochowany na cmentarzu w Wydrzu.

### Mierzwa Stefan (1892–1971) dr

Urodził się 12.10.1892 r. w przysiółku Rakszawy – Kątach Rakszawskich (pow. łańcucki). Syn Pawła i Zofii z d. Dec. W 1900 r. rodzice sprzedali swe gospodarstwo i przenieśli się do Baszni Dolnej k. Lubaczowa, gdzie kupili 5,5-hektarowe gospodarstwo rolne. Tutaj młody Stefan rozpoczął naukę w 4-klasowej szkole podstawowej. Ojciec planował pozostawić go, jako najstarszego syna, na gospodarstwie. Los zarządził inaczej. W 1909 r. z Ameryki do Baszni przyjechał Józef Słonina, by zabrać ze sobą resztę swej rodziny. Namówił Stefana do wy-

36. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

37. Na podstawie rodzinnych wspomnień spisał Tadeusz Babiarz.





jazdu „za wielką wodę”, na co jego rodzice zgodzili się z pewnymi oporami. Dnia 17.02.1910 r. młody Stefan był już na wyspie imigrantów Ellis Island, skąd udał się pociągiem do Northampton w stanie Massachusetts. Słoninowie zapewniają mu mieszkanie i wyżywienie oraz pomagają znaleźć pracę w sklepie. Zbijał skrzynki, pracując 10 godzin dziennie, za co otrzymywał wynagrodzenie w wys. 10 centów za godzinę. Za pierwsze zarobione dolary kupił sobie słownik polsko-angielski i angielsko-polski. W soboty chodził do kina, by przyswajać sobie angielską wymowę. Jesienią 1910 r. zapisał się do wieczorowej szkoły dla cudzoziemców, gdzie jego klasa była bardzo liczna, a poziom nauki słaby. W grudniu 1911 r. został przyjęty do American International College w pobliżu Springfield i w ciągu sześciu miesięcy ukończył 4- lub 5-letnią szkołę podstawową, a w ciągu trzech następnych lat 4-letnią szkołę średnią. Równocześnie dorywczo pracował, by opłacać czesne. Jako 24-letni absolwent średniej szkoły mógł starać się o przyjęcie na studia, które podjął w Amherst College, w czasie których dalej pracował. Studia te ukończył w 1920 r. z wyróżnieniem, co ułatwiło mu przyjęcie do słynnego Uniwersytetu w Harvard, gdzie otrzymał pełne stypendium. Studia ukończył w czerwcu 1921 r. Niezwłocznie podjął pracę jako zastępca profesora na prywatnej uczelni Drake University w Des Moines, stolicy rolniczego stanu Iowa, tamże pracował w latach 1921–1924. Zainspirowany swoim losem zorganizował Komitet Pomocy Studentom Polskim i Polonijnym. Latem 1923 r. wyjechał do Nowego Jorku, gdzie całkowicie oddał się pracy na rzecz założenia „Polsko-Amerykańskiego Komitetu Stypendialnego”. Komitet ten funkcjonował od września 1924 r. do października 1925 r. Był inicjatorem powstania Fundacji Kościuszkowskiej (oficjalne zarejestrowanie fundacji nastąpiło 23.12.1925 r.). W latach 1925–1938 udzielono stypendiów 154 studentom i naukowcom na sumę 112 tys. dolarów. W okresie II wojny światowej zawieszono tę działalność i skierowano ją na organizowanie pomocy polskim naukowcom i intelektualistom, studentom – żołnierzom przebywającym w różnych krajach europejskich i USA. Po wojnie Fundacja Kościuszkowska współpracowała z polskimi władzami w naborze kandydatów. W 1962 r. przebywał parę tygodni w Polsce, odwiedził kilka ośrodków akademickich,

zwiedził Zamek-Muzeum w Łańcucie, był w Rakszawie i Baszni Dolnej, a wrażenia opisał w wydawanym przez Fundację czasopiśmie „Monthly New Letter”. W lipcu 1970 r. przeszedł na emeryturę. Spisał historię swego życia, a jego historia jest równocześnie Kroniką Fundacji. Pamiętnik – kronikę wydano po jego śmierci w 1972 r. Zmarł 16.01.1971 r. w Houston i został pochowany na cmentarzu kościoła Matki Boskiej Różańcowej w Chicopee<sup>38</sup>.

### Młynek Józefa (ur. 1936 r.) z d. Sroczyk działaczka społeczna

Urodziła się 15.10.1936 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Córka Stanisława i Józefy z d. Babiarcz. Gospodyni domowa, absolwentka Szkoły Podstawowej nr 1 i Technikum Włókienniczego w Rakszawie. W latach 1954–1981 pracowała w Fabryce Sukna w Rakszawie w dziale przygotowawczym, a później w komórce wzorcowej. Od 30 lat jest Przewodniczącą Koła Gospodyń Wiejskich w Rakszawie, w ramach którego pracuje społecznie od 1966 r. Organizuje szkolenia, spotkania, pokazy z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego i przygotowywania tradycyjnych potraw, z wykorzystywaniem nowych rozwiązań technicznych. Prowadzi działalność kulturalną wśród kobiet, poprzez organizację imprez okolicznościowych, a także współuczestniczy w organizowaniu dożynek wiejskich (przygotowuje wieńce dożynkowe oraz pieśni związane z tym obrzędem). W 1995 r. założyła Zespół Śpiewaczy „Brzeziny”, wykonujący tradycyjne pieśni ludowe, który uświetnia uroczystości gminne i występuje w przeglądach zespołów, promując w ten sposób Gminę Rakszawa i Powiat Łańcucki. Przez 24 lata była członkiem Wojewódzkiej Rady Kółek i Organizacji Rolniczych, a od 10 lat jest członkiem Powiatowej Rady Koła Gospodyń Wiejskich. Odznaczona Medalem „Zasłużony dla Powiatu Łańcuckiego”. Mieszka w Rakszawie<sup>39</sup>.

## N

### Noga Łukasz (1896–1980) żołnierz

Urodził się w 1896 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Mając 18 lat, rozpoczął służbę wojskową. W czasie

38. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

39. Tamże.







I wojny światowej walczył pod dowództwem J. Piłsudskiego na froncie rosyjskim. Po zakończeniu wojny 1921 r. osiedlił się w Łukawcu k. Lubaczowa. W 1922 r. zawarł związek małżeński z Marią Trojan, której rodzina wywodziła się z Rakszawy. Po 19.09.1939 r. tereny te okupowane były przez wojska sowieckie. Już w styczniu 1940 r. został aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu we Lwowie, a następnie wywieziony do prac leśnych na Syberię. W 1941 r. dostał się do tworzonej przez gen. W. Andersa Armii Polskiej, z którą przebył cały jej szlak przez Irak, Iran, Palestynę. Walczył na ziemi włoskiej, m.in. wziął udział w walkach o Monte Cassino. Odznaczony został Krzyżem Walecznych oraz innymi medalami polskimi i angielskimi. Po zakończeniu wojny osiadł na stałe w Anglii. Jego największym pragnieniem był powrót do wolnej ojczyzny. Zmarł w 1980 r. w Anglii i tam został pochowany<sup>40</sup>.

#### **Noga Stanisław (1878-1964) kierownik szkoły**

Urodził się 14.04.1878 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Marcina i Marianny z d. Sobuś. Po zdobyciu podstawowych wiadomości w szkole w Rakszawie, od 1891 r. uczęszczał do Gimnazjum w Rzeszowie. Kontynuował naukę w Państwowym Męskim Seminarium Nauczycielskim im. Stanisława Staszica w Rzeszowie, które ukończył w 1897 r. Kolejno podejmował pracę nauczycielską w Brzozie Stadnickiej, Handzlówce, a w 1925 r. został pierwszym kierownikiem 3-klasowej szkoły w Rakszawie. Obowiązki kierownika pełnił do 1933 r., kiedy to przeszedł na emeryturę. Władał biegle językiem niemieckim, łaciną i rosyjskim, którego nauczył się w czasie długoletniego pobytu na zesłaniu w Rosji. Z opowiadań członków rodziny wiadomo, że była to wcześniejsza emerytura, ponieważ uwzględniała lata spędzone na zesłaniu, które wówczas były liczone podwójnie. Do wybuchu wojny w 1939 r. mieszkał w Rzeszowie, następnie powrócił do Rakszawy, gdzie zamieszkał u krewnych. Zmarł 15.08.1964 r. i został pochowany na miejscowym cmentarzu w Rakszawie<sup>41</sup>.

40. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

41. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

#### **Nowakowski Franciszek (1879-1933) nauczyciel**

Urodził się w 1879 r. w Nowym Siole. W 1893 r. rozpoczął naukę w Krajowej Szkole Sukienniczej w Rakszawie. Szkołę ukończył w 1895 r. z wynikiem celującym. Na zachowanym świadectwie z dziesięciu przedmiotów, jakie obowiązywały, dziewięć jest z wynikiem bardzo dobrym. Dzięki tak dobrym wynikom otrzymał stypendium z Wydziału Krajowego Królestwa Galicji i Lodomerii. Na dalsze nauki i praktyki skierowano go do Bielska do Fabryki Sukna Rudolfa Lukasa. Po powrocie Nowakowski został zatrudniony jako nauczyciel w Krajowej Szkole Sukienniczej, a dodatkowo objął stanowisko urzędnika w Fabryce Sukna. W szkole pracował do 1932 r. (w tym roku szkoła zawiesiła działalność), natomiast w fabryce obejmuje odpowiedzialne stanowisko kasjera. Zmarł nagle w 1933 r. Bogata jest działalność Nowakowskiego na rzecz środowiska rakszawskiego. Wchodził w skład Komitetów: Budowy Domu Ludowego, siedziby Kasy Oszczędnościowo-Pożyczkowej, Budowy Szkoły Powszechnej, dróg itp. W 1906 r. został wybrany zastępcą Przełożonego Zarządu na jubileusz 25-lecia Kasy Oszczędnościowo-Pożyczkowej. W swoim wystąpieniu w ciepłych słowach podziękował Członkom Zarządu, w tym wieloletniemu przełożonemu ks. kan. Józefowi Heynarowi oraz Przewodniczącemu Rady Nadzorczej inż. Janowi Kunstmanowi. Był człowiekiem uzdolnionym: grał na skrzypcach, pisał wiersze, przyśpiewki. To z jego inicjatywy w 1930 r. została zorganizowana orkiestra dęta „Hejnał” (dzisiejsza „Zgoda”) przy Fabryce Sukna. W opinii osób, które go pamiętają, był człowiekiem bardzo skromnym i niezwykle uczynnym. Zachowane dokumenty informują, że w 1912 r. podpisał umowę na wybudowanie okazałego domu mieszkalnego ze wskazanym terminem wykonania robót do końca 1913 r. Terminu dotrzymano. Dom stoi do dzisiaj i ma 100 lat<sup>42</sup>.

#### **Nowakowski Tadeusz (1909-1945) kpt. ps. „Sęp”**

Urodził się w 1909 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Franciszka. W 1928 r. ukończył Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Łańcucie. W 1931 r. po stu-

42. Opracowanie Andrzej Bardjan.





diach w Szkole Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej został mianowany podporucznikiem. Służył m.in. w 17 Pułku Piechoty w Rzeszowie i w 83 Pułku Strzelców Poleskich im. Romualda Traugutta w Kobryniu (30 Dywizja Piechoty), skąd w stopniu kapitana w 1939 r. wyruszył na wojnę. Po walkach na granicy zachodniej brał udział w obronie Modlina. W czasie okupacji działał w AK i został awansowany do stopnia majora. Aresztowany w 1943 r. więziony był w więzieniu gestapo w Tarnowie, w KL Auschwitz oraz w KL Neuengamme, gdzie w styczniu 1945 r. został zamordowany. Za kampanię 1939 r. odznaczony był Krzyżem Walecznych<sup>43</sup>.

## O

### Opaliński Wiesław (ur. 1934 r.) ksiądz, proboszcz rakszawskiej parafii w latach 1977–2005

Urodził się 7.07.1934 r. w Jankowcach k. Krzemieńca na Wołyniu. Tuż po wybuchu II wojny światowej, w wieku zaledwie 5 lat, rozpoczęła się dla niego i jego rodziny tułaczka wojenna, która po kilku miesiącach zakończyła się w Lutoryżu k. Rzeszowa. Tam ukończył szkołę podstawową. Do gimnazjum uczęszczał w Rzeszowie. W 1952 r. wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyślu. Świecenia kapłańskie przyjął 1.06.1958 r. Pierwszą jego placówką był Mrzygłód w Bieszczadach. Spośród pięciu późniejszych wikariatów najdłużej przebywał w Rakszawie i to aż dwukrotnie. Pierwszy jego pobyt w Rakszawie to lata 1962–1964, drugi raz to lata 1968–2005. Parafię rakszawską przejął w 1977 r. i kierował nią do 2005 r. Jego niezwykła kultura osobista, takt, umiar, umiejętność zjednywania sobie ludzi, a szczególnie wielki autorytet zaowocowały całym szeregiem przedsięwzięć przede wszystkim na polu działalności duszpasterskiej. Jemu należy przypisać wprowadzenie w parafii idei „Żywego Kościoła”. Z jego inicjatywy organizowane były „Pogodne Wieczory”, czyli spotkania formacyjne, które zrodziły i zrealizowały 11 powołań kapłańskich i 8 do życia zakonnego. Dzięki niemu 15.04.1978 r. wprowadzony został w kalendarz parafialny Dzień Włókniarza, a 16.04.1984 r. św. Maksymilian Kolbe

został ogłoszony Patronem RZPW. Powołał do życia Zespół Charytatywny w 1978 r., który dotychczas wspomaga najbardziej potrzebujących. W latach 90. powołał do życia Koło Misyjne, Akcję Katolicką i Koło Żywego Różańca. Organizował słynne Dni Kultury Chrześcijańskiej, festyny charytatywne, jubileusze małżeńskie, uroczystości patriotyczne i świąteczne. Rozległe są również jego dokonania w zakresie działalności kulturalno-społecznej, którą zawsze pojmował jako swoistą metodę duszpasterzowania. Działalność ta wiąże się ściśle z powstaniem, właśnie z jego inicjatywy, Parafialnego Domu Kultury Chrześcijańskiej (1989–1993). Przez kilka lat wokół tego Domu wyrósł i rozwijał się potężny ruch kulturalny. Tu miało siedzibę Towarzystwo Przyjaciół Rakszawy (1990), dzięki któremu powstała monografia miejscowości *Ocalić od zapomnienia* (1995), a wydawane w latach 1992–2008 „Rakszawskie Aktualności” zyskały sobie miano jednej z lepszych gazet lokalnych. Ponadto w Domu tym spotykali się różni działacze społeczni i politycy. Był też miejscem spotkań roboczych i odświętnych. Z innych ważniejszych inicjatyw należy wymienić jeszcze: budowę kościoła filialnego w Rakszawie Rąbane, budowę wieży na kościele parafialnym, budowę przykościelnego parkingu, rozbudowę i ogrodzenie cmentarza parafialnego oraz szereg innych przedsięwzięć. Do wielkiej i oddanej posługi rakszawskiemu kościołowi należy dołączyć niezmierzoną wagę posługi społecznikowskiej. To jemu zawdzięczamy: pomnik Wincentego Witosa, krzyż milenijny w Brzeźniku, wreszcie, to dzięki jego inicjatywie została utrwalona ponad 100-letnia tradycja włókiennictwa w Rakszawie. W 2005 r. przeszedł na zasłużoną emeryturę. 30.12.2010 r. decyzją Rady Gminy i Wójta Gminy Rakszawa otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Gminy Rakszawa<sup>44</sup>.

## P

### Panek Stanisław (1928–2011) konsul Polski w Czechosłowacji

Urodził się 20.08.1928 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Jana i Zofii z d. Waniowska. W czasie okupacji brał udział w walkach AK – Oddział Dywersji Kolejowej oraz był kurierem wojennym. Na taj-

43. *Ocalić od zapomnienia...*, dz. cyt.

44. Opracowanie Andrzej Bardjan.







ných kompletach ukończył gimnazjum w Łańcucie. Następnie zdał maturę w liceum w Leżajsku (1946). Absolwent Uniwersytetu Poznańskiego, Wydziału Agrotechnicznego (magister inżynier nauk agrotechnicznych). Po dyplomie pełnił funkcję asystenta na Wydziale Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Wieloletni działacz Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W latach 1962–1969 był zastępcą przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu, a w latach 1969–1972 był przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej we Wrocławiu. Po funkcjach w Radach Narodowych został konsulem Polski w Czechosłowacji. Do emerytury był dyrektorem hoteli Orbis we Wrocławiu<sup>45</sup>. Zmarł 14.10.2011 r. w Leżajsku.

#### **Pelc Aleksander (1935–2005) nauczyciel**

Ukończył studia na UMCS w Lublinie, nauczyciel w Zespole Szkół Włókienniczych. W latach 1975–1980 wicedyrektor. Harcerz, długoletni opiekun szkolnych drużyn harcerskich. Aktywnie uczestniczył w Łańcuckim Klubie Miłośników Tradycji 10 Pułku Strzelców Konnych. Nawiązał wiele kontaktów z byłymi żołnierzami pułku, napisał kilka ich biografii i szereg artykułów na ten temat do lokalnej prasy<sup>46</sup>.

#### **Plis Tadeusz (1915–1945) nauczyciel, ppor. Wojska Polskiego, żołnierz AK, ps. „Olcha”, „Kordian”**

Pierwszy dowódca placówki AK nr 9 Rakszawa – Żołynia (sierpień 1943 r.). Zagrożony dekonspiracją przeniesiony do okręgu Przemyśl. Tam aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego Mauthausen. Tam zmarł 25.03.1945 r.<sup>47</sup>

## **S**

#### **Sęk Jan (ur. 1948 r.) doktor nauk humanistycznych**

Urodził się 14.06.1948 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). W 1971 r. ukończył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej

45. Oprac. J. Rzepka według „Encyklopedia Wrocławia”, pod red. J. Harasimowicza, Wrocław 2001.

46. Opracowanie Andrzej Bardjan.

47. Lista Polskiego Czerwonego Krzyża – Biuro Informacji i Poszukiwań.

w Lublinie, w 1982 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. W pierwszej połowie lat 70. był zatrudniony w urzędzie wojewódzkim, pełnił też funkcję zastępcy Naczelnika Powiatu Lubartów. Od 1975 r. jest pracownikiem naukowym Zakładu Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS w Lublinie. W latach 1993–1997 sprawował mandat senatora III kadencji z ramienia PSL, piastował funkcję przewodniczącego Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą. Do 2003 r. zasiadał w Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji (od 1999 r. jako zastępca przewodniczącego). W latach 2000–2008 – visiting profesor The Polish University Abroad (PUNO) w Londynie. Od 2006 r. jest prezesem Lubelskiego Klubu Polonijnego, którego był współzałożycielem w 1990 r. W latach 1994–1997 był wiceprezesem Rady Studiów Stosowanych Centrum Studiów Latinoamerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego i jednocześnie członkiem Rady Programowej TVP w Warszawie. W 1995 r. zainicjował powołanie pisma „Forum Polonijne”, którego to w latach 1995–1996 był przewodniczącym Rady Programowej, a w okresie 1997–2001 – redaktorem naczelnym. Członek Polskiego Stowarzyszenia Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie (A.P.A.J.T.E.), członek honorowy Związku Polaków na Łotwie oraz Związku Polaków „Strzecha” w Austrii. Od 1999 r. założyciel i prezes Fundacji Willa Polonia. Wyróżniony licznymi nagrodami, m.in. nagroda naukowa II stopnia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W 2007 r. został odznaczony medalem honorowym „Polonia Semper Fidelis”. Od 6.02.2009 r. dyrektor Naczelny Filharmonii im. H. Wieniawskiego w Lublinie<sup>48</sup>.

#### **Sobuś Eugeniusz (1936–2002) dr inż. włókiennik**

Absolwent Politechniki Częstochowskiej. Dyrektor Szkoły Włókienniczej w Rakszawie w latach 1973–1989. Za jego kadencji szkoła uzyskała statut pełnej szkoły średniej z prawem egzaminu maturalnego. Wzorowy gospodarz szkoły i przedsiębiorczy organizator. Powstała wówczas nowa sala gimnastyczna, nowoczesne warsztaty szkolne, pracownie

48. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.





zawodowe zostały wyposażone w nowoczesny sprzęt dydaktyczny<sup>49</sup>.

### **Sobuś Paweł (1911–1991) dyrektor Fabryki Sukna**

Absolwent Krajowej Szkoły Sukienniczej. W latach 30. XX w. w poszukiwaniu pracy wyjechał do Gdyni, gdzie pracował przy budowie portu. W okresie okupacji działał w konspiracji. W latach 1944/45 odegrał czołową rolę w zabezpieczeniu przed niszczeniem i rozkradaniem majątku Fabryki Sukna. W latach 1946–1953 piastował stanowisko dyrektora w tejże fabryce i dołożył wiele starań związanych z produkcją tkanin dla Wojska Polskiego. Podejmował szereg decyzji o znaczeniu ważnym dla Fabryki i całego środowiska. Ważniejsze to: budowa kostki (1700 mb), budowa linii wysokiego napięcia Łańcut – Rakszawa (10 km). W 1950 r. Rakszawa jako jedna z pierwszych miejscowości pow. łańcuckiego została zelektryfikowana. W 1947 r. wybrany na prezesa powstałego KS „Włóknierz”. W 1954 r. został radnym GRN i pełnił tę funkcję przez kilka kadencji. Cały czas jego praca związana była z włókiennictwem. Do emerytury pracował w Zespole Szkół Włókienniczych<sup>50</sup>.

### **Szczęch Józef (ur. 1949 r.) lek. med.**

Urodził się 11.03.1949 r. w Rzeszowie, zam. w Rakszawie. Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Lublinie ukończył w 1974 r. Został zatrudniony w Zespole Opieki Zdrowotnej w Łańcucie od 9.10.1975 r., początkowo pracował na stanowisku lekarza Przychodni Rejonowej w Łańcucie, a następnie w Ośrodku Zdrowia w Rakszawie, gdzie w krótkim czasie powierzono mu obowiązki kierownika tegoż Ośrodka. Pracę z pacjentami w podstawowej opiece zdrowotnej łączył z pracą w Oddziale Wewnętrznym Szpitala w Łańcucie. W 1980 r. uzyskał I stopień, zaś w 1992 r. II stopień specjalizacji w zakresie chorób wewnętrznych. W 1997 r. zrezygnował z pracy w Ośrodku Zdrowia i objął obowiązki zastępcy ordynatora Oddziału Wewnętrznego. Jego zainteresowania zawodowe oscylowały w kierunku kardiologii i w 2003 r. uzyskał tytuł specjalisty w tej dziedzinie. Jego praca, determinacja i zaangażowanie

dały podłoże do utworzenia Oddziału Kardiologii w łańcuckim szpitalu. Aktywnie uczestniczył w tworzeniu tegoż oddziału. Od stycznia 2004 r. objął jego kierownictwo. Od listopada 2018 r. pełni obowiązki Dyrektora ds. Lecznictwa „Centrum Medycznego w Łańcucie” sp. z o.o. Długoletni członek Okręgowej Rady Izby Lekarskiej w Rzeszowie. Jest on niezwykle sumiennym, odpowiedzialnym i obowiązkowym lekarzem. Jest doskonałym specjalistą, cieszącym się dużym poważaniem i popularnością wśród pacjentów. Szeroko znana i doceniana jest jego ofiarność. Znakoomicie kieruje swoim oddziałem. Wspólnie ze swoimi asystentami i zespołem tworzy przyjazną atmosferę dla leczonych tam pacjentów. Nieustannie doskonalili swoje umiejętności, jak również dba o dobry poziom kwalifikacji swojego zespołu. Jego wkład w rozwój łańcuckiego szpitala jest niezaprzeczalny. W okresie pandemii COVID-19 szczególnie dba o pacjentów jednoimiennego szpitala w Łańcucie. Odznaczony Medalem „Zasłużony dla Powiatu Łańcuckiego” oraz Statuetką Świętego Michała Archaniół Patrona Powiatu Łańcuckiego za wybitne osiągnięcia społeczne (2020)<sup>51</sup>.

## **Ś**

### **Świątoniowska Woś Stanisława (1914–2002) ps. „Burza”**

Urodziła się 15.04.1914 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). W okresie wojny ps. „Burza”; dyplomowana pielęgniarka. Pracowała w X Wojskowym Szpitalu w Przemyślu, do którego została zmobilizowana w Grupie Obrony Przemyśla w 1939 r. W ramach czołówki medycznej na ochotnika zgłosiła się do pomocy rannym. W czasie tej działalności dostała się do niewoli niemieckiej. Odtąd pracowała w Przemyślu, następnie we Lwowie. Po wycofaniu się Niemców w ramach porozumienia niemiecko-rosyjskiego na linii Sanu pozostała w szpitalu Wojennym Armii Radzieckiej do 1940 r. W drodze wymiany jeńców dostała się na powrót w ręce niemieckie. Udało się jej uniknąć niewoli i powrócić do domu; angażowała się przez cały okres okupacji aktywnie w konspiracji w Armii Krajowej. Od wiosny 1942 r. wchodziła w skład medycznego personelu placówki AK nr 9 Rakszawa – Żołynia. Po wyzwoleniu pracowała

49. Opracowanie Andrzej Bardjan.

50. Opracowanie Andrzej Bardjan.

51. Oprac. Centrum Medyczne w Łańcucie.







jako pielęgniarka w Ośrodku Zdrowia w Rakszawie. W sierpniu 2001 r. została awansowana jako były żołnierz września 1939, żołnierz AK „Burza” na stopień ppor. Zmarła w 2002 r. i spoczywa na cmentarzu w Rakszawie<sup>52</sup>.

### Świątoniowski Tadeusz (ur. 1947 r.) społecznik

Urodził się 3.08.1947 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Władysława i Stanisławy z d. Sobuś. Po ukończeniu Technikum Mechanicznego w Stalowej Woli, podjął pracę zawodową. W latach 1967–2003 związany z Łańcucką Fabryką Śrub. Świątoniowski społeczną pracę strażaka-ochotnika pełni od 1973 r. W latach 1982–1991 sprawował obowiązki sekretarza, a w latach 1991–2001 wiceprezesa rakszawskiej OSP. W 1987 r. na Zjeździe Gminnym Jednostek OSP Gminy Rakszawa został wybrany Prezesem Zarządu Gminnego Związku OSP RP. W 1987 r. został członkiem Zarządu Wojewódzkiego Związku OSP RP w Rzeszowie i delegatem Województwa Podkarpackiego na Zjazd Krajowy Związku OSP RP, gdzie od 1987 r. z ponownego wyboru na następną nową kadencję, systematycznie uczestniczył w dziesięciu kolejnych Zjazdach Krajowych Związku. Od 1999 r. jest Prezesem Zarządu Powiatowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP w Łańcucie. Na XII Krajowym Zjeździe Związku OSP RP wszedł w skład Głównego Sądu Honorowego Związku OSP RP w Warszawie, reprezentując woj. podkarpackie. W latach 1988–2006 pełnił funkcję radnego Gminy Rakszawa. W latach 2006–2010 był radnym Rady Powiatu. Ponadto przez 12 lat był Przewodniczącym Rady Rodziców przy Szkole Podstawowej nr 2 w Rakszawie, zaś przez 16 lat Przewodniczył Radzie Rodziców przy Zespole Szkół Włókienniczych w Rakszawie, gdzie brał czynny udział w przedsięwzięciach podejmowanych przez szkoły. Zawodowo związany był z Fabryką Śrub w Łańcucie, w której pracował w latach 1967–2003 na Wydziale Organizacji i Normowania Pracy. Przez 16 lat pełnił funkcję Prezesa OSP Rakszawa. Jego umiejętności organizatorskie, połączone z dużym wkładem pracy, bardzo dobrą współpracą szczególnie z Samorządem Gminy Rakszawa oraz Komendą Powiatową Państwowej Straży

Pożarnej w Łańcucie, władzami Związku OSP RP, z dużą grupą wspólników i oddanych strażaków OSP, umożliwiły realizację wielu cennych inicjatyw, jak: budowa Domu Strażaka, nadanie sztandaru dla OSP Rakszawa, budowa kapliczki Św. Floriana, częściowe ogrodzenie Domu Strażaka, poprawa wyposażenia poprzez wymianę samochodów pożarniczych, zakup sprzętu i umundurowania. Na uznanie zasługuje jego znaczący wpływ na lokalizację i wkład pracy w organizację Jubileuszu 90-lecia i 100-lecia OSP Rakszawa, I Zjazdu Oddziału Wojewódzkiego Związku OSP RP w nowych strukturach organizacyjnych kraju oraz Eliminacji Krajowych Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej „Młodzież zapobiega pożarom”. Był głównym organizatorem Eliminacji Gminnych i Powiatowych Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej, Konkursu Plastycznego pod hasłem „Młodzież zapobiega pożarom” oraz współorganizatorem zawodów sportowo-pożarniczych. Współpracował z dziećmi i młodzieżą oraz dyrektorami i nauczycielami placówek oświatowych z terenu Gminy Rakszawa. W 2016 r. ze względu na wiek i stan zdrowia Tadeusz Świątoniowski postanowił zakończyć czynną służbę pożarniczą i nie kandydować do władz w nowej kadencji 2016–2020. Walne Zebranie Sprawozdawczo-Wyborcze OSP Rakszawa, Zjazd Oddziału Gminnego Związku OSP RP w Rakszawie oraz IV Zjazd Oddziału Powiatowego w Łańcucie nadały mu „Godność Prezesa Honorowego” na gminnym i powiatowym stopniu władzy w Ochotniczych Strażach Pożarnych. Nadal aktywnie kontynuuje rozpoczętą w 1987 r. służbę we władzach wojewódzkich i krajowych Związku OSP RP. Jego wieloletnia służba przyczyniła się do poprawy bezpieczeństwa przeciwpożarowego powiatu łańcuckiego, a działalność na rzecz dobra wspólnego oraz patriotyzm lokalny widoczny są w każdym podejmowanym przez niego działaniu. Za swoją działalność odznaczony został: Złotym oraz Srebrnym i Brązowym Krzyżem Zasługi, Złotym Znakiem Związku OSP RP, Medalami Honorowymi im. Józefa Tuliszkowskiego oraz Bolesława Chomicza, Medalami korporacyjnymi: Złotym oraz Srebrnym, Brązowym Medalem „Za zasługi dla pożarnictwa”, Srebrną Odznaką „Za udział w zwalczaniu skutków powodzi” oraz Brązową Odznaką „Zasłużony dla Ochrony Przeciwpowodzi”. 29.09.2016 r. został

52. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.





laureatem XV edycji Nagrody Starosty Łańcuckiego statuetki Św. Michała Archanioła dla Szczególnej Osobowości Ziemi Łańcuckiej<sup>53</sup>.

## T

### Tarała Jan (1907–1996) ps. „Furgon”

Urodził się 29.10.1907 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Sebastiana i Marii. Ukończył szkołę powszechną w Rakszawie. W latach 1931–1932 odbył służbę wojskową w 51 p.p. w Brzeżanach (zwolniony do rezerwy w stopniu kaprała). Od maja 1939 r. wcielony do batalionu Obrony Narodowej Rzeszów jako dowódca drużyny 2 Kompanii ON Łańcut. Zmobilizowany 27.08.1939 r. do swego oddziału ON. Jego szlak bojowy wiódł od Krempnej na płd., od Jasła przez Sanok – Ustrzyki Dolne – Drohobycz – Sokole – Stanisławów – Delatyn – Jaremce i 20.09.1939 r. na Przełęczu Tatarskiej przekroczyli granicę Węgier. Przebywał do sierpnia 1940 r. internowany w obozie k. Szombathely. Po wkroczeniu Niemców na Węgry został skierowany przez Wiedeń do Innsbrucku w Austrii, następnie zwolniony. Do domu powrócił w 1940 r. W marcu 1941 r. wstąpił do Armii Krajowej. Zaprzysiężony na dowódcę placówki nr 9 Żołynia – Rakszawa krypt. „Żołędź”. Używał ps. „Furgon”, pełnił funkcję w stopniu kaprała dowódcy drużyny. Brał udział w dwóch wyprawach Obwodu Łańcuckiego AK (w 1943 i 1944 r. do niemieckich magazynów wojskowych w Sarzynie po amunicję i materiały wybuchowe). Również w czasie dwóch zrzutów alianckich w lutym i maju 1944 r. na polach Rakszawy furmanką przewoził kontenery z materiałami ze zrzutowiska do magazynów. Pracował jako rolnik we własnym gospodarstwie. Odznaczony został medalem „Za udział w Wojnie Obronnej 1939 r.”, Krzyżem Armii Krajowej, Medalem 40-lecia Polski Ludowej. Od 1979 r. był członkiem miejscowego Koła ZBoWiD. Od 1993 r. posiadał uprawnienia kombatanckie. W ostatnim okresie życia przebywał u rodziny w Bielsku, gdzie zmarł w sierpniu 1996 r. i został pochowany<sup>54</sup>.

53. Opracowanie Jacek Szubart.

54. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

### Tokarz Antoni (1884–1954) dr prawa

Studia odbył na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W 1917 r. nominowany na sędziego w Rozwadowie. W 1920 r. pełnił funkcję Naczelnika Sądu Grodzkiego w Tyczynie. W 1923 r. został Naczelnikiem Sądu Grodzkiego w Rozwadowie, a następnie w Muszynie. W 1932 r. został sędzią Sądu Okręgowego w Rzeszowie. W 1935 r. przeniósł się do Leżajska i tu do wojny (1939) prowadził biuro adwokackie i w tym okresie wszedł również w skład Rady Miasta. Jesienią 1939 r. aresztowany i osadzony na zamku w Rzeszowie. Udało mu się wydostać z aresztu i od 1940 r. przebywał w ukryciu u rodziny w Rakszawie. Od 1943 r. brał udział w tajnym nauczaniu jako nauczyciel młodzieży w zakresie szkoły średniej w Rakszawie. W grudniu 1945 r. wyjechał do Wałbrzycha, gdzie pracował w Zarządzie miejskim jako radca prawny i adwokat. Tam zmarł, a zwłoki sprowadzono do Rakszawy i spoczął na miejscowym cmentarzu<sup>55</sup>.

### Turk Jan (1885–1954)

Z pochodzenia Słoweniec. W 1918 r. zdał stosowne egzaminy i otrzymał certyfikaty pozwalające na samodzielną kontrolę pracy kotłów i maszyny parowej w Fabryce Sukna w Rakszawie. Stanowisko to określano jako kierownik ruchu fabryki, coś w rodzaju dzisiejszego głównego mechanika. W okresie międzywojennym opiekun grup paramilitarnych: PCK, Strzelec, Straż Pożarna (fabryczna). Współzałożyciel spółdzielni tkackiej „Rakszawianka”. W okresie okupacji niemieckiej zaprzysiężony żołnierz AK, konspirator, zaangażowany w przechowanie rodzin żydowskich w Fabryce Sukna, jako szofer przewoził tajne materiały itp. Członek pierwszego Zarządu Klubu Sportowego „Rakszawianka” – „Włókniarz”. Zamiłowany myśliwy<sup>56</sup>.

### Turska Zenona (1917–2000) z d. Jarosiewicz

Urodziła się 21.02.1917 r. w Haczowie (pow. brzozowski). Po ukończeniu szkoły powszechnej uczęszczała w latach 1931–1936 do gimnazjum humanistycznego w Strzyżowie, Tarnopolu i Rzeszowie, gdzie zdała egzamin dojrzałości. Po wyjściu za mąż

55. Opracowanie Andrzej Bardjan.

56. Opracowanie Andrzej Bardjan.







w roku 1937 zamieszkała w Kołomyi, gdzie przebywała do 1943 r. Stamtąd została wywieziona do pracy w Niemczech. Po wyzwoleniu przebywała w obozie polskich uchodźców „Ośrodek Polski” w Augsburgu, gdzie organizowała pracę kulturalno-artystyczną wśród młodzieży, sama rozpoczęła praktykę sceniczną w zorganizowanym tam przez zawodowych aktorów „Teatrze im. Słowackiego”. Po powrocie do kraju w 1947 r. pogłębiała swoje wykształcenie w Bydgoskiej Szkole Dramatycznej, przygotowując się do prowadzenia amatorskich zespołów artystycznych. Od kwietnia 1948 r. podjęła pracę w Szkole Zawodowej w Rakszawie jako kierownik świetlicy. Pierwsze przedstawienie – montaż poetycko-muzyczny „Budujemy wspólny dom” zostało zaprezentowane w 1949 r. Rakszawski Teatr Szkolny przez wiele lat działał pod jej kierownictwem i zdobywał nagrody w różnych konkursach i przeglądach teatralnych. Po przejściu na emeryturę w 1992 r. nadal była aktywna zawodowo; swoje artystyczne umiejętności wykorzystywała na scenie Parafialnego Domu Kultury Chrześcijańskiej. Zmarła 23.10.2000 r., spoczywa na miejscowym cmentarzu w Rakszawie<sup>57</sup>.

#### Turski Michał (1925–2002) lekarz medycyny – dermatolog

Jako 16-letni młodzieniec został wywieziony na przymusowe roboty w głąb Niemiec. Jak sam wspominał, było mu ciężko. Pracował w gospodarstwie u bauera. Pozytywnym faktem tej poniewierki było tylko to, że nigdy nie głodował. Po zakończeniu wojny powrócił do kraju i uzupełnił wykształcenie średnie, a później podjął studia. Najpierw studiował polonistykę (przez dwa lata), a później przeniósł się na medycynę do Gdańska i ukończył ją, uzyskując tytuł lekarza medycyny. W 1958 r. przyszedł do pracy w Rakszawie. Po roku pracy odbył specjalizację w szpitalu w Rzeszowie. W 1962 r. powrócił do Rakszawy i pracował w Ośrodku Zdrowia. Równolegle prowadził poradnię dermatologiczną w Łańcucie<sup>58</sup>.

57. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.  
58. Opracowanie Andrzej Bardjan.

## W

#### Walawender Antoni (1903–1960) dr

Urodził się 3.06.1903 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Wykształcenie średnie zdobył w gimnazjum w Łańcucie, w 1925 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku udał się do Lwowa na Uniwersytet. Owocem jego pracy naukowej była dwutomowa *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach ościennych w latach 1450–1586* (w nagrodę m.in. stypendium Funduszu Kultury Narodowej). Doktorat uzyskał w 1931 r. W 1934 r. przeniósł się do Poznania i w Poznańskim Archiwum Państwowym uzyskał stanowisko adiunkta. W 1936 r. pracował w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Tam zaskoczyła go choroba i II wojna światowa. Wrócił do Rakszawy, gromadził interesujący regionalny materiał historyczny. Z końcem wojny wrócił do Warszawy do Archiwum Głównego Akt Dawnych, gdzie otrzymał najpierw stanowisko archiwisty, a z czasem został kustoszem jednego z działów i kierownikiem pracowni naukowej. Pracował przy zabezpieczaniu archiwaliów prywatnych, a w szczególności Archiwum Potockich w Łańcucie i Branickich w Warszawie. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem 10-lecia. Zmarł 25.04.1960 r. Pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie kwatera nr 115, kwartał 4, rząd 4<sup>59</sup>.

#### Walawender Franciszek (1896–1972) kurier

Długoletni kościelny, człowiek bardzo pracowity, uczciwy, o wzorowej postawie moralnej. W okresie okupacji pozostawał w konspiracji. Był kurierem ks. Józefa Krupy, roznosił meldunki, powiadamiał określone osoby. Wspomagał organizację tajnych kompletów nauki w kościele rakszawskim<sup>60</sup>.

#### Walawender Henryk (1905–1973) s. Jakuba, nauczyciel

Absolwent Krajowej Szkoły Sukienniczej, później nauczyciel zawodu w tej szkole. Jego specjalnością były duże umiejętności z zakresu wykańczania tkanin wełnianych. Był długoletnim kierownikiem wykończalni w Fabryce Sukna. W okresie międzywojennym

59. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.  
60. Opracowanie Andrzej Bardjan.





był działaczem Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej, członkiem Akcji Katolickiej Koła w Rakszawie<sup>61</sup>.

### Walawender Henryk (1910–1985) nauczyciel

Absolwent Krajowej Szkoły Sukienniczej w Rakszawie. Według opinii dyrektora szkoły (1903–1932) inż. Jana Kunstmana, Walawender należał do najzdolniejszych uczniów szkoły. Cechowała go wielka pracowitość i wspaniała pamięć. Dzięki tym cechom został nauczycielem tej szkoły w latach 1944–1973. Potrafił z pamięci przeprowadzać całe wykłady, nie posługując się żadnymi notatkami. W 1944 r. wszedł w skład komitetu reaktywowania szkoły i budowy jej nowego gmachu. W okresie międzywojennym był aktywnym działaczem Związku Młodzieży Wiejskiej. Był Prezesem Koła w Rakszawie, członkiem Zarządu Powiatowego w Łańcucie, delegatem na Zjazd Krajowy<sup>62</sup>.

### Walawender Jakub (1874–1950) nauczyciel

Jeden z pierwszych absolwentów Krajowej Szkoły Sukienniczej. Wieloletni nauczyciel tej szkoły. Jego pasją było tkactwo, w tym także tkactwo ręczne. Projektowane przez niego kolorowe i wzorzyste kilimy, wzory tkanin dekoracyjnych z wszystkimi obliczeniami były wzorem i niezastąpioną pomocą naukową dla uczniów tej szkoły. Pierwsze plansze z wzorami i obliczeniami jego autorstwa datowane są na dzień 15.03.1896 r.<sup>63</sup>

### Walawender Marcin (1893–1984)

Urodził się 16.09.1893 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Gimnazjum ukończył w Łańcucie w 1913 r., później studiował na Politechnice Lwowskiej na Wydziale Budownictwa Lądowo-Wodnego. W 1918 r. walczył w obronie Lwowa, gdzie na odcinku Politechniki został ranny. Za udział w walkach był odznaczony medalem „Za obronę Lwowa”. Rozpoczął pracę na Politechnice Lwowskiej jako asystent na Wydziale Budownictwa Wodnego. Wraz z zespołem Politechniki Lwowskiej był współprojektantem zapory wodnej w Wapiennicy k. Bielska-Białej. Przez okres okupacji działał razem z żoną w szeregach

Armii Krajowej. Po zajęciu Lwowa przez Rosjan zostali aresztowani i przetrzymywani w więzieniu na Łąckiego. Po kilku miesiącach został wypuszczony (okupant postanowił uruchomić wszystkie wydziały Politechniki i wykładowcy byli mu niezbędni), żona Kazimiera w 1946 r. została zesłana na Syberię. Przebywała tam do 1957 r. W tym czasie sam wychowywał czworo dzieci: Hanna 13 lat, Janina 5 lat, Andrzej 3 lata i Marta 2 lata. Po powrocie żony wyjechali w ramach repatriacji do Sopotu. Zmarł 20.04.1984 r., spoczywa na cmentarzu w Sopocie<sup>64</sup>.

### Walawender Ryszard (ur. 1947 r.)

Urodził się 3.06.1947 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Henryka i Stefanii z d. Kilian. Po ukończeniu szkoły podstawowej w Rakszawie w 1961 r. kontynuował naukę w Technikum Mechanicznym w Sanoku. W latach 1966–1972 studiował na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, zdobywając magistra inż. elektryka automatyka. Od 1972 r. pracował jako konstruktor specjalista w Zakładzie Silników Małej Mocy „Silma” w Sosnowcu. W 1982 r. przeszedł do Zakładu Wykonawstwa Sieci Elektrycznych w Nysie jako inżynier przygotowania dużych obiektów energetycznych. Posiada uprawnienia do projektowania i nadzorowania budowy sieci i instalacji elektrycznych. W latach 1990–1998 został zastępcą burmistrza miasta Nysy. Od 1999 do 2006 r. jako dyrektor kieruje Zarządem Dróg Powiatowych w Nysie. Od 2007 r. ponownie zostają mu powierzone obowiązki wiceburmistrza Nysy. Członek Zarządu Komisji Zakładowej „Solidarność przy ZWSE NYSA. Radny Rady Miejskiej w latach 1990–1998, 2001–2002. Wieloletni członek zarządu pracowniczych ogrodów działkowych Jeziorany w Nysie, zaangażowany działkowicz. Wieloletni członek zarządu Opolskiego Oddziału Stowarzyszenia Elektryków Polskich<sup>65</sup>.

### Walawender Stefan (1903–1985) kpt.

Urodził się 3.08.1903 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Jakuba i Filomeny z d. Rogowska. W 1924 r. uzyskał świadectwo dojrzałości w Państwowym Gimnazjum Realnym w Leżajsku. W październiku 1924 r.

61. Opracowanie Andrzej Bardjan.

62. Opracowanie Andrzej Bardjan.

63. Opracowanie Andrzej Bardjan.

64. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

65. Tamże.







powołany do służby wojskowej i wcielony do 67 p.p. w Brodnicy. Po krótkim przeszkoleniu skierowano go do Szkoły Podchorążych Piechoty w Śremie, którą ukończył w 1925 r. W 1926 r. został skierowany do Oficerskiej Szkoły Inżynierii w Warszawie, którą ukończył w październiku 1929 r., otrzymując nominację na stopień podporucznika w korpusie osobowym Inżynierii i Saperów. Następnie skierowano go do Batalionu Mostowego w Kazuniu k. Modlina, gdzie pełnił funkcje: dowódcy plutonu, kierownika warsztatów, zastępcy komendanta parku i dowódcy kompanii mostowej. W 1931 r. awansowany na stopień porucznika; w 1937 r. powołany do Wyższej Szkoły Inżynierii w Warszawie, którą ukończył w 1939 r. W tym samym roku otrzymał stopień kapitana i do wybuchu wojny pracował w Batalionie Mostowym w charakterze kierownika technicznego budowy mostów na Wiśle w rejonie Modlina i Góry Kalwarii. W chwili wybuchu wojny otrzymał dowództwo nad ciężką kolumną wojskową mostową wchodzącą w skład Grupy Mostowej Naczelnego Dowództwa. Do niewoli dostał się w 1939 r. i został wywieziony w głąb Niemieckiego Oflagu VII A w Murnau, gdzie przebywał do chwili wyzwolenia obozu przez wojska alianckie. Pozostał na terenie obozu i objął nadzór techniczny nad robotami remontowymi. W 1945 r. został skierowany do Wojska Polskiego we Włoszech, gdzie po przeszkoleniu objął dowództwo 10 Kompanii Parkowej; następnie z oddziałem udał się do Anglii. Do kraju wrócił 9.06.1948 r. i przeszedł do rezerwy. Pod koniec 1950 r. przeniósł się do Krakowa i podjął stałą pracę w Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego nr 3. Początkowo pracował na stanowisku kierownika budowy, następnie jako główny specjalista ds. produkcji. W 1973 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł 11.11.1985 r. w Krakowie<sup>66</sup>.

#### **Walawender Tadeusz (ur. 1943 r.) lek. wet.**

Urodził się 9.10.1943 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). Syn Władysława i Józefy z d. Babiarcz. W 1961 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące w Żołyni. W latach 1961–1967 studiował weterynarię na Akademii Rolniczej w Lublinie. Od września 1967 r. podjął pracę w Powiatowym Zakładzie Weterynarii w Kol-

buszowej. W latach 1968–1969 był kierownikiem Punktu Weterynaryjnego w Raniżowie. Od 1969 r. pracował w Wojewódzkim Zakładzie Weterynarii w Rzeszowie. Od 1970 do 1978 r. pracował w Powiatowej Lecznicy Weterynaryjnej w Przeworsku. Od 1978 r. pełnił funkcję zastępcy Wojewódzkiego Inspektora Weterynarii w Przemyślu. W latach 1987–1990 pracował w Rejonowym Inspektoracie Weterynarii w Przeworsku. Od 1990 r. był kierownikiem Laboratorium Żywnościowego przy Zakładach Mięsnych w Jarosławiu. W latach 1996–2008 pracował w Powiatowym Inspektoracie Weterynarii w Jarosławiu jako inspektor ds. higieny, a następnie jako zastępca lekarza powiatowego. Od 2009 r. pracuje w Powiatowym Inspektoracie Weterynarii w Łańcucie. Oprócz pracy zawodowej, będąc jeszcze studentem, należał do ZSP i grał w piłkę ręczną w klubie uczelnianym AZS AR w Lublinie. Mieszkając w Rogóżnie, w latach 1970–1983 był wiceprezesem i trenerem sekcji piłki ręcznej LZS „Szarotka” Rogóżno. Największym sukcesem zespołu szczypiornistów był udział w rozgrywkach III ligi państwowej. W latach 1990–1994 pełnił funkcję radnego w Radzie Gminy Łańcut<sup>67</sup>.

#### **Wang Adam Aron (ur. 1903 r.)**

Urodził się w 1903 r. w Rakszawie. Maturę uzyskał w 1921 r. w I Gimnazjum w Rzeszowie (w aktach szkolnych występuje pod imieniem Aron). Od grudnia 1950 r. był zastępcą przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. Następnie od stycznia 1957 r. do stycznia 1963 r. był zastępcą przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów – bardzo przychylnie traktował Rakszawę, wiele pomógł przy budowie Szkoły Włókienniczej w okresie powojennym<sup>68</sup>.

#### **Wawraszek Antoni (1886–1966) nauczyciel**

Urodził się 10.06.1886 r. w Kątach Rakszawskich (pow. łańcucki). Syn Jana i Agaty. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Rzeszowie pracował jako nauczyciel w Szkołach ludowych w Żołyni, Woli Żarczyckiej i Wydrzu. W 1911 r. należał do grupy młodych nauczycieli, założycieli Ogniska ZNSL.

<sup>66</sup>. Tamże.

<sup>67</sup>. Tamże.

<sup>68</sup>. Tamże.





W czasie I wojny światowej został powołany do armii austriackiej, dostał się do niewoli rosyjskiej. Po powrocie do niepodległej Ojczyzny objął kierownictwo Szkoły Powszechnej w Łańcucie Podzwierzyńcu. W 1928 r. został wybrany prezesem Związku Nauczycielstwa Polskiego, działalność tej organizacji w okresie okupacji musiała zejść do podziemi. Prężny aktyw oświatowy już w 1941 r. samorzutnie zorganizował Związek Tajnego Nauczania. Działał on do 31 sierpnia 1942 r., a od 1 września podporządkował się Powiatowej Komisji Oświaty i Kultury powołanej z inicjatywy Okręgowego Biura Szkolnego w Krakowie w porozumieniu z podziemnym ruchem ludowym. A. Wawrzaszek został przewodniczącym tej Komisji, a podlegało jej 9 komisji terenowych. Odtąd naukowe kierownictwo Szkoły na Podzwierzyńcu było bazą dyspozycyjną tajnego nauczania w pow. łańcuckim. Tutaj przyjeżdżały łączniczki i przedstawiciele z Krakowa, a także członkowie ruchu oporu, na wizytacje inspektorzy władz niemieckich. W marcu 1945 r. na pierwszym zebraniu ZPZNP został wybrany prezesem i pełnił tę funkcję do maja 1947 r. Był członkiem komisji do opracowania historii tajnego nauczania. Jej opracowanie opublikowano w Roczniku Komisji Nauk Pedagogicznych Krakowskiego Oddziału A.N. W 1950 r. przeszedł na emeryturę. W 1959 r. otrzymał Złotą Odznakę ZNP. Zmarł 28.05.1966 r. w Łańcucie<sup>69</sup>.

### Wawrzaszek Józef (1894–1958) żołnierz

Absolwent Krajowej Szkoły Sukienniczej w Rakaszawie, później Państwowej Szkoły Policyjnej w Mostach Wielkich k. Lwowa. W I wojnie światowej służył w armii austriackiej. Walczył w obronie Lwowa w 1919 r. W 1920 r. w wojnie polsko-bolszewickiej już jako żołnierz polski. W 1939 r. został zmobilizowany jako policjant. Służbę policyjną odbywał w następujących placówkach: Dobromil, Kwaszenica do 1925 r., Błozew Dolny do 1938 r., Przeworsk. W okresie okupacji wraz z rodziną przebywał w Rakaszawie i pracował w Fabryce Sukna do 1953 r. Zwolniony, jak wielu, za przynależność do AK, PPS, Policji. Wyjechał do Warszawy do syna i tam zmarł. Pochowany na cmentarzu w Rakaszawie<sup>70</sup>.

69. Tamże.

70. Opracowanie Andrzej Bardjan.

### Wawrzaszek-Kübler Maria (1915–2011) nauczyciel

Urodziła się 22.01.1915 r. w Wydrzu (pow. łańcucki). Córką Antoniego i Kazimiery z d. Szymańska. Do 7 klasy uczęszczała w Łańcucie. W latach 1929–1934 uczęszczała do Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Sióstr Boromeuszek w Łańcucie. Maturę zdała w 1934 r. Pracę nauczycielki rozpoczęła w Szkole Podstawowej nr 1 w Łańcucie, w tym samym roku na własną prośbę została przeniesiona do Szkoły nr 4 w Łańcucie-Podzwierzyńcu. W okresie okupacji hitlerowskiej, tj. od stycznia 1942 r. rozpoczęła pracę w Zorganizowanym Tajnym Nauczaniu w tej samej szkole, uczyła języka polskiego, historii i geografii. Wraz z ojcem organizowali spotkania, wieczorki, przedstawienia o tematyce patriotycznej dla dzieci i dorosłych, oczywiście z zachowaniem konspiracji. Pracę w tajnym nauczaniu kontynuowała do czerwca 1944 r. Po wyzwoleniu do 1971 r., tj. do czasu przejścia na emeryturę, uczyła w Szkole Podstawowej nr 4, pełniąc tam przez kilka lat funkcję kierownika. W latach 1972–1976 pracowała w niepełnym wymiarze godzin jako wychowawca w świetlicy dworcowej PKP w Łańcucie. Za długoletnią pracę zawodową i za udział w tajnym nauczaniu została odznaczona: ZKZ (1973), Złotą Odznaką ZNP (1974), Medalem KEN (1980), Odznaką ZNP za tajne nauczanie (1985), KK.OOP (1986), KOOOP (1999). Zmarła 2.01.2011 r. w Łańcucie<sup>71</sup>.

### Wawrzaszek Zbigniew (1929–2000) profesor dr nauk technicznych – włókiennik

Wykładowca na Wydziałach Włókienniczych Politechniki Łódzkiej i Częstochowskiej. Przez ponad 20 lat był Dyrektorem Instytutu Włókiennictwa w Łodzi. Był współzałożycielem Polskiej Izby Przemysłu Tekstylnego, Polskiej Izby Wełny. Wielki orędownik promocji polskiego przemysłu tekstylnego w kraju i za granicą. Wieloletni działacz, członek Zarządu Stowarzyszenia Włókienników. Posiada bogaty dorobek naukowy (wydawniczy) z zakresu włókiennictwa w zbiorach Instytutu Włókiennictwa i Biblioteki Narodowej. Zmarł nagle w wieku 71 lat. Spoczywa na cmentarzu w Łodzi<sup>72</sup>.

71. „Słownik biograficzny Powiatu Łańcuckiego...”, dz. cyt.

72. Opracowanie Andrzej Bardjan.







### Wiech Jakób (1873–1954)

Jako jeden z pierwszych odbył w Krajowej Szkole Sukienniczej w Rakszawie specjalny kurs tkactwa sukienniczego na ręcznych krosnach o pospiesznej ladzie. Naukę ukończył z wynikiem bardzo dobrym. Świadectwo podpisali: ks. Tomasz Sobota w zastępstwie kuratora i Stanisław Anczyc jako kierownik szkoły. Z dniem 15.07.1897 r. Wiech zdobył drugi zawód. Z dużym powodzeniem uprawia stolarstwo – snyderkę. Jeszcze do dnia dziś w kilku domach w Rakszawie można spotkać wspaniałe kredensy, komody, szafy i stoły. Niezależnie od tego Wiech znajduje czas na uczestnictwo w życiu społecznym. Był członkiem komitetów Budowy Domu Ludowego i Kasy Pożyczkowej, długoletnim członkiem Zarządu Kasy, wchodził w skład Rady Gminy. W 1910 r. odbył kurs dla pisarzy gminnych w Łańcucie. Z ramienia Starostwa dokument podpisał Bolesław Żardecki<sup>73</sup>.

### Wiech Józef (1871–1943) nauczyciel

Długoletni nauczyciel farbiarstwa w Krajowej Szkole Sukienniczej. Był jednocześnie kierownikiem farbiarni w Fabryce Sukna. Spoczywa na cmentarzu w Leżajsku. Na płycie nagrobnej widnieje napis: „Emerytowany nauczyciel państwowej Szkoły Sukienniczej w Rakszawie”<sup>74</sup>.

### Wiech Kazimierz (1897–1966) mgr inż. leśnik

Studia odbył we Lwowie. Był uczestnikiem I wojny światowej. Mieszkał i pracował w Leżajsku. Tam jest pochowany.

### Wiśniowski Adam (1928–1993) mgr, nauczyciel wychowania fizycznego, trener

Sportem zarażony już w młodości, jako uczestnik tajnego nauczania. Grupa młodzieży spotykała się w Brzeźniku, gdzie rozgrywane były mecze siatkówki, zawody pływackie na miejscowych stawach. Przez jakiś czas występował w drużynie piłkarskiej miejscowego „Włókniarza” jako bramkarz. W 1947 r. po uzyskaniu świadectwa dojrzałości podjął studia na Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie. Na początku lat 50. podjął pracę w Technikum Mechanicznym w Stalowej Woli jako nauczyciel

wychowania fizycznego. W okresie pracy zawodowej angażuje się z całym zapałem w tworzenie organizacji sportowych dla młodzieży. Tworzy drużyny MKS o nazwach „Zryw”, „Znicz”, „Technik”. Wyczynowo prowadził również grupy szermierzy. Był prekursorem dzisiejszej I-ligowej koszykówki w Stalowej Woli. Wspaniały człowiek, sportowiec, trener, sędzia, wychowawca wielu sportowców. Tak do dzisiaj wspominają go kibice stalowowolskiego sportu<sup>75</sup>.

## Z

### Zakielarz Alojzy (1909–1981) st. ogn.

Urodził się w 1909 r. w Rakszawie (pow. łańcucki). W 1929 r. wstąpił w szeregi Ochotniczej Straży Pożarnej w Rakszawie. W latach 1945–1952, 1954–1961, 1964–1967, 1970–1981 pełnił funkcję prezesa, a w latach 1935–1939, 1967–1970 naczelnika jednostki. Legendarna postać rakszawskiego pożarnictwa. Człowiek, który całe swoje życie związał z ochroną przeciwpożarową. Był wychowawcą wielu pokoleń strażaków. Po ukończeniu w 1935 r. kursu we Lwowie został naczelnikiem jednostki. W 1938 r. dowodził akcją gaszenia dużego pożaru w Trzebosi, gdzie udało się skutecznie opanować pożar i ocalić kilkadziesiąt zabudowań. W czasie II wojny światowej pełnił funkcję Komendanta Straży dla Gminy Żołynia i Czarna. Po zakończeniu wojny objął stanowisko Komendanta Zakładowej Straży Pożarnej w Rakszawskich Zakładach Przemysłu Wełnianego, gdzie tworzył od podstaw ochronę przeciwpożarową przedsiębiorstwa. Równocześnie w 1945 r., objął funkcję prezesa rakszawskiej jednostki. Zorganizował budowę remizy z salą na zebrania i sklepem (obecny budynek Urzędu Gminy). Kiedy zmieniono użytkowanie tego budynku, marzył o wybudowaniu samodzielnego Domu Strażaka. Dokonali tego jego następcy. Pracując w RZPW, tworzył Zakładową Ochotniczą Straż Pożarną, którą kierował aż do przejścia na emeryturę w 1975 r. Przez 50 lat był inicjatorem wszystkich podejmowanych przez jednostkę przedsięwzięć. Przez cały czas dużą wagę przykładał do pracy organizacyjnej i szkoleniowej. Poza działalnością strażacką, przez 12 lat był radnym Gminnej Rady Narodowej, 15 lat prezesem LOK w Rakszawie,

73. Opracowanie Andrzej Bardjan.

74. Opracowanie Andrzej Bardjan.

75. Opracowanie Andrzej Bardjan.





6 lat ławnikiem Sądu Powiatowego w Łąncucie, 8 lat radnym Powiatowej Rady Narodowej w Łąncucie. W 1980 roku został uhonorowany Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski za całokształt działalności. Zmarł 19.04.1981 r.<sup>76</sup>

### **Zakielarz Edward Kazimierz (1920–1942)**

**kpr. strzel. rtg.**

Urodził się 6.03.1920 r. w Rakszawie (pow. łańcucki), gdzie ukończył cztery klasy szkoły podstawowej, później 4 klasy gimnazjum. W 1937 r. wstąpił do Szkoły Podoficerów Lotnictwa dla Małoletnich w Bydgoszczy, ukończył ją kursem przyspieszonym w Łucku w 1939 r. jako radiotelegrafista. Wraz z wybuchem wojny z większością uczniów był ewakuowany do Rumunii. Przedostał się do Francji, był ewakuowany do Wielkiej Brytanii. Rozpoczął wykształcenie radiotelegrafisty w Bazie Blackpool i ukończył szkolenie w 1941 r. w Szkole Radia (SS), kurs strzelców samolotowych odbył w Szkole Strzelców Samolotowych (AGS), następnie był skierowany na końcowe wykształcenie do nr 18 Jednostki Wyszkożenia Bojowego (OTU). Po ukończeniu kursu w 1942 r. był wcielony do 300 dywizjonu bombowego. Zginął z załogą 10 września, wykonując lot bojowy na Dusseldorf. Samolot rozbił się w Holandii, był prawdopodobnie zestrzelony przez obronę przeciwlotniczą. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari nr 9674 i Krzyżem Walecznym. Jest pochowany na cmentarzu Crooswijk, Amsterdam, Holandia. Grób zbiorowy nr 35, 36 i 38<sup>77</sup>.

---

<sup>76</sup>. R. Dec, *Działalność Ochotniczej Straży Pożarnej w Rakszawie w latach 1910–2010*, Rakszawa 2010.

<sup>77</sup>. „Słownik biograficzny Powiatu Łąncuckiego...”, dz. cyt.

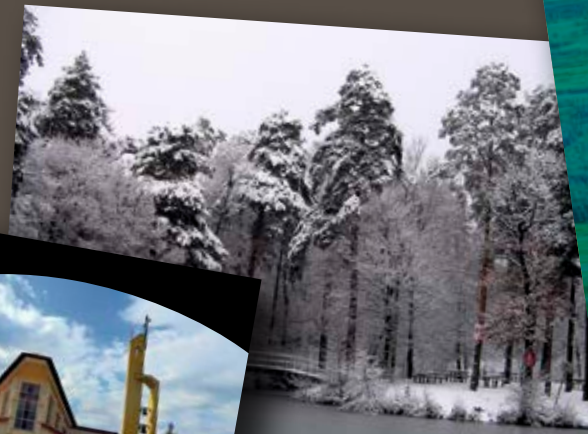




# Gmina Rakszawa i okolice na pocztówce



Gmina Rakszawa z tradycjami



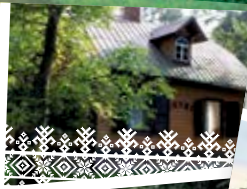
Gmina Rakszawa



Osada Rakszawa



Gmina Rakszawa



Gmina Rakszawa

Węgliska





Gmina Rakszawa

Gmina Rakszawa

Gmina Rakszawa

Gmina Rakszawa

Gmina Białobrzegi

Gmina Grodzisko Dolne

Patron Gminy Rakszawa

Gmina Rakszawa

Gmina Ławica

Rakszawa Górna

Pozdrowienia z Żoliby

Wydrze

Wincenty Witos  
Ojciec Niepodległości





## Dane teleadresowe

---

### **Lokalna Grupa Działania Ziemia Łańcucka**

37-100 Łańcut, ul. Grunwaldzka 5  
tel. 17/ 247 32 08  
fax 17/ 247 32 08  
e-mail: [lgd zl@op.pl](mailto:lgd zl@op.pl)  
<http://www.lgd-zl.pl>  
NIP 8151751582, REGON 691752710  
KRS 0000024232  
Godziny pracy: pon.–pt. 7.00–15.00

### **Urząd Gminy w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 506  
tel. 17/ 226 12 81  
fax 17/ 226 16 77  
e-mail: [sekretariat@rakszawa.pl](mailto:sekretariat@rakszawa.pl)  
[www.rakszawa.pl](http://www.rakszawa.pl)  
NIP 815-13-87-952, REGON 001002840  
Nr rachunku bankowego: BS Żołyńnia  
63 9175 0000 2001 0001 6476 0001  
Godziny pracy: pon. 7.00–17.00, wt.–czw. 7.00–15.00, pt. 7.00–13.00

### **Urząd Stanu Cywilnego w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 506  
tel. 17/ 226 12 81  
fax 17/ 226 16 77  
e-mail: [usc@rakszawa.pl](mailto:usc@rakszawa.pl)  
[www.rakszawa.pl](http://www.rakszawa.pl)  
Godziny pracy: pon. 7.00–17.00, wt.–czw. 7.00–15.00, pt. 7.00–13.00

### **Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół i Przedszkola**

37-111 Rakszawa 325  
tel. 17/ 225 80 69  
e-mail: [zeasiprakszawa@rz.home.pl](mailto:zeasiprakszawa@rz.home.pl)  
[www.rakszawa.pl](http://www.rakszawa.pl)  
NIP 8151477508, REGON 690505932  
Godziny pracy: 7.00–15.00

### **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**

37-111 Rakszawa 506  
tel. 17/ 224 92 51  
e-mail: [gopsrakszawa@rakszawa.pl](mailto:gopsrakszawa@rakszawa.pl)  
[www.rakszawa.pl](http://www.rakszawa.pl)  
NIP 815-164-39-29, REGON 690502827  
Nr rachunku bankowego:  
24 9175 0000 2001 0005 4481 0001  
Godziny pracy: pon.–pt. 7.00–15.00

### **Placówki oświatowe:**

#### **Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola nr 1 im. Janusza Korczaka w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 347  
tel. 17/ 226 16 27  
e-mail: [sp1rak@poczta.onet.pl](mailto:sp1rak@poczta.onet.pl)  
[www.sp1rakszawa.pl](http://www.sp1rakszawa.pl)

#### **Szkoła Podstawowa nr 2 im. Stefana Mierzwego w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 677  
tel. 17/ 224 92 54  
e-mail: [sp2rakszawa@wp.pl](mailto:sp2rakszawa@wp.pl)  
<https://sp2rakszawa.pl/>

#### **Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 946  
tel. 17/ 224 93 19  
e-mail: [sp3rakszawa@wp.pl](mailto:sp3rakszawa@wp.pl)  
<http://sp3rakszawa.pl/>

#### **Szkoła Podstawowa w Węgliskach**

37-111 Rakszawa, Węgliska 171  
tel. 17/ 226 10 14  
e-mail: [spwegliska5@wp.pl](mailto:spwegliska5@wp.pl)  
<https://spwegliska.edupage.org/>





**Szkoła Podstawowa w Wydrzu**

37-110 Żołynia, Wydrze 259  
tel. 17/ 226 01 99  
e-mail: szkolawydrze@gmail.com  
<http://spwydrze.eu/index.php>

**Zespół Szkół Tekstylno-Gospodarczych im.  
Bolesława Żardeckiego w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 325  
tel. 17/ 226 15 22  
e-mail: zstg.dyrektor@rzeszow.home.pl  
<https://www.zstg.pl/>

**Przedszkole**

w Zespole Szkoły Podstawowej i Przedszkola nr 1  
im. Janusza Korczaka w Rakszawie  
37-111 Rakszawa 347A  
tel. 17/ 224 91 98  
e-mail: sp1rak@poczta.onet.pl  
<http://www.przedszkole.sp1rakszawa.pl/>

**Niepubliczny Klub Dziecięcy**

TYGRYSEK s.c. Elżbieta Walawender i Maria  
Golenia  
37-111 Rakszawa 350A  
tel. 785 195 063, 600 700 655  
e-mail: poczta@tygrysek-rak.pl  
[www.tygrysek-rak.pl](http://www.tygrysek-rak.pl)

**Poczta**

Urząd Pocztowy w Rakszawie  
37-111 Rakszawa 341  
tel. 17/ 224 92 55  
Godziny pracy: pon.–czw. 7.30–14.30, pt. 7.30–  
20.00

**Bank**

Bank Spółdzielczy w Żołyni. Punkt Obsługi  
Klienta w Rakszawie  
37-111 Rakszawa 341  
tel. 17/ 224 93 41  
<https://bszolynia.pl/>  
Godziny pracy: pon.–pt. 8.00–16.00

**Ośrodek Zdrowia**

Przychodnia w Ośrodku Zdrowia w Rakszawie  
37-111 Rakszawa 427  
tel. 17/ 226 15 24

**Instytucje Kultury:****Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa  
w Rakszawie**

37-111 Rakszawa 340  
tel. 17/ 226 12 89  
e-mail: gokic@interia.pl  
<http://www.gokic.rakszawa.pl/>

**Parafie:****Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego  
w Rakszawie**

Archidiecezja Przemyska/Dekanat Żołynia  
37-111 Rakszawa 350  
tel. 17/ 224 93 50  
<https://rakszawa.przemyska.pl/>

**Parafia pw. NMP Matki Kościoła w Rakszawie  
Górnej**

Archidiecezja Przemyska/Dekanat Żołynia  
37-111 Rakszawa 941A  
tel. 694 862 324

**Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochow-  
skiej w Kątach Rakszawskich**

Diecezja Rzeszowska/Dekanat Sokołów Młp.  
Rakszawa 1216, 37-111 Rakszawa  
Parafia pw. Opatrzności Bożej w Trzebosi  
Trzeboś, ul. Kościelna 12, 36-050 Sokołów Młp.  
tel. 17/ 772 73 31  
e-mail: kontakt@parafiatrzebos.rzeszow.pl  
<http://parafiatrzebos.rzeszow.pl>

**Kościół filialny w Węgliskach**

Diecezja Rzeszowska/Dekanat Sokołów Młp.  
Parafia pw. Nawiedzenia NMP w Medyni Gło-  
gowskiej  
37-126 Medynia Głogowska 487  
tel. 17/ 772 67 10  
e-mail: parafia.medynia@gmail.com  
<http://parafia.medynia.pl>





**Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej  
w Wydrzu**

Archidiecezja Przemyska/Dekanat Żołynia  
Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Brzo-  
zie Stadnickiej  
Brzoza Stadnicka 147, 37-110 Żołynia  
tel. 17/ 224 80 26

**Prasa lokalna:**

**„Kurier Rakszawski”**. Wydawca: Gmina Rakszawa,  
37-111 Rakszawa 506  
Bezpłatny kwartalnik o charakterze informacyjnym.  
Urząd Gminy w Rakszawie  
tel. 17/ 226 12 81  
e-mail: [promocja@rakszawa.pl](mailto:promocja@rakszawa.pl)  
[www.rakszawa.pl](http://www.rakszawa.pl)

**Noclegi:**

**Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Rakowisko”**  
37-111 Rakszawa 325  
tel. 17/ 226 11 15  
tel. kom. 798 366 001  
e-mail: [schronisko.zstg@interia.pl](mailto:schronisko.zstg@interia.pl)  
[www.zstg.pl/schronisko](http://www.zstg.pl/schronisko)







# Gmina Białobrzegi



Gmina Białobrzegi  
37-114 Białobrzegi 4  
tel. +48 17 224 52 27, fax: +48 17 224 03 55  
e-mail: [urząd@gmina-bialobrzegi.pl](mailto:urząd@gmina-bialobrzegi.pl)  
[www.gmina-bialobrzegi.pl](http://www.gmina-bialobrzegi.pl)





Białobrzaska Trasa Rowerowa



Białobrzeski Nordic  
Walking Park





## Informacje ogólne

**Gmina Białobrzegi** jest jedną z gmin powiatu łańcuckiego, leżącą niemal w centrum województwa podkarpackiego, w odległości ok. 30 km na wschód od jego stolicy, Rzeszowa. Od północy sąsiaduje z terenami gminy Żołynia, na północnym wschodzie graniczy z gminą Grodzisko, na południowym wschodzie z gminą Przeworsk, na południu – z gminą i miastem Łańcut, a od zachodu – z gminą Czarana. Gminę tworzy sześć miejscowości: Białobrzegi, Budy Łańcuckie, Dębina, Korniaktów Południowy, Korniaktów Północny, Wola Dalsza. Pod względem geograficznym gmina Białobrzegi usytuowana jest na pograniczu Pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej, w szerokim na kilka kilometrów obniżeniu rozdzielającym te regiony, noszącym nazwę Rynny Podkarpackiej.

To specyficzne położenie wpłynęło nie tylko na krajobraz gminy, ale również na warunki życia mieszkańców, ukształtowanie etniczne i kulturowe czy wreszcie – na korzystny, z punktu widzenia różnorodności przyrodniczej oraz działalności gospodarczej człowieka, klimat. Istotną zaletą gminy jest bogate zróżnicowanie składających się na nią obszarów, od gęsto zaludnionych charakterystycznych dla procesu semiurbanizacji, czy też wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej, po tereny typowo rolnicze, a także cenne przyrodniczo, idealne dla rekreacji. Gmina położona jest w stosunkowo bliskiej odległości od większych ośrodków miejskich (Rzeszów, Łańcut, Przeworsk, Leżajsk). W jej pobliżu znajdują się ważne elementy infrastruktury

komunikacyjnej o znaczeniu regionalnym, jak i krajowym: droga krajowa E-40, autostrada A4 (węzeł autostradowy na pograniczu gminy), linia kolejowa Medyka – Kraków.

Priorytetem gminy są działania ukierunkowane na zachowanie zrównoważonego rozwoju – z jednej strony poprzez inwestycje w dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną, natomiast z drugiej strony – zorientowanie na wspieranie rozwoju społecznego, przy jednoczesnej dbałości o utrzymanie w niepoproszonym stanie środowiska naturalnego. Jednym z najistotniejszych kierunków działania samorządu jest konsekwentne budowanie zorganizowanego systemu czynników sprzyjających osiedlaniu się na terenie gminy nowych mieszkańców. Nie poprzestając na tym, gmina posiada również skonkretyzowaną ofertę dla nowych inwestorów w postaci gminnego programu wspierania przedsiębiorczości.

Samorząd angażuje się także w przedsięwzięcia i wydarzenia aktywizujące lokalną społeczność, wspierając działalność takich organizacji, jak: jednostki straży pożarnych, ludowe kluby sportowe, drużyny harcerskie i zuchowe, czy też organizując imprezy plenerowe.

Gmina Białobrzegi posługuje się **logotypem**:



## Białobrzaska Trasa Rowerowa

Z myślą o niezwykle popularnym aktywnym spędzaniu czasu wolnego wytyczono, przebiegającą przez najbardziej atrakcyjny teren gminy, trasę rowerową. Powstała w 1998 r. Białobrzaska Trasa Rowerowa spotyka się z niesłabnącym zainteresowaniem wśród mieszkańców i osób przyjeżdżających. Popularność Białobrzaska Trasa Rowerowa zawdzięcza malowniczości i różnorodności terenów, przez które prowadzi

(lasy, stawy, drożki polne). Wynika to również z tego, iż umiejętnie połączono w atrakcyjną turystycznie całość piękno lokalnej przyrody z zabytkami architektonicznymi. Białobrzaska Trasa Rowerowa rozpoczyna swój bieg w lewej części Białobrzegów. Liczy około 15 km długości. Przebiega przez pozostałe miejscowości lewobrzeżnej części gminy: Korniaktów Północny i Budy Łańcuckie, a także przechodzi





skrajem gmin Żołynia i Grodzisko Dolne. Trasę wytyczono wzdłuż obszaru leśnego znajdującego się w obrębie miejscowości Korniaktów Północny i Budy Łańcuckie, który stanowi fragment Zmysłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Białobrzaska Trasa Rowerowa oznakowana jest znakami w kształcie prostokąta, zamontowanymi na palach drewnianych wzdłuż trasy. Na beżowym tle wygrawerowany jest brązowy symbol roweru, ponadto kierunek jazdy określają strzałki na prostokątnych tabliczkach, więc zagubić się jest trudno. Aby dojechać do trasy, należy kierować się w centrum Białobrzegów na północ w stronę Żołyni.

Przejeżdżając przez most na Wisłoku, dojeżdżamy do skrzyżowania w Białobrzegach, gdzie rozpoczyna się pętla Białobrzeskiej Trasy Rowerowej i tam jest jej pierwsze oznakowanie. Jadąc drogą w kierunku Żołyni, po lewej stronie mijamy pomnik przyrody – rozłożystą sosnę, pod którą, według miejscowych podań, odpoczywał król Jan III Sobieski, wracając po odsieczy wiedeńskiej. Na następną tablicę informacyjną prezentującą ścieżkę rowerową trafiamy w Żo-

łyni Dolnej, w miejscu tym trasa skręca w prawo, piaszczystą drogą wjeżdżamy do lasu. Po dojechaniu do skrzyżowania linii leśnych mijamy kaplicę św. Huberta – patrona myśliwych, wzniesioną przez żołyńskie koło łowieckie „Kuropatwa”.

W pobliżu następnego rozstaju leśnych dróg znajduje się leśna droga krzyżowa, 14 rzeźbionych stacji (niewidoczna ze ścieżki, należy zjechać w drogę w prawo, gdzie po ok. 30–50 m z lewej strony można zauważyć na sosnach kapliczki). Wracając na trasę, mijamy kolejne przydrożne kapliczki. Docieramy do drogi asfaltowej, gdzie skręcamy w prawo. Następnie przejeżdżamy przez Zmysłówkę i Opaleniska, miejscowości, w których można spotkać enklawy starej zabudowy. Dalej wśród ostatnich zabudowań zjeżdżamy w prawo w drogę prowadzącą w stronę lasu. Przemierzając leśny trakt, dojeżdżamy do śródleśnej kaplicy znajdującej się w okolicach Bud Łańcuckich.

Kolejną atrakcją są stawy rybne w Korniaktowie, siedlisko m.in. czapli siwej. Na jednym ze stawów jest okazałych rozmiarów wyspa.

## Białobrzski Nordic Walking Park

Kolejną z lokalnych atrakcji turystycznych, bazujących na malowniczym ukształtowaniu przyrodniczym terenu gminy Białobrzegi, jest Białobrzski Nordic Walking Park, dzięki któremu ta ogólnodostępna forma rekreacji, będąca jednocześnie prozdrowotną aktywnością, angażującą 90 proc. mięśni ciała, z nieznaną, obco brzmiącą nowinką, stała się niezwykle popularną formą spędzania wolnego czasu i elementem dbania o zdrowie wśród mieszkańców gminy. W ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w zakresie małych projektów w ramach działania 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” PROW na lata 2007–2013 – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: „Europa Inwestująca w obszary wiejskie” wytyczono i oznakowano w lesie w Korniaktowie Północnym, Białobrzegach i Budach Łańcuckich 3 trasy do uprawiania nordic walkingu (marsz z kijkami):

♦ **zielona – 6,1 km**

♦ **czzerwona – 8,7 km**

♦ **czarna – 13,3 km**

Wyjście na trasy zlokalizowano na parkingu przy Stawach Korniaktowskich. Większość tras poprowadzonych jest dobrej jakości utwardzonymi gruntowymi drogami i leśnymi ścieżkami. Ponad 3-kilometrowy fragment czarnego szlaku przebiega chodnikiem, wzdłuż drogi powiatowej w miejscowościach Korniaktów i Białobrzegi. Na trasach zamontowano tablice zawierające propozycje ćwiczeń do samodzielnego wykonania oraz punkty pomiaru tętna, pozwalające zmonitorować zakres tętna, w jakim pokonujemy trasę. W Białobrzskim Nordic Walking Parku trasy posiadają punkty wspólne, pokrywają się lub krzyżują. Umożliwia to dowolne wydłużanie, skracanie przejść albo zmianę kierunku marszu. Oferta skierowana jest nie tylko do entuzjastów nordic walkingu, ale również do miłośników biegania oraz narciarstwa biegowego.











Gminne Centrum Sportu i Rekreacji



Budynek Fitness Park w Białobrzegach

## Gminne Centrum Sportu i Rekreacji

Gmina Białobrzegi odznacza się wysoko rozwiniętą, nowoczesną infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, stanowiącą odpowiedź na potrzeby różnych grup społecznych w zakresie możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu, rekreacji na świeżym powietrzu, uprawiania różnorodnych dyscyplin sportowych, zadbania o zdrową sylwetkę czy wreszcie głębokiego relaksu w strefie SPA.

W ramach **Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji**, które stanowi centrum i zasadniczy trzon oferty sportowo-rekreacyjnej gminy, funkcjonują następujące obiekty:

- ♦ Otwarty w grudniu 2017 roku budynek **Fitness Park**, z w pełni wyposażoną siłownią, salą do zajęć fitness oraz karate, strefą SPA, kortem do squasha, recepcją oraz salą konsumpcyjną, w której można skorzystać z usług gastronomicznych. Fitness Park oferuje wysoką jakość usług w konkurencyjnych cenach, z możliwością nabycia kartonów po preferencyjnych cenach na wszystkie obiekty sportowe.
- ♦ Budynek zaplecza technicznego, w którym mieszczą się szatnie, sanitariaty, w tym dostosowane

do potrzeb osób niepełnosprawnych, obsługa obiektu, wypożyczalnia sprzętu: rakiety i piłki do tenisa, paletki i piłeczki do tenisa stołowego, piłki, bule, szachy plenerowe, szachy.

- ♦ Kompleks **boisk „Orlik 2012”**, w skład którego wchodzi: boisko do piłki nożnej (nawierzchnia: sztuczna trawa), boisko do siatkówki, boisko do koszykówki; boisko trawiaste do piłki nożnej wraz z trybunami; boisko wielofunkcyjne o sztucznej nawierzchni do gry w piłkę ręczną, koszykówkę, siatkówkę oraz tenisa; dwa boiska do piłki plażowej; dwa boiska do gry w bule; dwa korty tenisowe o sztucznej nawierzchni; kort do ćwiczeń o sztucznej nawierzchni ze ścianką; skatepark – białobrzezski skatepark należy do jednych z najokazalszych obiektów tego typu na Podkarpaciu. Chętnie przyjeżdżają tu nie tylko młodzi ludzie z najbliższej okolicy.

Wymiary placu skateparku: 50 m x 38 m

Nawierzchnia skateparku: beton

Elementy skateparku: Quarter pipe, Funbox z poręczą, Funbox z grindboxem prostym, Funbox pira-







Siłownia w Białobrzegach



Kort do squasha



Plac zabaw i lodowisko przy Gminnym Ośrodku Sportu i Rekreacji w Białobrzegach



Sauna





mida, Bank ramp, Ławka, Poll jam, Poręcz prosta, Grindbox.

- ♦ **Lodowisko** – w sezonie zimowym Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji dysponuje sztucznie mrożonym lodowiskiem, które cieszy się dużym zainteresowaniem miłośników łyżew. Warto podkreślić, że obiekt dysponuje również wypożyczalnią sprzętu, odpowiednim zapleczem socjalnym, sztucznym oświetleniem i nagłośnieniem.

## Dziedzictwo kulturowe

Obok infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz walorów turystycznych, opartych na bogactwie przyrodniczym w postaci występujących w gminie lasów, zbiorników wodnych i czystego powietrza, można natrafić na ślady historycznych pamiątek tej ziemi. Na terenie gminy Białobrzegi istnieją obiekty, będące zabytkami, które znajdują się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do najważniejszych z nich i zarazem najbardziej znanych należą:

- ♦ **Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Białobrzegach**

Parafia w Białobrzegach została utworzona w 1920 r. przez biskupa przemyskiego Józefa Sebastiana Pelczara. W latach 1934–1937 powstała murowana świątynia według planów rzeszowskiego architekta Witaszkiewicza. Wnętrze kościoła zdobi modernistyczna polichromia (figuralno-ornamentalna), malowana przez Łańcuckiego i Risa ze Lwowa. Neogotycki ołtarz główny pochodzi z 1938 r. i podobnie jak ambona wykonany został przez Dąbrowskich z Żołyni. Boczny ołtarz św. Antoniego w latach 1937–1939 wybudował Jan Czech. W kościele znajdują się również czternastogłosowe organy, które w latach 1939–1940 zbudował Jan Kandefer z Iwonicza.

W centrum wsi Białobrzegi lewa strona usytuowana jest **dawna szkoła** wybudowana po 1920 r. – obecnie działa w niej Stowarzyszenie Przyjaciół Młodzieży Specjalnej Troski – prowadzone są Warsztaty Terapii Zajęciowej. W części wsi Podemłynie usytuowany jest drewniany młyn, wybudowany przed 1900 r. z zachowanym oryginalnym wyposażeniem. W sąsiedztwie częściowo są zachowane dawne urządzenia: kanał, stawisko, jaz. W Białobrzegach jeszcze dzisiaj można spotkać budynki mieszkalne z przełomu XIX i XX w. Są to obiekty drewniane, konstrukcji zrębowej.

- ♦ **Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca Marii Panny w Budach Łańcuckich** – usytuowany w centrum wsi. Wybudowany w latach 1947–1952, według projektu inżyniera architekta Wawrzyńca Dajczaka. Wymurowany z cegły, otynkowany, orientowany, bazylikowy, z półkolistym prezbiterium. Nawy boczne z transeptowymi kaplicami. W nawę północną wkomponowano kwadratową wieżę z zegarem. Fasada zachodnia zwieńczona jest trójkątnym szczytem z datą 1952, flankowana niskimi, półokrągłymi wieżyczkami połączonymi arkadowym podcieniem z tarasem na górze. Wewnątrz świątyni znajduje się ołtarz główny według projektu inż. Wawrzyńca Dajczaka, wykonany przez miejscowych stolarzy, oraz polichromia wykonana w 1979 r. przez artystę malarza Stanisława Jakubczyka z Krakowa.

- ♦ **Kaplica pw. Matki Boskiej Różańcowej w Korniaktowie Południowym** – wymurowana w 1879 r. Obok wzniesiono nowy kościół filialny pod tym samym wezwaniem.

- ♦ **XIX-wieczny spichlerz w Woli Dalszej** – przypominający wyglądem wieżę obronną, będący pozostałością po dawnym folwarku Potockich. Zwany jest „gołębnikiem”, ponieważ według miejscowej tradycji w tej budowlu hodowano niegdyś olbrzymie ilości gołębi dla potrzeb kuchni w łańcuckim zamku.

Jednym z głównych elementów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy są również liczne kapliczki przydrożne:

- ♦ **Kapliczka w lesie**

W 1868 r. wybuchła w Galicji epidemia cholery. Rządca folwarku Budy, który stracił całą rodzinę, ufundował wtedy kaplicę murowaną, do której rzeźby wykonał Andrzej Bartnik „Kołodziej”. Na frontowym







Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Białobrzegach



Pomnik Jana Pawła II na placu przykościelnym

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca Marii Panny w Budach Łąncuckich



Kaplica pw. Matki Boskiej Różańcowej w Korniactowie Południowym





deskowaniu Wojciech Bosak „Kuśnierz” namalował olejny obraz przedstawiający kwarantannę z „Ojca Zadżumionych” J. Słowackiego.

- ♦ **Kapliczka w Dębinie** – przy głównej drodze wiejskiej stoi kapliczka wymurowana w połowie XIX w. Posiada detal architektoniczny oraz okazałe wejście zwieńczone trójkątnym szczytem ze sterczynami. Wewnątrz znajduje się ludowa rzeźba św. Sebastiana z połowy XIX w.
- ♦ **Kapliczka przy stawach w Korniaktowie Północnym** – stanowi miejsce związane z powstaniem styczniowym.
- ♦ **Kapliczka w Korniaktowie Północnym** – murowana pod koniec XIX w.
- ♦ **Kapliczka w Korniaktowie Północnym** – drewniana, rok budowy 1865.
- ♦ **Kapliczka przy drodze Korniaktów Północny – Budy Łańcuckie /lewa/** – murowana, koniec XIX w.
- ♦ **Kapliczka przydrożna w Woli Dalszej** – wzniesiona w XIX w., murowana z cegły, otynkowana, zamknięta trójbocznie. W szczycie wnętrza z figurą Chrystusa Frasobliwego. Wewnątrz ludowy obraz Matki Boskiej Leżajskiej.

Podstawową jednostką prowadzącą na terenie gminy Białobrzegi działalność w zakresie upowszechniania kultury i zachowania dziedzictwa kulturowego jest **Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa** oraz siedem Domów Kultury, zlokalizowanych w poszczególnych sołectwach. Podejmują one działania i inicjatywy, mające na celu promocję atrakcji turystycznych czy lokalnych walorów wśród mieszkańców, jak również odwiedzających gminę turystów.

GOKiCz buduje wizerunek miejsca przyjaznego i otwartego dla każdego. W swoich działaniach proponuje różne możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu (z przeznaczeniem dla dzieci, młodzieży i dorosłych) oraz stawia na rozwój osobisty w różnych dziedzinach kultury i rekreacji.

Przy współpracy stowarzyszeń i organizacji z terenu gminy GOKiCz organizuje lub współorganizuje szereg imprez okolicznościowych, jak również cyklicznych, które na stałe wpisały się w kalendarz wydarzeń życia gminy, promujących lokalne walory kulturowe, w tym – przy wydatnym udziale pań ze stowarzyszeń kobiecych oraz gospodyń wiejskich – walory kuli-



Kapliczka w lesie w Budach Łańcuckich



Kapliczka w Korniaktowie Północnym



Kapliczka w Woli Dalszej





narne. Najważniejsze z proponowanych cyklicznych wydarzeń i imprez to: **Przegląd Pieśni Maryjnych**, którego celem jest przypomnienie, jak i poznanie najpiękniejszych polskich Pieśni Maryjnych, promocja zespołów z terenu powiatu łancuckiego, a także zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego; **Święto Dyni**, czyli impreza popularyzująca potrawy z dyni, łącząca promocję walorów kulinarnych z walorami kulturowymi w postaci występów artystycznych rozmaitych formacji; **Dożynki Gminne**, czyli doroczne Święto Plonów; „**Tak Jadali, Tak**

**Pijali i Tak Sobie Tańcowali**”, czyli spotkanie z tradycyjnym jadłem i ludową muzyką; **Korniaktowski Jarmark Rękodzielników, Artystów, Rzemieślników i Hodowców**, czyli wydarzenie promujące wyroby i zwierzęta hodowlane, lokalnych twórców, rzemieślników i hodowców, występy kapel i ludowych zespołów śpiewaczych, prezentację i degustację regionalnego jedła; „**Dobre bo Nasze!**”, czyli wydarzenie promujące potrawy z regionalnej kuchni staropolskiej; **Koncert kolęd i pastorałek; Dzień Seniora; Narodowe Czytanie**.

## Infrastruktura wsparcia i opieki społecznej

Istotnym elementem składowym polityki zrównoważonego rozwoju oraz dbałości o różnorodne potrzeby mieszkańców są inwestycje w rozwój infrastruktury społecznej, w ramach której należy wskazać na takie przedsięwzięcia, jak m.in.:

- ♦ **Ośrodek Wsparcia w Korniaktowie Południowym** – rozpoczął swoją działalność 1 stycznia 2018 r. Ośrodek przeznaczony jest dla osób w wieku 60+, nieczynnych zawodowo, z różnymi dys-

funkcjami, które powodują, że wymagają one wsparcia w zaspokajaniu codziennych potrzeb. Ośrodek zapewnia rehabilitację i usprawnianie fizyczne, zajęcia kulturalno-oświatowe, zajęcia rekreacyjne, opiekę pielęgniarstwa i psychologiczną, pomoc w rozwiązywaniu problemów życia codziennego. Pensjonariusze ośrodka mają zapewniony przez gminę dowóz do ośrodka z miejsca zamieszkania i z powrotem oraz posiłek (obiad).



Ośrodek Wsparcia w Korniaktowie Południowym



- ♦ **Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego w Dębinie** – celem głównym projektu jest zwiększenie dostępu do usług zdrowotnych oraz stworzenie warunków do opieki domowej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, mieszkańców gminy Białobrzegi poprzez utworzenie i funkcjonowanie wypożyczalni sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego i wspomagającego w połączeniu z nauką ich obsługi i doradztwem w zakresie jego wykorzystywania.

Gmina Białobrzegi poprzez wszystkie te działania zarówno w sferze infrastruktury technicznej, jak też w sferze społecznej stara się wzmacniać swój wizerunek jako miejsca, gdzie warto się osiedlić ze względu na zdrowy klimat, atrakcyjne walory przyrodni-

cze i krajobrazowe, wysoki poziom świadczonych usług administracyjnych oraz komunalnych, oferowanie rozbudowanej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, zdrowotnej, jak również infrastruktury sportowo-turystycznej i rekreacyjnej.

**Zapraszam do Gminy Białobrzegi, to miejsce bliskie mieszkańcom, inwestorom i turystom, o urokliwych krajobrazach, atrakcyjnych terenach osadniczych, inwestycyjnych i rekreacyjnych w dogodnej lokalizacji!**

Wójt Gminy Białobrzegi

**Franciszek Masłoń**

Zdjęcia: Archiwum Urzędu Gminy  
w Białobrzegach



Siedziba Urzędu Gminy w Białobrzegach







# Gmina Grodzisko Dolne



Gmina Grodzisko Dolne  
37-306 Grodzisko Dolne 125 A  
tel. +48 17 242 82 65, fax: +48 17 243 60 38  
e-mail: [urząd@grodziskodolne.pl](mailto:urząd@grodziskodolne.pl)  
[www.grodziskodolne.pl](http://www.grodziskodolne.pl)



## Informacje ogólne

Gmina Grodzisko Dolne jest jedną ze 114 gmin wiejskich województwa podkarpackiego. Administracyjnie podzielona jest na 10 sołectw, tj. Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne, Grodzisko, Grodzisko Nowe, Chodaczów, Wólka Grodziska, Laszczyny, Opaleniska, Zmysłówka oraz Podlesie. Jej powierzchnia wynosi 78,42 km<sup>2</sup>, w tym powierzchnia rolna – 76%, powierzchnia leśna – 23%. Gęstość zaludnienia: 106,08 os./km<sup>2</sup>.

Teren gminy charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu i znacznym potencjałem przyrodniczym, który podwyższa jej walory turystyczno-rekreacyjne. Jest tu wiele pięknych i ciekawych miejsc, które ze względu na bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe warto zobaczyć. W tym miejscu należy zaznaczyć, że na obszarze gminy znajduje się Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Chroniony teren obejmuje obszar porośnięty zespołem m.in. buczyny karpackiej. Rosną tu m.in. dwa pomnikowe dęby o średnicy 115 i 108 cm w pierśnicy.

Ponadto występuje tutaj modrzew polski (*Larix polonica*), w skali niespotykanej na innych obszarach Puszczy Sandomierskiej. Stanowisko tego reliktowego gatunku, o specyficznych cechach rodzimego ekotypu, ma duże znaczenie dla nauki i dydaktyki. Do wyjątkowo rzadkich roślin należą gatunki „południowe” – pontyjskie, reprezentowane przez mietlicę pospolitą oraz submediterrańskie, których przedstawicielem jest wilczomlec migdałolistny.

Faunę reprezentują głównie zwierzęta leśne: sarna, dzik, lis, zając i wiewiórka. Najliczniejsze są tutaj ptaki, spośród których spotkać można m.in.: sowy (płomykówka i pójdzka), myszołowy, muchołówki (mała, żałobna i białoszyja), czeczotki, świstunki, kukułki, kraski i mysikróliki. Wśród gadów występują padalce, jaszczurki (zwinka i zielona) oraz żmije zygzakowate.

Poniżej przedstawiamy kilka wybranych obiektów i miejsc, które warto zobaczyć podczas wizyty w Grodzisku Dolnym i okolicach.

**Kościół parafialny pw. św. Anny i Barbary w Grodzisku Dolnym** – pierwszy kościół wzmiankowany w 1408 r. pod opieką benedyktynów. Kolejny drewniany spalili Tatarzy w 1626 r. Budowę obecnej świątyni rozpoczęto około 1700 r. z inicjatywy proboszcza Sebastiana Zawadzkiego. Jego budowę ukończono po 1777 r.

Obok kościoła znajduje się dzwonnica z 1892 r. i kapliczki ufundowane w latach 20. XX w.

**Czerwona Kapliczka** – stoi przy „Drodze na Górki”, wybudowana w 1848 r. Z zewnątrz jest czerwona, a wewnątrz błękitna. Wykonana z drzewa, niegdyś kryta gontem, obecnie dachówką. W środku znajduje się kopia obrazu św. Barbary.

### **Kapliczka Śmiałków**

W centrum Wólki Grodzkiej, przy głównej drodze, stoi kaplica w formie małego kościółka. Ufundowali ją Józef i Katarzyna Śmiałkowie. Kaplica wybudowana została na rzucie prostokąta, frontalnie i zwrócona jest do głównej drogi. Na froncie, na dwóch kolumnach, wsparte jest podcienie, na którym kiedyś znajdowała się polichromia z wizerunkiem Ducha Świętego w postaci gołębicę pośrodku i ornamentem roślinnym. Ścianę szczytową zdoła drewniany krzyż. Kaplica jest murowana, w całości tynkowana i obecnie pomalowana na biało i żółto. Kaplica jest pw. Wszystkich Świętych, co uwiadcza polichromia ścienna z wizerunkami świętych: św. Katarzyny, św. Józefa, św. Jana Chrzciciela, św. Barbary, św. Antoniego i św. Tomasza z Akwinu.

**Cmentarz żydowski (kirkut)** – położony na wzgórzu w centrum Grodziska Dolnego tzw. „Miasteczku” za Ośrodkiem Kultury. Obejmuje 40 arów powierzchni. W okresie okupacji Niemcy rozstrzelali tutaj ponad 200 osób narodowości żydowskiej. Znajduje się na nim obelisk postawiony w 2003 r.







Kościół pw. św. Anny i Barbary  
w Grodzisku Dolnym



Czerwona Kapliczka



Kapliczka Śmiałków



Kirkut w Grodzisku Dolnym





## Lokalne tradycje i zwyczaje związane z Turkami Grodziskimi

Grodzisko Dolne od dawna słynie z pielęgnowania i promowania własnych wartości i bogatych tradycji regionalnych. Tu bowiem zapoczątkowano uroczyste zbiórki „Turków”. „Turki” to nazwa regionalna straży pełniących wartę przy grobie Chrystusa w okresie od Wielkiego Piątku do Wielkanocy. Grodziskie „Turki” legitymują się kilkusetletnią tradycją, przekazywaną z pokolenia na pokolenie. Barwne oddziały stanowią dumę mieszkańców Grodziska i są główną obrzędową atrakcją Wielkanocy na tym terenie. Tradycje obecnie podtrzymuje 6 oddziałów Straży Grobowych.

W celu upamiętnienia tradycji Straży Grobowych, obok Ośrodka Kultury w Grodzisku Dolnym, w 2007 r. odsłonięto pamiątkowy pomnik, przedstawiający symboliczną postać „Turka”. Na tablicy widnieje zaś napis: „W hołdzie tym, którzy byli i pozostaną wierni tradycji”.

**Grodziska Orkiestra Dęta** – to zespół z wieloletnimi tradycjami. Powstał w 1910 r. i początkowo występował pod nazwą Orkiestra Włosciańska. W chwili obecnej Orkiestra stale uświetnia swą obecnością większość uroczystości państwowych, koncertuje podczas uroczystych świąt kościelnych oraz imprez o charakterze gminnym, powiatowym, regionalnym i ogólnopolskim. Posiada bogaty repertuar pieśni na różne okazje, który ciągle doskonali, dając tym samym przykład, że muzyka podąża stale z duchem czasu i oczekiwaniami słuchaczy. W 2005 r. z okazji Jubileuszu 95-lecia PZChO Oddział w Rzeszowie odznaczył Orkiestrę Dętą Złotą Odznaką Honorową za szczególną działalność organizacyjną i artystyczną w społecznym ruchu muzycznym. W 2020 r. Orkiestra obchodziła jubileusz 110-lecia swojego istnienia.

**Zespół Regionalny „Grodziszczoki”** – stanowi żywy przykład kultywowania i chronienia dawnego folkloru oraz odchodzących w niepamięć starodawnych obrzędów, zwyczajów gwary oraz dorocznych i okolicznościowych przyśpiewek i pieśni. Na bazie tych wartości ludowych powstały scenariusze widowisk obrzędowych, które – wielokrotnie prezentowane na przeglądach oraz konkursach wojewódzkich i ogólnopolskich – przyniosły Zespołowi zasłużoną sławę i uznanie. Jedną z najważniejszych nagród, którą Zespół może się pochwalić, jest Nagroda im. Oskara Kolberga przyznana w uznaniu zasług dla kultury ludowej oraz Medal im. Franciszka Kotuli i odznaczenie „Zasłużony dla Kultury Ludowej Województwa Podkarpackiego”. Dużym osiągnięciem dla Zespołu jest także udział w zagranicznych tournée po Francji, Finlandii, Niemczech, na Ukrainie i w USA. Zespół w 2020 r. obchodzi jubileusz 46-lecia istnienia.



Grodziskie „Turki”







Grodziska Orkiestra Dęta

Zespół Regionalny „Grodziszczoki”



Kapela ludowa „Grodziszczoki”







Cymbaliści



Zespół Śpiewaczo-Obrzędowy „Leszczynka”

**Kapela ludowa „Grodziszczoki”** – ma za sobą ponad 50 lat muzykowania, na bazie autentycznej muzyki ludowej, a także towarzyszących jej pieśni oraz przyśpiewek z Grodziska i okolic. Autentyczny, żywy, jak również bogaty w dawne tradycje repertuar świadczy o jej licznych osiągnięciach i sukcesach na koncertach czy przeglądach. Wysoki poziom muzyczny i sympatia publiczności przyniosły Kapeli wiele nagród i wyróżnień oraz kilkakrotne zaproszenia na gościnne wyjazdy za granicę, m.in. do Niemiec, na Słowację, do Francji, Finlandii, na Ukrainę oraz dwukrotnie do USA. Kapela była kilkakrotnie nagradzana na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu. W 1992 r. otrzymała „Basztę” – Nagrodę Główną Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym n. Wisłą, a wielokrotnie była również laureatem tegoż festiwalu. Za całokształt swej dotychczasowej działalności i zasługi dla kultury ludowej Kapela otrzymała najwyższą w tej dziedzinie Nagrodę im. Oskara Kolberga. W składzie Kapeli grał cymbalista – śp. Edward Markocki, jeden z najlepszych cymbalistów w Polsce, laureat wielu przeglądów i konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych.

**Cymbaliści** – cymbały to instrument, który przywędrował do naszego regionu z kręgu karpackiego i na dobre zadomowił się na Rzeszowszczyźnie. Gra na tym instrumencie to prawdziwa pasja. Co więcej, umiejętność ta przekazywana jest w wielu grodziskich rodzinach z pokolenia na pokolenie. Do mistrzów gry na cymbałach z gminy Grodzisko Dolne należał Edward Markocki z Podlesia. Jego pasję przejął wnuk Piotr Markocki wraz z pozostałymi solistami; Michałem Rydzikiem z siostrami: Agnieszką, Aleksandrą i Anną. Łączy ich nie tylko miejsce, w którym żyją, ale i miłość do muzyki.

**Zespół Śpiewaczo-Obrzędowy „Leszczynka”** – podobnie jak wcześniej opisane zespoły – bierze udział w imprezach różnego szczebla, utrwalając na scenie dawne, odchodzące już dziś w zapomnienie obrzędy Ziemi Grodziskiej. „Leszczynka” przejawia również szczególną dbałość o zachowanie tradycji kulinarnych swych przodków poprzez promowanie oryginalnych starych potraw i wypieków pochodzących z tego regionu. Uczestniczy w przeglądach kulinarnych, gdzie prezentuje potrawy regionalne. Jest laureatem „Złotej Perły” – nagrody przyznawanej w ogólnopolskim konkursie „Nasze kulinarne dziedzictwo”.





## Działalność na rzecz osób potrzebujących, niepełnosprawnych i starszych

Na terenie gminy Grodzisko Dolne znajduje się kilka ośrodków wsparcia dla osób potrzebujących. Gmina otacza swoją opieką zarówno dzieci, młodzież, osoby dorosłe niepełnosprawne oraz osoby starsze wymagające opieki.

**Środowiskowy Dom Samopomocy w Laszczynach i Filia w Zmysłówce** – od 15 grudnia 2009 r. działa na terenie gminy ŚDS, który posiada dwie placówki. Siedziba główna mieści się w Laszczynach, a filia w Zmysłówce. Obie jednostki zapewniają codzienną opiekę i wsparcie dla łącznie 60 osób niepełnosprawnych.

**Dzienny Dom Pomocy w Grodzisku Dolnym** – jest miejscem poprawy jakości życia najstarszych mieszkańców gminy. Podopieczni Domu uczestniczą w wielu zajęciach ruchowych, plastycznych, muzyczno-teatralnych, komputerowych i rekreacyjno-kulturowych pod opieką specjalistów i terapeutów. Mają również zapewnione posiłki oraz wsparcie psychologiczne.

**Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy w Laszczynach** – to miejsce, które stwarza bardzo dobre warunki do nauki, a także wspierania rozwoju dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie oraz ze sprzężonymi zaburzeniami od wykrycia niepełnosprawności do 25 roku życia. To placówka, dla której największą wartością jest radość i szczęście dzieci. W Ośrodku znajdują one poczucie bezpieczeństwa, uczą się wzajemnej pomocy i akceptacji, adekwatnie do indywidualnych możliwości dziecka. Każdego dnia troszczy się o to, aby podopieczni wzrastali w przyjaznej atmosferze.



Siedziba główna Środowiskowego Domu Samopomocy w Laszczynach



Dzienny Dom Pomocy w kompleksie budynków Urzędu Gminy w Grodzisku Dolnym



Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy w Laszczynach





Mistrzostwa świata w zakresie umiejętności zawodowych WorldSkills KAZAN 2019



Europejski Finał „First Lego League Regensburg 2017”



Instalacja fotowoltaiczna



Instalacja solarna





## Edukacja i nowoczesne technologie

### Centrum Robotyki Szkolnej

W 2008 r. w Zespole Szkół im. prof. Franciszka Leji w Grodzisku Górnym powstało Koło robotyki. Zajmuje się ono popularyzacją robotyki poprzez pokazy oraz organizację własnego konkursu GG-Robot.

W związku z dużym zainteresowaniem uczniów oraz wysokimi osiągnięciami Koła, 16 listopada 2018 r. przy udziale ministra edukacji narodowej Anny Zalewskiej oraz wicewojewody podkarpackiego Lucyny Podhalec uroczystie otwarto Regionalne Centrum Robotyki Szkolnej, w ramach którego dla uczniów zorganizowano zajęcia rozwijające ich w zakresie robotyki. Składają się one z dwóch modułów: nauki programowania poprzez budowę konstrukcji robotów i nauki języka programowania, czyli języka angielskiego – powszechnie stosowanego języka do pisania kodów. Młodzi programiści podczas zajęć realizują międzynarodowe programy edukacyjne dotyczące programowania robotów.

Jednym z największych ostatnich sukcesów uczniów Centrum Robotyki Szkolnej był wyjazd w ramach Reprezentacji Narodowej WorldSkills Poland na mistrzostwa świata w zakresie umiejętności zawodowych WorldSkills KAZAŃ 2019. Nasi zawodnicy wystartowali w kategorii juniorskiej Robotyka Mobilna.

### Odnawialne Źródła Energii

Gmina inwestuje w zieloną energię poprzez montaż odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej oraz udział w projektach parasolowych, dzięki którym w gospodarstwach domowych, znajdujących się na terenie gminy, zamontowano w ostatnich latach: 233 instalacje fotowoltaiczne (PV), 383 instalacje solarne, 17 kotłów na biomase, 47 pomp ciepła.

### Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych

Oprócz zachowywania naturalnych walorów przyrodniczych krajobrazu oraz inwestowania w odnawialne źródła energii, bardzo ważne miejsce zajmuje budowanie świadomości społecznej w zakresie przetwarzania obrotu i recyklingu odpadów komunalnych. Bez tego elementu budowania społecznej świadomości, niezwykle trudno jest aspirować do miana „Zielonej Gminy”, a do takiego aspiruje gmina Grodzisko Dolne. Nie zapominając o tym ważnym elemencie życia, gmina w 2019 r. uruchomiła PSZOK, bo tak w skrócie określa się miejsce, w którym gromadzone są i zbierane w sposób selektywny odpady komunalne z terenu gminy. Punkt cieszy się ogromną popularnością wśród mieszkańców, co cieszy władze gminy oraz ma pozytywny wpływ na środowisko naturalne.



Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych







Otwarta Strefa Aktywności



Zbiornik wodny „Czyste”

## Sport i rekreacja na terenie gminy

### Zbiornik wodny „Czyste”

Zalew stanowi doskonałe miejsce do wędkowania i letniego wypoczynku okolicznych mieszkańców, a także odwiedzających naszą gminę turystów. W okresie wakacyjnym działa tu strzeżone kąpielisko. Nad zalewem znajduje się Punkt Informacji Turystycznej.

### Otwarte strefy aktywności

W pięciu miejscowościach gminy, tj. w Grodzisku Dolnym, Grodzisku Górnym, Grodzisku Nowym, Wólce Grodzkiej oraz Opaleniskach, znajdują się Otwarte Strefy Aktywności, czyli miejsca aktywnego wypoczynku dla wszystkich mieszkańców gminy oraz gości. Wyposażone one są w elementy siłowni zewnętrznych, stoły do grania w gry planszowe oraz ławki. Każdy w spokoju może się zrelaksować, a dzieci mogą spędzić ten czas podczas gier i zabaw na placu zabaw lub boisku sportowym.

### Lodowisko zimą i kort tenisowy latem

Na korcie tenisowym w okresie zimowym funkcjonuje lodowisko. Obiekt ten wchodzi w skład kompleksu sportowo-rekreacyjnego przy stadionie sportowym LKS „Grodziszczanka” w Grodzisku Górnym. To miejsce, które cieszy się ogromną popularnością szczególnie w sezonie zimowym, kiedy na lodowisku spotkać możemy nie tylko mieszkańców gminy, ale również z okolicznych miejscowości powiatu, a nawet województwa.

Opracowano: zdjęcia i materiały  
Urzędu Gminy Grodzisko Dolne

Kort tenisowy latem



Lodowisko zimą





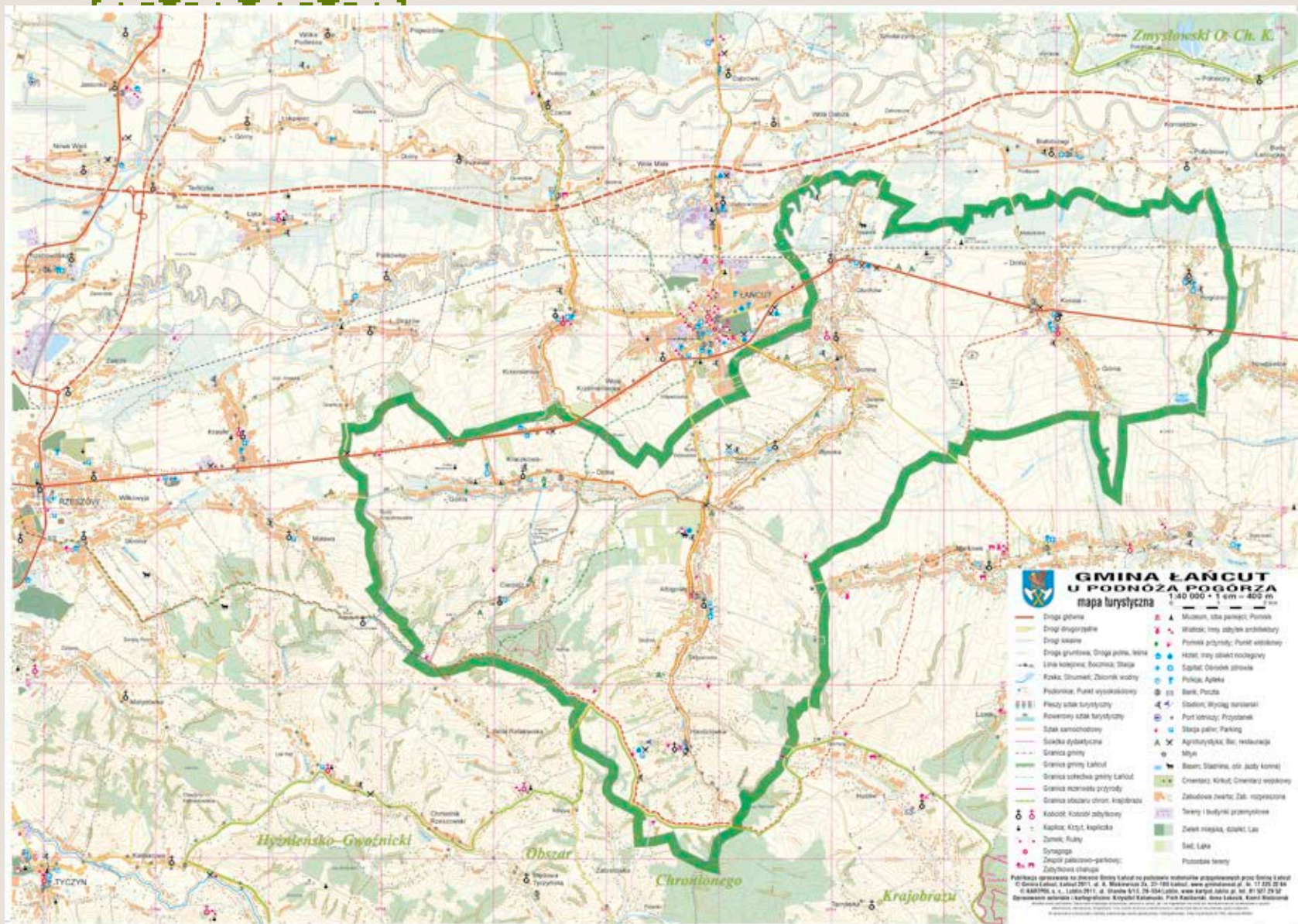


# Gmina Łańcut



Gmina Łańcut  
ul. A. Mickiewicza 2A, 37-100 Łańcut  
tel. +48 17 225 22 64, fax: +48 17 225 65 36  
e-mail: [ug@gminalancut.pl](mailto:ug@gminalancut.pl)  
[www.gminalancut.pl](http://www.gminalancut.pl)





Krajobraz Handzlówki





Gmina Łańcut leży w centralnej części województwa podkarpackiego, w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Łańcuta, w południowej części doliny Wisłoka, na pograniczu Kotliny Sandomierskiej i Pogórza Dynowskiego, przy trasie międzynarodowej E-40, na wysokości 185–395 m n.p.m. Jest największą pod

względem powierzchni i ludności gminą powiatu łańcuckiego, a w jej skład wchodzi 9 sołectw: Albigowa, Cierpisz, Głuchów, Handzlówka, Kosina, Kraczkowa, Rogóżno, Sonina i Wysoka. Obszar 10 665 ha zamieszkuje ponad 20 tysięcy osób.

## Kultura

Na terenie gminy funkcjonuje 9 Ośrodków Kultury podlegających pod Centrum Kultury Gminy Łańcut. W każdym ośrodku działają zespoły artystyczne. Są to m.in. Młodzieżowa Kapela Ludowa, zespół piosenki i ruchu „Pyza” z Albigowej, zespół śpiewaczy „Czerwone Korale”, zespół wokalny „Zielony Maj” z Cierpisha, zespół taneczny „Quest”, rodzinny zespół wokalny „Consolazione” z Głuchowa, chór „Fraza” z Kosiny, zespół tańca estradowego „Contrast” z Kraczkowej, zespół śpiewaczy „Rogóżnianki”, zespół wokalny „Trio”, zespół tańca nowoczesnego „Bestie” z Rogóżna, zespół obrzędowy „Tkacze”, zespół tańca ludowego „Poleczka”, orkiestra dęta oraz kapela podwórkowa „Wysoczanie” z Wysokiej.

Centrum Kultury Gminy Łańcut jest organizatorem i współorganizatorem wielu wydarzeń i imprez, także sportowych. Część z nich odbywa się cyklicznie co roku, np. Międzynarodowy Turniej Szachowy „Podkarpacka Szachownica”, Wystawa Sztuki i Rękodzieła „Wielkanocne Tradycje”, Festiwal Kwiatów, Przegląd Pieśni Maryjnej, Jarmark z Piosenką Biesiadną, Dni Gminy Łańcut, Powiatowy Konkurs Kronik KGW, Zapusty czy Pożegnanie lata na ludowo.

CKGŁ angażuje się także w inne projekty związane z propagowaniem i rozpowszechnieniem kultury i historii regionu. W 2019 roku na ścianie Ośrodka Kultury w Kosinie powstał mural z wizerunkiem płk. Leopolda Lisa-Kuli, a na elewacji Ośrodka Kultury w Albigowej mural z wizerunkiem ppłk. Ignacego Szpunara.



Pożegnanie lata na ludowo



Zespół taneczny „Quest”



Zespół „Pyza”







Mural z wizerunkiem ptk. L. Lisa-Kuli na ścianie Ośrodka Kultury w Kosinie



Mural z wizerunkiem ppłk. I. Szpunara na ścianie Ośrodka Kultury w Albigowej

## Turystyka, sport i rekreacja

Na terenie gminy Łącut działają następujące drużyny piłkarskie: LKS Szarotka Rogóźno, LKS Głuchowianka Głuchów, LKS Dąb Kosina, LKS Orzeł Wysoka, LKS Czarni Kraczkowa, LKS Sawa Sonina, LKS Arka Albigowa, LKS Grom Handzlówka oraz LKS Fart Cierpisz. Jest także drużyna siatkarzy – Sportur Team Gmina Łącut. W każdej miejscowości gminy Łącut znajdują się boiska wielofunkcyjne, orliki lub stadiony, z których korzystać mogą wszyscy mieszkańcy. Coraz bardziej popularne w gminie Łącut staje się nordic walking. Ćwiczyć prawidłową technikę chodzenia z kijkami może każdy pod czujnym okiem gminnych instruktorów. W 2019 roku odbyła się I edycja „Handzłowskich Kijków”, która zgromadziła tłum miłośników tej dyscypliny, a także biegaczy. W gminie Łącut nie brakuje też tras rowerowo-spacerowych czy punktów widokowych.



„Handzłowskie Kijki”, I edycja, 2019 r.





**Szlak Turystyczno-Historyczny im. płk. Leopolda Lisa-Kuli** – został wyznakowany przez znakarzy z Oddziału PTTK w Rzeszowie. Wnioskodawcą i pomysłodawcą wspomnianego szlaku był w 2001 roku Podkarpacki Związek Piłsudczyków w Rzeszowie, przy czym w pełni popierał tę inicjatywę Zarząd Główny Związku Piłsudczyków. Wsparcia finansowe udzieliły: Urząd Gminy w Markowej, Starostwo Powiatowe w Łąncucie, Urząd Marszałkowski w Rzeszowie, Urząd Miasta w Łąncucie, Urząd Miasta w Rzeszowie, Oddział PTTK w Rzeszowie. Szlak został wyznakowany w kolorze czerwonym, a jego długość wynosi 39 kilometrów. Odległość między poszczególnymi punktami na szlaku:

- ♦ Kosina – Markowa: 7 km
- ♦ Markowa – Husów: 7 km
- ♦ Husów – Albigowa-Honie: 7 km
- ♦ Albigowa-Honie – Cierpisz Górny: 3 km
- ♦ Cierpisz Górny – Kościółek Marii Magdaleny: 3 km
- ♦ Kościółek Marii Magdaleny – Słocina Kościół: 9 km
- ♦ Słocina Kościół – Rzeszów Rynek: 3 km

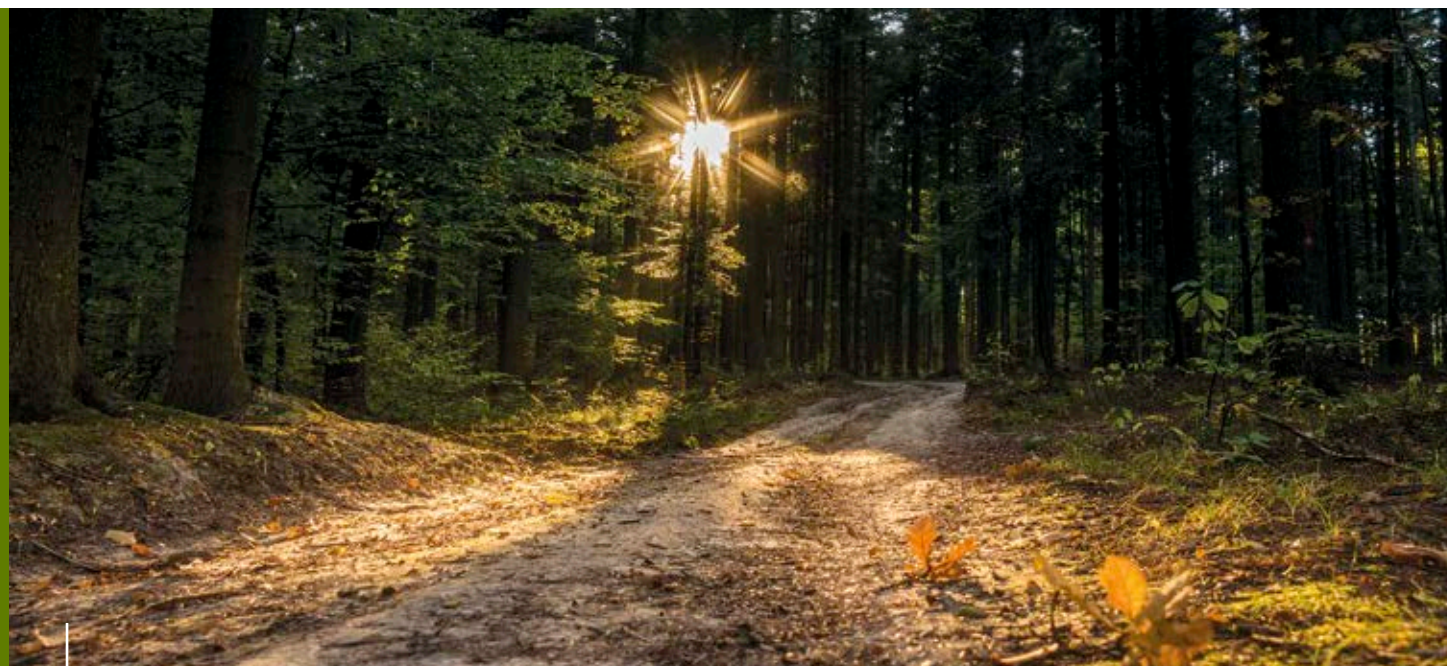
Szlak rozpoczyna swój bieg w Kosinie – miejscu urodzenia płk. Leopolda Lisa-Kuli. Na budynku przy Zespole Szkół znajduje się schemat przebiegu trasy z Kosiny do Rzeszowa.

**Trasa rowerowa Gminy Łącut** – malownicza trasa rowerowa (ok. 30 km) przebiega przez Handzlówkę, Albigową-Honie, Cierpisz, Kraczkową i Albigową. Początek i zakończenie trasy w centrum Handzlówki. Parkingi: obok Domu Kultury, kościoła i plebanii.

Przebieg trasy:

- ♦ Handzlówka Pomnik Grunwald – Stadion 4,6 km  
t – 0:45 h
- ♦ Stadion Handzlówka – Cierpisz Górny 6,4 km  
(11 km) t – 0:50 h (1:35 h)
- ♦ Cierpisz Górny – Kraczkowa Dolna 6,2 km  
(17,2 km) t – 0:25 h (2:00 h)
- ♦ Kraczkowa Dolna – Albigowa Centrum 5,0 km  
(22,2 km) t – 0:20 h (2:20 h)
- ♦ Albigowa Centrum – Handzlówka 5,3 km  
(27,5 km) t – 0:25 h (2:45 h)

**Ścieżka Ekologiczno-Dydaktyczna „Koralowa” w Cierpiszu** – ścieżka nosi nazwę „koralowej” ze względu na liczne okazy bzu koralowego. Trasa ścieżki została podzielona na 10 odcinków. Czas przejścia 2–4 godziny. Tablice prezentują okazy znajdujące się w lesie i treści kierowane zarówno dla uczniów, jak również dorosłych. Na przejściu zwraca uwagę występowanie chronionego grzyba sromotnika bezwstydnego oraz kłokoczki południowej i skrzypu olbrzymiego. Przewodnik prowadzi pieszą wędrowkę po lesie (jodły, buki) lub ze 100-letnimi sosnami i 100-letnim okazałym drzewostanem nasiennym



Ścieżka „Koralowa” w Cierpiszu





Wyciąg narciarski „Staś”

modrzewia. Na trasie ścieżki meandruje mały śródleśny strumyk, a oczka wodne zwabiają kumaki i traszki. Na całej trasie możemy obserwować, jak leśnicy fachowo prowadzą gospodarkę leśną. Po odpoczynku pod samotnym 150-letnim dębem ze źródłem wracamy na pole biwakowe. Przy trasie utworzona została również mała pętla ścieżki dla dzieci – „Królewna Śnieżka i Krasnoludki”.

**Trasa rowerowa Szlakiem kraczkowskich kapliczek i krzyży** – trasa rowerowa liczy 15,5 km. Rozpoczyna się i kończy w Kraczkowej przy pomniku Chwały Grunwaldzkiej. Podzielona jest na 4 odcinki o różnym stopniu trudności. Znajduje się na niej 20 zabytkowych kapliczek, 4 krzyże, zabytkowe 300-letnie dęby, kościółek pw. Marii Magdaleny, gospodarstwa agroturystyczne, ośrodki kultury i punkty widokowe. Utworzona została w latach 2007–2008 w ramach wsparcia finansowego Fundacji Wspomagania Wsi.

Przebieg trasy:

- ◆ Pomnik Grunwald – Zagumnie Południowo-Zachodnie – krzyżówka z drogą powiatową 2,77 km
- ◆ Krzyżówka drogi Zagumnie Południowo-Zachodnie z drogą powiatową – droga przez „Budy” do drogi na Działach Zachodnich – wzgórze św. Marii Magdaleny – kościółek pw. św. Marii Magdaleny 4,23 km
- ◆ Kościółek pw. św. Marii Magdaleny – Cierpisz Górny – Cierpisz Dolny 4,23 km

- ◆ Cierpisz – Kraczkowa Pomnik Chwały Grunwaldzkiej 3,5 km

**Zachodnia (Solarna) trasa rowerowa w Handzlówce** – przebiega przez pagórkowaty teren Handzlówki i ma prawie 8 kilometrów długości. Została wytyczona wzdłuż trzech dróg publicznych o bardzo niskim natężeniu ruchu: dwóch gminnych „Okop” i „Gościńczyk” oraz powiatowej. Przy trasie utworzono cztery punkty postoju dla turystów. Każdy z nich składa się z ławki, stojaka na rowery oraz kosza na śmieci. Dodatkowo punkt postoju przy ośrodku kultury jest wyposażony w ładowarkę solarną, czyli instalację składającą się m.in. z panelu słonecznego, akumulatora oraz wtyczek do praktycznie każdego urządzenia mobilnego dostępnego na polskim rynku. Trasę zorganizowano w pobliżu kilku miejsc związanych ze sportem, z turystyką i wypoczynkiem. Jest blisko wyciągu narciarskiego „Staś” oraz letniego schroniska dla turystów, w którym można skorzystać z toalety, kupić napoje chłodzące oraz wypożyczyć rower. Przy trasie znajduje się też park im. Franciszka Magrysia, stadion piłkarski, boisko do piłki plażowej, ośrodek kultury, stadnina koni, restauracja i hotel „Gościniec nad Sawą” oraz Muzeum Regionalne Wsi Handzlówka.

**Wschodnia trasa rowerowa w Handzlówce** – trasa przebiega wokół najwyższego wzniesienia powiatu łańcuckiego – Patrii, znajdującego się na granicy Handzlówki i Husowa. Biegnie przez drogę „Ślebo-dówka”, „Dwór” oraz drogę powiatową. Przy trasie







Zalew w Głuchowie

znajdują się miejsca postoju dla turystów z ławeczkami i koszami na śmieci. Nie brakuje także miejsc widokowych.

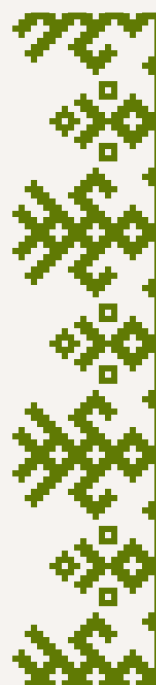
**Stadnina koni „Bask” i Szkołka Jeździecka „Promyk”** – znajduje się w miejscu historycznym, na terenie posiadłości rodziny Potockich. Stadnina została założona jeszcze przed I wojną światową przez III Ordynata na Łańcucie – Hrabiego Romana Potockiego. Należy do jednych z najstarszych w kraju. Stąd wyszły konie, które rozstawiły polską hodowlę na całym świecie. Stadnina i szkołka oferują naukę oraz doskonalenie jazdy konnej dla dzieci i dorosłych, treningi sportowe, a także wyjazdy konno w malownicze tereny, oprowadzanie na kucykach, udostępnianie obiektu i koni na zdjęcia ślubne na koniu, plenery fotograficzne i malarskie, przygotowanie młodych koni pod siodło, komfortowy hotel dla koni oraz krytą ujeżdżalnię.

**Wyciąg narciarski i schronisko „Staś”** – kameralny wyciąg orczykowy z trasą zjazdową o długości 450 m. Stok dostosowany jest do umiejętności każdego narciarza, oświetlony. Przy schronisku działa wypożyczalnia sprzętu sportowego i turystycznego. W zimie można wypożyczyć narty, deski snowboardowe, kaski, buty, natomiast w lecie rowery oraz mountainboard.

**Droga Krzyżowa na „Zimną Górę”** – to nieopowtarzalne dzieło życia Stanisława Pusza – mieszkańca Kraczkowej. Swoje przedsięwzięcie jej utworzenia podjął wraz ze swoim bratem Józefem w latach

1985–1987. Przed rozpoczęciem budowy kaplicy udał się do Kalwarii Pałacowskiej, do Matki Boskiej Kalwaryjskiej łaskami słynącej. Stamtąd właśnie przywiózł „kamień węgielny” i buteleczkę cudownej wody do zaprawy cementowej. Budowa rozpoczęta została na początku lat 90. i polegała na ustawieniu, po obu stronach drogi biegnącej od strumyka płynącego w kierunku północno-wschodnim do wzniesienia, 10 stacji drogi krzyżowej. Droga krzyżowa liczy 500 m. Rozpoczyna się przy moście na strumyku noszącym nazwę Cedron, gdzie po lewej stronie stoi krzyż z figurą przedstawiającą sylwetkę ukrzyżowanego Chrystusa, a kończy się na wzniesieniu „Zimna Góra”, liczącym 275,7 m – przy drodze „Działy Wschodnie”. Zwieńczeniem trasy jest kaplica Matki Boskiej Różańcowej wybudowana w 2000 r. – w Roku Wielkiego Jubileuszu, w którą wkomponowano potężny żelbetowy krzyż z figurą ukrzyżowanego Chrystusa i 4 pozostałe stacje drogi krzyżowej. Tu też w dolnej części frontowej ściany została wmurowana pamiątkowa tablica.

**Zbiornik retencyjno-rekreacyjny w Głuchowie** – usytuowany pomiędzy malowniczymi polami uprawnymi o delikatnym wzniesieniu. Powierzchnia lustra wody ma 1,6 ha, wysokość spiętrzenia to 3,5 m. Można tu spędzić wolny czas wędkując, gdyż zalew jest zarybiony, a także zażyć kąpiele słoneczne – plaża po północnej stronie. W pobliżu znajduje się lasek Korczak i obelisk płk. L. Lisa-Kuli.





## Zabytki, muzea, izby regionalne i miejsca pamięci

**Izba Regionalna w Albigowej** – utworzona w 2007 roku, gromadzi i eksponuje pamiątki albigowskiej przeszłości. Znajdują się tam m.in. kroniki parafialne, zdjęcia z uroczystości kościelnych, historia albigowskiego teatru amatorskiego czy Szkoły Gospodyń Wiejskich.

**Muzeum Regionalne w Handzlówce** – mieści się w starej plebanii z 1910 roku. Zgromadzony zbiór eksponatów nawiązuje do historii wsi i okolic – stare dokumenty, fotografie, ubiory, przedmioty gospodarstwa domowego, narzędzia.

**Dom Pamięci św. Jana Pawła II w Kraczkowej** – znajduje się w dawnej plebanii, którą wyremontowano dzięki funduszom unijnym. W muzeum wyeksponowane są pamiątki związane z Ojcem Świętym, również takie, których używał. To m.in. sutanna, pas papieski, naczynia liturgiczne, medale wybite z okazji kolejnych rocznic pontyfikatu i zagranicznych pielgrzymek papieża, różańce czy obrazki.

**Zabudowania „Dawnego Stada Ogierów Ordynacji” (folwark) w Albigowej** – wybudowane w zachodniej części Albigowej, 400 m od szosy dynowskiej. Skład zabudowań jest następujący: budynek administracyjny (rządówka), spichlerz, stajnie, budynki pomocnicze, pozostałości ogrodu. Całe założenie zachowało się w bardzo dobrym stanie, z czytelnym pierwotnym układem i wiernie odzwierciedla ówczesne zasady budownictwa przeznaczonego dla celów folwarcznych. Budynki zostały wybudowane z inicjatywy Alfreda I Potockiego. Pierwotnie służyły jako folwark. W 1927 roku rozbudowane przez Alfreda III Potockiego na potrzeby stadniny ogierów.

**Zespół Młyński Ordynacji w Albigowej** – dwa budynki, młyn oraz budynek mieszkalny młynarza wymurowany w 1923 roku.

**Kościół filialny pw. św. Jana Chrzciciela w Soninie** – wzniesiony w 2. połowie XVII wieku. Wielokrotnie przebudowany i remontowany. Ważniejsze prace miały miejsce w latach: 1854, 1892–1893 (podwyższenie sklepienia, dobudowa zakrystii i kaplicy), 1922–1923 (budowa nowej wieży), 1932, 1947, 1967. Jest to świątynia orientowana, drewniana, konstrukcji zrębowej, oszalowana deskami. Korpus prostokątny, zamknięty trójbocznym prezbiterium. Od zachodu wieża, a od północy przylega kaplica Ogrójca (z osobnym wejściem) i zakrystia. Wnętrze przesklepione kolebką pozorną, podzielone na trzy nawy parami słupów. Wyposażenie wnętrza z okresu XVII–XIX wieku. Ołtarz główny z 3. ćw. XVII stulecia, w polu głównym obraz Chrystus z tegoż okresu. Dwa ołtarze boczne: pierwszy wczesnobarokowy z późniejszymi uzupełnieniami, drugi eklektyczny z XIX wieku. Wokół kościoła



Muzeum Regionalne w Handzlówce







Dom Pamięci św. Jana Pawła II w Kraczkowej

Dworek w Albigowej



Zespół Młyński Ordynacji w Albigowej







Kościół pw. św. Jana Chrzciciela  
w Soninie

pozostałości obwarowań ziemnych tzw. Twierdzy chłopskiej, wykorzystującej naturalne ukształtowanie terenu.

**Kościół filialny pw. św. Sebastiana w Kosinie** – powstał w 1737 roku na miejscu XV-wiecznej świątyni, która spłonęła wraz z częścią mieszkańców Kosiny podczas tatarskiego najazdu w 1624 roku, później odbudowanej i obwarowanej w XVII wieku. Znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Podkarpackiego.

**Obelisk płk. Leopolda Lisa-Kuli w Kosinie** – miejsce urodzenia i domu rodzinnego pułkownika Lisa-Kuli.

**Pomnik „Grunwald” w Handzlówce** – wzniesiony w 1910 r. w 500. rocznicę wiktoryi Grunwaldzkiej, zniszczony przez Niemców podczas II wojny światowej w 1941 r., odbudowany w 1959 r.

**Pamiątkowa tablica na kościele w Albigowej** – poświęcona mieszkańcom wsi, którzy oddali życie na frontach wojen 1914–1920 i 1939–1945.

**Pamiątkowy kamień w Wysokiej** – obok kościoła, poświęcony pamięci rodaków wysockich, poległych w latach 1939–1945.





Kościół pw. św. Sebastiana w Kosinie



Obelisk płk. L. Lisa-Kuli w Kosinie



Pomnik „Grunwald”  
w Handzlówce





## Edukacja

Oprócz przedszkoli i szkół podstawowych Gmina Łańcut prowadzi szkołę średnią – Zespół Szkół im. Tadeusza Kościuszki w Wysokiej, która kształci w zawodach technik logistyk, technik usług kelnerskich, technik hotelarstwa, technik żywienia i usług gastronomicznych. Niedawno uruchomiono również **nowy kierunek – technik fotografii i multimediiów**. To szkoła o długoletniej tradycji, z przestronną bazą lokalową – kompleksem boisk sportowych (Orlik), stołówką, salą gimnastyczną, siłownią i nowoczesnymi, kompleksowo wyposażonymi pracowniami.

Od 2005 roku w Albigowej znajduje się Centrum Biotechnologiczne Politechniki Rzeszowskiej, w którym mieszczą się nowoczesne laboratoria chemiczne dla studentów.

Od 2007 roku w Wysokiej działa Niepubliczny Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy Caritas dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.



Zespół Szkół im. Tadeusza Kościuszki w Wysokiej

## Tradycje kulinarne

Bogate tradycje terenu gminy Łańcut od lat pielęgnują, kultywują i rozpowszechniają Koła Gospodyń Wiejskich oraz Zagroda Handzlowianka. W oparciu o tradycyjne receptury i przepisy gospodynie wytwarzają wiele cieszących się uznaniem produktów lokalnych (m.in. chleb domowy, ciasta drożdżowe, proziaki, sery białe i smażone, gomółki, kiszone ogórki i kapusta, susz z owoców i warzyw, ciasta domowe, miody, powidła, tradycyjne wędliny czy handzłowska serwatka wielkanocna). Kilka z nich wpisanych jest na Listę Produktów Tradycyjnych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Potrawy regionalne można degustować podczas imprez promujących tradycyjne jadło, np. Smaki i Aromaty z Galicyjskiej Chaty w Soninie czy Święto Chleba w Głuchowie. Dostępne są również w gospodarstwach agroturystycznych, podczas świątecznych kiermaszów, targów i jarmarków.



Święto Chleba w Głuchowie

Wójt Gminy Łańcut  
**Jakub Czarnota**

Zdjęcia: Archiwum Urzędu Gminy Łańcut





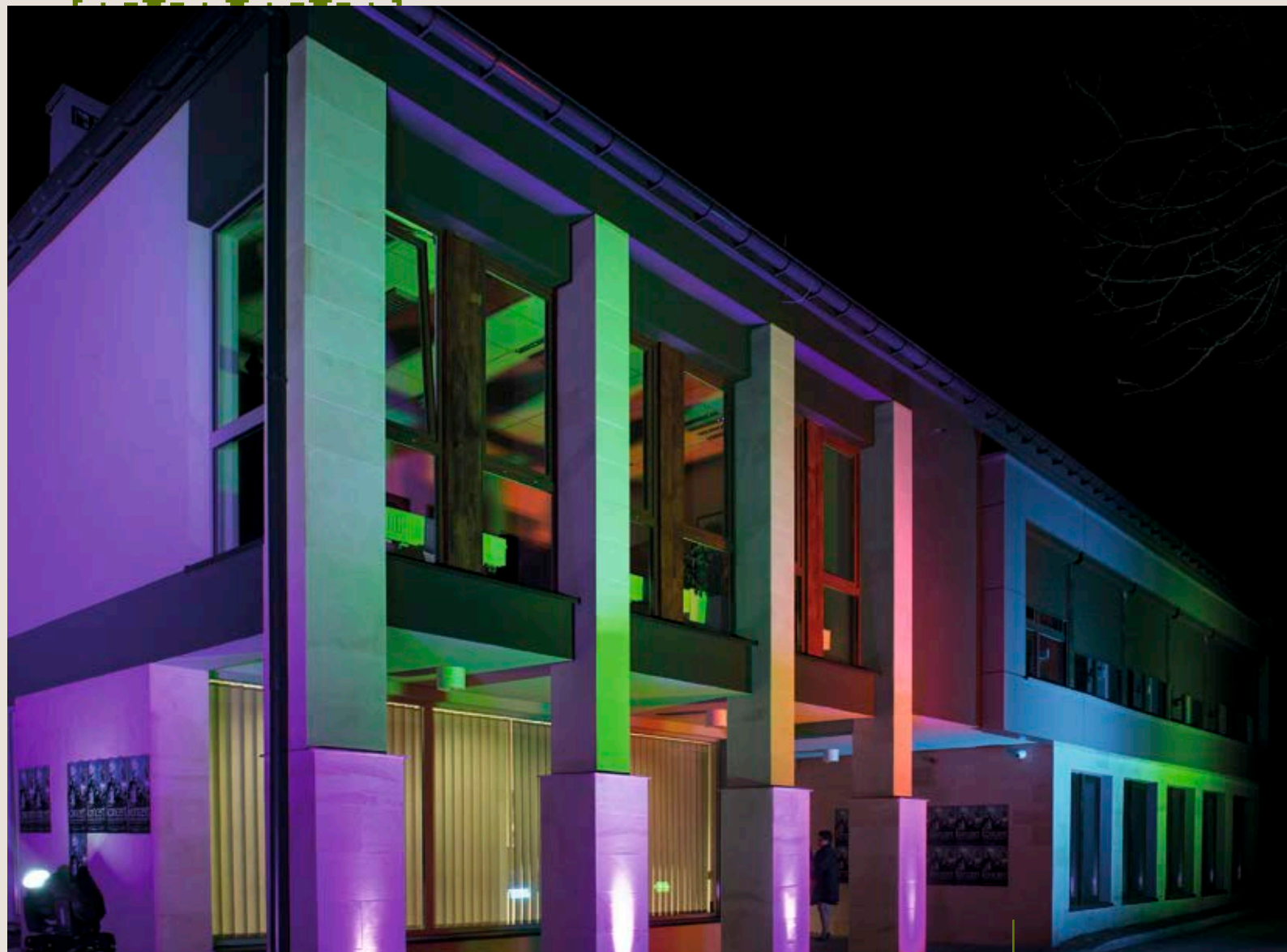


# Gmina Żołynia



Gmina Żołynia  
ul. Rynek 22, 37-110 Żołynia  
tel. +48 17 22 43 018, +48 17 22 43 028, fax: +48 17 22 43 476  
e-mail: [urząd@zolynia.pl](mailto:urząd@zolynia.pl)  
[www.zolynia.pl](http://www.zolynia.pl)





Dom Kultury w Żołyńi

Targowisko w Żołyńi







## Informacje ogólne

Gmina Żołynia rozpościera się wokół miejscowości Żołynia, lokowanej w końcu XIV w. Według źródeł pisanych, wieś została założona na prawie magdeburskim przez Ottona z Pilczy w 1381 r. Pierwsza jej nazwa brzmiała prawdopodobnie Machowice. Obecna nazwa – Żołynia, według przekazów ludności, pochodzi od dębów i żołądzi, których pełno było w okolicznych lasach.

W XVI w. Żołynia znajdowała się w rękach rodziny Stadnickich, zaś kolejnymi właścicielami byli Lubomirscy, a później Potoccy. Za czasów Stanisława „Diabła” Stadnickiego Żołynia otrzymała prawo do jarmarków, które odbywają się do dziś w każdy czwartek, obecnie na nowoczesnym targowisku. Z rąk Lubomirskich, w XVII w. otrzymała ona prawa miejskie i została nazwana Lubomierzem. Pod tą nazwą wspomina ją Henryk Sienkiewicz w powieści „Potop”, opisując stoczoną tu walkę wojsk Czarnieckiego ze Szwedami. Za czasów Potockich, w XIX w. zaniechano używania nazwy Lubomierz, pozostawiając miano Żołynia, zaś nabyte prawa miejskie – po przeszło 200 latach miejskiej historii – w 1925 r. zostały utracone. Do dzisiaj pozostał okazały rynek, sieć wybiegających z niego ulic oraz zabytkowe kamienice.

W przeszłości Żołynia słynęła jako ważny ośrodek szewski znany z produkcji butów węgierskich, a ponadto wyrobów tkackich oraz zabawkarskich. Żołyniacy od czasów powstania wsi odznaczyli się gorącym patriotyzmem, zawsze gotowi byli służyć ojczyźnie w potrzebie. Według przekazów chłopci żołyńscy wraz z chorągwią przemyską walczyli pod Grunwaldem. Żołyniacy, w liczbie 27, bili się o wolność także w powstaniu styczniowym. Mroczne czasy okupacji hitlerowskiej to dalsze przykłady bohaterstwa i poświęcenia. W Żołyni działały w tym okresie oddziały Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich. Za sprzyjanie ruchowi oporu i przechowywanie ludności żydowskiej okupanci 4 czerwca 1943 r. przeprowadzili pacyfikację wsi. Zginęło wtedy 14 mieszkańców, a 8 przewieziono do obozu zagłady. Zbiorowy grób ofiar tamtego tragicznego dnia znajduje się na miejscowym cmentarzu. W mogiłę wmurowano urnę z prochami ofiar Katynia – również

ta tragedia nie ominęła żołyńiaków. Za ofiarną postawę i żarliwy patriotyzm Żołynia została odznaczona Krzyżem Grunwaldu III klasy.

Obecnie Gmina Żołynia liczy 7 tysięcy mieszkańców i zajmuje obszar 5680 ha. W jej skład wchodzi cztery sołectwa: Żołynia, Brzoza Stadnicka, Kopanie Żołyńskie i Smolarzyny. Przez środek gminy przebiega droga wojewódzka nr 877. Do Rzeszowa, stolicy województwa, dzieli ją 35 km, do lotniska w Jasionce jest 25 km. W odległości 10 km zlokalizowano węzeł autostrady A4. Stacje kolejowe znajdują się w odległości o 15 km Łańcucie i Leżajsku.

Fizycznogeograficznie gmina leży na Płaskowyżu Kolbuszowskim, malowniczo opadającym w kierunku południowym. Z jego wzniesień roztaczają się wspaniałe widoki na dolinę Wisłoka i garby pogórza.

Najciekawszym zabytkiem gminy jest XIX-wieczny kościół parafialny pw. św. Jana Kantego, jedna z największych świątyń diecezji przemyskiej. Gmina posiada świetną infrastrukturę techniczną, dba również o bazę oświatową. Prowadzi liceum ogólnokształcące oraz przedszkole, działające tu w czterech samodzielnych budynkach oraz przy dwóch szkołach.

Rozmach inwestycji prowadzonych przez gminę Żołynia potwierdzają prestiżowe rankingi. W 2011 r. wśród 1576 gmin wiejskich Żołynia znalazła się na 34. miejscu „Złotej Setki Samorządów” – ogólnopolskiego rankingu dziennika „Rzeczpospolita”. W 2015 r., w konkursie organizowanym przez Zarząd Województwa Podkarpackiego, Żołynia wywalczyła tytuł „Najpiękniejszej Wsi Podkarpackiej”.

Gmina może poszczycić się pięknem krajobrazów, ciszą, spokojem, czystym powietrzem, licznymi zbiornikami wodnymi i obecnością lasów, stanowiących pozostałości Puszczy Sandomierskiej. Północne tereny gminy wchodzi w skład Brzózniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, w którym znajduje się torfowiskowy rezerwat przyrody „Suchy Ług” oraz uroczysko „Kudłacz”. Południowo-wschodnią część obejmuje Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, na terenie którego utworzono rezerwat „Zmysłówka”.







Na pierwszym planie Zespół Szkół w Żółty

Rynek w Żółty



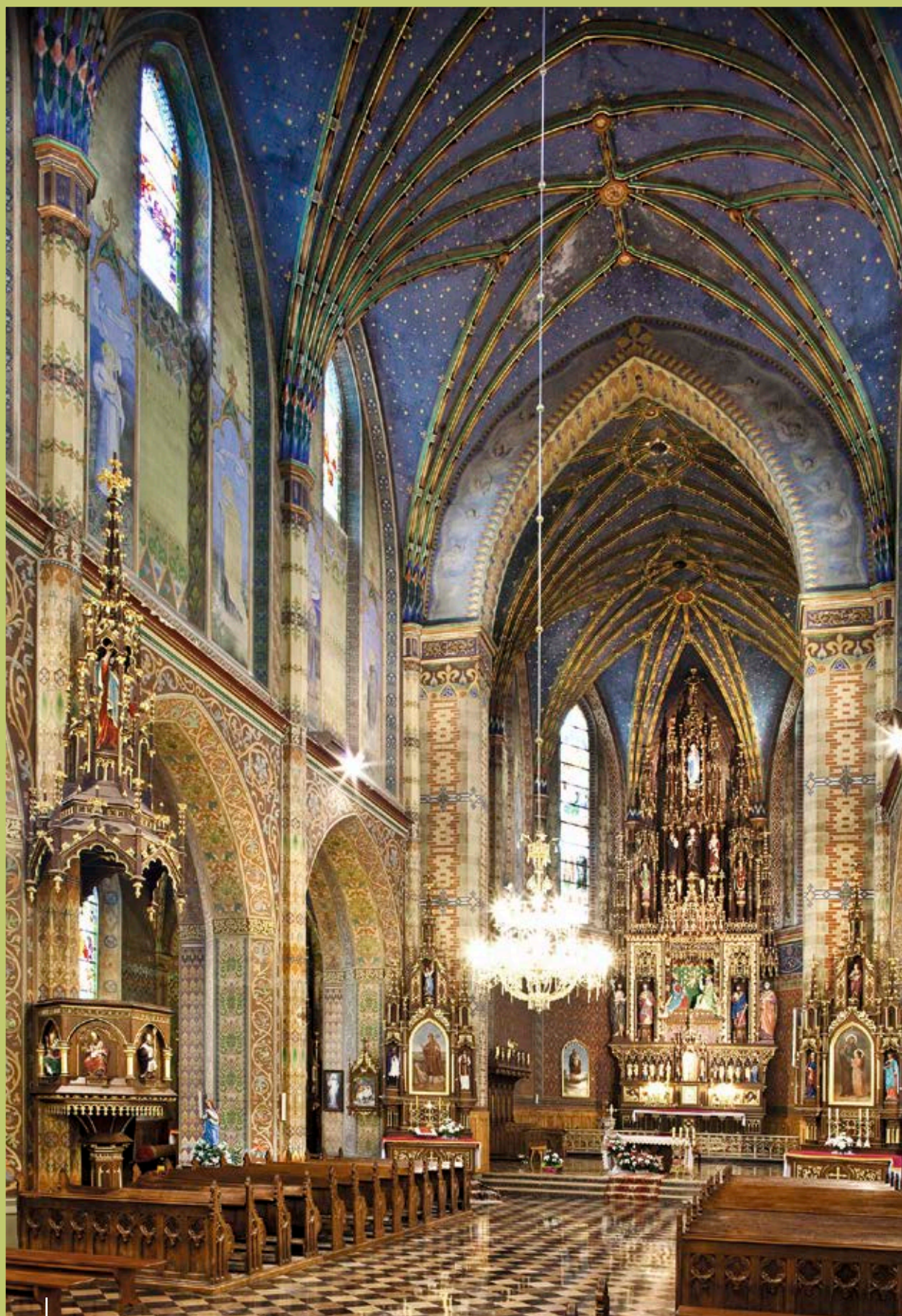




Kościół pw. Św. Jana Kantego w Żołyni







Nawa główna kościoła w Żółty  
z widokiem na ołtarz







## Zabytki Gminy

W gminie Żołynia znajduje się szereg obiektów zabytkowych. Do najciekawszych należą:

- ♦ **Kościół parafialny w Żołyni pw. św. Jana Kantego** – wewnątrz wspaniała polichromia, gwiazdzone sklepienia, ołtarze w stylu neogotyckim, witraże.
- ♦ **Cmentarz parafialny** – położony powyżej kościoła, po obu stronach szosy do Leżajska, z okazałymi trzema prywatnymi kaplicami grobowymi, licznymi zabytkowymi nagrobkami oraz symboliczną mogiłą powstańców z 1863 r.
- ♦ **Kamienica Dąbrowskich w Żołyni** – kamienica rodowa żołyńskich rzeźbiarzy, wpisana na listę obiektów karpackiego szlaku ogrodów i domów historycznych. Budynek zaprojektował i wybudował w latach 1923–1929 Franciszek Dąbrowski, który prowadził tutaj znaną i cenioną pracownię snycerską. W trakcie zwiedzania można poznać historię i dorobek rodziny, obejrzeć pełne tajemnic wnętrza domu, zapoznać się z dokumentami, ze zdjęciami i z pamiątkami rodzinnymi. Istnieje możliwość zapoznania się również z innymi aspektami historii Żołyni. Obiekt dostępny do zwiedzania po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym, tel. 600 173 555.
- ♦ **Kirkut** – założony w XIX w., usytuowany w południowo-zachodniej części Żołyni, za pierwszą linią zabudowy ulicy Mickiewicza. W czasie II wojny światowej zniszczony przez Niemców. Odnowiony i uporządkowany dzięki staraniom Józefa Waldmana.
- ♦ **Spichlerz** – magazyn gorzelniany – obiekt znajdujący się w Brzozie Stadnickiej, pozostałość po dawnym folwarku Potockich, usytuowany przy drodze do Żołyni. Wzniesiony w latach 1843–1845 według planów rysownika Jana Tokarskiego.
- ♦ **Kapliczki.**

Parafia w Żołyni pierwotnie obejmowała szereg okolicznych wsi. Proboszczowi żołyńskiemu podlegała część Białobrzegów, Bud Łańcuckich, Brzozy Stadnickiej oraz Smolarzyny i Rakszawa. Przy polnych drogach prowadzących z Rakszawy, ze Smolarzyn i z Brzozy Stadnickiej postawiono wiele kapliczek i krzyży przydrożnych.



Nawa główna kościoła w Żołyni z widokiem na chór i organy







Zabytkowa kamienica przy ul. Górskiej w Żołyni



Ośrodek Villa Carpatia w Żołyni



Spichlerz w Brzózce Stadnickiej





## Obiekty sportowe i rekreacyjne

Gmina Żołynia posiada bardzo dobrą infrastrukturę rekreacyjno-sportową. Najważniejsze tego typu obiekty to:

- ◆ Wielofunkcyjne boiska sportowe (w tym Orlik 2012) w Żołyni i Brzózcie Stadnickiej
- ◆ 3 korty tenisowe w Żołyni (ul. Mickiewicza i ul. Białobrzaska)
- ◆ Fitness Park (siłownia zewnętrzna) przy stadionie Nad Tamą w Żołyni
- ◆ Strzelnica sportowa w Żołyni, ul. Mickiewicza 114B
- ◆ Place zabaw przy szkołach w Żołyni, Smolarzynach i Brzózcie Stadnickiej
- ◆ Hala sportowa, sala do tenisa stołowego, siłownia w Zespole Szkół im. Adama Mickiewicza w Żołyni
- ◆ Zagroda konna w Żołyni, ul. Białobrzaska 69C
- ◆ Stanowisko edukacji przyrodniczej przy Stacji Myśliwskiej Koła Łowieckiego „Kuropatwa” w Żołyni, ul. Białobrzaska b.n. (koło numeru 514)
- ◆ Paintball Żołynia ([www.paintballzolynia.pl](http://www.paintballzolynia.pl)) współrzędne: 50°08'19"N 22°18'36"E
- ◆ Akweny wędkarskie: zalew „Tama” w Żołyni, zalew „Rajsza” w Żołyni, zalew w Żołyni Górnej

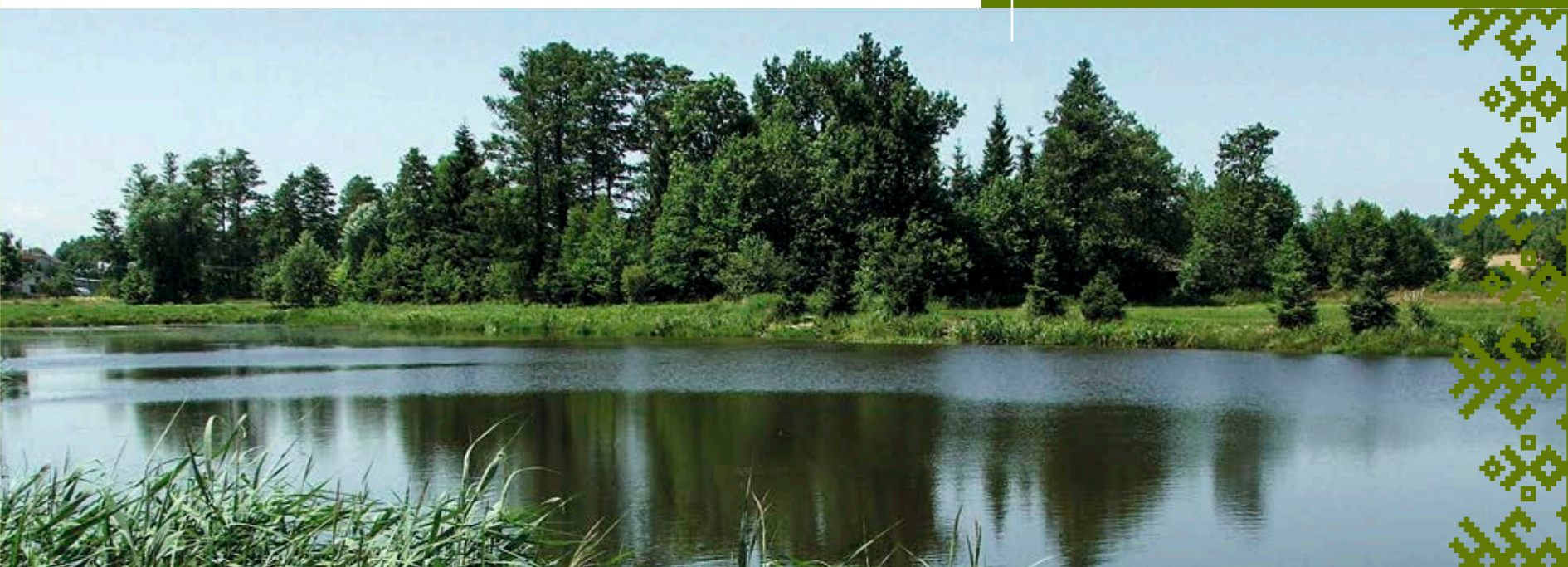


Zalew Tama w Żołyni



Jezioro w Żołyni

Zbiornik wodny w Brzózcie Stadnickiej







Kapliczka w Smolarzynach



Kapliczka w Żołyńni

## Ścieżki rowerowe

Przez Gminę Żołyńnia przebiega znakowany ogólnopolski Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo. Nieprzypadkowo, bo ten teren jest bardzo dobrym miejscem do uprawiania rekreacji i turystyki rowerowej: niezwykle malowniczy, z licznymi atrakcjami na trasie i z urozmaiconą rzeźbą, co sprawia, że na cyklistę wciąż czekają niespodzianki. Propozycje ciekawych wycieczek rowerowych wraz z plikami śladów GPX prezentowane są na stronie: [www.zolynia.pl](http://www.zolynia.pl) (w dziale „Dla turysty”).

## Baza gastronomiczno-noclegowa

Bazę gastronomiczno-noclegową Gminy Żołyńnia stanowią:

- ◆ Restauracja ROJA „Pod Aniołami”, ul. Mickiewicza 7C, Żołyńnia
- ◆ Ośrodek Wczasów Zdrowotnych „Villa Carpatia”, ul. Białobrzaska 69, Żołyńnia
- ◆ Centrum Weselno-Konferencyjne „Żołyńnianka”, Bikówka 2D, Żołyńnia
- ◆ Pizzeria „Dolores”, ul. Rynek 30, Żołyńnia
- ◆ Pizzeria „Na poddaszu”, ul. Rynek 15, Żołyńnia
- ◆ Amil Kebab, ul. Białobrzaska 3, Żołyńnia
- ◆ Agroturystyka „Żołyńnia”, ul. Mickiewicza 3A, Żołyńnia

Zdjęcia i opracowanie tekstów:  
Urząd Gminy Żołyńnia











ISBN 978-83-66309-51-7



9 788366 309517